

ปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมจิตอาสาของผู้สูงอายุในชมรมผู้สูงอายุ
จังหวัดนนทบุรี

นางสุภาพร ทศพะรินทร์

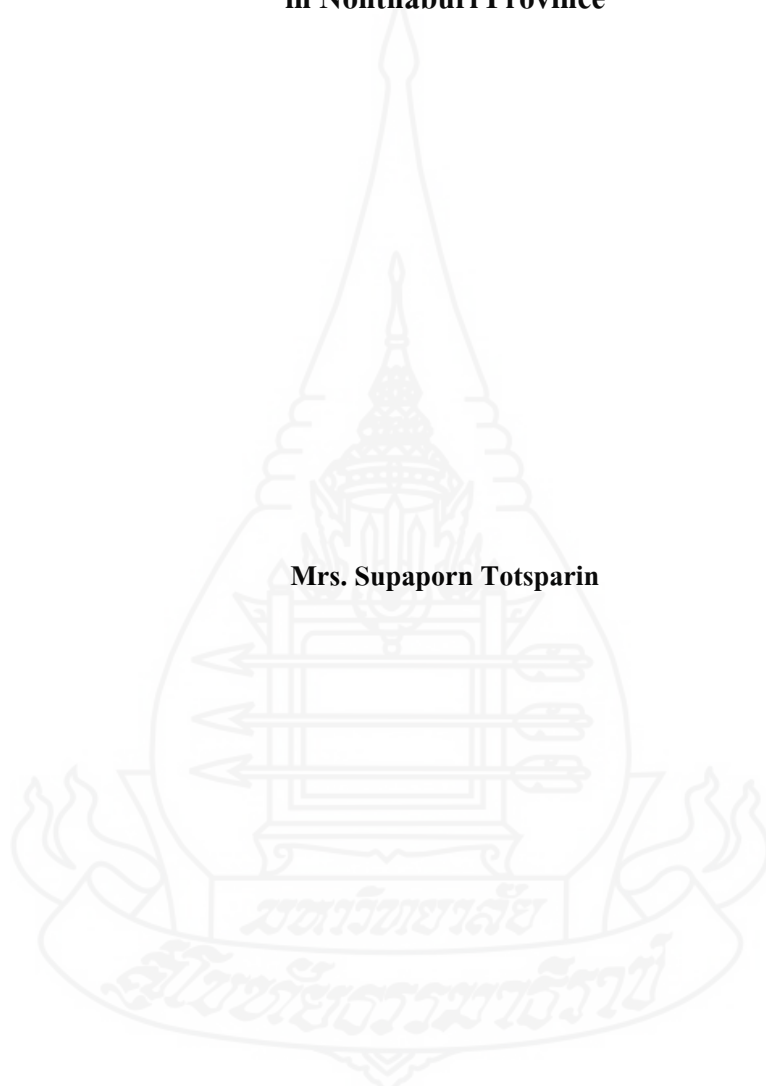

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต
แขนงวิชาการแนะแนวและการปรึกษาเชิงจิตวิทยา สาขาวิชาศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

พ.ศ. 2556

**The Factors Affecting Volunteer-Minded Behaviors of Elderly People
in Nonthaburi Province**

Mrs. Supaporn Totsparin

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements for
the Degree of Master of Education in Guidance and Psychological Counseling

School of Educational Studies

Sukhothai Thammathirat Open University

2013

ชื่อวิทยานิพนธ์ ปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมจิตอาสาของผู้สูงอายุในชมรมผู้สูงอายุจังหวัดนนทบุรี

ผู้วิจัย นางสุภาพร ทศพระรินทร์ รหัสนักศึกษา 2552800704

ปริญญา ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต (การแนะแนวและการปรึกษาเชิงจิตวิทยา)

อาจารย์ที่ปรึกษา (1) ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. วัลภา สบายยิ่ง (2) อาจารย์ ดร. นิรนาท แสนสา **ปีการศึกษา** 2556

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) ศึกษาระดับแรงจูงใจ การเห็นคุณค่าในตนเอง และพฤติกรรมจิตอาสา ของผู้สูงอายุในชมรมผู้สูงอายุโรงพยาบาลพระนั่งเกล้า จังหวัดนนทบุรี (2) ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างแรงจูงใจ การเห็นคุณค่าในตนเอง กับพฤติกรรมจิตอาสาของผู้สูงอายุในชมรมผู้สูงอายุโรงพยาบาลพระนั่งเกล้า จังหวัดนนทบุรี (3) ศึกษาอำนาจการทำนายของแรงจูงใจ การเห็นคุณค่าในตนเองกับพฤติกรรมจิตอาสาของผู้สูงอายุในชมรมผู้สูงอายุโรงพยาบาลพระนั่งเกล้า จังหวัดนนทบุรี และ (4) เปรียบเทียบพฤติกรรมจิตอาสา ของผู้สูงอายุในชมรมผู้สูงอายุโรงพยาบาลพระนั่งเกล้า จังหวัดนนทบุรี ตามปัจจัยส่วนบุคคล

กลุ่มตัวอย่างในการวิจัย เป็นผู้สูงอายุในชมรมผู้สูงอายุโรงพยาบาลพระนั่งเกล้า จังหวัดนนทบุรี จำนวน 285 คน ซึ่งได้มาโดยการสุ่มอย่างง่าย กำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างด้วยวิธีของทาโร ยามาเน่ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยได้แก่ (1) แบบสอบถามข้อมูลส่วนบุคคล (2) แบบวัดแรงจูงใจในการทำงานจิตอาสา (3) แบบวัดการเห็นคุณค่าในตนเอง และ (4) แบบวัดพฤติกรรมจิตอาสา โดยมีค่าความเที่ยงเท่ากับ .824 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน การวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ และการวิเคราะห์ความแปรปรวน

ผลการวิจัย พบว่า (1) ระดับแรงจูงใจ การเห็นคุณค่าในตนเอง และพฤติกรรมจิตอาสา ของผู้สูงอายุในชมรมผู้สูงอายุโรงพยาบาลพระนั่งเกล้า จังหวัดนนทบุรี มีค่าเฉลี่ยโดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก (2) แรงจูงใจและการเห็นคุณค่าในตนเอง มีความสัมพันธ์ทางบวกในระดับปานกลางกับพฤติกรรมจิตอาสา อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ($r = .36$, และ $.46$ ตามลำดับ) (3) ปัจจัยแรงจูงใจกับการเห็นคุณค่าในตนเอง ร่วมกันทำนายพฤติกรรมจิตอาสาได้ร้อยละ 23 และ (4) ผลการเปรียบเทียบพฤติกรรมจิตอาสาตามปัจจัยส่วนบุคคล ของผู้สูงอายุในชมรมผู้สูงอายุโรงพยาบาลพระนั่งเกล้า จังหวัดนนทบุรี พบว่า ผู้สูงอายุที่มีเพศ อายุ สถานภาพสมรส การศึกษา อาชีพก่อนเกษียณ อาชีพหลังเกษียณ สถานภาพการเงิน และลักษณะที่อยู่อาศัยที่แตกต่างกันจะมีพฤติกรรมจิตอาสาแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

คำสำคัญ ผู้สูงอายุ แรงจูงใจ การเห็นคุณค่าในตนเอง พฤติกรรมจิตอาสา

Thesis title: The Factors Affecting Volunteer-Minded Behaviors of Elderly People in Nonthaburi Province

Researcher: Mrs. Supaporn Totsparin; **ID:** 2552800704;

Degree: Master of Education (Guidance and Psychological Counseling);

Thesis advisors: (1) Dr. Wunlapa Sabaiying, Assistant Professor;

(2) Dr. Niranart Sansa; **Academic year:** 2013

Abstract

The purposes of this research were (1) to study the levels of motivation, self-esteem, and volunteer-minded behaviors of elderly people in the Elderly Club of Phra Nangklao Hospital in Nonthaburi province; (2) to study relationships of motivation and self-esteem with volunteer-minded behaviors of elderly people in the Elderly Club of Phra Nangklao Hospital in Nonthaburi province; (3) to study the predicting power of using motivation in combination with self-esteem to predict volunteer-minded behaviors of elderly people in the Elderly Club of Phra Nangklao Hospital in Nonthaburi province; and (4) to compare the levels of volunteer-minded behaviors of elderly people in the Elderly Club of Phra Nangklao Hospital in Nonthaburi province, as classified by personal factors.

The research sample consisted of 285 randomly selected elderly people in the Elderly Club of Phra Nangklao Hospital in Nonthaburi province. The sample size was determined based on Taro Yamane's method. The employed research instruments were (1) a questionnaire on personal information, (2) a scale to assess motivation for doing volunteer-minded work, (3) a scale to assess self-esteem, and (4) a scale to assess volunteer-minded behaviors, with reliability coefficient of .824. Statistics for data analysis were the percentage, mean, standard deviation, Pearson correlation, multiple regression analysis, and analysis of variance.

The research findings revealed that (1) the overall means and aspect means of motivation, self-esteem, and volunteer-minded behaviors of elderly people in the Elderly Club of Phra Nangklao Hospital in Nonthaburi province were at the high level; (2) motivation and self-esteem were positively correlated at the moderate level with volunteer-minded behaviors, which were significant at the .05 level ($r = .36$ and $.46$ respectively); (3) the motivation factor and self-esteem factor could be combined to predict volunteer-minded behaviors by 23 per cent; and (4) comparison results of volunteer-minded behaviors of elderly people in the Elderly Club of Phra Nangklao Hospital in Nonthaburi province as classified by personal factors showed that elderly people with different genders, ages, marital statuses, educational levels, occupations before retirement, occupations after retirement, financial statuses, and types of dwelling place differed significantly at the .05 level in their levels of volunteer-minded behaviors.

Keywords: Elderly people, Motivation, Self-esteem, Volunteer-minded behavior

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ สำเร็จได้ โดยได้รับความอนุเคราะห์อย่างยิ่งจากผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วัลภา สบายยิ่ง อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก และอาจารย์ ดร.นิรนาท แสนสา ที่ปรึกษาร่วม ที่ได้ให้ความช่วยเหลือ ให้คำปรึกษา คำแนะนำ ดูแลเอาใจใส่ และเป็นกำลังใจในการทำงานนับตั้งแต่เริ่มต้นจนเสร็จสิ้นอย่างสมบูรณ์ ผู้วิจัยรู้สึกซาบซึ้งในความกรุณาของอาจารย์ทั้งสองท่าน และขอขอบคุณท่านทั้งสองเป็นอย่างสูงไว้ ณ โอกาสนี้

ขอขอบพระคุณ รองศาสตราจารย์ กิติมา ศตะนาวิน อาจารย์ประจำคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยพะเยา รองศาสตราจารย์ ดร.ทิพวรรณ กิตติพร อาจารย์ประจำภาควิชาจิตวิทยา คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร อาจารย์สุกัญญา โขครัตนชัย ที่ปรึกษาสมาคมศิษย์เก่า มหาวิทยาลัยบูรพา อาจารย์ศิริกร สุขพันธ์ หัวหน้าจิตอาสาศูนย์ส่งเสริมมิตรภาพบำบัดเพื่อนช่วยเพื่อน โรงพยาบาลชลประทาน จังหวัดนนทบุรี และนางสมศรี รัตนโรจนฤทธิ์ หัวหน้างานวัดและประเมินผล โรงเรียนพิชญศึกษาที่กรุณาตรวจพิจารณาเครื่องมือวิจัยและให้คำแนะนำ ซึ่งเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาเครื่องมือเป็นอย่างมาก

ขอขอบคุณครอบครัว ที่มีส่วนร่วมในการค้นคว้าเอกสารงานวิจัยต่างๆ ตลอดจนเป็นกำลังใจในการทำงานซึ่งเป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อผู้วิจัย

คุณค่าและประโยชน์ของวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ผู้วิจัยขอมอบเป็นกุศลตอบแทนคุณ บิคา มารดา ครู อาจารย์ที่ได้อบรมสั่งสอน ให้ความรู้ ประสบการณ์ รวมถึงผู้ที่มีส่วนในการทำงานวิจัย โดยทั่วกันทุกคน.

สุภาพร ทศพะรินทร์

พฤษภาคม 2557

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	จ
กิตติกรรมประกาศ	ฉ
สารบัญตาราง	ฅ
สารบัญภาพ	ฉุ
บทที่ 1 บทนำ	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
วัตถุประสงค์ของการวิจัย	3
กรอบแนวคิดการวิจัย	4
ขอบเขตการวิจัย	5
นิยามศัพท์เฉพาะ	5
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	5
บทที่ 2 วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง	7
ผู้สูงอายุ	8
การเห็นคุณค่าในตนเองของผู้สูงอายุ.....	26
แรงจูงใจในการทำงาน	38
พฤติกรรมจิตอาสา	48
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	61
บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย	66
ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง	66
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	67
การเก็บรวบรวมข้อมูล	70
การวิเคราะห์ข้อมูล	71

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
บทที่ 4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล.....	72
ตอนที่ 1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลส่วนบุคคล.....	73
ตอนที่ 2 ผลการวิเคราะห์ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ของแรงจูงใจในการทำงานจิตอาสา.....	75
ตอนที่ 3 ผลการวิเคราะห์ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ของการเห็นคุณค่าในตนเอง.....	78
ตอนที่ 4 ผลการวิเคราะห์ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ของพฤติกรรมจิตอาสา.....	83
ตอนที่ 5 การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างแรงจูงใจ การเห็นคุณค่าในตนเองกับพฤติกรรมจิตอาสา.....	86
ตอนที่ 6 การวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณเพื่อทำนายพฤติกรรมจิตอาสา ของผู้สูงอายุในชมรมผู้สูงอายุโรงพยาบาลพระนั่งเกล้า จังหวัดนนทบุรี จากแรงจูงใจและการเห็นคุณค่าในตนเอง.....	87
ตอนที่ 7 การเปรียบเทียบพฤติกรรมจิตอาสา จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล ของผู้สูงอายุในชมรมผู้สูงอายุโรงพยาบาลพระนั่งเกล้า จังหวัดนนทบุรี.....	88
บทที่ 5 สรุปการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ.....	96
สรุปการวิจัย.....	96
อภิปรายผล.....	99
ข้อเสนอแนะ.....	102
บรรณานุกรม.....	104
ภาคผนวก.....	108
ก รายนามผู้ทรงคุณวุฒิที่ตรวจสอบเครื่องมือ.....	109
ข แบบสอบถามที่ใช้ในการวิจัย.....	111
ค ผลการวิเคราะห์ความสอดคล้องของเครื่องมือ.....	120
ประวัติผู้วิจัย.....	130

สารบัญตาราง

	หน้า
ตารางที่ 4.1 จำนวนและร้อยละ ผู้สูงอายุในชมรมผู้สูงอายุโรงพยาบาลพระนั่งเกล้า จังหวัดนนทบุรี จำแนกตามลักษณะส่วนบุคคล.....	73
ตารางที่ 4.2 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับแรงจูงใจในการทำงานจิตอาสาของผู้สูงอายุในชมรมผู้สูงอายุโรงพยาบาลพระนั่งเกล้า จังหวัดนนทบุรี จำแนกเป็นรายด้าน	75
ตารางที่ 4.3 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับแรงจูงใจในการทำงานจิตอาสาของผู้สูงอายุในชมรมผู้สูงอายุโรงพยาบาลพระนั่งเกล้า จังหวัดนนทบุรี จำแนกเป็นรายข้อ	76
ตารางที่ 4.4 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับแรงจูงใจในการทำงานจิตอาสาของผู้สูงอายุในชมรมผู้สูงอายุโรงพยาบาลพระนั่งเกล้า จังหวัดนนทบุรี จำแนกเป็นรายข้อ.....	77
ตารางที่ 4.5 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการเห็นคุณค่าในตนเองของผู้สูงอายุในชมรมผู้สูงอายุโรงพยาบาลพระนั่งเกล้า จังหวัดนนทบุรี จำแนกเป็นรายด้าน.....	78
ตารางที่ 4.6 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการเห็นคุณค่าในตนเองของผู้สูงอายุในชมรมผู้สูงอายุโรงพยาบาลพระนั่งเกล้า จังหวัดนนทบุรี จำแนกเป็นรายข้อ	79
ตารางที่ 4.7 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการเห็นคุณค่าในตนเองของผู้สูงอายุในชมรมผู้สูงอายุโรงพยาบาลพระนั่งเกล้า จังหวัดนนทบุรี จำแนกเป็นรายข้อ	80
ตารางที่ 4.8 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการเห็นคุณค่าในตนเองของผู้สูงอายุในชมรมผู้สูงอายุโรงพยาบาลพระนั่งเกล้า จังหวัดนนทบุรี จำแนกเป็นรายข้อ	81
ตารางที่ 4.9 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการเห็นคุณค่าในตนเองของผู้สูงอายุในชมรมผู้สูงอายุโรงพยาบาลพระนั่งเกล้า จังหวัดนนทบุรี จำแนกเป็นรายข้อ.....	82

สารบัญตาราง (ต่อ)

	หน้า
ตารางที่ 4.10 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับพฤติกรรมจิตอาสา ของผู้สูงอายุในชมรมผู้สูงอายุโรงพยาบาลพระนั่งเกล้า จังหวัดนนทบุรี จำแนกเป็นรายด้าน.....	83
ตารางที่ 4.11 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับพฤติกรรมจิตอาสา ของผู้สูงอายุในชมรมผู้สูงอายุโรงพยาบาลพระนั่งเกล้า จังหวัดนนทบุรี จำแนกเป็นรายข้อ.....	83
ตารางที่ 4.12 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับพฤติกรรมจิตอาสา ของผู้สูงอายุในชมรมผู้สูงอายุโรงพยาบาลพระนั่งเกล้า จังหวัดนนทบุรี จำแนกเป็นรายข้อ.....	84
ตารางที่ 4.13 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับพฤติกรรมจิตอาสา ของผู้สูงอายุในชมรมผู้สูงอายุโรงพยาบาลพระนั่งเกล้า จังหวัดนนทบุรี จำแนกเป็นรายข้อ.....	85
ตารางที่ 4.14 ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่าง แรงจูงใจ การเห็นคุณค่าในตนเอง กับพฤติกรรมจิตอาสาของผู้สูงอายุในชมรมผู้สูงอายุโรงพยาบาลพระนั่งเกล้า จังหวัดนนทบุรี.....	86
ตารางที่ 4.15 ผลการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ ระหว่างแรงจูงใจกับการเห็นคุณค่า ในตนเองเพื่อทำนายพฤติกรรมจิตอาสาของผู้สูงอายุชมรมผู้สูงอายุ โรงพยาบาลพระนั่งเกล้า จังหวัดนนทบุรี.....	87
ตารางที่ 4.16 เปรียบเทียบพฤติกรรมจิตอาสา ของผู้สูงอายุในชมรมผู้สูงอายุ โรงพยาบาลพระนั่งเกล้า จังหวัดนนทบุรี จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล.....	88
ตารางที่ 4.17 เปรียบเทียบพฤติกรรมจิตอาสา ของผู้สูงอายุในชมรมผู้สูงอายุ โรงพยาบาลพระนั่งเกล้า จังหวัดนนทบุรี จำแนกตามอายุ.....	88
ตารางที่ 4.18 วิเคราะห์ความแปรปรวนของพฤติกรรมจิตอาสาของผู้สูงอายุ ในชมรมผู้สูงอายุโรงพยาบาลพระนั่งเกล้า จังหวัดนนทบุรี จำแนกตามสถานภาพ.....	89
ตารางที่ 4.19 เปรียบเทียบพฤติกรรมจิตอาสาของผู้สูงอายุในชมรมผู้สูงอายุ โรงพยาบาลพระนั่งเกล้า จังหวัดนนทบุรี จำแนกตามสถานภาพเป็นรายคู่.....	89

สารบัญตาราง (ต่อ)

	หน้า	
ตารางที่ 4.20	เปรียบเทียบพฤติกรรมจิตอาสาของผู้สูงอายุในชมรมผู้สูงอายุ โรงพยาบาลพระนั่งเกล้า จังหวัดนนทบุรี จำแนกตามการศึกษา.....	90
ตารางที่ 4.21	วิเคราะห์ความแปรปรวนของพฤติกรรมจิตอาสาของผู้สูงอายุ ในชมรมผู้สูงอายุโรงพยาบาลพระนั่งเกล้า จังหวัดนนทบุรี จำแนกตามอาชีพก่อนเกษียณอายุ.....	90
ตารางที่ 4.22	เปรียบเทียบพฤติกรรมจิตอาสาของผู้สูงอายุในชมรมผู้สูงอายุ โรงพยาบาลพระนั่งเกล้า จังหวัดนนทบุรี จำแนกตามอาชีพก่อนเกษียณอายุ เป็นรายคู่.....	91
ตารางที่ 4.23	วิเคราะห์ความแปรปรวนของพฤติกรรมจิตอาสาของผู้สูงอายุ ในชมรมผู้สูงอายุโรงพยาบาลพระนั่งเกล้า จังหวัดนนทบุรี จำแนกตามอาชีพหลังเกษียณอายุ.....	91
ตารางที่ 4.24	เปรียบเทียบพฤติกรรมจิตอาสาของผู้สูงอายุในชมรมผู้สูงอายุ โรงพยาบาลพระนั่งเกล้า จังหวัดนนทบุรี จำแนกตามอาชีพหลังเกษียณอายุ เป็นรายคู่.....	92
ตารางที่ 4.25	วิเคราะห์ความแปรปรวนของพฤติกรรมจิตอาสาของผู้สูงอายุ ในชมรมผู้สูงอายุโรงพยาบาลพระนั่งเกล้า จังหวัดนนทบุรี จำแนกตามสถานภาพการเงิน.....	93
ตารางที่ 4.26	เปรียบเทียบพฤติกรรมจิตอาสาของผู้สูงอายุในชมรมผู้สูงอายุ โรงพยาบาลพระนั่งเกล้า จังหวัดนนทบุรี จำแนกตามสถานภาพการเงิน เป็นรายคู่.....	93
ตารางที่ 4.27	เปรียบเทียบพฤติกรรมจิตอาสาของผู้สูงอายุในชมรมผู้สูงอายุ โรงพยาบาลพระนั่งเกล้า จังหวัดนนทบุรี จำแนกตามลักษณะที่พักอาศัย.....	94
ตารางที่ 4.28	วิเคราะห์ความแปรปรวนของพฤติกรรมจิตอาสาของผู้สูงอายุ ในชมรมผู้สูงอายุโรงพยาบาลพระนั่งเกล้า จังหวัดนนทบุรี จำแนกตามลักษณะการอยู่อาศัย.....	94

สารบัญตาราง (ต่อ)

	หน้า
ตารางที่ 4.29 เปรียบเทียบพฤติกรรมจิตอาสาของผู้สูงอายุในชมรมผู้สูงอายุ โรงพยาบาลพระนั่งเกล้า จังหวัดนนทบุรี จำแนกตามลักษณะการอยู่อาศัย เป็นรายคู่.....	95

สารบัญภาพ

	หน้า
ภาพที่ 1.1 กรอบแนวคิดการวิจัย.....	4
ภาพที่ 2.1 โครงสร้างความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมปัญญาและองค์ประกอบส่วนบุคคล และอิทธิพลของสภาพแวดล้อม.....	32
ภาพที่ 2.2 แสดงความสัมพันธ์ระหว่างการรับรู้เกี่ยวกับความสามารถของตนเอง และความคาดหวังเกี่ยวกับผลกรรมที่เกิดขึ้น.....	33
ภาพที่ 2.3 แสดงความสัมพันธ์ระหว่างแหล่งการรับรู้ความสามารถ ของตนเองกับพฤติกรรม.....	35
ภาพที่ 2.4 แสดงองค์ประกอบที่ทำให้เกิดพฤติกรรม.....	50

บทที่ 1

บทนำ

1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ปัจจุบันนี้จะสังเกตได้ว่าผู้คนมีอายุยืนมากขึ้น ทั้งนี้อาจจะเป็นผลจากการที่วิทยาการทางการแพทย์มีการพัฒนาที่ดีขึ้น ประกอบกับคนมีการศึกษามากขึ้น และเรียนรู้ที่จะรักษาสุขภาพร่างกายของตัวเองมากขึ้น ไม่ว่าจะเป็นการออกกำลังกาย การเลือกรับประทานอาหารที่มีประโยชน์ต่อร่างกาย และหลีกเลี่ยงที่จะรับประทานอาหารที่มีความเสี่ยงต่อการเกิดโรคร้ายต่างๆ

สำหรับผู้สูงอายุนั้นถือเป็นกลุ่มบุคคลที่มีคุณค่ามาก เนื่องจากเป็นกลุ่มคนที่มีความรู้ ประสบการณ์ในชีวิต ที่สามารถถ่ายทอดต่อคนรุ่นหลังได้เป็นอย่างดี เพื่อที่คนรุ่นหลังเมื่อได้ศึกษา หรือได้รับการถ่ายทอดประสบการณ์จากผู้สูงอายุทั้งหลาย ในหลายบทบาทหลายหน้าที่ ที่ท่านเหล่านั้นเคยผ่านมา เพื่อใช้เป็นแนวทางในการปฏิบัติหน้าที่ที่ทำงาน หรือการนำไปใช้ใน ชีวิตประจำวันแต่เป็นที่น่าเสียดายว่าบุคลากรผู้สูงอายุเหล่านี้มักจะถูกมองข้ามว่า เกษียณอายุการทำงานแล้วก็อยู่บ้านพักผ่อน เลี้ยงหลาน ปลูกต้นไม้ เลี้ยงสัตว์ เป็นต้น

สำนักงานสถิติแห่งชาติระบุว่าประเทศไทยได้ถูกจัดให้เป็นประเทศที่อยู่ในสังคมผู้สูงอายุมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2548 กล่าวคือ ในขณะที่ประเทศไทยมีประชากรผู้สูงอายุร้อยละ 10.4 ของประชากรทั้งหมด ซึ่งสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติได้พยากรณ์โครงสร้างประชากรไทยกำลังเปลี่ยนผ่านเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุว่า “ประเทศไทยจะมีผู้สูงอายุถึง 1 ใน 4 ของประชากร และเป็นสังคมผู้สูงอายุสมบูรณ์แบบภายใน ช่วงระหว่างปี พ.ศ. 2551 – 2571 สัดส่วนประชากรที่มีอายุ 60 ปีขึ้นไปจะเพิ่มขึ้นจากร้อยละ 11.1 เป็นร้อยละ 23.5 หรือ 1 ใน 4 ของประชากรทั้งประเทศ” จึงเห็นได้ว่าประเทศไทยกำลังเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุอย่างรวดเร็ว

(วิทยา บุรณศิริ:2555) เนื่องจากอัตราเจริญพันธุ์ลดลง เด็กเกิดน้อยลง และจากการทำสำมะโนประชากรประเทศไทยของสำนักงานสถิติแห่งชาติ ล่าสุดในปี พ.ศ.2553 พบว่าประเทศไทยมีผู้สูงอายุจำนวน 8.5 ล้านกว่าคนคิดเป็นร้อยละ 13 ของประชากรที่มีทั้งหมด 65.9 ล้านคน และหากอัตราการมีบุตรของหญิงไทยลดลง คาดว่าในปี พ.ศ.2593 ผู้สูงอายุจะเพิ่มเป็นร้อยละ 30

ผู้สูงอายุนับเป็นทรัพยากรที่สำคัญสำหรับประเทศไทย แต่เป็นที่น่าเสียดายว่า ความสำคัญนี้มักถูกมองข้ามไป ประสบการณ์ ความสุขุมคัมภีรภาพ และองค์ความรู้ที่สั่งสมมาเป็น เวลานานของท่านเหล่านี้ มักไม่ได้รับการนำมาใช้อย่างเป็นประโยชน์สูงสุด ศักยภาพและสุขภาพ ของท่านเหล่านี้มักไม่ได้รับการสนับสนุนในห้วงงานเต็มที่ นอกจากนั้นหลายครั้งที่ท่านเหล่านี้ ไม่ได้รับการดูแลตามสมควร (สมโภชน์ เอี่ยมสุภาษิต :2549) ดังปรากฏในข่าวคราวต่างๆ ไม่ว่าจะ เป็น “การละทิ้ง ละเลย การทำร้ายร่างกายหรือจิตใจ”

ดังนั้น สิ่งที่เราเห็นกันในปัจจุบันก็คือ การที่ผู้สูงอายุทั้งหลายอยู่บ้านกันเพียงลำพัง รอลูกหลานมาเยี่ยม หรือเข้าๆ ออกๆ โรงพยาบาล น้อยคนนักที่จะเข้าใจถึงจิตใจของผู้สูงอายุ เหล่านั้นว่า ท่านต้องการอะไรที่จะทำให้ท่านมีความสุข ดังที่นายแพทย์บรรลุ ศิริพานิช (หมอชาวบ้าน:2553) ได้กล่าวไว้ว่า “การที่จะทำให้ผู้สูงอายุอยู่อย่างมีความสุข ย่อมหมายถึงว่า ผู้สูงอายุต้องมีสุขภาพดีทั้งร่างกายและจิตใจ อยู่ในสังคมอย่างมีศักดิ์ศรีและเหมาะสม กล่าวคือ เป็น ทั้งผู้ให้และผู้รับประโยชน์จากสังคม เสมอเหมือนสมาชิกอื่นๆ ในสังคม การที่จะทำให้ผู้สูงอายุ อยู่ในสภาวะดังกล่าวได้ในสังคม จำเป็นจะต้องร่วมมือกันทั้งภาครัฐและเอกชน ทั้งประชาชนทั่วไป และตัวของผู้สูงอายุเองด้วย มิใช่หน้าที่ของผู้หนึ่งผู้ใดโดยเฉพาะ”

กล่าวโดยสรุป จะเห็นได้ว่า ผู้สูงอายุทั้งหลายท่านก็มีจิตใจ มีความคิดที่ไม่อยากเป็น ภาระสังคม ไม่อยากให้เกิดความทุกข์ใจที่เห็นเหมือนตัวเองเป็นคนเสมือนไร้ความสามารถ ไร้คุณค่า โดยเฉพาะหลายท่านที่เคยมีตำแหน่งหน้าที่การงานที่สูงและเป็นที่ยอมรับในสังคม เช่น แพทย์ ครู อาจารย์ หรือนักธุรกิจที่ประสบความสำเร็จด้านอาชีพ หลายๆ ท่านเหล่านี้มักจะมี ความ เป็นตัวของตัวเองสูง ซึ่งแน่นอนที่สุดว่าหลังจากเกษียณจากหน้าที่การงานแล้ว จะไม่ยอมให้ตัวเอง เป็นภาระกับสังคมอย่างเด็ดขาด โดยเราจะเห็นว่าในปัจจุบันนี้มีผู้สูงอายุจำนวนมากที่ทำงานเพื่อ สังคมในหลายๆ ด้าน และหนึ่งในกิจกรรมนั้นก็คือ “จิตอาสา” ซึ่งเป็นกิจกรรมที่ไม่มีค่าตอบแทน ใดๆ ทั้งสิ้น เพราะสิ่งที่ได้รับคือ ความสุข ความภาคภูมิใจที่ได้ทำกิจกรรมช่วยเหลือผู้อื่นในเรื่องที่ เป็นประโยชน์แก่ประชาชน สังคม และประเทศชาติ

ปัจจุบันนี้ในประเทศไทยมีแนวโน้มของผู้สูงอายุที่ทำงานด้านจิตอาสาเพิ่มมากขึ้นใน เกือบทุกจังหวัดของประเทศก็ได้ โดยตั้งเป็นชมรมผู้สูงอายุบางจังหวัดก็มีหลายชมรมที่ทำ กิจกรรมหลากหลาย เช่น จังหวัดนนทบุรี ซึ่งผู้วิจัยมีความสนใจและได้ทำการศึกษาว่า ปัจจัยใดที่ เป็นแรงจูงใจทำให้ผู้สูงอายุเหล่านี้ ให้ความสำคัญกับการทำงานด้านจิตอาสากันมากขึ้น โดย ประชากรที่จะใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือผู้สูงอายุในชมรมผู้สูงอายุโรงพยาบาลพระนั่งเกล้า จังหวัด นนทบุรี

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

2.1 ศึกษาระดับแรงจูงใจ การเห็นคุณค่าในตนเอง และพฤติกรรมจิตอาสาของผู้สูงอายุในชมรมผู้สูงอายุโรงพยาบาลพระนั่งเกล้า จังหวัดนนทบุรี

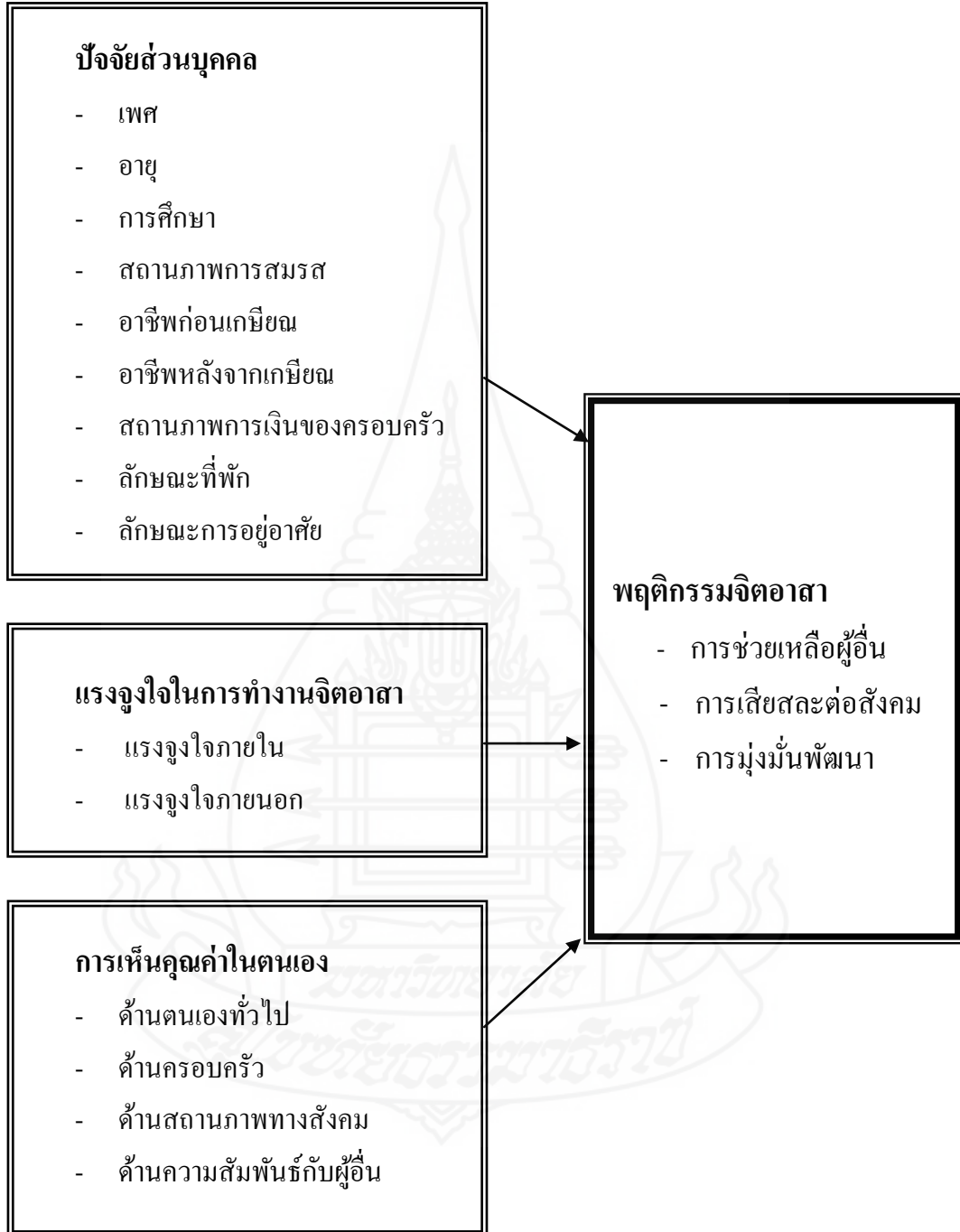
2.2 เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างแรงจูงใจ การเห็นคุณค่าในตนเอง กับพฤติกรรมจิตอาสาของผู้สูงอายุในชมรมผู้สูงอายุโรงพยาบาลพระนั่งเกล้า จังหวัดนนทบุรี

2.3 เพื่อศึกษาอำนาจการทำนายของแรงจูงใจ การเห็นคุณค่าในตนเอง กับพฤติกรรมจิตอาสาของผู้สูงอายุในชมรมผู้สูงอายุโรงพยาบาลพระนั่งเกล้า จังหวัดนนทบุรี

2.4 เปรียบเทียบพฤติกรรมจิตอาสาของผู้สูงอายุในชมรมผู้สูงอายุโรงพยาบาลพระนั่งเกล้า จังหวัดนนทบุรี ตามปัจจัยส่วนบุคคล

3. กรอบแนวคิดการวิจัย

ภาพที่ 1.1 กรอบแนวคิดการวิจัย

4. ขอบเขตการวิจัย

ในการศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมจิตอาสาของผู้สูงอายุในชมรมผู้สูงอายุ โรงพยาบาลพระนั่งเกล้า จังหวัดนนทบุรี ได้กำหนดขอบเขตการวิจัยดังนี้

4.1 กลุ่มประชากร ได้แก่ ผู้สูงอายุในจังหวัดนนทบุรี ศึกษาเฉพาะชมรมผู้สูงอายุ โรงพยาบาลพระนั่งเกล้า จังหวัดนนทบุรี จำนวน 995 คน

4.2 กลุ่มตัวอย่าง ที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้มาจากประชากรที่เป็นผู้สูงอายุ ในชมรมผู้สูงอายุ โรงพยาบาลพระนั่งเกล้า จังหวัดนนทบุรี จำนวน 285 คนซึ่งกำหนดกลุ่มตัวอย่างด้วยวิธีของTaro Yamane (1970:580) ที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 95 โดยมีค่าความคลาดเคลื่อนร้อยละ 5

5. นิยามศัพท์เฉพาะ

แรงจูงใจในการทำงานจิตอาสา หมายถึง แรงผลักดันให้คนมีพฤติกรรมความต้องการที่จะช่วยเหลือผู้อื่นด้วยความเต็มใจ พร้อมทั้งจะเสียสละทั้งพลังความคิด และร่างกาย โดยแรงจูงใจนี้อาจจะอยู่ในรูปของความพึงพอใจ ความสุขใจ ที่จะได้รับหลังจากที่ได้ช่วยเหลือผู้อื่นโดยไม่หวังสิ่งตอบแทนใดๆ

การเห็นคุณค่าในตนเอง หมายถึง การเห็นคุณค่าในบุคลิกภาพ ความรู้และความสามารถของตนเองในการที่จะทำกิจกรรมใดๆ ให้สังคมยอมรับ และรู้สึกมีความภาคภูมิใจที่ว่าตนเองมีความสำคัญที่สามารถกระทำสิ่งต่างๆ ให้ประสบความสำเร็จได้ตามเป้าหมายที่วางไว้

พฤติกรรมจิตอาสา หมายถึง การกระทำหรือการแสดงออกของบุคคลที่ต้องการช่วยเหลือผู้อื่นด้วยความเต็มใจ สมัยครใจ และพร้อมที่จะเสียสละเวลา แรงกาย และสติปัญญา ในการทำกิจกรรมหรือหรือสิ่งที่เป็นประโยชน์ โดยไม่หวังผลตอบแทน

6. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

การวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยคาดหวังว่าจะได้รับประโยชน์ดังนี้

6.1 ได้ทราบระดับของแรงจูงใจ การเห็นคุณค่าในตนเอง และพฤติกรรมจิตอาสาของผู้สูงอายุในชมรมผู้สูงอายุโรงพยาบาลพระนั่งเกล้า จังหวัดนนทบุรี

6.2 ได้ทราบถึงความสัมพันธ์ระหว่างแรงจูงใจ การเห็นคุณค่าในตนเอง และพฤติกรรมจิตอาสาของผู้สูงอายุในชมรมผู้สูงอายุโรงพยาบาลพระนั่งเกล้า จังหวัดนนทบุรี

6.3 ได้ทราบถึงอำนาจการทำนายของแรงจูงใจ การเห็นคุณค่าในตนเองและพฤติกรรมจิตอาสาของผู้สูงอายุในชมรมผู้สูงอายุโรงพยาบาลพระนั่งเกล้า จังหวัดนนทบุรี

6.4 เพื่อสนับสนุนส่วนราชการหรือภาคเอกชน ในการนำผลที่ได้จากการวิจัยไปต่อยอดพัฒนาโครงการ หรือขยายผลในการกำหนดนโยบายและวางแผนเพื่อที่จะพัฒนาศักยภาพของผู้สูงอายุตลอดถึงให้ความสำคัญกับผู้สูงอายุให้มากขึ้นกว่าที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน และสามารถใช้ศักยภาพของผู้สูงอายุเพื่อเป็นกำลังเสริมในการทำงานให้สังคมในด้านต่างๆ มากขึ้น

บทที่ 2

วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมจิตอาสาของผู้สูงอายุในจังหวัดนนทบุรี ผู้ศึกษาได้อาศัยกรอบแนวคิดทฤษฎีต่างๆ เพื่อใช้อ้างอิงและเป็นแนวทางในการศึกษา ดังนี้

1. ผู้สูงอายุ

- 1.1 ความหมาย และความสำคัญของผู้สูงอายุ
- 1.2 พัฒนาการของผู้สูงอายุทางด้านร่างกาย อารมณ์ สังคมและปัญหาที่พบ
- 1.3 ความต้องการของผู้สูงอายุและความพึงพอใจในชีวิต
- 1.4 การมีส่วนร่วมในสังคมของผู้สูงอายุ
- 1.5 กิจกรรมของผู้สูงอายุ
- 1.6 ทฤษฎีเกี่ยวกับผู้สูงอายุ

2. การเห็นคุณค่าในตนเองของผู้สูงอายุ

- 2.1 ความหมายของการเห็นคุณค่าในตนเอง
- 2.2 ความสำคัญในการเห็นคุณค่าในตนเอง
- 2.3 องค์ประกอบของการเห็นคุณค่าในตนเอง
- 2.4 ทฤษฎีที่เกี่ยวกับการเห็นคุณค่าในตนเอง

3. แรงจูงใจ

- 3.1 ความหมายของแรงจูงใจ
- 3.2 ความสำคัญของการจูงใจ
- 3.3 ลักษณะ และรูปแบบของแรงจูงใจ
- 3.4 ทฤษฎีที่เกี่ยวกับแรงจูงใจ

4. พฤติกรรมจิตอาสา

- 4.1 ความหมายของพฤติกรรม
- 4.2 ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรม
- 4.3 ความเป็นมาและความหมายของจิตอาสา
- 4.4 แนวคิดเกี่ยวกับจิตอาสา
- 4.5 ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการทำกิจกรรมจิตอาสาของผู้สูงอายุ

5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. ผู้สูงอายุ

1.1 ความหมายและความสำคัญของ “ผู้สูงอายุ”

ความหมายผู้สูงอายุ

ดร.สุรกุล เจนอบรม (2534:4)กล่าวว่า คนชรา หรือ ผู้สูงอายุ หมายถึง บุคคลในวัยสุดท้ายของวงจรชีวิต ซึ่งวงจรชีวิตนั้นเริ่มตั้งแต่วัยทารก วัยเด็ก วัยหนุ่มสาว วัยผู้ใหญ่ และวัยชรา การกำหนดเกณฑ์ว่า เมื่อใดจึงจะเรียกว่าผู้สูงอายุนั้น ในสังคมดั้งเดิมได้กำหนดการเป็นผู้สูงอายุโดยใช้บทบาทที่บุคคลนั้นๆ ทำอยู่ในสังคมเป็นเกณฑ์ ซึ่งบทบาทเหล่านี้มักจะเป็นบทบาทที่แสดงถึงความเป็นผู้นำ ความรับผิดชอบสูงในสังคม ส่วนในปัจจุบันมักจะใช้อายุเป็นเกณฑ์ในการกำหนดความหมายของการเป็นผู้สูงอายุ ซึ่งการใช้อายุเป็นเกณฑ์นี้ก็แตกต่างกันไปในสังคมของแต่ละประเทศ เช่น บางประเทศกำหนด 55 ปี บางประเทศกำหนด 65 ปี หรือ 70 ปี และตัวเลขเหล่านี้คือเกณฑ์อายุที่จะปลดเกษียณตัวเองออกจากการทำงานตามที่แต่ละประเทศกำหนดขึ้นในวันนั่นเอง

ที่ประชุมสมัชชาโลกว่าด้วยผู้สูงอายุ (World Assembly On Aging)

(อ้างใน สุรกุล เจนอบรม:2534) ผู้สูงอายุ หมายถึงผู้ที่มีอายุ 60 ปีขึ้นไป โดยกำหนดให้ใช้เป็นมาตรฐานเดียวกันทั่วโลก

ไสว พรหมณี (อ้างใน อุดลย์ วิริเวชกุล:2538: 15) ผู้สูงอายุ หมายถึง บุคคลในวัยสุดท้ายของวงจรชีวิต เริ่มตั้งแต่ วัยทารก วัยเด็ก วัยรุ่น วัยหนุ่มสาว วัยผู้ใหญ่ และวัยชรา หรือวัยสูงอายุ ในประเทศไทยกำหนดอายุที่พ้นจากวัยทำงานเป็นเกณฑ์ คือมีอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไป ส่วนในประเทศทางตะวันตกถือว่าบุคคลที่สูงอายุ หมายถึงชายหรือหญิงที่มีอายุตั้งแต่ 65 ปีขึ้นไป

คณะกรรมการวิสามัญสวัสดิการผู้สูงอายุ (กรรณิกา เจริญลักษณ์:2545:29) ให้ความหมายของผู้สูงอายุว่า คือผู้ที่มีอายุ 60 ปีขึ้นไปทั้งชายและหญิงเป็นทรัพยากรที่มีค่าของชาติ เพราะเป็นผู้ที่สามารถถ่ายทอดความรู้และประสบการณ์แก่ลูกหลานและเยาวชนรุ่นหลัง อีกทั้งยังเป็นผู้นำและผู้ทำประโยชน์ให้แก่สังคม

บรรดู่ โสมสิน (อ้างใน เฟื่องฟ้า บุญยง:2548:5) กล่าวว่า ผู้สูงอายุ หมายถึง บุคคลที่มีอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไป โดยนับอายุตามปฏิทิน ซึ่งเน้นเกณฑ์ที่องค์การระหว่างประเทศได้ประชุมตกลงกันเป็นมาตรฐานสากลในการกำหนดอายุเริ่มต้นของผู้สูงอายุทั้งชายและหญิง

องค์การอนามัยโลกได้ให้ความหมายของผู้สูงอายุว่า หมายถึงผู้ที่มีอายุ 60 ปีหรือมากกว่าเมื่อนับตามวัย หรือหมายถึงผู้ที่เกษียณอายุจากการทำงานเมื่อนับตามสภาพเศรษฐกิจ หรือหมายถึงผู้ที่สังคมยอมรับว่าสูงอายุจากการกำหนดของสังคมหรือวัฒนธรรม (เฟื่องฟ้า บุญยง: 2548:5)

สรุปได้ว่า ผู้สูงอายุ หมายถึง บุคคลที่มีอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไปทั้งชายและหญิง โดยนับอายุตามปฏิทินเป็นมาตรฐานสากลในการกำหนด

ความสำคัญของผู้สูงอายุ

รัฐบาลได้ให้ความสำคัญในการพัฒนาคุณภาพชีวิตประชาชน 4 กลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ เด็ก สตรีผู้สูงอายุ และผู้พิการ โดยเฉพาะผู้สูงอายุได้จัดเตรียมระบบดูแลเป็นพิเศษตามยุทธศาสตร์ 6 ประการ ดังนี้

1. ปรับโครงสร้างการบริหารให้รองรับผู้สูงอายุรวมทั้งผู้พิการ เช่น ห้องน้ำ บันได ทางลาดชัน โดยจัดทำป้ายมองเห็นได้ง่าย
2. จัดระบบบริการผู้สูงอายุแบบเบ็ดเสร็จที่จุดเดียว เช่น ให้โรงพยาบาลเปิดช่องทางด่วนสำหรับผู้สูงอายุ และช่วยเหลือตัวเองไม่ได้
3. สนับสนุนให้ผู้สูงอายุมีส่วนร่วมในการดูแลสุขภาพตนเอง โดยรวมตัวเป็นชมรม เช่น ชมรมผู้สูงอายุ
4. สนับสนุนให้ผู้สูงอายุทำกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ในลักษณะจิตอาสา
5. จัดสรรงบประมาณสนับสนุนด้านสวัสดิการสังคมแก่ผู้สูงอายุ เช่น เบี้ยยังชีพผู้สูงอายุ ดูแลผู้สูงอายุที่อยู่คนเดียวไม่มีลูกหลาน
6. ผลักดันการบูรณาการดูแลผู้สูงอายุในชุมชนร่วมกันทั้งหน่วยบริการองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นชุมชนเพื่อให้ผู้สูงอายุมีสุขภาพดีและคุณภาพชีวิตที่ดี

1.2 พัฒนาการของผู้สูงอายุ ทางด้าน ร่างกาย อารมณ์ สังคม และปัญหาที่พบ พัฒนาการด้านร่างกาย

การเปลี่ยนแปลงของมนุษย์เมื่อเข้าสู่วัยสูงอายุนั้น จะมีการเปลี่ยนแปลงดังนี้ (สุรกุล เจนอบรม:2534:18)

1.2.1 การเปลี่ยนแปลงทางด้านร่างกาย (Physical Aging) สาเหตุเกิดจากความเสื่อมโทรมของระบบต่างๆ ภายในร่างกาย จึงทำให้เป็นโรคเจ็บป่วยเรื้อรัง เช่น โรคเบาหวาน ความดันโลหิตสูง โรคข้ออักเสบ โรคหัวใจ โรคปอด โรคเกี่ยวกับระบบทางเดินปัสสาวะ โรคจิต และโรคเกี่ยวกับสมอง

1.2.2 การเปลี่ยนแปลงทางด้านจิตใจ เป็นการเปลี่ยนแปลงที่สืบเนื่องมาจากการเปลี่ยนแปลงทางร่างกาย ความเสื่อมของอวัยวะต่างๆ มีผลต่อสภาพจิตใจเป็นอย่างมาก ซึ่งเป็นผลจากการสูญเสียสิ่งต่างๆ ดังนี้

(1) จากการเสื่อมของอวัยวะภายในร่างกายที่ทำให้เกิดเป็นโรคเรื้อรัง และต้องเข้ารับการรักษายาบาลบ่อยครั้งขึ้น จึงทำให้ผู้สูงอายุเกิดความเบื่อหน่าย ราคาค่าตัวเองที่ต้องเป็นภาระของลูกหลานที่ต้องคอยดูแล

(2) จากการเปลี่ยนแปลงของสรีระร่างกายที่กระดูกเริ่มพรุนและกล้ามเนื้อลีบเล็กลง จึงทำให้การเคลื่อนไหวร่างกายไม่คล่องแคล่วเช่นเดิม

(3) การสูญเสียบุคคลอันเป็นที่รัก และการสูญเสียสถานภาพทางสังคมและเศรษฐกิจ (สุรกุล เจนอบรม:2534:19) การสูญเสียสามีหรือภรรยา เพื่อนสนิทหรือญาติพี่น้อง ทำให้เกิดความเศร้าหมองซึมเศร้า การสูญเสียสถานภาพทางสังคมและเศรษฐกิจ เช่น ผู้สูงอายุบางรายเคยมีหน้าที่การงานในตำแหน่งที่สูงและมีรายได้สูงจากการทำงานดังกล่าว แต่เมื่อต้องเกษียณอายุและต้องออกจากงาน จึงทำให้มีความรู้สึกว่าตนเองไร้คุณค่า จากที่เคยมีผู้ได้บังคับบัญชาห้อมล้อมดูแล และคอยช่วยเหลือให้ทุกเรื่อง กลับต้องอยู่เงียบๆ คนเดียวจึงทำให้ผู้สูงอายุบางรายรับไม่ได้ อาจเกิดภาวะเศร้าซึมหรือบางรายฉุนเฉียวง่าย

นฤชล จรุงเรือง (2545:1-82) ได้อธิบายไว้ว่า ภาวะเสื่อม (Aging) เป็นขบวนการปกติของร่างกายที่มีการเปลี่ยนแปลงความสมดุลเมื่ออายุมากขึ้น มีการเปลี่ยนแปลงของร่างกายที่สังเกตเห็นได้จากการเปลี่ยนรูปร่างลักษณะและหน้าที่การทำงาน โดยถ้าเกิดความไม่สมดุลภายในร่างกายขึ้นก็จะก่อให้เกิดโรคต่างๆ โดยจะมีการเปลี่ยนแปลงดังนี้คือ

การเปลี่ยนแปลงทางชีววิทยา

1. มีการลดอัตราของการแบ่งเซลล์แบบไมโทซิสในเนื้อเยื่อ เริ่มมีการเสื่อมสลายเนื้อเยื่อบุผิว (epithelial tissue) ปริมาณเซลล์ลดลง และเซลล์เยื่อบุผิวบางลง

2. เซลล์เสื่อมสภาพโดยไม่มีการแบ่งตัว โดยเฉพาะเซลล์ประสาทและกล้ามเนื้อที่ส่งผลให้เซลล์ทำหน้าที่ได้ไม่เต็มที่ ความตึงตัวของกล้ามเนื้ออ่อนลง การรับรู้ช้า การรับรู้ความรู้สึกช้าเช่นผิวหนังไหม้โดยที่ไม่รู้สึกเจ็บ เป็นต้น

3. มีการเปลี่ยนแปลงของเนื้อเยื่อเกี่ยวพัน เกิดความแข็งกระด้างไม่ยืดหยุ่น มีการเปลี่ยนแปลงของอวัยวะทุกระบบ

4. การเปลี่ยนแปลงที่ผิวหนังของร่างกาย ขนตามร่างกายลดลง มีการเปลี่ยนแปลงคอลลาเจนที่ผิวหนัง กล่าวคือคอลลาเจนหนาตัวขึ้น มีไขมันตามร่างกายเพิ่มขึ้น เช่น ไขมันเปลี่ยนเป็นสเตอรอยด์ไขมัน ขนตามอวัยวะเพศลดลง เหงื่อน้อยลง ผิวหนังเหี่ยวแห้ง

5. การเปลี่ยนแปลงของระบบประสาท สมองคนเรามีความจุมากมายแต่เมื่ออายุเพิ่มมากขึ้น ขนาดของความจุลดลงและน้ำหนักสมองก็ลดลงด้วย พร้อมกับการทำงานของเซลล์ประสาทจำนวนหนึ่งที่ลดลง โดยเฉพาะในบริเวณสมองส่วนสับสแตนเชียลไนกร้า (Substantial nigra) สไตรเอตัม (Striatum) และคอร์ซัลนิวเคลียสของประสาทสมองคู่ที่สิบ (Dorsal nucleus of vagus nerve) การเปลี่ยนแปลงของระบบประสาท ทำให้ผู้สูงอายุมีอุณหภูมิในร่างกายต่ำ มีอาการลมแดดคล้ายเกิดภาวะหนาวๆ ร้อน ซึ่งขึ้นอยู่กับอุณหภูมิของสภาวะแวดล้อมในขณะนั้นด้วย

6. การเปลี่ยนแปลงการรับความรู้สึก (Sensory Change) ผู้สูงอายุบางท่านมีการเปลี่ยนแปลงในการรับความรู้สึกตั้งแต่อยู่ในวัยกลางคน อาการจะทวีมากขึ้นจนถึงขั้นเสียความรู้สึกในเวลาต่อมา อวัยวะที่เกี่ยวข้องกับความรู้สึกทั้งหมดจะแสดงหน้าที่เปลี่ยนแปลงไปจากเดิมในช่วงอายุ 70 ปีขึ้นไป

7. การเปลี่ยนแปลงของสายตา (Visual Change) การปรับเปลี่ยนสายตาเกิดขึ้นเมื่อก้าวเข้าสู่วัย 30 ปี และจะมีการเปลี่ยนแปลงของสายตามากขึ้นเรื่อยๆ ตามอายุที่เพิ่มขึ้น ได้แก่ สายตาสายตา (Presbyopia)

8. การเปลี่ยนแปลงการได้ยิน เมื่ออายุมากขึ้นมีการสูญเสียการได้ยินและไม่อาจแยกเสียงได้เรียกว่า หูตึง (Presbycusis) เกิดการสูญเสียเซลล์ประสาทในเส้นประสาทสมองคู่ที่ 8 ส่วนใหญ่เกิดขึ้นกับผู้ชายมากกว่าผู้หญิง ปัจจัยที่ทำให้มีการสูญเสียการได้ยินในวัยสูงอายุนี้เนื่องมาจากเคยได้รับเสียงดังเป็นเวลานานๆ เช่น อยู่ในที่สาธารณะที่มีเสียงดัง จากเพลงในคอนเสิร์ต หรือวิทยุ

9. การเปลี่ยนแปลงของปุ่มรับรส มีความเชื่อว่าปริมาณของต่อมรับรสลดลงตามอายุที่เพิ่มมากขึ้น แต่ก็ยังไม่มีใครพิสูจน์ได้ ทราบแต่เพียงความรู้สึกว่าการรับรสชาติอาหารลดลง โดยเฉพาะอาหารที่เคยชื่นชอบ จึงต้องเติมเครื่องปรุงเพื่อแต่งรสชาติมากขึ้น

10. การเปลี่ยนแปลงการรับกลิ่น ปริมาณเซลล์ประสาทที่รับกลิ่นลดลง จะเหลือเซลล์ประสาทดีๆ ไม่มากนัก อย่างไรก็ตาม อยากรู้ว่ากลิ่นของอาหารจะช่วยกระตุ้นการหลั่งน้ำลายทำให้เกิดความรู้สึกหิว เมื่อไม่ได้กลิ่นอาหารก็ไม่เกิดความรู้สึกอยากอาหาร

11. การเปลี่ยนแปลงของระบบกล้ามเนื้อและกระดูก เกิดการสูญเสียความแข็งแรงของกล้ามเนื้อและความทนทานเนื่องจากเซลล์กล้ามเนื้อหัวใจ สูญเสียความยืดหยุ่นของเส้นใยกล้ามเนื้อ ทำให้ลดความคล่องตัวในการลุกเดิน แต่ถ้าผู้สูงอายุออกกำลังกายจะช่วยลดความเสี่ยงของกล้ามเนื้อและช่วยชะลอข้อต่อของกระดูกไม่ให้แข็ง ร่วมกับการรับประทานอาหารที่ถูกหลักช่วยป้องกันกล้ามเนื้อลีบและทำให้กระดูกแข็งแรงขึ้น

12. การเปลี่ยนแปลงระบบการไหลเวียนโลหิต เมื่อมีอายุเพิ่มขึ้นปริมาณเลือดที่ออกจากหัวใจในหนึ่งนาทีจะลดลง ซึ่งพอเพียงกับการปฏิบัติกิจวัตรตามปกติ หากมีการออกกำลังกายหรือมีความเครียดหรือมีการเจ็บป่วย ปริมาณเลือดที่ออกจากหัวใจจะเพิ่มขึ้น ทำให้ผู้สูงอายุรู้สึกเหนื่อยเร็วกว่าหนุ่มสาว

13. การเปลี่ยนแปลงระบบทางเดินหายใจ เช่นเดียวกับการเปลี่ยนแปลงในระบบอื่นๆ ผู้สูงอายุจะลดความสามารถในการหายใจเข้าเพื่อนำออกซิเจนไปปอด ยาที่อาจมีผลต่อการหายใจทำให้หายใจช้าและตื้น การแลกเปลี่ยนออกซิเจนและแก๊สคาร์บอนไดออกไซด์ไม่มีประสิทธิภาพ เนื้อเยื่อในปอดของผู้สูงอายุเสื่อมหน้าที่ลง ความยืดหยุ่นลดลงจึงจำเป็นต้องหายใจลึกๆ กระจุกอกและกระจุกไขสันหลังเปลี่ยนแปลง เกิดการโค้งงอเป็นปัจจัยลดเนื้อที่ของปอด ความสามารถของปอดในการขยายตัวได้ไม่มาก ทำให้อัตราการหายใจของผู้สูงอายุเพิ่มขึ้นเพื่อชดเชยความต้องการออกซิเจนของร่างกาย

14. การเปลี่ยนแปลงระบบทางเดินอาหาร ทางเดินอาหารของผู้สูงอายุมีการเปลี่ยนแปลงตั้งแต่อายุ 50 ปี มีการสลายเอ็นเน็มและดีนทิล(enamel , dentine) คือสารที่เคลือบผิวฟัน ทำให้ฟันสลายตัว ฟันหลุด ปุ่มรับรสบนลิ้นลดลง ไม่อยากอาหาร ปากแห้ง เคี้ยวยากกลืนยาก น้ำย่อยลดลง การเคลื่อนที่ของทางเดินอาหารลดลง คุณซึมสารอาหารลดลง ภาวะอาหารลดลงทำให้คุณซึมธาตุเหล็กและวิตามินบี 12 น้อย มีการเพิ่มจำนวนแบคทีเรียทำให้ท้องเดินและติดเชื้อง่ายขึ้น

15. การเปลี่ยนแปลงระบบต่อมไร้ท่อ (Endocrine System) จะเกิดความผิดปกติของต่อมไร้ท่อคือ ต่อมไทรอยด์ทำงานน้อยกว่าปกติและทำงานมากกว่าปกติ และโรคเบาหวาน

16. การเปลี่ยนแปลงระบบขับถ่ายปัสสาวะ จำนวนหน่วยไตลดลงตามอายุและตามความเสื่อมของร่างกาย ปริมาณเลือดผ่านไตน้อยลง ฮอร์โมนเอดิเอสลดลงทำให้ผู้สูงอายุปัสสาวะบ่อย

17. การเปลี่ยนแปลงระบบภูมิคุ้มกัน การทำงานของระบบภูมิคุ้มกันลดลงขนาดของต่อมไทมัสเล็กลงเหลือประมาณร้อยละ 5-15 เมื่อมีอายุในช่วง 45-50 ปี ประสิทธิภาพของภูมิคุ้มกันต่อต้านจุลชีพลดลง มีโอกาสเกิดโรคหรือติดเชื้อได้ง่าย เช่น วัณโรค ภูสวัต หรืออาจเกิดปฏิกิริยาโรคภูมิแพ้ต่างๆ

พัฒนาการทางด้านอารมณ์

นายแพทย์เสนอ อินทรสุขศรี (อ้างในปัญหาสังคม: 310) ได้กล่าวสรุปเกี่ยวกับความทุกข์ของผู้สูงอายุว่ามี 5 ประการคือ

1. ทางด้านครอบครัว ขาดลูกหลานดูแลเอาใจใส่ ขาดที่อยู่อาศัย
2. ทางด้านเศรษฐกิจ ขาดปัจจัยด้านการเงิน ขาดอาหาร

3. ทางด้านร่างกาย ต้องออกจากงานเนื่องจากเกษียณ สังคมเปลี่ยนไป ปรับสภาพตนเองให้เข้ากับสังคมไม่ได้ เกิดความกลัวว่าจะถูกทอดทิ้ง

4. ด้านร่างกาย ความเจ็บป่วย เมื่ออายุมากขึ้น โรคประจำตัวก็มากขึ้น

5. ความทุกข์ทางจิตใจ มีความหวาดระแวงต่อความไม่แน่นอนในชีวิตของคุณ และความทุกข์ที่เกิดจากปัญหาที่กล่าวมาข้างต้น

นายแพทย์บรรลุ ศิริพานิช (2538: 111-117) กล่าวไว้ว่า ผู้สูงอายุมักมีปัญหาเกี่ยวกับสุขภาพจิต ซึ่งมีตั้งแต่ความวิตกกังวล ซึมเศร้า สับสน และหลงลืม

อาการที่บ่งชี้ว่าเป็นโรควิตกกังวลจะมีดังนี้

1. วิตกกังวลโดยไม่มีเหตุผล หรือกลัวในเหตุการณ์ที่ไม่ชอบ ฟังใจในความกลัวบางอย่าง เช่น ที่สูง ที่เปลี่ยว

2. นอนหลับยาก

3. รู้สึกเกร็งเครียดและรำคาญง่าย

4. บ่นบ่อยๆ ปวดหัว ท้องอืด ก็จะคิดว่าเป็นมะเร็ง

5. นึกถึงภาพมหันตภัยบ่อย

6. คึดมเหล้ามากขึ้น

อาการซึมเศร้า จะพบได้จากอาการต่อไปนี้

1. ตื่นแต่เช้าตรู่ (วันแต่เป็นนิสัยดั้งเดิม)

2. เหนื่อย ไม่มีแรง ไม่มีความสุขในชีวิต

3. ไม่สนใจตัวเอง ไม่อยากอาบน้ำ ใส่เสื้อผ้าซ้ำกัน

4. บ่นป่วนวุ่นวายเกินกว่าเหตุ

5. ไม่มีสมาธิ

6. ขำเรื่องความเศร้าในการสนทนา

7. ตัดสินใจอะไรไม่ได้

8. เบื่ออาหาร

9. คึดมเหล้ามากขึ้น

10. อยากตาย

การระแวงว่าคนอื่นจะทำร้าย อาการที่มักจะพบคือ

1. สงสัยและเกิดความเป็นปรปักษ์กับคนในครอบครัว เพื่อนฝูง หรือผู้มาเยือน

2. หลงลืมสิ่งของแล้วคิดว่าคนใกล้ตัวขโมย

3. ไม่ไว้วางใจผู้ใด

อาการสับสน

ผู้สูงอายุมักจะสับสนเรื่องเวลา และสถานที่ ไม่สามารถคิดเป็นเหตุเป็นผลได้ และความจำเสื่อมบางครั้ง สาเหตุอาจเกิดจากต่อมไทรอยด์ผิดปกติ แต่สาเหตุส่วนใหญ่เกิดจากโรคหลงลืมในผู้สูงอายุ (Simile dementia)

การนอนไม่หลับ สาเหตุของการนอนไม่หลับอาจเกิดได้ดังนี้

1. ไม่มีกิจกรรมที่ทำให้ต้องใช้กำลังกายและใจในเวลากลางวัน ทำให้ไม่เหนื่อยพอที่จะทำให้หลับในเวลากลางคืน

2. นอนหลับในเวลากลางวัน
3. วิตกกังวล ซึมเศร้า
4. ที่นอนไม่สบาย
5. มีปัญหาทางด้านร่างกาย เช่น ท้องผูก ปวดข้อ
6. ต้องตื่นขึ้นเพื่อปัสสาวะบ่อยๆ
7. สับสนระหว่างเวลากลางวันและกลางคืน

การไม่สนใจตัวเอง สาเหตุที่พบบ่อย ได้แก่

1. สุขภาพจิตไม่ปกติ เช่น ขี้เกียจ ดื่มเหล้ามาก ซึมเศร้า หรือโรคหลงลืม
2. พิการทางกาย
3. การสูญเสียคู่ครอง

พัฒนาการด้านสังคม

เมื่อเข้าสู่วัยสูงอายุ หรือเกษียณอายุแล้ว เวลาว่างจะหาได้ง่ายมาก กิจกรรมยามว่าง หรือการเรียนรู้สิ่งใหม่ๆ หรือการให้บริการผู้อื่น จึงเป็นเรื่องสำคัญซึ่งจะนำความพึงพอใจความมีชีวิตชีวาและมีความหมาย (นายแพทย์บรรลุ ศิริพานิช:2538:39-52) โดยส่วนใหญ่จะแบ่งกิจกรรมออกเป็นหลักใหญ่ๆ ได้ 3 กิจกรรมดังนี้

1. กิจกรรมนันทนาการ เช่น การวาดรูป ทำอาหาร การเล่นดนตรีกับเพื่อนๆ การเล่นกีฬาที่ไม่ต้องใช้กำลังมาก และสามารถเล่นร่วมกับผู้อื่นได้ เช่น เปตอง บริดจ์ การเข้าชมรมต่างๆ เช่น ชมรมกีฬา ศาสนา การเมือง หรือการท่องเที่ยวเป็นหมู่คณะ

2. กิจกรรมการเรียนรู้ เป็นเรื่องที่ทำให้ได้ทุกช่วงอายุและมีบ่อยๆ เป็นการเรียนรู้ทางอ้อมแทนการเรียนในห้องเรียน เพื่อสนองความอยากรู้อยากเห็น ความพึงพอใจ หรือเพื่อการดำเนินกิจกรรมบางอย่างให้ได้รับความสำเร็จ การเรียนรู้จะเป็นการกระตุ้นจิตใจและการแลกเปลี่ยนความสนใจกับผู้อื่น โดยมีแนวทางง่ายๆ คือ เลือกเรียนรู้ในสิ่งที่ชอบและรู้สึกสนุกสนาน เลือกเรียนรู้ในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับความรู้เก่าและความชำนาญของตัวเอง นอกจากนี้ต้อง

กำหนดมาตรฐานของตัวเองตามความเป็นจริงว่ามีความสามารถขนาดใด แล้วเริ่มต้นทีละน้อยแล้วค่อยๆ เพิ่มมาตรฐานขึ้นเรื่อยๆ

3. กิจกรรมบริการผู้อื่น การเสียสละและทำสิ่งที่เป็นประโยชน์ให้แก่สังคม นอกเหนือไปจากทำให้แก่ตนเอง ครอบครัว และเพื่อนฝูงแล้ว อาจทำให้สมบูรณ์ได้ด้วยกิจกรรมการบริการผู้อื่น โดยผ่านงานอาสาสมัคร เช่น ช่วยผู้อื่นในการแก้ปัญหาของเขา การให้คำแนะนำในเรื่องที่เป็นประโยชน์ การช่วยเหลือกิจการของโรงพยาบาล เช่น การหาทุนเยี่ยมผู้ป่วย การหาทุนซื้ออุปกรณ์ทางการแพทย์ การประสานงานต่างๆ เป็นต้น

กล่าวโดยสรุป ผู้สูงอายุจะต้องพบกับความเปลี่ยนแปลงทั้งทางด้านร่างกายและจิตใจ และสภาพแวดล้อมทั้งสังคมอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ดังนั้นในส่วนตัวของผู้สูงอายุเองก็จะต้องเรียนรู้ล่วงหน้าก่อนที่ตนเองจะเข้าสู่วัยสูงอายุ หรือวัยเกษียณจากการทำงานและเรียนรู้ที่จะต้องยอมรับในสิ่งต่างๆ ที่เปลี่ยนแปลงไป ภาวะความวิตกกังวล ความซึมเศร้า มักจะเกิดจากการไม่ยอมรับการเปลี่ยนแปลงของร่างกาย และสภาพแวดล้อม หรือในบางกรณีไม่มีความรู้ที่ตามมาจะเป็นอย่างไรเมื่อต้องเข้าสู่วัยสูงอายุ ดังนั้นผู้ใกล้ชิดจะต้องให้ความสนใจ ดูแลอย่างใกล้ชิด ให้กำลังใจ ตลอดจนสนับสนุนให้ผู้สูงอายุได้มีกิจกรรมทำ เพื่อลดความฟุ้งซ่านเพื่อสุขภาพจิตและสุขภาพกายที่ดีของผู้สูงอายุ

ปัญหาที่พบ

ปัญหาที่เกิดขึ้นกับผู้สูงอายุมักมีสาเหตุการเศร้าซึมและเชื่อกันว่าเป็นสาเหตุที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงดังนี้

1. ทางด้านร่างกาย

1.1 มีอาการเหนื่อยง่าย อ่อนเพลีย รู้สึกง่วงนอนแม้จะนอนมากแต่ก็รู้สึกไม่สดชื่น มักจะตื่นตอนดึกๆ และจะไม่สามารถหลับได้อีก

1.2 มีการเปลี่ยนแปลงทางระบบขับถ่าย ท้องผูกง่าย

1.3 มีอาการเบื่ออาหาร

1.4 ความต้องการทางเพศลดลง หรือไม่มี

1.5 กล้ามเนื้ออ่อนเปลี้ย การเคลื่อนไหวร่างกายเชื่องช้าลง

2. ทางด้านจิตใจ ผู้สูงอายุส่วนใหญ่จะหงุดหงิดง่าย คิดมาก ใจน้อย เพราะคิดว่าตัวเองไม่ใช่คนสำคัญ ไม่สามารถดูแลครอบครัวได้เช่นในอดีต แต่กลับต้องเป็นผู้ถูกดูแล และคิดว่าลูกหลานคงรำคาญและไม่อยากเป็นภาระ แต่เนื่องจากไม่มีทางออกใดๆ ที่จะสามารถดูแลตนเองได้เช่นในอดีต และหลีกเลี่ยงไม่ได้ที่ต้องอยู่กับบุตรหลาน จึงเกิดภาวะเศร้าซึมได้ง่าย แต่ในกรณีผู้สูงอายุที่มีฐานะดี มีมรดก อาจจะไม่ค่อยรู้สึกเป็นทุกข์กับสภาพร่างกาย เพราะสามารถใช้เงินเป็น

ค่ารักษาพยาบาลจากแพทย์ที่เก่งๆ ในสถานพยาบาลดีๆ หรือการจ้างผู้ดูแล ซึ่งสุขภาพจิตของผู้สูงอายุที่มีฐานะดีค่อนข้างจะดีตามไปด้วย ตรงข้ามกับผู้สูงอายุที่ฐานะไม่ค่อยดี ก็มักจะได้รับการรักษาพยาบาลที่ไม่ค่อยเต็มที่ และกอบปรักกับบุตรหลานที่ต้องทำงานก็ไม่ค่อยมีเวลาดูแลเอาใจใส่ ดังนั้นผู้สูงอายุกลุ่มนี้จึงมีสุขภาพจิตไม่ดีเท่าที่ควร

จากรายงานขององค์การสหประชาชาติในปี ค.ศ.1995 (เฟื่องฟ้า บุญยง:2548:10) ได้สรุปปัญหาของผู้สูงอายุในประเทศไทย ดังนี้

1. ปัญหาสุขภาพกาย เกิดจากความเสื่อมของระบบการทำงานของอวัยวะภายใน และภายนอกของร่างกาย ทำให้เจ็บป่วยเรื้อรังสุขภาพไม่แข็งแรง

2. ปัญหาสุขภาพจิตและอารมณ์ ซึ่งเป็นผลมาจากการเปลี่ยนแปลงของสภาพร่างกายส่วนหนึ่ง และจากการปรับตัวเพื่ออยู่ในสังคมหลังการเกษียณอายุอีกส่วนหนึ่ง

3. ปัญหาความพิการ คือผู้สูงอายุมีความเสี่ยงที่จะพิการมากขึ้น จากสาเหตุของโรคที่เกิด เช่น โรคเบาหวาน ทำให้ตาบอด หรืออาจต้องถูกตัดขาเนื่องจากแผลที่เกิดขึ้น โรคเส้นเลือดสมองแตกหรือตีบ ทำให้เกิดอัมพาตหรืออัมพฤกษ์ได้

4. ปัญหาความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน จากการที่ต้องถูกทอดทิ้งให้อยู่บ้านเพียงลำพัง หรือการต้องเดินทางเพียงลำพังจึงมีความเสี่ยงที่มีจฉฉฉจะทำร้ายร่างกาย และชิงทรัพย์ เพราะไม่มีเรี่ยวแรงที่จะต่อสู้ขัดขืน

5. ปัญหาการถูกทอดทิ้ง โดยเฉพาะจะเกิดกับผู้สูงอายุที่มีฐานะทางการเงินไม่ค่อยดี เนื่องจากบุตรหลานต้องออกไปทำงาน และบางครั้งครอบครัวบุตรหลานต้องออกไปทำงานต่างจังหวัด โดยทิ้งให้พ่อแม่อยู่ตามลำพัง

6. ปัญหาความหว้าเหว่จากการที่สูญเสียบุคคลอันเป็นที่รัก เช่น คู่ชีวิตหรือมิตรสหาย

7. ปัญหาเศรษฐกิจ เพราะผู้สูงอายุบางคนไม่มีเงินบำเหน็จบำนาญไว้เลี้ยงตนยามแก่ชรา ยิ่งในภาวะเศรษฐกิจถดถอยในปัจจุบัน (พ.ศ.2556) หนี้สินครัวเรือนมากขึ้น บุตรที่แยกไปมีครอบครัวก็แทบจะดูแลครอบครัวตนเองไม่ได้ ดังนั้นการที่จะส่งเงินไปให้พ่อแม่ก็เป็นไปได้ยาก บางครอบครัวผู้สูงอายุเลี้ยงชีพด้วยการเก็บของเก่าขาย หรือค้าขายเล็กๆ น้อยๆ และใช้เงินสวัสดิการผู้สูงอายุที่รัฐบาลจ่ายให้คนละห้าร้อยบาทเพื่อยังชีพ (วิณา ศิริสุข และคณะ 2542 :50-60 อ้างในเฟื่องฟ้า บุญยง:2548:12) ได้ศึกษาสถานภาพและบทบาทผู้สูงอายุไทยในภาคตะวันออกเฉียงเหนือพบว่าอาชีพของผู้สูงอายุหลังอายุ 60 ปี คือ ทำงานบ้าน ทำอาหาร เลี้ยงหลาน ฝ้าบ้าน ทำสวนครัว สวนดอกไม้ ค้าขายเล็กๆ น้อยๆ หรือทำงานด้านจิตอาสาช่วยเหลือชุมชนที่ตนเองเป็นสมาชิกอยู่

ดังนั้นจึงสรุปประเด็นปัญหาของผู้สูงอายุว่า ปัญหาส่วนใหญ่เกิดจากผู้สูงอายุต้องปรับตัว จากคนที่เคยอยู่ในวัยทำงานมีรายได้และบางคนอาจมีตำแหน่งหน้าที่การงานสูงเป็นที่

เคารพยำเกรงของผู้ได้บังคับบัญชา ต้องเปลี่ยนสภาพหลังเกษียณอายุมาเป็นคนที่ต้องอยู่เฉยๆ ไม่มีงาน ไม่มีรายได้ สุขภาพร่างกายก็ไม่แข็งแรงเหมือนเดิม จึงทำให้มีผลต่อสุขภาพจิตเป็นอย่างมาก หากไม่สามารถยอมรับและปรับตัวได้ก็อาจทำให้ผู้สูงอายุกลายเป็นบุคคลที่มีพฤติกรรมและอารมณ์เปลี่ยนไป

1.3 ความต้องการของผู้สูงอายุและความพึงพอใจในชีวิต

ความต้องการของผู้สูงอายุ แบ่งได้ดังนี้

1.3.1 ความต้องการทางด้านร่างกายของผู้สูงอายุ

- 1) ต้องการมีสุขภาพร่างกายที่แข็งแรง สมบูรณ์
- 2) ต้องการมีผู้ช่วยเหลือดูแลอย่างใกล้ชิด
- 3) ต้องการที่อยู่อาศัยที่สะอาด อากาศดี สิ่งแวดล้อมดี
- 4) ต้องการอาหารการกินที่ถูกสุขลักษณะตามวัย
- 5) ต้องการมีผู้ดูแลช่วยเหลือให้การพยาบาลอย่างใกล้ชิดเมื่อยามเจ็บป่วย
- 6) ต้องการได้รับการตรวจสุขภาพ และการรักษาพยาบาลที่สะดวก รวดเร็ว

พันท่วงที่

- 7) ต้องการได้รับการรักษาพยาบาลแบบให้เปล่าจากรัฐ
- 8) ความต้องการได้พักผ่อน นอนหลับอย่างเพียงพอ
- 9) ความต้องการบำรุงรักษาร่างกาย และการออกกำลังกายอย่างสม่ำเสมอ
- 10) ความต้องการสิ่งอำนวยความสะดวกเพื่อป้องกันอุบัติเหตุ

1.3.2 ความต้องการทางด้านจิตใจของผู้สูงอายุ

การเปลี่ยนแปลงทางด้านร่างกาย และสังคมจะทำให้จิตใจของผู้สูงอายุเปลี่ยนไปด้วย ผู้สูงอายุจะปรับจิตใจ และอารมณ์ไปตามการเปลี่ยนแปลงของร่างกาย และสิ่งแวดล้อม จะเห็นได้ว่า ผู้สูงอายุส่วนใหญ่ จะมีการปรับปรุง และพัฒนาจิตใจของตนเอง ให้เป็นไปในทางที่ดีงามมากขึ้น สามารถควบคุมจิตใจได้ดีกว่าหนุ่มสาว ดังนั้น เมื่อคนเราอายุมากขึ้น ความสุขุมเยือกเย็น จะมีมากขึ้นด้วย แต่การแสดงออก จะขึ้นอยู่กับลักษณะของแต่ละบุคคล การศึกษา ประสบการณ์ และสิ่งแวดล้อมในชีวิตของคนคนนั้นความเครียดที่เกิดขึ้นจากการเปลี่ยนแปลง ที่เกิดขึ้นในวัยสูงอายุ มีผลต่อจิตใจของผู้สูงอายุมาก ลักษณะการเปลี่ยนแปลงของจิตใจที่พบคือ การรับรู้ ผู้สูงอายุจะยึดติดกับความคิด และเหตุผลของตัวเอง การรับรู้สิ่งใหม่ๆ จึงเป็นไปได้ยาก ความจำก็เสื่อมลง

ผู้สูงอายุก็นิยมมนุษย์ปฏุนธรรมชาติที่แม้จะมีวัยที่สูงขึ้นแต่ความต้องการปัจจัยดำรงชีพและปัจจัยที่จะสร้างความสุขก็ยังมีเหมือนคนในวัยอื่น ทั้งนี้มีนักจิตวิทยาและนักวิชาการหลายท่านได้อธิบายความต้องการของมนุษย์ไว้ดังนี้

วอลเมน(Wolmen1973:384)(อ้างใน สุรกุล เจนอบรม:2534:78) ได้ให้ความหมายความพึงพอใจในชีวิตของผู้สูงอายุ (Life Satisfaction) ว่าเป็นความรู้สึกที่เกิดขึ้นเมื่อความต้องการได้รับการตอบสนองในทางบวก เป็นความรู้สึกที่เป็นสุข ประกอบไปด้วยความสนุกสนานไม่ต้องเผชิญกับความเครียด ความไม่พึงประสงค์และความชอกช้ำ สำหรับผู้สูงอายุแล้วการปรับตัวสำหรับบางคน อาจจะเกิดผลกระทบกับสภาพจิตใจของเขาโดยตรง ทำให้เกิดภาวะเศร้าซึม เก็บตัวหรือบางคนอาจจะแสดงออกโดยการก้าวร้าว ดังนั้นการหากิจกรรมหรือการกระทำใดๆ ที่ทำให้ตนรู้สึกพึงพอใจ ย่อมทำให้เกิดความสุขและต้องการทำกิจกรรม หรือพฤติกรรมนั้นอย่างต่อเนื่อง ตราบที่ยังมีความสามารถทางร่างกายที่จะเอื้ออำนวย

มิลเลอร์ และคณะ (Miller,1986) (อ้างใน สุรกุล เจนอบรม:2541:48) ได้ให้ข้อคิดว่า ผู้สูงอายุที่จะมีชีวิตอยู่อย่างสมบูรณ์และเข้มแข็งต้องมีองค์ประกอบ ดังนี้

- 1) มองโลกในแง่ดี และมีความพึงพอใจในชีวิต
- 2) มีความรักและพร้อมที่จะให้ และรับความรักจากผู้อื่น
- 3) มีความศรัทธาในสิ่งที่ถูกต้องและแน่นอน
- 4) มีอารมณ์ขัน
- 5) มีความเชื่อมั่นในตนเองในทางที่เหมาะสม
- 6) ให้อำนาจแก่ตนเอง
- 7) มีการจัดการกับความเครียด
- 8) มีสัมพันธ์กับสังคม

จากทฤษฎีความต้องการของนักจิตวิทยาที่ได้กล่าวมา สามารถอธิบายได้ว่า ความต้องการของมนุษย์นั้น เกิดขึ้นมาเป็นลำดับขั้นตั้งแต่เด็กจนเข้าสู่วัยรุ่น ผู้ใหญ่ และวัยสูงอายุ ซึ่งเป็นไปตามบทบาทและความต้องการของมนุษย์ แต่ทั้งนี้เมื่อต้องเข้าสู่วัยสูงอายุก็ต้องรู้จักปรับตัว

1.4 การมีส่วนร่วมในสังคมของผู้สูงอายุ

ผู้สูงอายุเป็นทรัพยากรที่มีคุณค่าต่อสังคมในฐานะ “ผู้ให้” ผู้สูงอายุให้ด้วยความบริสุทธิ์ ใจด้วยความจริงใจและมีความสุข ซึ่งได้จากการที่ผู้สูงอายุสมัครเข้าเป็นสมาชิกของชมรมผู้สูงอายุต่างๆ โดยสมาชิกทุกคนจะเข้าร่วมกิจกรรมทุกประเภทที่ทางชมรมได้จัดให้มีขึ้นเพื่อช่วยเหลือสังคมให้พัฒนาไปในทางที่ถูกที่ควร ชมรมผู้สูงอายุจะจัดกิจกรรมที่ง่ายๆ ไม่ซับซ้อน สมาชิกทุกคนเข้าร่วมกิจกรรมได้ และกิจกรรมของผู้สูงอายุมักจะมีความสัมพันธ์กันทุกเพศทุกวัย เพื่อเป็นการลดช่องว่างระหว่างวัยไปในตัวด้วย

ชมรมผู้สูงอายุคือ การรวมกลุ่มผู้สูงอายุที่มีอายุเกิน 60 ปีบริบูรณ์ ตั้งแต่ 30 คนขึ้นไป ทั้งหญิงและชาย และวัยผู้ที่มีอายุระหว่าง 25 – 59 ปี ไม่เกิน 1 ใน 4 ของสมาชิกที่มีอายุเกิน 60 ปีขึ้นไป (คู่มือชมรมผู้สูงอายุ:2555) ซึ่งชมรมผู้สูงอายุเป็นองค์กรจากภาคประชาชนที่มีบทบาทสำคัญในการพัฒนาระบบงานผู้สูงอายุ อันจะก่อให้เกิดการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ ทั้งในระดับปัจเจกบุคคล ระดับชมรมผู้สูงอายุ และระดับชุมชน เพื่อตอบสนองต่อปัญหาและความต้องการของผู้สูงอายุ ทั้งในด้านสุขภาพ สังคม และสวัสดิการ

จากข้อเท็จจริงที่ได้กล่าวมาจะเห็นได้ว่า ในสังคมใดก็ตามจะต้องมีผู้สูงอายุคอยให้การช่วยเหลือ และมีบทบาทในการดำเนินกิจกรรมต่างๆ ของสังคมและส่วนรวมอยู่ด้วยเสมอ แสดงว่าวัยวุฒินั้นยังมีความจำเป็นและช่วยให้เกิดความแจ่มใสขึ้นด้วย เกี่ยวกับพฤติกรรมและคุณลักษณะของผู้สูงอายุนั้น สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี ได้ประทานพรแก่ผู้สูงอายุซึ่งแสดงถึงลักษณะของผู้สูงอายุไว้ว่า“ผู้สูงอายุมองโลกในทางที่แจ่มใส โลกในความเมตตาปราณี โลกแห่งความจริงใจ โลกแห่งการมีมิตรภาพ และโลกแห่งสังฆธรรมอย่างแท้จริง”

(กชกร สังขชาติ:2536:21)

การที่ผู้สูงอายุมารวมกลุ่มกันเพื่อจัดกิจกรรมต่างๆ นั้น อาจจะมีจุดมุ่งหมายดังนี้

1. เพื่อจัดความเบื่อบ่ายในชีวิตประจำวัน
2. เพื่อใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์กับสังคม
3. เพื่อการพบปะกับผู้อื่นในสังคม และให้สังคมตระหนักว่าผู้สูงอายุก็ยังเป็นส่วนหนึ่งของสังคม

4. เพื่ออำนวยความสะดวกที่ส่วนราชการหรือภาคเอกชนจะเข้ามาดูแล

ศศิพัฒน์ ยอดเพชร (2532:49) (อ้างใน บรรลุ ศิริพานิช และคณะ:2539:12) ได้ให้ความเห็นว่า ผู้สูงอายุที่อยู่ในสังคมเดียวกันจะมีความต้องการทางจิตวิทยาคล้ายกับบุคคลวัยกลางคนในสังคมเดียวกัน เมื่ออย่างเข้าสู่วัยสูงอายุบุคคลนั้นควรจะเข้าร่วมกิจกรรมที่บุคคลวัยกลางคนสนใจอย่างต่อเนื่อง เพื่อจะทำให้ตนเองมีความสุขและอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้ในสังคม กล่าวโดยรวมคือ ต้องเป็นผู้ที่รู้จักปล่อยวาง มองโลกในแง่ดี รู้จักปรับตัวให้มีชีวิตความเป็นอยู่และทำกิจกรรมที่เหมาะสมกับสภาพร่างกาย ที่สำคัญคือต้องรู้จักควบคุมอารมณ์ตนเอง ไม่มีความรู้สึกหุนหันพลุกพล่านของตัวเองลง ก็จะสามารสรสร้างคามพึงพอใจและความสุขให้ตนเองได้ในระดับหนึ่ง

นักทฤษฎีกิจกรรม Lemon , Bengtson and Peterson) (อ้างใน สุรกุล เจนอบรม: 2534:79) เชื่อว่ากิจกรรมทางสังคมจำเป็นสำหรับทุกวัย ผู้สูงอายุที่มีส่วนร่วมในสังคมจะมีความพึงพอใจในชีวิตสูง และมีความรู้สึกนึกคิดต่อตนเองในทางบวก และการมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางสังคมของผู้สูงอายุยังเป็นการทดแทนบทบาทที่เสียไปอีกด้วย ซึ่งสอดคล้องกับแนวความคิดของ

มาสโลว์(Maslow's Human Needs Hierarchy,1987) ที่เชื่อว่า ความพึงพอใจในชีวิตของบุคคลมิใช่ เป็นสิ่งที่คงที่ระดับเดิม แต่สามารถเปลี่ยนแปลงได้ตามความต้องการของบุคคล

อับราฮัมมังก์ (Abrahm Monk) (อ้างใน บรรลุ ศิริพานิช:2539:13-15) ได้ระบุ วัตถุประสงค์หรือเป้าหมายหลัก และองค์ประกอบการจัดกิจกรรมไว้ว่า

1. วัตถุประสงค์การจัดกิจกรรม ได้แก่การทำให้เกิดบทบาทใหม่ การเรียนรู้ การปรับตัวในสังคม การพัฒนาและการคงอยู่ของพฤติกรรมที่เกี่ยวข้องกับสังคมโดยตรง ประโยชน์ที่ได้รับคือผู้สูงอายุจะมีความภาคภูมิใจในตนเอง ที่ตนเองยังเป็นส่วนหนึ่งของสังคม นอกจากนี้ยังสามารถใช้ความรู้และประสบการณ์เป็นแนวทางให้คนในสังคมได้นำไปประยุกต์ใช้กับตนเอง การมีส่วนร่วมในสังคมนั้นจะทำให้ผู้สูงอายุไม่มีความเครียด ไม่รู้สึกหดหู่ และมีความรู้สึกว่าตนเองไม่ได้เป็นภาระต่อสังคม

2. เป้าหมายของกิจกรรม การจัดกิจกรรมให้ผู้สูงอายุควรเป็นกิจกรรมที่มีเป้าหมาย เพื่อให้ผู้สูงอายุได้เรียนรู้ที่จะปรับตัวกับความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และจิตใจ การทำงานเป็นทีมโดยเฉพาะงานด้านจิตอาสา จะทำให้ผู้สูงอายุรู้สึกว่าคุณค่าต่อสังคม และรู้สึกว่าคุณค่าไม่ได้รอรับการช่วยเหลือจากสังคมฝ่ายเดียวแต่ยังเป็นผู้ให้ด้วย

3. หลักของกิจกรรม จะยึดหลักการที่สำคัญ 5 ประการ ดังนี้

3.1 ความเป็นปัจเจกบุคคล (Individualization)

3.2 ความอิสระและความภูมิใจในตนเอง (Independence and Self-Esteem)

3.3 สิทธิในศักดิ์ศรีและการยกย่องนับถือ (The Right to Dignity and Respect)

3.4 การมีความสัมพันธ์กับครอบครัว (Involvement with their family)

3.5 การมีส่วนร่วมในชุมชน (Participation in the Group and the Community)

ซึ่งจากการพิจารณาหลักของการจัดกิจกรรมนี้ จะเห็นว่ากิจกรรมทุกอย่างควรที่จะให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมมีอิสระในความคิด ไม่ควรถูกครอบงำความคิดโดยกลุ่ม ซึ่งการมีอิสระทางความคิดนี้จะทำให้บุคคลสามารถแสดงความคิดเห็นให้ข้อเสนอแนะที่จะส่งผลดีแก่กลุ่มได้ และเมื่อได้รับการยอมรับ ก็จะรู้สึกมีความภาคภูมิใจในตัวเอง และในทางตรงกันข้ามต้องรู้จักให้เกียรติและยกย่องผู้อื่นในความคิดของเขาเช่นกัน

นอกจากนี้ นายแพทย์บรรลุ ศิริพานิช และคณะ ยังได้กล่าวถึงแนวคิดและทฤษฎีพื้นฐานในการจัดกิจกรรมสำหรับผู้สูงอายุ ดังนี้

1. ผู้สูงอายุเป็นบุคคลที่ควรจะได้รับบริการการยกย่องนับถือ และการยอมรับว่าเป็นส่วนหนึ่งของสังคม

2. ผู้สูงอายุเป็นบุคคลที่ควรได้รับการดูแลเอาใจใส่ด้านสุขภาพอนามัย และใช้ความรู้ความสามารถและประสบการณ์ของตนให้เป็นประโยชน์ต่อสังคม

3. ผู้สูงอายุเป็นบุคคลที่ต้องมีโอกาสและเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ ของสังคมตามกำลังความสามารถและความต้องการของตน

1.5 กิจกรรมของผู้สูงอายุ

กิจกรรมที่จะพิจารณาจัดให้ผู้สูงอายุนั้น ควรเป็นกิจกรรมที่ต้องคำนึงถึงสภาพร่างกายของผู้สูงอายุเป็นหลัก และต้องเป็นกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อตัวผู้สูงอายุเอง ซึ่งถ้าเป็นประโยชน์ต่อสังคมด้วยก็จะเป็นการดี ที่สำคัญคือไม่ทำให้ผู้สูงอายุเกิดความเครียด ทั้งนี้ พฤตินันท์ เหลืองไพบุลย์ (2530:83-88 อ้างใน บรรลุ ศิริพานิช และคณะ:2539:16-17) ได้ให้แนวความคิดว่า กิจกรรมที่จะช่วยให้ผู้สูงอายุอยู่ในครอบครัวและสังคมได้อย่างมีความสุข กิจกรรมต่างๆ อาจได้แก่

1.5.1 กิจกรรมด้านสุขภาพอนามัย เช่น การตรวจสุขภาพ การทดสอบสมรรถภาพร่างกาย การให้ความรู้ในเรื่องของการปฏิบัติตนให้พ้นจากโรคภัยไข้เจ็บต่างๆ ความรู้เกี่ยวกับการใช้ยาเบื้องต้น และความรู้เกี่ยวกับโรคของผู้สูงอายุและการป้องกัน การอยู่ร่วมกันในครอบครัวระหว่างเครือญาติ และการเตรียมใจให้พร้อมกับความเปลี่ยนแปลงของร่างกายในด้านต่างๆ

1.5.2 กิจกรรมด้านการศึกษาตามความสนใจและความถนัด ได้แก่ การศึกษาเรื่องพระพุทธศาสนา เรื่องพระพุทธรูปและพระเครื่องในสมัยต่างๆ ศึกษาในลักษณะของงานวิชาชีพในกรณีที่มีความสามารถในด้านนั้นๆ อยู่ก่อนแล้ว เช่น ช่างไม้ การตัดเย็บเสื้อผ้า งานหัตถกรรมต่างๆ

1.5.3 กิจกรรมนันทนาการ ได้แก่ การเล่นดนตรี การร้องรำทำเพลง การเล่นกีฬาในร่มและกลางแจ้ง การเล่นเกมต่างๆ

1.5.4 กิจกรรมด้านวัฒนธรรม เพื่อให้ผู้สูงอายุได้มีการผ่อนคลายอารมณ์ และได้มีโอกาสสนุกรื่นเริงเหมือนบุคคลกลุ่มอื่นๆ ได้แก่ การจัดให้มีงานในโอกาสต่างๆ เช่น วันขึ้นปีใหม่ วันสงกรานต์ เป็นต้น

1.5.5 กิจกรรมด้านการศึกษา การจัดให้มีการทำบุญ การประกอบพิธีทางศาสนา เช่น การจัดให้มีการนิมนต์พระมาเทศน์ การจัดบำเพ็ญกุศลในโอกาสวันสำคัญต่างๆ เช่น วันมาฆบูชา วันวิสาขบูชา วันเข้าพรรษา เป็นต้น

1.5.6 กิจกรรมด้านการเผยแพร่ความรู้ ได้แก่ การเผยแพร่ความรู้ที่เป็นประโยชน์ต่อผู้สูงอายุ การจัดสัมมนาในเรื่องที่เกี่ยวกับผู้สูงอายุ โดยการเชิญวิทยากรที่มีคุณวุฒิมาบรรยายเป็นครั้งคราว เป็นต้น

1.5.7 กิจกรรมด้านการพัฒนาสังคม เป็นการจัดกิจกรรมเพื่อให้ผู้สูงอายุได้มีบทบาทในการพัฒนาสังคม เช่น การจัดให้มีการทำความสะอาดวัด และศาสนสถานในโอกาสวัน

สำคัญต่างๆ ของชาติ การนำของขวัญไปมอบให้กับทหารที่ได้รับบาดเจ็บอยู่ตามโรงพยาบาลต่างๆ เป็นต้น

1.5.8 การทัศนศึกษานอกสถานที่ โดยการนำเที่ยวตามสถานที่ท่องเที่ยวและโบราณสถานสำคัญต่างๆ ของประเทศ เพื่อให้เกิดความสามัคคีและความสนุกสนานร่าเริงในระหว่างสมาชิกด้วยกัน

1.5.9 กิจกรรมด้านการฝึกหัดอาชีพ เป็นกิจกรรมที่ช่วยส่งเสริมรายได้และเป็นการใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์กับผู้สูงอายุ เช่น การปักและฉลุเสื้อ การวาดภาพ การทอผ้า การทำงานศิลปะต่างๆ เป็นต้น

1.5.10 กิจกรรมอื่นๆ เช่น การส่งเสริมให้ผู้สูงอายุเป็นครูสอนพิเศษ การประพันธ์บทเพลงและนวนิยาย การออกแบบและตกแต่งเสื้อผ้า เป็นต้น

1.6 ทฤษฎีเกี่ยวกับผู้สูงอายุ

1.6.1 ทฤษฎีทางสังคมของผู้สูงอายุ (Social Theories of Aging)

(สุรกุล เจนอบรมอ้างใน อัจฉรา บัณฑิตานวงศ์ ,กิตติมา สุรสนธิ:2554:15) ได้กล่าวถึงทฤษฎีทางสังคมของผู้สูงอายุไว้ 5 ทฤษฎี คือ

1) *ทฤษฎีบทบาท (Role Theory)* บุคคลจะได้รับบทบาทที่แตกต่างกันในช่วงชีวิตของตนตั้งแต่เกิดจนถึงวันสูงอายุ เช่น บทบาทของความเป็นลูก นักเรียน ผู้บังคับบัญชา ผู้ใต้บังคับบัญชา การเป็นพ่อเป็นแม่ เป็นต้น ซึ่งตลอดช่วงอายุที่เปลี่ยนไป ย่อมทำให้บุคคลนั้นๆ ต้องปรับตัวเพื่อให้มีพฤติกรรมที่เหมาะสมในแต่ละบทบาท เพื่อให้เป็นที่ยอมรับของสังคมนั้นๆ และต้องรู้จักยอมรับเมื่อบทบาทต้องมีการปรับเปลี่ยน เช่น อาจเคยทำงานในตำแหน่งผู้อำนวยการกอง อธิบดี หรืออธิการบดี แต่ ณ วันหนึ่งตำแหน่งถูกปรับเปลี่ยนบุคคลนั้นๆ ก็ต้องยอมรับและรู้จักปรับเปลี่ยนพฤติกรรมเพื่อให้เหมาะสมกับบทบาทใหม่ โดยเฉพาะเมื่อบุคคลต้องสูญเสียตำแหน่งหน้าที่การงานอันเนื่องมาจากการเกษียณอายุ

2) *ทฤษฎีกิจกรรม (Activity Theory)* ทฤษฎีนี้มีแนวความคิดที่ว่าหากผู้สูงอายุละทิ้งสังคม สังคมก็จะลืมเลือนเขา ดังนั้นหากไม่ยากถูกโดดเดี่ยวในสังคม ผู้สูงอายุจึงมีความจำเป็นต้องเข้าไปเป็นส่วนหนึ่งในสังคมอีกครั้งหนึ่ง โดยการเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมของสังคม เช่น งานด้านจิตอาสา

เลมอน เบนสัน(Lemon Bengtson) และปีเตอร์สัน(Peterson:1972)

(อ้างใน อัจฉรา บัณฑิตานวงศ์ ,กิตติมา สุรสนธิ:2554:16) ได้ศึกษาว่าทฤษฎีกิจกรรมยืนยันว่าการที่ผู้สูงอายุมีส่วนร่วมในกิจกรรมเป็นเพราะมีภาพพจน์เกี่ยวกับตนเอง (Self-image) ด้านบวกและชอบในการเข้าร่วมกิจกรรม และต้องการจะคงลักษณะนิสัยนี้ไว้เหมือนเมื่ออยู่ในวัยกลางคนให้มากที่สุด

นอกจากนี้การเข้าร่วมกิจกรรมของผู้สูงอายุยังเป็นการทดแทนบทบาทที่เสียไปจากการที่ต้องเป็น
หม้าย และการเกษียณอายุจากการปฏิบัติงาน

ทฤษฎีกิจกรรมตั้งอยู่บนพื้นฐาน 3 ประการ

(อ้างใน เฟื่องฟ้า บุญยัง:2548:15) ดังนี้

(1) การมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ ของผู้สูงอายุเพื่อทดแทนบทบาท
ของตนที่ได้สูญเสียไป

(2) ผู้สูงอายุจะหากิจกรรมต่างๆ มาเพื่อเป็นการชดเชยกับสิ่งที่สูญเสียไป

(3) การเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมของสังคมก็เพื่อให้สังคมยอมรับ
เพื่อให้ได้มีโอกาสพบปะพูดคุยกับบุคคลอื่น ได้มีโอกาสใช้ความรู้ความสามารถ ประสบการณ์ใน
การทำงานของตน เพื่อให้บุคคลในรุ่นหลังใช้เป็นแนวทางในการปฏิบัติงานหรือการดำเนินชีวิต
ซึ่งการกระทำดังกล่าวจะทำให้ผู้สูงอายุรู้สึกว่าคุณค่าในสังคม และสามารถสร้างความสุข
และความพึงพอใจให้ตนเองและบุคคลรอบข้างได้

3) ทฤษฎีการแยกตนเอง(*Disengagement Theory*) เป็นทฤษฎีที่มี

แนวความคิดว่าผู้สูงอายุมีความต้องการที่จะแยกตนเองโดยการลดกิจกรรมของตนและบทบาททาง
สังคมลง เพราะต้องการที่จะหลีกเลี่ยงความกดดันและความตึงเครียด ซึ่งเป็นผลมาจากการที่ตัวเองมี
ความรู้สึกว่ามีความสามารถลดลง ดังนั้นจึงต้องการที่จะถอนตัวออกจากการมีส่วนร่วมในกิจกรรม
ต่างๆ ของสังคม และเปิดโอกาสให้คนหนุ่มสาวได้ทำหน้าที่แทน

4) ทฤษฎีความต่อเนื่อง(*Continuity Theory*) แนวความคิดของทฤษฎีนี้เห็น

ว่าบุคคลไม่ว่าจะหนุ่มสาวหรือสูงอายุมิ่จะมีบุคลิกภาพและมีรูปแบบของความพึงพอใจในการดำเนิน
ชีวิตที่แตกต่างกันไป โดยการแสวงหาบทบาททางสังคมใหม่มาทดแทนบทบาททางสังคมเก่าที่ตน
สูญเสียไป และยังคงสภาพที่จะปรับตนเองให้เข้ากับสภาพแวดล้อมใหม่อย่างต่อเนื่องอยู่เสมอ

5) ทฤษฎีระดับชั้นอายุ(*Age Stratification Theory*) ทฤษฎีนี้ศึกษาถึง

ความสัมพันธ์ทางสังคมที่เกิดภายในกลุ่มอายุ และระหว่างชั้นอายุที่แตกต่างกัน กล่าวคือ ทฤษฎีนี้
ถือว่าอายุเป็นหลักเกณฑ์สากลที่จะกำหนดบทบาท สิทธิ หน้าที่ ฯลฯ ซึ่งจะเปลี่ยนแปลงไปตามชั้น
ของอายุจากอายุหนึ่งไปสู่อีกอายุหนึ่งซึ่งอายุจะมีส่วนสัมพันธ์โดยตรงหรือโดยทางอ้อมกับบทบาท
ทางสังคมของบุคคลโดยตรง เช่น อายุที่จะต้องทำบัตรประชาชน อายุเมื่อครบเกณฑ์ทหาร อายุ
ที่มีสิทธิในการออกเสียงเลือกตั้ง หรืออายุเมื่อครบวาระที่ต้องเกษียณ โดยทางอ้อมการที่สังคม
กำหนดบทบาทที่เหมาะสมในแต่ละช่วงวัยอายุ เช่น วัยหรืออายุที่เหมาะสมสำหรับการเลือกคู่ครอง
 เป็นต้น

1.6.2 ทฤษฎีเครือข่ายทางสังคม (Social Network Theory)

(วรากร ทรัพย์วิริยะปกรณ,ทรงวุฒิ อยู่เอี่ยม:2551)

อิสราเอล (Israel,1985)ให้คำนิยามของคำว่าเครือข่ายทางสังคมว่าหมายถึงกลุ่มความสัมพันธ์ทั้งทางตรงและทางอ้อมของบุคคลหนึ่งที่มีต่อบุคคลอื่นในสังคม โดยลักษณะความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นสามารถอธิบายพฤติกรรมทางสังคมของบุคคลได้

มินท์เลอร์ (Minkler,1985)ได้ให้ความหมายของเครือข่ายทางสังคมว่า เป็นกลุ่มบุคคลซึ่งติดต่อกันในสังคมและได้รับการสนับสนุนด้านอารมณ์ สิ่งของ การช่วยเหลือข้อมูล ข่าวสาร และการติดต่อทางสังคม เครือข่ายประกอบด้วย ครอบครัวขยาย เพื่อนบ้าน เพื่อนร่วมงาน หรือบุคคลวิชาชีพ

มิทเชล (Mitchell,1984)ให้ความหมายของเครือข่ายทางสังคมว่า เป็นกลุ่มของความสัมพันธ์ทางบุคคลที่บุคคลกลุ่มหนึ่งมีต่อกันและกัน และลักษณะของความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นดังกล่าวสามารถนำมาใช้อธิบายพฤติกรรมต่างๆ ของบุคคลเหล่านี้ได้

ทฤษฎีเครือข่ายทางสังคม กล่าวถึงเครือข่ายทางสังคมว่าเปรียบได้กับภาพของจุดต่างๆ ที่มีการเชื่อมโยงกันด้วยเส้นตรงหลายๆ เส้น จุดคือบุคคล และเส้นตรงคือสายสัมพันธ์ บุคคลแต่ละคนจึงเป็นเสมือนจุดศูนย์กลางที่มีสายสัมพันธ์กับจุดหรือบุคคลอื่น ที่มีสายสัมพันธ์กับจุดหรือบุคคลอื่นๆ ต่อไป ซึ่งบุคคลตรงจุดศูนย์กลางไม่รู้จัก (Popenoe , 1986) ความสัมพันธ์ทางสังคมระหว่างกันและกันของบุคคลต่างๆ ที่มีอยู่ในเครือข่ายสังคมนั้น เป็นความสัมพันธ์ในทุกๆ ด้านที่บุคคลทั้งหมดในเครือข่ายทางสังคมมีต่อกัน ส่วนพฤติกรรมที่ก่อให้เกิดความสัมพันธ์ทางสังคมขึ้น ได้แก่ การไปมาหาสู่ การเยี่ยมเยียน การปรึกษาหารือ การช่วยเหลือซึ่งกันและกัน เครือข่ายทางสังคมของบุคคลหนึ่งๆ จึงเปรียบเสมือนส่วนหนึ่งของสิ่งแวดล้อมทางสังคมของบุคคลอื่นๆ ในเครือข่ายสังคม ซึ่งสามารถส่งผลกระทบต่อพฤติกรรมของผู้อื่นด้วยเช่นกัน

จากการศึกษาโครงสร้างเครือข่ายทางสังคม จะแสดงให้เห็นถึงสัมพันธ์ภาพของบุคคลที่มีการติดต่อและช่วยเหลือซึ่งกันและกัน และทำให้เกิดการตอบสนองความต้องการของบุคคล (Gallo , 1984) ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ Jegerl และ Slotnick (1982) ที่พบว่าโครงสร้างเครือข่ายทางสังคมเป็นสื่อกลางที่ทำให้บุคคลมีความสัมพันธ์กับบุคคลอื่น เพราะการติดต่อกับบุคคลอื่นทำให้บุคคลได้รับการช่วยเหลือด้านต่างๆ และเกิดความพึงพอใจ

จากที่กล่าวมาจึงสรุปได้ว่าเครือข่ายทางสังคม หมายถึงการที่อาสาสมัคร หรือผู้ที่มีจิตอาสา มีความสัมพันธ์และติดต่อช่วยเหลือกันในด้านต่างๆ ทั้งด้านอารมณ์ สิ่งของ และข้อมูลข่าวสาร ซึ่งกลุ่มเครือข่ายทางสังคมนี้หมายรวมถึง กลุ่มเครือข่าย เพื่อนบ้าน เพื่อนร่วมงาน หน่วยงาน และบุคคลวิชาชีพต่างๆ

1.6.3 อารักษ์ กิติกร (อ้างในปฏิญญา แก้วทองคำ 2552:33- 34) แบ่งออกเป็น 3 กลุ่มใหญ่ ดังนี้

1) ทฤษฎีเกี่ยวกับความชราด้านชีววิทยา เป็นทฤษฎีที่อธิบายถึงสาเหตุของความชราของร่างกาย ทฤษฎีกลุ่มนี้มี 3 ทฤษฎีย่อย ดังนี้

(1) ทฤษฎีทำลายตนเอง (Autoimmunity Theory) ทฤษฎีนี้เชื่อว่าความชราเกิดจากร่างกายสร้างภูมิคุ้มกันปกติน้อยลง พร้อมกับมีการสร้างภูมิคุ้มกันชนิดทำลายตัวเองมากขึ้น ร่างกายจึงต่อสู้กับเชื้อโรคและสิ่งแปลกปลอมได้ไม่ดี ทำให้เกิดความเจ็บป่วยง่าย และเมื่อเกิดแล้วก็มักจะรุนแรงเป็นอันตรายต่อชีวิต

(2) ทฤษฎีความผิดพลาด (Error Theory) ทฤษฎีนี้เชื่อว่าเมื่อคนมีอายุมากขึ้น ยีนส์จะค่อยๆ เกิดความผิดพลาดและความผิดพลาดจะมากขึ้นๆ จนถึงจุดที่ทำให้เซลล์ต่างๆ ของร่างกายเสื่อมและหมดอายุลง

(3) ทฤษฎีเรดิคัลอิสระ (Free Radicals Theory) ทฤษฎีนี้เชื่อว่าภายในร่างกายของมนุษย์มีเรดิคัลอิสระ หรืออนุมูลอิสระเกิดขึ้นอย่างมากและตลอดเวลา ซึ่งจะทำให้ยีนส์เกิดความผิดปกติ

2) ทฤษฎีเกี่ยวกับความชราด้านจิตวิทยา เป็นทฤษฎีที่อธิบายถึงสาเหตุที่ทำให้ผู้สูงอายุมีบุคลิกลักษณะเปลี่ยนไป ทฤษฎีกลุ่มนี้มี 2 กลุ่มย่อยดังนี้

(1) ทฤษฎีบุคลิกภาพ (Personality Theory) ทฤษฎีนี้เชื่อว่าผู้สูงอายุมีความสุขหรือมีความทุกข์ขึ้นอยู่กับภูมิหลัง และพัฒนาการด้านจิตใจของตน เช่น บุคคลที่เติบโตมาจากครอบครัวที่มีความรัก ความอบอุ่น ความมั่นคง เห็นความสำคัญและรักผู้อื่น เมื่อเป็นผู้สูงอายุก็สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข ตรงข้ามถ้าบุคคลเติบโตมาในลักษณะร่วมมือกับใครไม่เป็น ถือว่าตัวใครตัวมัน ใจแคบ ก็มักจะเป็นผู้สูงอายุที่ไม่ค่อยมีความสุข

(2) ทฤษฎีความปราดเปรื่อง (Intelligence Theory) ทฤษฎีนี้เชื่อว่าผู้สูงอายุที่ยังปราดเปรื่องก็เนื่องมาจากยังสนใจใฝ่รู้ในเรื่องต่างๆ มีการค้นคว้าและเรียนรู้ตลอดเวลา ผู้สูงอายุที่จะมีลักษณะนี้ได้ต้องเป็นผู้มีสุขภาพดีและมีความสุขกับสิ่งที่ทำ

(3) ทฤษฎีเกี่ยวกับความชราด้านสังคมวิทยา เป็นทฤษฎีที่วิเคราะห์หาสาเหตุซึ่งทำให้ผู้สูงอายุมีสมรรถภาพทางสังคมเปลี่ยนแปลงไป กลุ่มทฤษฎีนี้มี 4 ทฤษฎีย่อย ดังนี้

ก. ทฤษฎีกิจกรรม (Activity Theory) ทฤษฎีนี้มีแนวความคิดว่ากิจกรรมทางสังคมจำเป็นสำหรับบุคคลทุกวัย ผู้สูงอายุที่จะมีความสุขควรมีกิจกรรมทางสังคมพอสมควร ผู้สูงอายุที่ปฏิบัติกิจกรรมทางสังคมอยู่เสมอ จะเป็นผู้ที่มีความพึงพอใจในชีวิตสูง มีภาพพจน์เกี่ยวกับตนเองในทางบวก และปรับตัวได้ดีกว่าผู้สูงอายุที่ปราศจากกิจกรรมทางสังคม

ข. ทฤษฎีการแยกตัว (Disengagement Theory) ทฤษฎีนี้มี

แนวความคิดว่าผู้สูงอายุและสังคมจะลดบทบาทซึ่งกันและกัน เนื่องจากผู้สูงอายุรู้สึกว่าตนเองมีความสามารถลดลง และมีสุขภาพเสื่อมถอย จึงถอยออกหรือหลีกเลี่ยงบทบาทและกิจกรรมทางสังคม เพื่อลดความตึงเครียดหรือบีบคั้น

ค. ทฤษฎีความต่อเนื่อง (Continuity Theory) ทฤษฎีนี้มีแนวความคิดว่าผู้สูงอายุจะเข้าร่วมกิจกรรมในสังคมอย่างมีความสุขนั้นขึ้นอยู่กับบุคลิกภาพและแบบแผนชีวิตของแต่ละคน เช่น บุคคลที่ชอบเข้าร่วมกิจกรรมในสังคมก็จะมีกิจกรรมเหมือนเดิมเมื่ออายุมากขึ้น ส่วนผู้ที่ชอบสันโดษก็จะแยกตัวเองออกจากสังคมเมื่ออายุมากขึ้น

ง. ทฤษฎีบทบาท (Role Theory) ทฤษฎีนี้มีแนวความคิดอยู่ว่าเป็นองค์ประกอบอย่างหนึ่งในการกำหนดบทบาทของบุคคลในและช่วงชีวิต ผู้สูงอายุจะปรับตัวได้ดีเพียงใดขึ้นอยู่กับบทบาททางสังคมในแต่ละช่วงชีวิตที่ผ่านมา และยังมีผลสืบเนื่องไปถึงการยอมรับบทบาททางสังคมในอนาคตซึ่งเปลี่ยนแปลงไปด้วย

สรุปได้ว่า ผู้สูงอายุจะประสบความสำเร็จในชีวิตหรือไม่นั้น สิ่งสำคัญคือต้องขึ้นอยู่กับความคิดเห็นชีวิตที่ผ่านมา รวมถึงการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นกับผู้สูงอายุ ไม่ว่าจะเป็นผลกระทบทางจิตใจ สถานภาพที่เปลี่ยนแปลง ผู้สูงอายุยังคงต้องการความรัก ความเข้าใจ เช่น ้วยอื่นๆ ต้องการการยอมรับ มีการกระตุ้นในการร่วมทำกิจกรรมใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์กับชุมชน จึงทำให้ผู้สูงอายุสามารถดำเนินชีวิตได้อย่างมั่นคงและเกิดความสุข

2. การเห็นคุณค่าในตนเองของผู้สูงอายุ

2.1 ความหมายของการเห็นคุณค่าในตนเอง

การเห็นคุณค่าในตนเอง เป็นศัพท์ภาษาไทยที่ใช้แทนคำว่า Self – Esteem ซึ่งจากการค้นคว้าเกี่ยวกับการเห็นคุณค่าในตนเอง พบว่า ได้มีผู้ให้คำจำกัดความไว้หลายท่าน ดังนี้

ประดินันท์อุปรมัย (2544:147) ให้ความหมายของการเห็นคุณค่าในตนเองว่า หมายถึง การเห็นความดีของสิ่งต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับตนเอง ซึ่งรวมถึงความรอบรู้ ผลสัมฤทธิ์ ความเป็นอยู่และสุขภาพที่ดี

ริชาร์ด-อแมนโต้ แพทริเซีย เอ (อ้างใน มาลี นันทสาร 2541:61) ให้ความหมายการเห็นคุณค่าในตนเอง หมายถึง การประเมินผลคุณค่าที่บุคคลกำหนดให้กับตัวเอง โดยสะท้อนให้เห็นถึงทัศนคติที่เป็นที่ยอมรับหรือไม่ยอมรับ ตลอดจนการแสดงถึงความเชื่อในตนเองว่าเป็นผู้มีความสามารถ มีความสำคัญ มีคุณค่าและประสบผลสำเร็จ

โรเซนเจอร์ (Rosenberg 1979:45) กล่าวว่า การเห็นคุณค่าในตนเอง คือความคิดทางบวกหรือทางลบที่บุคคลมีต่อตนเอง การเคารพและยอมรับนับถือตนเองและมองตนเองว่าเป็นบุคคลที่มีคุณค่า

คูเปอร์สมิธ (Coopersmith, 1981) (อ้างใน บุษบากร ต้นทวารธนะ:2545) ให้ความหมายของการเห็นคุณค่าในตนเองว่า เป็นการประเมินคุณค่าของตนเอง แสดงถึงทัศนคติทั้งทางบวกหรือลบ เป็นการตัดสินคุณค่าแห่งตน ทำให้บุคคลนั้นรู้สึกว่าคุณค่าตนมีความสำคัญ ประสบความสำเร็จและมีคุณค่า ซึ่งสังเกตได้จากคำพูดและพฤติกรรมที่แสดงออก

พาลาดิโน (Palladino 1989) กล่าวว่า การเห็นคุณค่าในตนเองเป็นแนวทางที่บุคคลคิดและรู้สึกเกี่ยวกับตนเองและบุคคลอื่น โดยวัดจากการกระทำของตนรวมถึงระบบความเชื่อภายในตนเองและประสบการณ์ชีวิตจากภายนอกที่ได้รับ

สรุปได้ว่า การเห็นคุณค่าในตนเอง หมายถึง การเห็นคุณค่าในบุคลิกภาพ ความรู้และความสามารถของตนเองในการที่จะทำกิจกรรมใดๆ ให้สังคมยอมรับ และรู้สึกมีความภาคภูมิใจที่ว่าตนเองมีความสำคัญที่สามารถกระทำสิ่งต่างๆ ให้ประสบความสำเร็จได้ตามเป้าหมายที่วางไว้

2.2 ความสำคัญของการเห็นคุณค่าในตนเอง

การเห็นคุณค่าในตนเองมีความสำคัญในการพัฒนาบุคคลในด้านต่างๆ เนื่องจากทำให้บุคคลมีจิตใจที่เข้มแข็งมั่นคง เชื่อมั่นในตนเอง รู้สึกว่าตนเองมีความสามารถ ตลอดจนมีความชื่นชม พึงพอใจในตนเอง และสามารถใช้ศักยภาพของตนเองได้อย่างเต็มที่ในการดำรงชีวิตอันก่อให้เกิดประโยชน์ต่อตนเองและสังคม

ทอฟท์และแกมมอน (Taft & Gammon) กล่าวว่า การเห็นคุณค่าในตนเองเปรียบเสมือนพลังที่ช่วยให้บุคคลสามารถเผชิญอุปสรรคต่างๆ ที่เข้ามาในชีวิตด้วยความมั่นใจ มีความเชื่อมั่นในความสามารถตน มองตนเองทางบวก รู้สึกว่าตนเองมีค่า มีประโยชน์ต่อสังคม มีภาวะจิตใจที่มั่นคง เป็นอิสระไม่พึ่งพาใคร ขณะเดียวกันก็สามารถดำรงชีวิตอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ภาวินิชนบดินทรธรรมาจริ (2540: 5) ได้กล่าวว่าการเห็นคุณค่าในตนเองเปรียบเสมือนพลังที่ช่วยให้บุคคลสามารถเผชิญกับอุปสรรคต่างๆ ที่ผ่านเข้ามาในชีวิตด้วยความมั่นใจและดำรงชีวิตร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีประสิทธิภาพ มีคุณภาพชีวิตที่ดี มีความเชื่อมั่นในตนเอง ความเป็นอิสระไม่พึ่งพาใคร มองตนเองในทางบวก รู้สึกว่าตนเองมีคุณค่า มีความสามารถ มีประโยชน์ต่อสังคม มีภาวะจิตใจที่มั่นคงในทางตรงกันข้ามถ้าบุคคลมีการเห็นคุณค่าในตนเองต่ำ อาจจะทำให้กระทบกระเทือนต่อการแสดงบทบาทขาดความมั่นใจ ไม่กล้าตัดสินใจ รู้สึกว่าตนเองขาดความสามารถ

แบรนเดน (Branden) (อ้างในวิระเทพปทุมเจริญวัฒนา:2538:65) กล่าวว่า การเห็นคุณค่าในตนเองเป็นการประเมินตนเองที่ฝังลึกอยู่ในกระบวนการทางความคิดอารมณ์ความต้องการ ค่านิยมและเป้าหมายของบุคคล ดังนั้นการเห็นคุณค่าในตนเองจึงเป็นความจำเป็นพื้นฐานสำหรับมนุษย์ เพราะปัจจัยที่มีอำนาจในการคงไว้ซึ่งการดำรงชีวิตทำให้บุคคลสามารถมีการพัฒนาคุณภาพชีวิตหรือดำรงชีวิตอยู่อย่างมีคุณค่าและมีความสุขซึ่งสอดคล้องกับ Constantinople (อ้างในจงกลณี ดุ้ยเจริญ:2540: 4) ที่กล่าวว่า การเห็นคุณค่าในตนเองเป็นสิ่งสำคัญในการดำรงชีวิตเพื่อให้มีชีวิตอยู่อย่างเชื่อมั่นและภาคภูมิใจในตนเองและสอดคล้องกับธีระชัยยุทธธรรม (2542:69) ที่กล่าวว่า ในกรณีที่มนุษย์จะประสบความสำเร็จหรือล้มเหลวขึ้นอยู่กับ การเห็นคุณค่าในตนเองซึ่งความคิด ความรู้สึกและพฤติกรรมต่างๆที่บุคคลแสดงออกในชีวิตประจำวันนั้นล้วนขึ้นอยู่กับ การเห็นคุณค่าในตนเองของบุคคลทั้งสิ้น

จรัญญาขันถุณ (2543:10) ได้สนับสนุนว่าการเห็นคุณค่าในตนเองจะทำให้บุคคลมีความมั่นใจในการตัดสินใจเลือกหรือปฏิบัติกิจกรรมต่างๆอันจะช่วยส่งเสริมบุคลิกภาพของตนซึ่งจะทำให้เกิดความน่าเชื่อถือและได้รับการไว้วางใจจากคนอื่น ๆ อีกด้วยคนที่ไม่เข้าใจในตนเองไม่ยอมรับตนเองมองไม่เห็นคุณค่าในตนเองย่อมมีชีวิตอยู่ด้วยการหลอกลวงคนอื่น ๆ หลอกลวงตัวเองตลอดเวลา

มณูญณะวัฒนา (2539:154) ได้อธิบายว่าลักษณะของคนที่มีการเห็นคุณค่าในตนเองจะประกอบด้วยความรู้สึกที่ดีต่อตัวเองมีความสามารถที่จะทำหน้าที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ และส่งผลถึงการปรับตัวได้เป็นอย่างดีไม่รู้สึกว่าตนเองมีปมด้อยหรือขาดความเชื่อมั่นไม่ตำหนิเกลียดหรือลงโทษตัวเองแต่มีความรู้สึกที่สมบูรณ์รวมทั้งสามารถเผชิญหน้ากับสถานการณ์ต่างๆ ในชีวิตประจำวันได้เป็นอย่างดีลักษณะสำคัญอีกประการหนึ่งคือจะมีความรู้สึกนึกคิดเกี่ยวกับตนเองคือมีความสามารถที่จะประเมินคุณสมบัติและความสามารถของตนได้ตรงตามความเป็นจริงไม่ตั้งระดับแรงบันดาลใจไว้สูงเกินกว่าความสามารถที่แท้จริงซึ่งอาจทำให้เขาประสบความสำเร็จล้มเหลวในบั้นปลายหรือตั้งความหวังที่จะใช้ความสามารถต่ำกว่าความสามารถที่แท้จริงของตน

สรุปความสำคัญของการเห็นคุณค่าในตนเองได้ว่าการเห็นคุณค่าในตนเองเป็นสิ่งจำเป็นที่มนุษย์ทุกคนย่อมต้องการความต้องการความยกย่องนับถือซึ่งเมื่อบุคคลได้รับความต้องการตามลำดับจากขั้นพื้นฐานแล้วก็จะพัฒนาไปสู่ความต้องการที่สูงขึ้นไปอีกสำหรับการเห็นคุณค่าในตนเองเป็นความต้องการที่เกิดขึ้นหลังจากที่บุคคลได้รับการตอบสนองทางด้านร่างกายมีความปลอดภัยได้รับความรักและเป็นเจ้าของแล้วถ้าบุคคลใดไม่ได้พัฒนามาถึงขั้นนี้ก็จะบุคคลที่ไม่เข้าใจตนเองไม่ยอมรับตนเองและอาจเกิดปัญหาต่างๆต่อตนเองได้

2.3 องค์ประกอบที่มีอิทธิพลต่อการเห็นคุณค่าตนเอง

มาสโลว์(Maslow:1970 อ้างใน ปฏิญญา แก้วทงศ์:2552) ได้แบ่งความต้องการเห็นคุณค่าในตนเองออกเป็น 2 ส่วน คือ

2.3.1 ความต้องการมีคุณค่าในตนเอง เป็นความต้องการที่เกี่ยวข้องกับความรู้สึกรับรู้ในคุณค่าของตนเอง การยอมรับนับถือและการประเมินคุณค่าตนเอง เช่น ความแข็งแรง การประสบความสำเร็จ มีความเชี่ยวชาญหรือเป็นผู้ได้รับชัยชนะ มีทรัพย์สินสมบัติ มีความมั่นใจในการเผชิญหน้ากับโลก สามารถพึ่งพาตนเองได้และมีสิทธิเสรีภาพ จะเห็นได้ว่าความต้องการในส่วนนี้จะประกอบด้วยปัจจัยต่างๆ ได้แก่ การมีจุดเด่น (Strength) ผลสัมฤทธิ์ (Achievement) ความสามารถที่เหมาะสมต่อสภาพการณ์ต่างๆ (Adequacy)การบรรลุเป้าหมายและความสามารถ (Mastery and Competence) ความเชื่อมั่น (Confidence) การพึ่งตนเองและความเป็นอิสระเสรี (Independence and Freedom)

2.3.2 ความต้องการการยอมรับนับถือ หรือต้องการให้ผู้อื่นเห็นคุณค่า เป็นความต้องการที่เกี่ยวข้องกับการได้ตัดสินใจว่ามีคุณค่าจากผู้อื่น เช่น ในด้านสถานภาพทางสังคม ต้องการเป็นที่ยอมรับ ได้รับความสนใจ มีผู้ให้ความสำคัญและเป็นที่ชื่นชอบ

องค์ประกอบที่มีอิทธิพลต่อการเห็นคุณค่าตนเองมี 2 ประเภทคือ องค์ประกอบภายในตน และองค์ประกอบภายนอกตน (Coopersmit:1981อ้างใน อารยา ด่านพานิช:2542)

องค์ประกอบภายในตน หมายถึง ลักษณะเฉพาะของแต่ละบุคคลที่มีผลทำให้การเห็นคุณค่าในตนเองของบุคคลแต่ละคนแตกต่างกัน ประกอบด้วย

1. ลักษณะทางกายภาพ เช่น รูปร่าง ความงาม มีผลต่อการเห็นคุณค่าในตนเองของเพศหญิง ส่วนความแข็งแรง ความรวดเร็ว มีผลต่อการเห็นคุณค่าในตนเองของเพศชาย

2. สมรรถภาพ ความสามารถและการปฏิบัติ ลักษณะทั้ง 3 ด้านนี้จะสัมพันธ์เกี่ยวเนื่องกันแต่ละลักษณะจะสัมพันธ์กับแรงจูงใจ และศักยภาพในการบรรลุถึงผลสำเร็จของบุคคลจึงมีผลสัมพันธ์ในทางบวกกับการเห็นคุณค่าตนเองของบุคคล

3. ภาวะทางอารมณ์ เป็นการประเมินหรือการสะท้อนให้เห็นถึงตัวตนของบุคคล ซึ่งเกิดจากการมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นแล้วส่งผลกระทบต่อประเมินตนเอง บุคคลที่ประเมินตนเองไปในทางที่ไม่ดีจะไม่มีคามพึงพอใจในภาวะปัจจุบันของตนเอง และมองว่าตนเองไม่สามารถจะประสบความสำเร็จในอนาคตได้

4. ปัญหาและความเจ็บป่วย บุคคลที่มีการเห็นคุณค่าตนเองต่ำจะมีพฤติกรรมในทางทำลาย มีความวิตกกังวล และมีอาการของโรคทางกายที่เกิดจากจิตมากกว่าบุคคลที่มีการเห็นคุณค่าตนเองสูง เช่น พวกที่มีพฤติกรรมก้าวร้าวหรือต่อต้านสังคมเป็นผลมาจากการเห็นคุณค่าตนเองต่ำ

5. ค่านิยมส่วนบุคคล บุคคลจะประเมินตนเองกับสิ่งที่ตนให้คุณค่าให้ความสำคัญ บุคคลที่ให้คุณค่าแก่ความสำเร็จทางการเรียน ถ้าเขาประสบความสำเร็จแล้ว เขาจะประเมินคุณค่าของตนเองต่ำลง การให้คุณค่าของบุคคลแก่สิ่งหนึ่งสิ่งใดจะสอดคล้องกับสิ่งที่สังคมให้คุณค่า ถ้ามีความสอดคล้องการเห็นคุณค่าในตนเองจะยิ่งสูงขึ้น แต่ถ้าค่านิยมส่วนตัวของคนไม่สอดคล้องกับค่านิยมของสังคม บุคคลจะเห็นคุณค่าในตนเองต่ำลง

6. ระดับความมุ่งมั่น หรือความทะเยอทะยาน การตัดสินใจคุณค่าของบุคคลอยู่บนพื้นฐานของการเปรียบเทียบผลงาน และความสามารถของตนกับระดับเกณฑ์ความสำเร็จที่ตนตั้งไว้ ถ้าบุคคลมีผลงานและความสามารถตรงตามเกณฑ์ หรือดีกว่าเกณฑ์ บุคคลจะเกิดการเห็นคุณค่าตนเอง แต่ถ้าไม่เป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้ บุคคลจะรู้สึกว่าคุณค่าตนเองล้มเหลว ซึ่งจะส่งผลต่อการเห็นคุณค่าในตนเองของตน

องค์ประกอบภายนอกตน หมายถึงสภาพแวดล้อมภายนอกที่บุคคลมีปฏิสัมพันธ์ต่อกันส่งผลให้บุคคลเกิดการเห็นคุณค่าในตนเองที่แตกต่างกัน ประกอบด้วย

1. ความสัมพันธ์กับบิดา-มารดา ปัจจัยที่ส่งผลต่อการพัฒนาการเห็นคุณค่าในตนเองต่อเด็ก คือ สัมพันธภาพระหว่างผู้ปกครองกับเด็ก โดยอยู่ภายใต้สภาพแวดล้อมดังนี้

1.1 การที่ผู้ปกครองยอมรับเด็กทั้งหมดหรือเกือบทั้งหมดเกี่ยวกับความคิด ความรู้สึก และคุณค่าอย่างที่เป็นอยู่

1.2 การที่ผู้ปกครองกำหนดขอบเขตการกระทำไว้อย่างชัดเจน และดูแลให้เด็กทำตามขอบเขตนั้น

1.3 การที่ผู้ปกครองให้ความนับถือและความเป็นอิสระแก่เด็กในขอบเขตการกระทำที่กำหนดให้ รวมทั้งเน้นการให้รางวัลมากกว่าการลงโทษ

2. โรงเรียน-การศึกษา การที่ครูเปิดโอกาสให้เด็กสามารถทำกิจกรรมต่างๆ อย่างอิสระโดยไม่ขัดต่อระเบียบที่วางไว้ การให้ความช่วยเหลือแก่เด็กในการแก้ไขปัญหาต่างๆ จะทำให้เด็กเกิดความรู้สึกว่าคุณค่าได้รับการยอมรับจากครูและเพื่อนๆ ในห้องเรียน ซึ่งสิ่งเหล่านี้จะเป็นการส่งเสริมให้เด็กเกิดการเห็นคุณค่าในตนเองได้

3. สถานภาพทางสังคม เป็นสิ่งที่แสดงถึงตำแหน่งหรือสถานะของบุคคลในสังคม โดยพิจารณาจากลักษณะความเป็นอยู่ รายได้และสถานที่อยู่อาศัย บุคคลที่มีสถานภาพทางสังคมในระดับสูง จะเห็นคุณค่าของตนเองสูงกว่าบุคคลที่มีสถานภาพทางสังคมในระดับปานกลางและต่ำ

4. กลุ่มเพื่อน เป็นองค์ประกอบสำคัญที่จะส่งผลต่อการเห็นคุณค่าในตนเอง โดยบุคคลจะเรียนรู้ตนเอง ให้คุณค่าตนเองจากการประเมินและเปรียบเทียบตนกับเพื่อนในเรื่องของ

ทักษะ ความสามารถและความถนัด หากสิ่งเหล่านี้ได้รับการยอมรับ ขกย่องจากกลุ่มเพื่อนที่ตนนิยมชมชอบ บุคคลจะมองว่าตนมีคุณค่า มีความหมายและการตัดสินใจให้คุณค่าแก่ตนเองย่อมสูงขึ้น

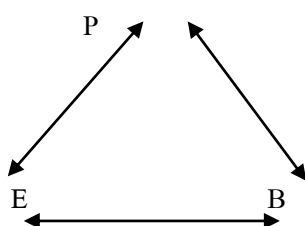
กล่าวโดยสรุป การเห็นคุณค่าในตัวเองของบุคคลจะขึ้นอยู่กับตัวบุคคลเองและจากสภาพแวดล้อม เช่น บุคคลอื่นที่อยู่ในสังคม บุคคลจะไม่มี ความมั่นใจในตัวเองหรือประเมินคุณค่าในตัวเองต่ำ เช่น ในวัยเด็กไม่ได้รับความรักหรือการดูแลเอาใจใส่จากพ่อแม่ ถูกขี้หน้าหรือมีประสบการณ์ที่เลวร้ายที่ผ่านมาในอดีต หรือการเป็นผู้พิการทางร่างกาย ก็เป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้บุคคลขาดความมั่นใจในการคิด การตัดสินใจ หรือความพยายามในการทำงานเพื่อให้บรรลุเป้าประสงค์หรือทำให้เกิดผลสำเร็จ แต่ทั้งนี้สิ่งเหล่านี้สามารถที่จะแก้ไขได้โดยการที่ได้รับการช่วยเหลือจากบุคคลที่อยู่ในสังคม หรือบุคคลแวดล้อม เช่น พ่อแม่ เพื่อนร่วมงาน หรือผู้บังคับบัญชา ในการให้กำลังใจ ให้อภัย หรือพร้อมที่จะให้โอกาสในการทำงานหรือการแก้ปัญหา ก็จะสมารถทำให้บุคคลนั้นมีความเชื่อมั่นและเห็นคุณค่าในตัวเองขึ้นมาได้ เช่น ผู้พิการที่มีความเป็นเลิศทางด้านดนตรี เป็นต้น

2.4 ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการเห็นคุณค่าในตนเองของผู้สูงอายุ

2.4.1 ทฤษฎีปัญญาทางสังคม (Social Cognitive Theory)

แบนดูรา (Bandura:1993) มีความเชื่อว่าการเรียนรู้ของมนุษย์ส่วนมากเป็นการเรียนรู้โดยการสังเกตหรือการเลียนแบบและเรียกการเรียนรู้จากการสังเกตว่า “การเรียนรู้โดยการสังเกต” หรือ “การเลียนแบบ” เนื่องจากมนุษย์มีปฏิสัมพันธ์ (Interact) กับสิ่งแวดล้อมที่อยู่รอบๆ ตัวอยู่เสมอ แบนดูรา (Bandura:1986) จึงสรุปได้ว่าการเรียนรู้โดยการสังเกตเป็นกระบวนการทางกรรับรู้คิด (Cognitive Processes) การเรียนรู้โดยการสังเกตหรือการเลียนแบบ (Observational Learning หรือ Modeling) นั้น ทั้งสิ่งแวดล้อมและตัวผู้เรียนมีความสำคัญเท่าๆ กัน แบนดูรา กล่าวว่า คนเรามีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมที่อยู่รอบๆ ตัวเราอยู่เสมอ การเรียนรู้เกิดจากปฏิสัมพันธ์ระหว่างตัวบุคคลและสิ่งแวดล้อม ซึ่งทั้งตัวบุคคลและสิ่งแวดล้อมมีอิทธิพลต่อกันและกัน พฤติกรรมของคนส่วนมากจะเป็นการเรียนรู้โดยการสังเกต หรือการเลียนแบบจากตัวแบบ

หลักการของทฤษฎีปัญญาทางสังคม เป็นการอธิบายพฤติกรรมองค์ประกอบ ส่วนบุคคลและสิ่งแวดล้อม ซึ่งทฤษฎีปัญญาทางสังคม (Social Cognitive Theory) ของแบนดูรา เชื่อว่าการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของบุคคลเป็นผลเนื่องมาจากการมีปฏิสัมพันธ์ซึ่งกันและกันระหว่างองค์ประกอบ 3 อย่าง ได้แก่ พฤติกรรมปัญญา องค์ประกอบส่วนบุคคล และอิทธิพลของสภาพแวดล้อม โดยองค์ประกอบทั้ง 3 อย่างนี้ จะเป็นตัวกำหนดที่มีอิทธิพลซึ่งกันและกัน (Bandura, 1986)

B = พฤติกรรม (behavior)

P = ปัญญาและองค์ประกอบส่วนบุคคล

(Cognitive and other personal factors)

E = อิทธิพลของสภาพแวดล้อม

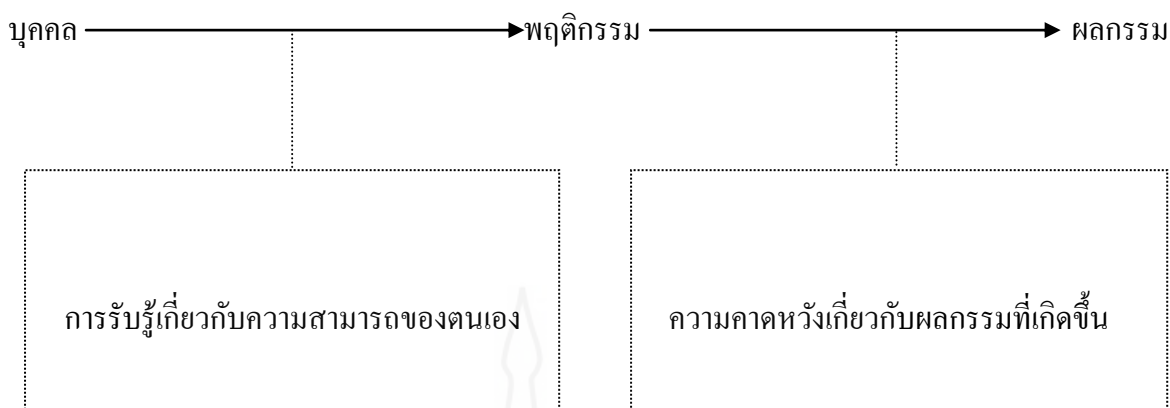
(environmental influences)

ภาพที่ 2.1 ภาพโครงสร้างความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรม ปัญญาและองค์ประกอบส่วนบุคคลและอิทธิพลของสภาพแวดล้อม

ที่มา :แบนดูรา (Bandura, 1986:24)

จากภาพแสดงให้เห็นว่าพฤติกรรม ปัญญา และองค์ประกอบส่วนบุคคล และอิทธิพลของสภาพแวดล้อมนั้น ต่างเป็นตัวกำหนดที่มีอิทธิพลเชิงเหตุ-ผลซึ่งกันและกัน นั่นก็หมายความว่า ถ้าองค์ประกอบใดองค์ประกอบหนึ่งเปลี่ยนแปลงไป ก็จะมีผลทำให้องค์ประกอบอื่นๆ เปลี่ยนแปลงตามไปด้วย เช่น สายสมรเข้าไปเป็นผู้จำหน่ายตรงได้เห็นเพื่อนประสบความสำเร็จในการทำงาน สภาพแวดล้อม (E) เช่นนี้ มีผลทำให้สายสมรเชื่อว่า (P) ความพยายามมุมานะของตนเองสามารถทำให้ประสบความสำเร็จได้ ซึ่งมีผลทำให้สายสมรมีพฤติกรรม (B) ที่แสดงออกถึงความพยายามมุมานะด้วย แล้วพฤติกรรมแสดงถึงความพยายามมุมานะของสายสมรก็ทำหน้าที่เป็นสภาพแวดล้อม (E) ให้กับเพื่อนร่วมงานคนอื่นๆ ด้วย

บุคคลจะตัดสินใจว่าจะกระทำพฤติกรรมอย่างไรอย่างหนึ่งหรือไม่นั้น ส่วนหนึ่งขึ้นอยู่กับความรู้เกี่ยวกับความสามารถของตนเอง และอีกส่วนหนึ่งขึ้นอยู่กับความคาดหวังเกี่ยวกับผลกรรม ตัวแปรที่สำคัญในการตัดสินใจกระทำพฤติกรรมของบุคคล น่าจะเป็นการรับรู้เกี่ยวกับความสามารถของตนเองมากกว่าความคาดหวังเกี่ยวกับผลกรรมที่จะเกิดขึ้นดังภาพประกอบ

ภาพที่ 2.2 แสดงความสัมพันธ์ระหว่างการรับรู้เกี่ยวกับความสามารถของตนเอง
และความคาดหวังเกี่ยวกับผลกรรมที่เกิดขึ้น

ที่มา :แบนดูรา (Bandura,1986:79)

การรับรู้ความสามารถของตนเอง มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการทำงานใน 3
ลักษณะด้วยกัน ดังนี้

1) **พฤติกรรมที่บุคคลเลือกกระทำ** (*the behaviours one chooses*) บุคคลมี
แนวโน้มที่จะหลีกเลี่ยงงานและสถานการณ์ที่เขาเชื่อว่าเกินความสามารถของเขา และบุคคลจะ
กระทำกิจกรรมที่เขาแน่ใจว่าสามารถที่จะทำได้ การประเมินที่ดี คือประเมินสูงกว่าที่บุคคลนั้น
สามารถจะทำได้เล็กน้อย ซึ่งจะทำให้บุคคลทำกิจกรรมที่ยากพอเหมาะและท้าทายความสามารถ
ส่วนการประเมินที่แม่นยำ คือการประเมินที่ตรงกับความสามารถ หากเลือกกิจกรรมที่ตรงกับ
ความสามารถ ก็มีแนวโน้มสูงที่จะประสบความสำเร็จ

2) **การใช้ความพยายามและความคงทน** ในการทำพฤติกรรมของบุคคล
(*effort expenditure and persistence*) การตัดสินใจความสามารถของคนยังเป็นตัวกำหนดว่า บุคคลจะ
ใช้ความพยายามของเขามากเท่าไร และจะคงทนทำกิจกรรมไปนานเท่าไรเมื่อพบอุปสรรคหรือ
สถานการณ์ที่ไม่น่าพอใจ บุคคลตัดสินใจว่าตนมีความสามารถ จะยังมีความเข้มแข็งและคงทนใน
ความพยายาม

3) **ภาวะการกระตุ้นเร้าเชิงสรีระของบุคคล** (*state of physiological arousal*)
ซึ่งจะออกมาในรูปของกระบวนการคิดและปฏิกิริยาทางอารมณ์ บุคคลซึ่งรับรู้ว่าคุณมีความสามารถ
สูงจะมีความพยายามและเอาใจใส่ในการกระทำพฤติกรรมต่างๆ มาก และเมื่อพบกับอุปสรรคต่างๆ

บุคคลก็จะกระตุ้นตนเองให้ใช้ความพยายามมากยิ่งขึ้น ส่วนบุคคลที่รับรู้ว่าคุณมีความสามารถต่ำ มีแนวโน้มที่จะมีปฏิกิริยาทางอารมณ์ต่อตนเองทางลบ

การรับรู้ความสามารถของบุคคลนั้นพัฒนามาจากปัจจัยหลัก 4 ด้าน (Bandura, 1986) ดังนี้

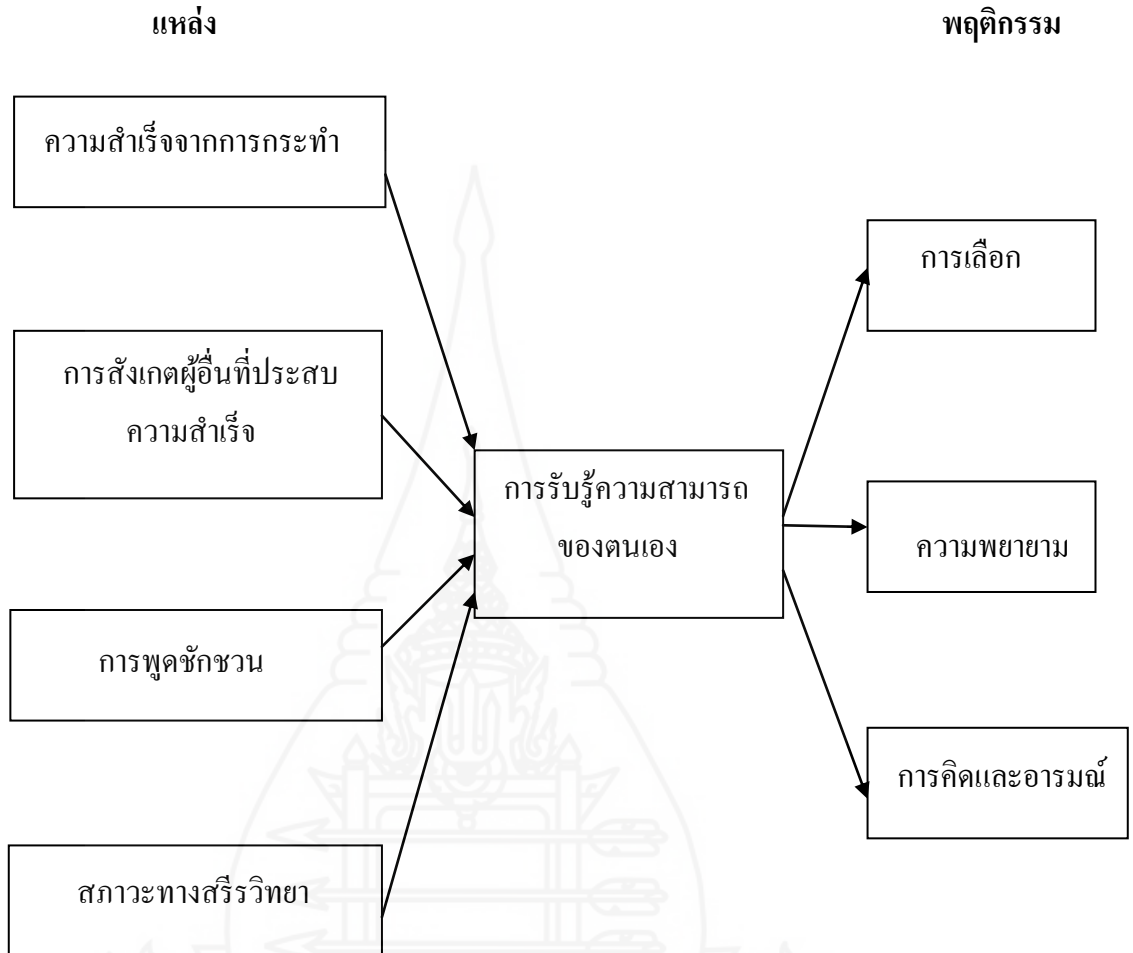
1) *ความสำเร็จจากการกระทำ (enactive attainment)* เป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการรับรู้ความสามารถของบุคคลมากที่สุด เนื่องจากความสำเร็จจากการกระทำนั้น เป็นประสบการณ์ที่บุคคลได้รับ โดยตรงและเป็นข้อมูลที่มีความเที่ยงตรงสูง การที่บุคคลทำงานแล้ว ประสบผลสำเร็จซ้ำๆ กันหลายๆ ครั้ง จะทำให้บุคคลมีการรับรู้ความสามารถของตนเองเพิ่มมากขึ้น

2) *การได้เห็นประสบการณ์ของผู้อื่นที่ประสบความสำเร็จ (vicarious experience)* การรับรู้ความสำเร็จของบุคคลนั้น ส่วนหนึ่งได้รับอิทธิพลมาจากการได้เห็นประสบการณ์ของผู้อื่นที่ประสบความสำเร็จจากการกระทำ การที่บุคคลได้เห็นผู้อื่นกระทำพฤติกรรมที่มีลักษณะคล้ายคลึงกันแล้วประสบความสำเร็จ ก็จะทำให้บุคคลรับรู้เกี่ยวกับความสามารถของตนเองเพิ่มขึ้นได้

3) *การพูดจาชักชวนผู้อื่น (verbal persuasion)* หมายถึง การที่ผู้อื่นใช้ความพยายามในการพูดกับบุคคลเพื่อให้เขาเชื่อว่า เขามีความสามารถที่จะกระทำพฤติกรรมอย่างใดอย่างหนึ่งให้ประสบความสำเร็จได้ การพูดเกลี้ยกล่อมจากผู้อื่น จะเป็นสิ่งที่มีส่วนช่วยให้บุคคลมีกำลังใจ มีความเชื่อมั่นในการกระทำพฤติกรรมต่างๆ มากยิ่งขึ้น เช่น พ่อ แม่ ครู เพื่อน หรือบุคคลที่มีอิทธิพลพูดเกลี้ยกล่อม จะต้องพูดในสิ่งที่บุคคลนั้นมีความสามารถที่จะกระทำพฤติกรรมนั้นๆ แต่ ถ้าหากผู้เกลี้ยกล่อมพูดในสิ่งที่เกินความสามารถของบุคคลจะทำให้การกระทำนั้นล้มเหลวได้

4) *สภาวะทางสรีรวิทยา (physiological state)* การรับรู้ความสามารถของบุคคลจะสูงหรือต่ำนั้น ส่วนหนึ่งก็ขึ้นอยู่กับสภาวะทางสรีรวิทยาของเขา นั่นก็คือ ในสภาวะที่ร่างกายเกิดความตื่นตัว เช่น เกิดความเครียด ความวิตกกังวล ตื่นเต้น มีอาการอ่อนเพลีย เมื่อยล้า หรือเมื่ออยู่ในสภาพการณ์ที่ถูกคุกคาม ว่ากล่าวตักเตือน หรือในสภาวะที่ร่างกายถูกกระตุ้นมากๆ มักจะทำให้บุคคลกระทำพฤติกรรมได้ผลไม่ดีเท่าที่ควร จะเห็นได้ว่า การรับรู้ความสามารถของตนเองนั้นเกิดขึ้นจากปัจจัยหลายประการดังที่กล่าวมาแล้ว และเบนดูราได้กล่าวไว้อีกว่า การรับรู้เกี่ยวกับความสามารถของตนเองนั้น อาจเกิดจากปัจจัยใดปัจจัยหนึ่ง หรืออาจเกิดจากปัจจัยหลายประการมาผสมผสานกันก็ได้ (Bandura, 1986)

การรับรู้ความสามารถของตนเองของเบนคูรา สามารถแสดงเป็นแผนภาพได้ดังนี้

ภาพที่ 2.3 แสดงความสัมพันธ์ระหว่างแหล่งการรับรู้ความสามารถของตนเองกับพฤติกรรม

ที่มา:ดัดแปลงมาจากเบทซ์(Betz, 1992: 22-26)

การประยุกต์ใช้ทฤษฎีปัญญาทางสังคมของเบนคูรา สามารถประยุกต์ใช้สำหรับผู้ใหญ่ ได้ดังนี้

- 1) พัฒนาการรับรู้ความสามารถของตนเองในการทำงาน ในวัยผู้ใหญ่เนื้องานที่รับผิดชอบเป็นสิ่งสำคัญในการทำงานปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา ทั้งด้านเนื้อหา เทคนิควิธีและเทคโนโลยี ดังนั้น หากตัวผู้ใหญ่จำเป็นต้องมีการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว หากมีการรับรู้ความสามารถว่าทำได้ก็จะเปิดใจกว้างยอมรับการเปลี่ยนแปลงและมีความพยายามที่จะทำให้เสร็จ

มีความมั่นใจในงาน สุดท้ายความสำเร็จก็จะตามมา แต่หากการรับรู้ความสามารถของตนเองในการทำงานต่ำบุคคลนั้นก็จะมีกำลังใจและยิ่งพบอุปสรรคก็จะล้มเลิกความตั้งใจ ไม่มีความพยายามต่อไป สุดท้ายก็ไม่สำเร็จ

2) เป็นตัวแบบที่ดี ทั้งในหน้าที่การงานและการดำเนินชีวิต การสอนงานที่ได้ผลดีก็คือ การที่ผู้ทำนั้นทำให้ผู้เป็นแบบอย่าง เช่น ต้องการให้ใช้ระบบสารสนเทศในการดำเนินงาน ผู้ที่สอนก็ต้องทำให้ดูหรือใช้ให้เห็น หรือการสื่อสารกับเพื่อนร่วมงานที่ควรพูดจาดี ผู้สอนก็ต้องพูดจาดีเป็นแบบอย่าง เป็นต้น

โดยสรุปแล้ว การประยุกต์ใช้ทฤษฎีปัญญาทางสังคมกับผู้ใหญ่ที่สำคัญควรพัฒนาการรับรู้ความสามารถของตนเองในการทำงานของตัวผู้ใหญ่และเป็นแบบอย่างที่ดี ทั้งในหน้าที่การงานและการดำเนินชีวิต

2.4.2 ทฤษฎี “ตน” (Self Theory)

ในเรื่องของการเห็นคุณค่าในตนเองมีแนวความคิดส่วนใหญ่ในรูปแบบของอัตมโนทัศน์ (Self-concept) ที่มีลักษณะเป็นหน่วยรวมของความคิดที่เป็นระบบซึ่งมีความหมายที่ครอบคลุมถึงการเห็นคุณค่าในตนเองอัตมโนทัศน์ คือ ความตระหนักในตนเองของบุคคลและเอกลักษณ์ของตนเองเรียกว่า “ตน” หรือ “อัตต” มีทฤษฎีทางจิตวิทยาที่สามารถอธิบายเรื่องเกี่ยวกับ “ตน” ได้ดังนี้

Rogers (อ้างในจรรยาขันธ์:2543:11) กล่าวถึงคุณสมบัติของ “ตน” ที่เกี่ยวข้องกับการเห็นคุณค่าในตนเองว่า “ตน” อาจเปลี่ยนแปลงได้ตามวุฒิภาวะซึ่งการเรียนรู้เกี่ยวกับ “ตน” มีความสำคัญที่ถือว่าเป็นคุณลักษณะประจำตัวของบุคคล เป็นความคิดเกี่ยวกับ “ตน” ในด้านคุณค่าของตนเองศรีเรือนแก้วกังวาน (2539 : 123) ได้กล่าวถึงทฤษฎี “ตน” ของ Rogers ไว้ว่า มนุษย์มีตัวตน 3 แบบคือ “ตน” ตามที่ตนเองมองเห็น (Self Concept) “ตน” ตามที่เป็นจริง (Real Self) และ “ตน” ตามอุดมคติ (Ideal Self)

1) “ตน” ตามที่ตนเองมองเห็น (Self Concept) คือภาพของตนที่เห็นว่าตนเป็นคนอย่างไรคือใครมีความรู้ความสามารถลักษณะเฉพาะตนอย่างไรเช่นคนสวยคนเก่งคนรวยคนมีชาติตระกูลคนต่ำต้อยคนช่างพูดคนขี้อายคนเก็บตัวคนเงิบ เป็นต้น โดยทั่วไปคนรับรู้มองตนเองหลายแง่มุมอาจไม่ตรงกับข้อเท็จจริงหรือภาพที่คนอื่นเห็น

2) “ตน” ตามที่เป็นจริง (Real Self) คือลักษณะตัวตนที่เป็นไปตามข้อเท็จจริงบ่อยครั้งที่ตนเองมองไม่เห็นข้อเท็จจริงของตนเพราะเป็นกรณีที่ทำให้รู้สึกเสียใจเศร้าใจไม่เต็มหน้าเต็มตากับบุคคลอื่น ๆ รู้สึกผิดบาป เป็นต้น

3) “ตน” ตามอุดมคติ (Ideal Self) คือตัวตนที่อยากมีอยากเป็นแต่ยังไม่มี
ไม่เป็นในปัจจุบันเช่นเป็นคนขี้บรจรับจ้างแต่ก็ฝันอยากเป็นเศรษฐีหรือเป็นคนชอบเก็บตัวแต่
นี้ก็อยากเป็นคนเข้าสังคมเข้าคนง่าย เป็นต้น

ถ้า “ตน” ที่มองเห็นกับ “ตน” ที่เป็นจริงมีความแตกต่างกันมากหรือขัดแย้ง
กันมากบุคคลนั้นมีแนวโน้มที่จะก่อปัญหาแก่ตนเองและผู้อื่นและอาจรุนแรงถึงขั้นให้ป่วยเป็นโรค
ทางจิตเวชได้ดังนั้นผลดีของการรู้จักปรับตัวให้ “ตน” ที่มองเห็นให้ตรงกับ “ตน” ตามที่เป็นจริงจะ
ทำให้บุคคลมีความมั่นคงทางอารมณ์และบุคลิกภาพการมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีมีสมรรถภาพสูงในการ
ปฏิบัติภารกิจตามหน้าที่ไม่ค่อยมีความวิตกกังวลและไม่ค่อยใช้กลไกในการป้องกันตัวเองส่วน
บุคคลที่มองตนเองตรงกับ “ตน” ตามความเป็นจริงจะมองเห็น “ตน” ตามอุดมคติที่ค่อนข้างเป็นไปได้
ทำให้บุคคลมีความมุ่งหวังในการดำเนินชีวิต มีความกระตือรือร้นและสนใจหวังอยู่เสมอบุคคล
นั้นจะมีความพอใจในตนเองมากซึ่งมักจะนำไปสู่ความพอใจในบุคคลอื่นด้วย

ส่วนบุคคลที่สร้างภาพของ “ตน” ตามอุดมคติไกลจาก “ตน” ตามที่เป็นจริง
มักจะประสบความผิดหวังในตนเองและผู้อื่นอยู่เรื่อยไปทำให้มองตนเองและผู้อื่นในด้านลบมี
เพื่อนน้อยคบหาสมาคมกับคนอื่น ได้ยากบุคคลประเภทนี้มักมีข้อสับสนและขัดแย้งในตนเองกับ
ผู้อื่นอยู่เสมอโดยธรรมชาติแล้วคนเรามีความนึกคิดเกี่ยวกับตนเองย่อมมีทั้งทางบวกและลบยิ่ง
บุคคลมีความนึกคิดเกี่ยวกับตนเองด้านบวกมากเท่าใดก็ยิ่งมีความมั่นคงและมีวัฒนธรรมของบุคลิกภาพ
มากเท่านั้นแล้ว

สติดวงศ์สวรรค์ (2540 : 116-117) ได้อธิบายทฤษฎี “ตน” ตามแนวคิดของ
Rogers ว่าเป็นความนึกคิดเกี่ยวกับ “ตน” ที่มีผลต่อพฤติกรรมที่ตนเองแสดงออกมาจากผลการวิจัย
พบว่าคนที่นึกคิดเกี่ยวกับตนเองดีมักจะมองผู้อื่นในแง่ดีส่วนคนที่นึกคิดเกี่ยวกับตนเองไม่ดีก็มักจะ
มองผู้อื่นในแง่ร้ายนอกจากนั้นบางคนก็มีท่าทางที่คนอื่นดูแล้วขัดเคืองตาบางคนก้าวร้าวไฮโซโอหัง
บางคนท่าทางสงบเสถียรมีความสุขขึ้นอยู่กับความนึกคิดเกี่ยวกับ “ตน” ของบุคคลนั้นด้วยถ้าตัวตนใน
ความเป็นจริงของตนไม่สอดคล้องกับตนตามอุดมคติแล้วคนมักจะเกิดปัญหาหรือความคับข้องใจ
ขึ้นเช่นบางคนคิดว่าตนเองฉลาดแต่ในความเป็นจริงแล้วเป็นคน โง่ทำอะไรผิดพลาดเสมอเขามักจะ
เกิดความเครียดเช่นเรียนไม่เก่งคิดว่าครูเกลียด เป็นต้น

บุคคลจะมีการวัดและประเมินผลในตนเองอยู่เสมอว่าตนมีสิ่งดีหรือด้อยกว่า
คนอื่นอย่างไรถ้ามีความรู้สึกว่าคุณดีก็จะมีมีความสุขถ้ามีความรู้สึกว่าคุณด้อยกว่าก็จะมี
ความทุกข์ใจ พยายามหาสิ่งที่ดีมาเป็นเครื่องช่วยให้เกิดความรู้สึกที่เด่นชัดได้ก็จะมีความรู้สึกสุขใจ
แต่ถ้าคิดว่าตนเองด้อยกว่าคนอื่นในทุกๆทางก็จะเกิดความรู้สึกด้อยมีความน้อยเนื้อต่ำใจตลอดเวลา

และโดยปกติแล้วคนเรามักจะเอาตนเองไปเปรียบเทียบกับคนอื่นอยู่เสมอจึงทำให้ชีวิตไม่ค่อยมีความสุข

สรุปได้ว่า อัตมโนทัศน์ของบุคคลจะมีผลต่อพฤติกรรมของบุคคลมากน้อยเพียงใดขึ้นอยู่กับบุคคลนั้นประเมินตนเองในแง่บวกลบหรือมีการเห็นคุณค่าในตนเองไปในทางใดอัตมโนทัศน์จึงเป็นสิ่งที่มีความสำคัญต่อพฤติกรรมของบุคคลในด้านต่างๆ

จากที่กล่าวมาจึงสรุปได้ว่า เครื่องช่วยทางสังคม หมายถึง การที่อาสาสมัครหรือผู้ที่มีจิตอาสา มีความสัมพันธ์และติดต่อช่วยเหลือกันในด้านต่างๆ ทั้งด้านอารมณ์ สิ่งของ และข้อมูลข่าวสาร ซึ่งกลุ่มเครื่องช่วยทางสังคมนี้หมายรวมถึง กลุ่มเครือข่าย เพื่อนบ้าน เพื่อนร่วมงาน หน่วยงาน และบุคคลวิชาชีพต่างๆ

3. แรงจูงใจในการทำงาน

คำว่า “แรงจูงใจ” (Motivation) มาจากคำกริยาในภาษาละตินว่า “Mover” (Kidd, 1973:101) ซึ่งมีความหมายตรงกับคำในภาษาอังกฤษว่า “to move” อันมีความหมายว่า “เป็นสิ่งที่โน้มน้าวหรือชักจูงบุคคลเกิดการกระทำหรือปฏิบัติการ” (To move a person to a course of action)

3.1 ความหมายของแรงจูงใจ

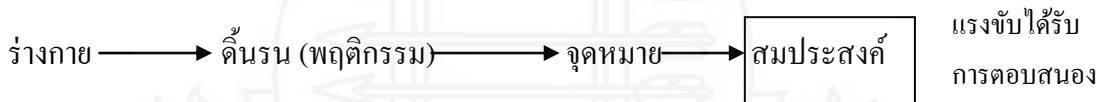
สมโภชน์ เอี่ยมสุภาษิต (2528:168-170) ได้ให้ความหมายของแรงจูงใจ ว่าเป็นสิ่งที่บุคคลคาดหวัง โดยสิ่งนั้นอาจจะเป็นสิ่งที่บุคคลพอใจหรือไม่พึงพอใจก็ได้ โดยความคาดหวังนี้เป็นตัวกระตุ้นให้บุคคลแสดงพฤติกรรม (McKeachie and Doyle, 1970) ซึ่งกระบวนการที่กระตุ้นให้บุคคลแสดงพฤติกรรม เรียกว่า การจูงใจ (Motivation) โดยแรงจูงใจจะประกอบด้วยสิ่งต่างๆ ดังต่อไปนี้

1. เป็นพลังงานที่กระตุ้นให้บุคคลแสดงพฤติกรรม ซึ่งพลังงานสามารถแปรเปลี่ยนได้ เช่น จะเห็นได้ว่าคนเราบางครั้งจะเดินอย่างรวดเร็ว บางครั้งก็เดินช้า บางครั้งก็ลุกขึ้นอย่างรวดเร็ว บางครั้งใช้เวลานานเกือบชั่วโมงกว่าจะลุกขึ้นได้
2. เป็นตัวกำหนดทิศทางและเป้าหมายของพฤติกรรม เช่น การที่คนเราเดินทางกลับบ้านหลังจากเลิกงาน อาจจะแวะที่ร้านอาหาร หรือร้านขายหนังสือ หรือแวะที่บ้านเพื่อน เป็นต้น
3. เป็นตัวกำหนดระดับของความพยายาม เช่น การที่คนเราสนใจที่จะอ่านหนังสือสักหนึ่งเล่ม แต่ถ้าที่ร้านหนังสือ ไม่มีหนังสือเล่มนั้นก็จะหยุดความสนใจ แต่ถ้าความสนใจยังอยู่ในระดับที่สูง เขาอาจจะไปดูที่ร้านอื่นๆ เป็นต้น

สุชา จันทน์เอม (2535:101) ได้ให้ความหมายโดยทั่วไปของการจงใจว่า หมายถึง

1. สภาวะอินทรีย์ถูกกระตุ้นให้แสดงพฤติกรรมอย่างใดอย่างหนึ่ง เพื่อบรรลุจุดหมายปลายทาง (Goal) ที่ตั้งไว้
2. พฤติกรรมที่สนองความต้องการของมนุษย์ และเป็นพฤติกรรมที่นำไปสู่จุดหมายปลายทาง
3. พฤติกรรมที่สนองความที่ถูกกระตุ้น โดยแรงขับ (Drive) ของแต่ละบุคคล มีแนวโน้มไปสู่จุดหมายปลายทางอย่างใดอย่างหนึ่ง และร่างกายอาจจะสมประสงค์ในความปรารถนาอันเกิดจากแรงขับนั้นๆ ได้

เมื่อร่างกายเกิดความต้องการ (Need) ขึ้นก็จะเกิดแรงขับ ซึ่งทำให้เกิดความตึงเครียดขึ้น มนุษย์และสัตว์จะต้องค้นหาทางบำบัดความต้องการนี้ ตัวอย่างเช่น เด็กคนหนึ่งหิวจัด ความหิวเป็นแรงขับที่สำคัญประการหนึ่ง แรงขับที่เกิดจากความหิวนี้จะรบกวนและกระตุ้นให้ร่างกายต้องดิ้นรน โดยการแสดงพฤติกรรมต่างๆ ออกมา ตอนนี้ร่างกายก็จะต้องตั้งจุดหมายว่าจะไปหาอะไรที่ไหนรับประทาน สมมติว่าไปที่โรงอาหารซื้อข้าวรับประทาน เมื่ออิ่มแล้วร่างกายก็อยู่ในสภาวะที่สมประสงค์ หรือแรงขับได้รับการตอบสนอง (ความหิวลดลง) ซึ่งขบวนการทั้งหมดนี้คือ แรงจูงใจ

แต่อย่างไรก็ตามนักจิตวิทยาส่วนใหญ่ยอมรับต้องประกอบที่สำคัญของแรงจูงใจคือ พลังงานที่เป็นตัวกระตุ้นให้บุคคลแสดงพฤติกรรม ซึ่งแหล่งพลังงานที่กระตุ้นให้บุคคลเกิดพฤติกรรมคือ ความต้องการ (Needs) และแรงขับ (Drives)

คีวีวรรณเสวีรัตน์ และคณะ (2541) อธิบายว่า แรงจูงใจ หมายถึง การที่บุคคลได้รับการกระตุ้นให้แสดงพฤติกรรมในการทำกิจกรรมต่างๆอย่างมีคุณค่า มีทิศทางที่ชัดเจนซึ่งแสดงออกถึงความตั้งใจ เต็มใจ ความพยายาม หรือพลังในตัวเองรวมทั้งการเพิ่มพูนความสามารถที่จะทุ่มเทในการทำงานเพื่อให้บรรลุเป้าหมายตามความต้องการและสร้างความพึงพอใจ

สิทธิโชค วรรณสันติกุล (2546:157-158) แรงจูงใจ หมายถึง แรงกระตุ้นหรือแรงผลักดันให้เกิดพฤติกรรม เป็นแรงที่ให้พลังงานกระตุ้นร่างกายให้กระทำพฤติกรรม เป็นแรง

กระตุ้นที่มีการกำหนดทิศทางไว้ว่าจะกระทำพฤติกรรมออกไปอย่างไร แบบใด และเป็นแรงกระตุ้นให้บุคคลรักษาพฤติกรรมนั้นเอาไว้ (Steers & Porter, 1979,6) โดยทั่วไปแรงจูงใจได้แก่ความต้องการ (Needs) ความปรารถนา (Desire) หรือความมุ่งหวัง (Expectancy) นั่นเอง ฉะนั้น ความหิว (Needs) ความอยากอาหารบางประเภท (Desire) ความปรารถนาชื่อเสียง และการตั้งความหวังที่จะเป็นโน่นเป็นนี่ (Expectancy) ฯลฯ ก็คือตัวอย่างของแรงจูงใจ

มีข้อสังเกต 3 ประการจากความหมายของแรงจูงใจที่กล่าวไปแล้วซึ่งต้องพิจารณาคือ

ประการแรก ความหมายดังกล่าวชี้ให้เห็นว่าแรงจูงใจทำให้เกิดพลังผลักดัน (Drive) ภายในบุคคลให้แสดงพฤติกรรมไปในทิศทางใดทางหนึ่ง เช่น เมื่อเราหิว พลังผลักดันย่อมชี้นำทิศทางการแสดงพฤติกรรมให้ออกมาในลักษณะของการแสวงหาอาหาร และความหมายนี้ยังชี้ให้เห็นถึงการกระตุ้นที่มาจากสิ่งแวดล้อมซึ่งกระตุ้นให้บุคคลเกิดแรงผลักดันขึ้นมาในตัวเอง เช่น เมื่อเราได้กลิ่นอาหารในเวลาใกล้เที่ยงย่อมกระตุ้นความรู้สึกหิวอาหารมากกว่าเมื่อเราไม่ได้กลิ่น

ประการที่สอง แรงจูงใจเป็นเรื่องของการทำพฤติกรรมโดยมุ่งสู่เป้าหมาย (Goal) คือทำอย่างมีจุดหมายไม่ใช่ทำส่งเดช เมื่อเรามีความหิว เป้าหมายของเราคือการได้รับประทานอาหาร ฉะนั้นยามใดที่เราหิว คนเราจะเลือกแสดงพฤติกรรมที่มุ่งไปสู่การหาอาหารมารับประทานมากกว่าพฤติกรรมที่นำไปสู่เป้าหมายอย่างอื่น

ประการที่สาม การจูงใจเป็นระบบซึ่งประกอบด้วยสิ่งป้อนเข้า (Input) อันได้แก่พลังจากสิ่งแวดล้อมที่มากระตุ้นให้เกิดแรงผลักดัน (Drive) ภายในให้เกิดขึ้น ส่งผลให้ต้องแสดงพฤติกรรมออกไปเป็นผลผลิต (Output) ไปจนถึงข้อมูลย้อนกลับ (Feedback) ซึ่งเป็นผลจากการกระทำพฤติกรรม อันจะมีอิทธิพลทำให้บุคคลแสดงพฤติกรรมนั้นต่อไป หรือเปลี่ยนไปเป็นพฤติกรรมอื่นในโอกาสต่อไป

ตุลา มหาพสุชานนท์ (2547) สรุปไว้ว่า แรงจูงใจ หมายถึงพลังหรือแรงผลักดันทั้งภายนอกและภายในตัวบุคคลหรืออินทรีย์ซึ่งกระตุ้นให้เกิดพฤติกรรมในแนวทางที่สนองตอบต่อความต้องการของตน

สรุปได้ว่า แรงจูงใจ หมายถึง พลังผลักดันให้บุคคลเลือกที่จะกระทำสิ่งใดให้ประสบความสำเร็จ โดยพลังผลักดันนี้จะเป็นตัวกำหนดทิศทาง วิธีการ ในการกระทำใดๆ ให้มุ่งไปสู่ความสำเร็จหรือเป้าหมายที่วางไว้

3.2 ความสำคัญของการจูงใจ

การจูงใจมีอิทธิพลต่อผลผลิต ผลผลิตของงานจะมีคุณภาพดี มีปริมาณมากน้อยเพียงใด ขึ้นอยู่กับ การจูงใจในการทำงาน ดังนั้น ผู้บังคับบัญชาหรือหัวหน้างานจึงจำเป็นต้องเข้าใจ

ว่าอะไร คือแรงจูงใจที่จะทำให้พนักงานทำงานอย่างเต็มที่ และไม่ใช่เรื่องง่ายในการจูงใจพนักงาน เพราะพนักงานตอบสนองต่องานและวิธีการขององค์กรแตกต่างกัน การจูงใจพนักงานจึงมีความสำคัญ สามารถสรุปความสำคัญของการจูงใจในการทำงานได้

(www.novabizz.com/NovaAce/Motives.htm) ดังนี้

1. พลัง (Energy) เป็นแรงขับเคลื่อนที่สำคัญต่อการกระทำ หรือ พฤติกรรมของมนุษย์ในการทำงานใดๆ ถ้าบุคคลมีแรงจูงใจในการทำงานสูง ย่อมทำให้ขยันขันแข็ง กระตือรือร้น กระทำให้สำเร็จ ซึ่งตรงกันข้ามกับบุคคลที่ทำงานประเภท "เช้าชาม เย็นชาม" ที่ทำงานเพียงเพื่อให้ผ่านไปวันๆ

2. ความพยายาม (Persistence) ทำให้บุคคลมีความมานะ อดทน บากบั่น คิดหาวิธีการนำความรู้ความสามารถ และ ประสบการณ์ของตน มาใช้ให้เป็นประโยชน์ต่องานให้มากที่สุด ไม่ท้อถอยหรือละความพยายามง่ายๆ แม้งานจะมีอุปสรรคขัดขวาง และเมื่องานได้รับผลสำเร็จด้วยดีก็มักคิดหาวิธีการปรับปรุงพัฒนาให้ดีขึ้นเรื่อยๆ

3. การเปลี่ยนแปลง (variability) รูปแบบการทำงานหรือวิธีการในบางครั้งก่อให้เกิดการค้นพบช่องทางดำเนินงานที่ดีกว่า หรือประสบผลสำเร็จมากกว่า นักจิตวิทยาบางคนเชื่อว่า การเปลี่ยนแปลงเป็นเครื่องหมายของความเจริญก้าวหน้าของบุคคล แสดงให้เห็นว่า บุคคลกำลังแสวงหาการเรียนรู้สิ่งใหม่ๆ ให้ชีวิต บุคคลที่มีแรงจูงใจในการทำงานสูง เมื่อคืนรนเพื่อจะบรรลุวัตถุประสงค์ใดๆ หากไม่สำเร็จบุคคลก็มักพยายามค้นหาสิ่งผิดพลาด และพยายามแก้ไขให้ดีขึ้นในทุกวิถีทาง ซึ่งทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงการทำงานจนในที่สุดทำให้ค้นพบแนวทางที่เหมาะสมซึ่งอาจจะต่างไปจากแนวเดิม

4. บุคคลที่มีแรงจูงใจในการทำงาน จะเป็นบุคคลที่มุ่งมั่นทำงานให้เกิดความเจริญก้าวหน้า และการมุ่งมั่นทำงานที่ตนรับผิดชอบ ให้เจริญก้าวหน้า จัดว่าบุคคลผู้นั้นมีจรรยาบรรณในการทำงาน (work ethics) ผู้มีจรรยาบรรณในการทำงาน จะเป็นบุคคลที่มีความรับผิดชอบ มั่นคงในหน้าที่ มีวินัยในการทำงาน ซึ่งลักษณะดังกล่าวแสดงให้เห็นถึงความสมบูรณ์ ผู้มีลักษณะดังกล่าวนี้มักไม่มีเวลาเหลือพอที่จะคิดและทำในสิ่งที่ไม่ดี

3.3 ลักษณะของแรงจูงใจ

คำว่า **แรงจูงใจ** ถูกนำมาใช้บ่อยมากเมื่อพูดถึงพฤติกรรมของบุคคล ว่าอะไรคือแรงจูงใจที่ใ้บุคคลกระทำ หรือละเว้นการกระทำ เช่น อะไรเป็นแรงจูงใจให้ผู้สูงอายุเลือกที่จะทำกิจกรรมจิตอาสา เป็นต้น

แรงจูงใจของมนุษย์มีมากมายหลายอย่าง เราถูกจูงใจให้มีการกระทำหรือพฤติกรรมหลายรูปแบบ เพื่อหาน้ำและ อาหารมาดื่มกิน สนองความต้องการทางกาย แต่ยังมีความต้องการมากกว่านั้น เช่น ต้องการความสำเร็จ ต้องการเงิน คำชมเชย อำนาจ และในฐานะที่เป็นสัตว์สังคม คนยังต้องการมีอารมณ์ผูกพันและอยู่รวมกลุ่มกับผู้อื่น แรงจูงใจ จึงเกิดขึ้น ได้จากปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอก

แรงจูงใจภายใน (intrinsic motives)

แรงจูงใจภายในเป็นสิ่งผลักดันจากภายในตัวบุคคล ซึ่งอาจจะเป็นเจตคติ ความคิดเห็นความสนใจ ความตั้งใจ การมองเห็นคุณค่า ความพอใจ ความต้องการ ฯลฯ สิ่งต่าง ๆ ดังกล่าวมาเหล่านี้มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมค่อนข้างถาวร เช่น คนงานที่เห็นคุณค่าของงาน มองว่าองค์การคือสถานที่ให้ชีวิตแก่เขาและครอบครัว เขาก็จะจงรักภักดีต่อองค์การ กระทำ การต่าง ๆ ให้องค์การเจริญก้าวหน้า หรือในกรณีที่บ้านเมืองประสบปัญหาเศรษฐกิจ ในช่วงเวลาของเศรษฐกิจขาลง องค์การจำนวนมากอยู่ในภาวะขาดทุน ไม่มีเงินจ่ายค่าตอบแทน แต่ด้วยความผูกพัน เห็นใจกันและกัน ทั้งเจ้าของกิจการ และพนักงานต่างร่วมกัน ค้าขายอาหารเล็กๆ น้อยๆ ทั้งประเภทแซนวิช ก๋วยเตี๋ยว ฯลฯ เพียงเพื่อ ให้มีรายได้ ประทังกันไปทั้งผู้บริหารและลูกน้อง และในภาวะดังกล่าวนี้จะเห็นว่า พนักงานหลายราย ที่ไม่ทิ้งเจ้านาย ทั้งเต็มใจไปทำงานวันหยุดโดยไม่มีค่าตอบแทน ถ้าการกระทำดังกล่าวเป็นไปโดย เนื่องจากความรู้สึก หรือเจตคติที่ดีต่อเจ้าของกิจการ หรือด้วยความรับผิดชอบในฐานะสมาชิกคนหนึ่งขององค์การ มิใช่เพราะ เกรงจะถูกไล่ออกหรือไม่มีที่ไป ก็กล่าวได้ว่า เป็นพฤติกรรมที่เกิดจากแรงจูงใจภายใน

แรงจูงใจภายนอก (extrinsic motives)

แรงจูงใจภายนอกเป็นสิ่งผลักดันภายนอกตัวบุคคลที่มากกระตุ้นให้เกิดพฤติกรรม อาจจะเป็นการ ได้รับรางวัล เกียรติยศ ชื่อเสียง คำชม การได้รับการยอมรับ ยกย่อง ฯลฯ แรงจูงใจนี้ไม่คงทนถาวรต่อพฤติกรรม บุคคลจะ แสดงพฤติกรรม เพื่อ ตอบสนองสิ่งจูงใจดังกล่าว เฉพาะในกรณีที่ต้องการรางวัล ต้องการเกียรติ ชื่อเสียง คำชม การยกย่อง การได้รับ การยอมรับ ฯลฯ ตัวอย่างแรงจูงใจภายนอกที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรม เช่น การที่คนงาน ทำงานเพียง เพื่อแลกกับ ค่าตอบแทน หรือเงินเดือน การแสดงความขยันตั้งใจทำงานเพียง เพื่อให้หัวหน้างานมองเห็นแล้ว ได้ความดีความชอบ เป็นต้น

3.4 รูปแบบของแรงจูงใจ

บุคคลแต่ละคนมีรูปแบบแรงจูงใจที่แตกต่างกัน ซึ่งนักจิตวิทยาได้แบ่งรูปแบบแรงจูงใจของมนุษย์ออกเป็นหลายรูปแบบที่สำคัญ (www.novabizz.com/NovaAce/Motives.htm) มีดังนี้

1. แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ (Achievement Motive) หมายถึง แรงจูงใจที่เป็นแรงขับให้บุคคลพยายามที่จะประกอบพฤติกรรม ที่จะประสบสัมฤทธิ์ผลตามมาตรฐานความเป็นเลิศ (Standard of Excellence) ที่ตนตั้งไว้ บุคคลที่มีแรงจูงใจ ใฝ่สัมฤทธิ์ จะไม่ทำงานเพราะ หวังรางวัล แต่ทำเพื่อจะ ประสบความสำเร็จตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ ผู้มีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์จะมีลักษณะสำคัญ ดังนี้

1.1 มุ่งหาความสำเร็จ (Hope of Success) และกลัวความล้มเหลว (Fear of Failure)

1.2 มีความทะเยอทะยานสูง

1.3 ตั้งเป้าหมายสูง

1.4 มีความรับผิดชอบในการทำงานดี

1.5 มีความอดทนในการทำงาน

1.6 รู้ความสามารถที่แท้จริงของตนเอง

1.7 เป็นผู้ที่ทำงานอย่างมีการวางแผน

1.8 เป็นผู้ที่ตั้งระดับความคาดหวังไว้สูง

2. แรงจูงใจใฝ่สัมพันธ (Affiliative Motive) ผู้ที่มีแรงจูงใจใฝ่สัมพันธ มักจะเป็นผู้ที่โอบอ้อมอารี เป็นที่รักของเพื่อน มีลักษณะเห็นใจผู้อื่น ซึ่งเมื่อศึกษาจากสภาพครอบครัวแล้วผู้ที่มีแรงจูงใจใฝ่สัมพันธมักจะเป็นครอบครัวที่อบอุ่น บรรยากาศในบ้านปราศจาก การแข่งขัน พ่อแม่ไม่มีลักษณะข่มขู่ พี่น้องมีความรักสามัคคีกันดี ผู้มีแรงจูงใจใฝ่สัมพันธจะมีลักษณะสำคัญ ดังนี้

2.1 เมื่อทำสิ่งใด เป้าหมายก็เพื่อได้รับการยอมรับจากกลุ่ม

2.2 ไม่มีความทะเยอทะยาน มีความเกรงใจสูง ไม่กล้าแสดงออก

2.3 ตั้งเป้าหมายต่ำ

2.4 หลีกเลี่ยงการโต้แย้งมักจะคล้อยตามผู้อื่น

3. แรงจูงใจใฝ่อำนาจ (Power Motive) สำหรับผู้ที่มีแรงจูงใจใฝ่อำนาจนั้น พบว่าผู้ที่มีแรงจูงใจแบบนี้ส่วนมาก มักจะพัฒนามาจาก ความรู้สึกที่ตนเอง "ขาด" ในบางสิ่งบางอย่างที่ต้องการ อาจจะเป็นเรื่องใดเรื่องหนึ่งก็ได้ทำให้เกิดมีความรู้สึกเป็น "ปมด้อย" เมื่อมีปมด้อย จึงพยายามสร้าง "ปมเด่น" ขึ้นมาเพื่อชดเชยกับสิ่งที่ตนเองขาด ผู้มีแรงจูงใจใฝ่อำนาจจะมีลักษณะสำคัญ ดังนี้

3.1 ชอบมีอำนาจเหนือผู้อื่น ซึ่งบางครั้งอาจจะออกมาในลักษณะการก้าวร้าว

3.2 มักจะต่อต้านสังคม

3.3 แสวงหาชื่อเสียง

3.4 ชอบเสียง ทั้งในด้านของการทำงาน ร่างกาย และอุปสรรคต่าง ๆ

3.5 ชอบเป็นผู้นำ

4. แรงจูงใจใฝ่ก้าวร้าว (Aggression Motive) ผู้ที่มีลักษณะแรงจูงใจแบบนี้มักเป็นผู้ที่ได้รับการเลี้ยงดูแบบเข้มงวดมากเกินไป บางครั้งพ่อแม่อาจจะใช้วิธีการลงโทษที่รุนแรงเกินไป ดังนั้นเด็กจึงหาทางระบายออกกับผู้อื่น หรืออาจจะเนื่องมาจากการเลียนแบบ บุคคลหรือจากสื่อต่าง ๆ ผู้มีแรงจูงใจใฝ่ก้าวร้าว จะมีลักษณะที่สำคัญดังนี้

4.1 ถือความคิดเห็นหรือความสำคัญของตนเป็นใหญ่

4.2 ชอบทำร้ายผู้อื่น ทั้งการทำร้ายด้วยกายหรือวาจา

5. แรงจูงใจใฝ่พึ่งพา (Dependency Motive) สาเหตุของการมีแรงจูงใจแบบนี้ก็เพราะการเลี้ยงดูที่พ่อแม่ทะนุถนอมมากเกินไป ไม่เปิดโอกาสให้เด็กได้ช่วยเหลือตนเอง ผู้ที่มีแรงจูงใจใฝ่พึ่งพา จะมีลักษณะสำคัญ ดังนี้

5.1 ไม่มั่นใจในตนเอง

5.2 ไม่กล้าตัดสินใจในเรื่องต่าง ๆ ด้วยตนเอง มักจะลังเล

5.3 ไม่กล้าเสี่ยง

5.4 ต้องการความช่วยเหลือและกำลังใจจากผู้อื่น

3.5 ทฤษฎีที่เกี่ยวกับแรงจูงใจ

ทฤษฎีความต้องการ (Need Theories)

1. ทฤษฎีลำดับความต้องการ (Hierarchy of Needs Theory) เป็นทฤษฎีที่พัฒนาขึ้นโดย อับราฮัม มาสโลว์ (Abraham Maslow) นักจิตวิทยาแห่งมหาวิทยาลัยแบรนดิส เป็นทฤษฎีที่รู้จักกันมากที่สุดทฤษฎีหนึ่ง ซึ่งระบุว่าบุคคลมีความต้องการเรียงลำดับจากระดับพื้นฐานที่สุดไปยังระดับสูงสุด กรอบความคิดที่สำคัญของทฤษฎีนี้มี 3 ประการ คือ

1.1 บุคคลเป็นสิ่งมีชีวิตที่มีความต้องการ ความต้องการมีอิทธิพลหรือเป็นเหตุจูงใจต่อพฤติกรรม ความต้องการที่ยังไม่ได้รับการสนองตอบเท่านั้นที่เป็นเหตุจูงใจ ส่วนความต้องการที่ได้รับการสนองตอบแล้วจะไม่เป็นเหตุจูงใจอีกต่อไป

1.2 ความต้องการของบุคคลเป็นลำดับชั้นเรียงตามความสำคัญจากความต้องการพื้นฐาน ไปจนถึงความต้องการที่ซับซ้อน

1.3 เมื่อความต้องการลำดับต่ำได้รับการสนองตอบอย่างดีแล้ว บุคคลจะก้าวไปสู่ความต้องการลำดับที่สูงขึ้นต่อไป

มาสโลว์ เห็นว่าความต้องการของบุคคลมี 5 กลุ่มจัดแบ่งได้เป็น 5 ระดับจากระดับต่ำไปสูง ตามลำดับของความต้องการดังนี้

1) ระดับความต้องการทางร่างกาย (Physiological Needs) เป็นความต้องการลำดับต่ำสุดและเป็นพื้นฐานของชีวิต เป็นแรงผลักดันทางชีวภาพ เช่น ความต้องการอาหาร น้ำ อากาศ ที่อยู่อาศัย หากพนักงานมีรายได้ จากการปฏิบัติงานเพียงพอ ก็จะดำรงชีวิตอยู่ได้ โดยมีอาหารและที่พักอาศัย เขจะมีกำลังที่จะทำงานต่อไป และการมีสภาพแวดล้อม การทำงานที่เหมาะสม เช่น ความสะอาด ความสว่าง การระบายอากาศที่ดี การบริการสุขภาพ เป็นการสนองความต้องการในลำดับนี้ได้

2) ระดับความต้องการความปลอดภัย (Safety Needs) เป็นความต้องการที่จะเกิดขึ้นหลังจากที่ความต้องการทางร่างกายได้รับการตอบสนองอย่างไม่ขาดแคลนแล้ว หมายถึง ความต้องการสภาพแวดล้อม ที่ปลอดภัยจากรายทั้งทางกายและจิตใจ ความมั่นคงในงาน ในชีวิต และสุขภาพ การสนองความต้องการนี้ต่อพนักงานทำได้หลายอย่าง เช่น การประกันชีวิต และสุขภาพ กฎระเบียบข้อบังคับที่ยุติธรรม การให้มีสภาพแรงงาน ความปลอดภัยในการปฏิบัติงาน เป็นต้น

3) ระดับความต้องการทางสังคม (Social Needs) เมื่อมีความปลอดภัยในชีวิต และมั่นคงในการทำงานแล้ว คนเราต้องการความรัก มิตรภาพ ความใกล้ชิดผูกพัน ต้องการเพื่อน การมีโอกาสเข้าสมาคม สัมพันธ์กับผู้อื่น ได้รับการยอมรับเป็นสมาชิกในกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งหรือหลายกลุ่ม

4) ระดับความต้องการเกียรติยศชื่อเสียง (Esteem Needs) เมื่อความต้องการทางสังคมได้รับการตอบสนองแล้ว คนเราต้องการสร้างสถานภาพของตัวเองให้สูงเด่น มีความภูมิใจ และสร้างการนับถือตนเอง ชื่นชมในความสำเร็จของงานที่ทำ ความรู้สึกมั่นใจในตัวเองแลเกียรติยศ ความต้องการเหล่านี้ได้แก่ ยศ ตำแหน่ง ระดับเงินเดือนที่สูง งานที่ท้าทาย ได้รับการยกย่องจากผู้อื่น มีส่วนร่วมในการตัดสินใจในงาน โอกาสแห่งความก้าวหน้าในงานอาชีพ เป็นต้น

5) ความต้องการเติมความสมบูรณ์ให้ชีวิต (Self-actualization Needs) เป็นความต้องการระดับสูงสุด คือต้องการจะเติมเต็มศักยภาพของตนเอง ต้องการความสำเร็จในสิ่งที่ปรารถนาสูงสุดของตัวเอง ความเจริญก้าวหน้า การพัฒนาทักษะความสามารถให้ถึงขีดสุดยอด มีความเป็นอิสระในการตัดสินใจและการคิดสร้างสรรค์สิ่งต่างๆ การก้าวสู่ตำแหน่งที่สูงขึ้น ในอาชีพและการทำงาน เป็นต้น

มาสโลว์แบ่งความต้องการเหล่านี้ออกเป็น 2 กลุ่ม คือ ความต้องการที่เกิดจากความขาดแคลน (deficiency needs) เป็นความต้องการระดับต่ำ ได้แก่ความต้องการทางกายและ ความต้องการความปลอดภัย อีกกลุ่มหนึ่งเป็นความต้องการก้าวหน้าและพัฒนาตนเอง (growth needs) ได้แก่ความต้องการทางสังคม เกียรติยศชื่อเสียง และความต้องการเติมความสมบูรณ์ให้ชีวิต

จัดเป็นความต้องการระดับสูง และอธิบายว่า ความต้องการระดับต่ำจะได้รับการสนองตอบจาก ปัจจัยภายนอกตัวบุคคล ส่วนความต้องการระดับสูงจะได้รับการสนองตอบจากปัจจัยภายในตัว บุคคลเองตามทฤษฎีของมาสโลว์ ความต้องการที่รับการตอบสนองอย่างดีแล้วจะไม่สามารถเป็น เื่อนไขจูงใจบุคคลได้อีกต่อไป แม้ผลวิจัยในเวลาต่อมา ไม่สนับสนุนแนวคิดทั้งหมดของมาสโลว์ แต่ทฤษฎีลำดับความต้องการของเขา ก็เป็นทฤษฎีที่เป็นพื้นฐานในการอธิบายองค์ประกอบของ แรงจูงใจ ซึ่งมีการพัฒนาในระยะหลังๆ

2. ทฤษฎี ERG ของแอลเดอร์เฟอร์ (ERG Theory) เคลย์ตัน แอลเดอร์เฟอร์ (Claton Elderfer) แห่งมหาวิทยาลัยเยล ได้รับปรับปรุงลำดับความต้องการตามแนวคิดของมาสโลว์ เสียใหม่เหลือความต้องการเพียง 3 ระดับ คือ

2.1 ความต้องการดำรงชีวิตอยู่ (Existence Needs) คือความต้องการทางร่างกาย และความปลอดภัยในชีวิต เปรียบได้กับความต้องการระดับต่อของมาสโลว์ ...ย่อโดย E

2.2 ความต้องการความสัมพันธ์ (Relatedness Needs) คือความต้องการต่างๆ ที่เกี่ยวเนื่องกับความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล ทั้งในที่ทำงานและสภาพแวดล้อมอื่นๆ ตรงกับความ ต้องการทางสังคมตามแนวคิดของมาสโลว์...ย่อโดย R

2.3 ความต้องการเจริญเติบโต (Growth Needs) คือความต้องการภายใน เพื่อการพัฒนาตัวเอง เพื่อความเจริญเติบโต พัฒนาและใช้ความสามารถของตัวเองได้เต็มที่ แสวงหา โอกาสในการเอาชนะความท้าทายใหม่ๆ เปรียบได้กับความต้องการชื่อเสียงและการเติมความ สมบูรณ์ให้ชีวิตตามแนวคิดของมาสโลว์...ย่อโดย G

มีความแตกต่าง 2 ประการระหว่างทฤษฎี ERG และทฤษฎีลำดับความต้องการ คือ

ประการแรก มาสโลว์ยืนยันว่า บุคคลจะหยุดอยู่ที่ความต้องการระดับหนึ่ง จนกว่าจะได้รับการตอบสนองแล้ว แต่ทฤษฎี ERG อธิบายว่า ถ้าความต้องการระดับนั้นยังคงไม่ได้รับ การตอบสนองต่อไป บุคคลจะเกิดความคับข้องใจ แล้วจะถดถอยลงมาให้ความสนใจในความ ต้องการระดับต่ำกว่าอีกครั้งหนึ่ง

ประการที่สอง ทฤษฎี ERG อธิบายว่า ความต้องการมากกว่าหนึ่งระดับอาจ เกิดขึ้นได้ในเวลาเดียวกัน หรือบุคคลสามารถถูกจูงใจด้วยความต้องการมากกว่าหนึ่งระดับในเวลา เดียวกัน เช่น ความต้องการเงินเดือนที่สูง (E) พร้อมกับความต้องการทางสังคม (R) และความ ต้องการโอกาสและอิสระในการคิดตัดสินใจ (G)

3. ทฤษฎีสองปัจจัยของเฮิร์ซเบิร์ก (Two-Factor Theory) เฟรดเดอริกเฮิร์ซเบิร์ก (Frederick Herzberg) ได้พัฒนาทฤษฎีการจูงใจซึ่งเป็นที่นิยมแพร่หลาย คือ ทฤษฎีสองปัจจัย โดยแบ่งเป็นปัจจัยอนามัย และปัจจัยจูงใจ

ปัจจัยอนามัย (hygiene factors) ได้แก่สภาพแวดล้อมของการทำงาน และวิธีการบังคับบัญชาของหัวหน้างาน ถ้าหากไม่เหมาะสมหรือบกพร่องไป จะทำให้บุคคลรู้สึกไม่พอใจในงาน ซึ่งถ้ามีพร้อมสมบูรณ์ก็ไม่สามารถสร้างความพอใจในงานได้ แต่ยังคงปฏิบัติงานอยู่ เพราะเป็นปัจจัยที่ป้องกันความไม่พอใจในงานเท่านั้น ไม่ใช่ปัจจัยที่จะส่งเสริมให้คนทำงาน โดยมีประสิทธิภาพหรือผลผลิตมากขึ้นได้ ตัวอย่างปัจจัยเหล่านี้ ได้แก่ นโยบายของหน่วยงาน สภาพแวดล้อมการทำงาน ความสัมพันธ์ระหว่างเพื่อนร่วมงาน แบบการบริหารงาน เงินเดือน สวัสดิการต่างๆ ความมั่นคง ความปลอดภัย เป็นต้น

ปัจจัยจูงใจ (motivating factors) ได้แก่ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับเนื้อหาของงาน และทำให้ผู้ปฏิบัติมีความพอใจในงาน ใช้ความพยายาม และความสามารถทุ่มเทในการทำงานมากขึ้น เช่น ความสำเร็จ การได้รับการยกย่อง ได้รับผิดชอบในงาน ลักษณะงานที่ท้าทาย เหมาะกับระดับความสามารถ มีโอกาสก้าวหน้าและพัฒนาตนเองให้สูงขึ้น เป็นต้น

เฮิร์ซเบิร์กได้ลดความต้องการ 5 ชั้นของมาสโลว์เหลือเพียง 2 ระดับ คือ ปัจจัยอนามัยเทียบได้กับการสนองต่อความต้องการระดับต่ำ (ความต้องการทางกาย ความต้องการความปลอดภัย และความต้องการทางสังคม) ส่วนปัจจัยจูงใจเทียบได้กับการสนองต่อความต้องการระดับสูง (เกียรติยศชื่อเสียง และความสมบูรณ์ในชีวิต)

4. ทฤษฎีความต้องการจากการเรียนรู้ (Learned Needs Theory) เดวิด ซี แมคเคลแลนดี เป็นผู้เสนอทฤษฎีความต้องการจากการเรียนรู้ขึ้น โดยสรุปว่าคนเราเรียนรู้ความต้องการจากสังคมที่เกี่ยวข้อง ความต้องการ จึงถูกก่อตัวและพัฒนาตลอดช่วงชีวิตของแต่ละคน และเรียนรู้ว่าในทางสังคมแล้ว เรามีความต้องการที่สำคัญ 3 ประการ คือ

4.1 ความต้องการความสำเร็จ (need for achievement) เป็นความต้องการที่จะทำงานได้ดีขึ้น มีประสิทธิภาพมากขึ้น มีมาตรฐานสูงขึ้นในชีวิต มีผู้ต้องการความสำเร็จสูงจะมีลักษณะพฤติกรรม ดังนี้

- มีเป้าหมายในการทำงานสูง ชัดเจนและท้าทายความสามารถ
- มุ่งที่ความสำเร็จของงานมากกว่ารางวัล หรือผลตอบแทนเป็นเงินทอง
- ต้องการข้อมูลย้อนกลับในความก้าวหน้าสู่ความสำเร็จทุกระดับ
- รับผิดชอบงานส่วนตัวมากกว่าการมีส่วนร่วมกับผู้อื่น

4.2 ความต้องการอำนาจ(need for power) เป็นความต้องการที่จะมีส่วนควบคุม สร้างอิทธิพล หรือรับผิดชอบในกิจกรรมของผู้อื่น ผู้มีความต้องการอำนาจจะมีลักษณะพฤติกรรม ดังนี้

- แสวงหาโอกาสในการควบคุมหรือมีอิทธิพลเหนือบุคคลอื่น
- ชอบการแข่งขันในสถานการณ์ที่มีโอกาสให้ตนเองครอบงำคนอื่นได้
- สนุกสนานในการเชิญหน้าหรือโต้แย้ง ต่อสู้กับผู้อื่น

ความต้องการอำนาจมี 2 ลักษณะ คืออำนาจบุคคล และอำนาจสถาบัน อำนาจบุคคลมุ่งประโยชน์ส่วนตัวมากกว่าองค์กร แต่อำนาจสถาบันมุ่งเพื่อประโยชน์ส่วนรวมโดยทำงานร่วมกับคนอื่น

4.3 ความต้องการความผูกพัน (need for affiliation) เป็นความต้องการที่จะรักษามิตรภาพและความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลไว้อย่างใกล้ชิด ผู้มีความต้องการความผูกพันมีลักษณะ ดังนี้

- พยายามสร้างและรักษาสัมพันธ์ภาพและมิตรภาพให้ยั่งยืน
- อยากให้บุคคลอื่นชื่นชอบตัวเอง
- สนุกสนานกับงานเลี้ยง กิจกรรมทางสังคม และการพบปะสังสรรค์
- แสวงหาการมีส่วนร่วม ด้วยการร่วมกิจกรรมกับกลุ่ม หรือองค์กรต่างๆ

สัดส่วนของความต้องการทั้ง 3 นี้ ในแต่ละคนมีไม่เหมือนกัน บางคนอาจมีความต้องการอำนาจสูงกว่าความต้องการด้านอื่น ในขณะที่อีกคนหนึ่งอาจมีความต้องการความสำเร็จสูง เป็นต้น ซึ่งจะเป็นส่วนที่แสดงอุปนิสัยของคนคนนั้นได้

4. พฤติกรรมจิตอาสา

4.1 ความหมายของพฤติกรรม

ราชบัณฑิตสถาน (2525:573) (อ้างใน วิถี แจ่มกระทีก 2541:14) พฤติกรรม (Behavior) หมายถึง การกระทำ หรืออาการที่แสดงออกทางกล้ำเนื้อความคิดของบุคคลที่ตอบสนองต่อสิ่งเร้าภายในจิตใจและภายนอก อาจทำไปโดยรู้ตัว ไม่รู้ตัว อาจเป็นพฤติกรรมที่พึงประสงค์ และไม่พึงประสงค์ ผู้อื่นอาจสังเกตการณ์กระทำนั้นได้ และสามารถใช้เครื่องมือทดสอบได้

สิทธิโชค วรานุสันติกุล (2529:9-11) (อ้างใน เฉลิมพล ต้นสกุล 2541:2) พฤติกรรมหมายถึง ปฏิบัติกริยา และกิจกรรมทุกชนิดที่มนุษย์แสดงออกทางรูปธรรม นามธรรม ตลอดเวลา สังเกตได้ด้วยประสาทสัมผัส วาจา และการกระทำ สามารถแบ่งพฤติกรรมออกได้เป็น

2 ประเภท คือ พฤติกรรมภายนอก (Over Behavior) ซึ่งเป็นการกระทำที่สังเกตได้ด้วยประสาทสัมผัส หรืออาจใช้เครื่องมือช่วย และพฤติกรรมภายใน (Covert Behavior) ซึ่งเป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นภายในจิตใจ บุคคลอื่นไม่สามารถสังเกตได้

โยธิน ศันสนยุทธ(2533:3) พฤติกรรม หมายถึง การกระทำที่สังเกตได้ เช่น การพูด การเดิน การเต้นของหัวใจ การรับรู้ การคิด การจำ และการรู้สึก การกระทำที่สังเกตไม่ได้ เช่น ผู้กระทำรู้ตัว ไม่รู้ตัว หรือเป็นพฤติกรรมที่พึงประสงค์และไม่พึงประสงค์ เป็นการกระทำเพื่อตอบสนองความต้องการของแต่ละบุคคล ซึ่งสัมพันธ์กับสิ่งกระตุ้นภายในและภายนอก

บุญเกื้อ วัชรเสถียร (2543) พฤติกรรมหมายถึง การกระทำหรือการแสดงออกของสัตว์เพื่อตอบสนองต่อสิ่งเร้า หรือสิ่งที่มีกระตุ้นซึ่งอาจจะเกิดขึ้นทันทีหรือเกิดขึ้นหลังจากที่ถูกกระตุ้นมาแล้วระยะหนึ่ง

จิราภรณ์ สุทธิรักษ์ (2545:14) (อ้างใน นันทรัตน์ ปรีวัชรธรรม 2553:25) พฤติกรรม หมายถึง สิ่งที่มีมนุษย์กระทำหรือแสดงออกทั้งที่สังเกตได้และสังเกตไม่ได้ ไม่ว่าจะรู้ตัวหรือไม่ก็ตาม แต่การกระทำและการแสดงออกนั้น สามารถวัดได้โดยการใช้เครื่องมือช่วยเหลือการสังเกต

โกลเดนสันGoldenson (1984 : 90) ได้ให้คำจำกัดความของพฤติกรรมไว้ว่า เป็นการกระทำหรือตอบสนองการกระทำทางจิตวิทยาของแต่ละบุคคล และเป็นปฏิสัมพันธ์ในการตอบสนองสิ่งกระตุ้นภายในหรือภายนอก รวมทั้งเป็นกิจกรรมการกระทำต่างๆ ที่เป็นไปอย่างมีจุดหมาย สังเกตเห็นได้หรือเป็นกิจกรรมการกระทำต่างๆ ที่ได้ผ่านการใคร่ครวญแล้ว หรือเป็นไปอย่างไม่รู้ตัว

จากความหมายของพฤติกรรมที่กล่าวมาแล้วข้างต้นสรุปได้ว่า พฤติกรรม หมายถึง การกระทำหรืออาการที่แสดงออกของจิตใจทั้งภายในและภายนอก เป็นการกระทำเพื่อสนองความต้องการของบุคคล ซึ่งบุคคลอื่นสังเกตและใช้เครื่องมือทดสอบได้

4.2 ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรม

4.2.1 ทฤษฎีจิตวิเคราะห์ (นิธิพัฒน์ เมฆขจร: 2554)

ซิกมัน ฟรอยด์ (Sigmund Freud) ทฤษฎีนี้ระบุว่าพฤติกรรมทั้งหลายของบุคคลเกิดจากพลังผลักดันจากสัญชาตญาณ 2 ส่วนคือ สัญชาตญาณแห่งการมีชีวิต (Eros or Life) และสัญชาตญาณแห่งความตาย (Thanatos or Death Instinct) โดยภาพรวมแนวคิดจิตวิเคราะห์พยายามอธิบายและศึกษาพฤติกรรมของมนุษย์ในแง่

1) บุคคลได้รับผลกระทบจากสิ่งแวดล้อมที่เป็นกายภาพ สังคม และวัฒนธรรมอย่างไร

2) ประสบการณ์ในอดีตมีผลต่อพฤติกรรมปัจจุบันและอนาคตอย่างไร โดยเน้นว่าประสบการณ์วัยเด็กมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมต่างๆ ในวัยผู้ใหญ่ทั้งทางบวกและทางลบ อย่างยากที่จะเปลี่ยนแปลงได้

3) ประสบการณ์จิตใต้สำนึก ควบคุมและบงการพฤติกรรมของบุคคล อย่างไร ในรูปแบบใด

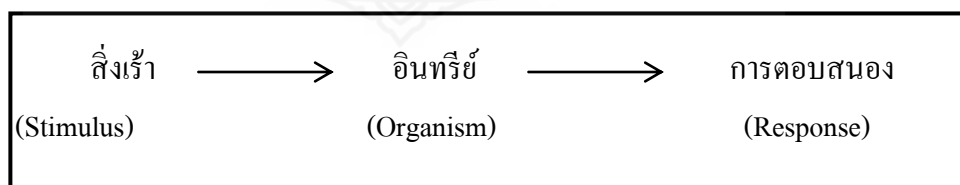
4) การพัฒนาการของมนุษย์มีขั้นตอนการพัฒนา ไม่มีการข้ามขั้น ทุกขั้นตอนมีความสำคัญและมีผลกระทบต่อพัฒนาการลำดับขั้นต่อไป หากพัฒนาการบางลักษณะ ไม่เกิดขึ้นในระยะเวลาที่ควรพัฒนา (Critical Period) จะส่งผลในแง่ลบ มากบ้างน้อยบ้างต่อพัฒนาการ และบุคลิกภาพในช่วงวัยนั้นและในขั้นตอนถัดๆ ไป

5) ให้คำอธิบายพฤติกรรมที่ไร้เหตุผล และที่เบี่ยงเบนจากปกติได้ค่อนข้าง ชัดเจน

6) ได้ข้อมูลส่วนใหญ่จากการศึกษาบุคคลที่มีปัญหาทางอารมณ์ ทางความคิด และบุคลิกภาพ แต่ก็มีคำชี้แจงต่อการฉายภาพพฤติกรรมปกติให้เห็นชัดเจนขึ้น

4.2.2 ทฤษฎีพฤติกรรมนิยม

จอห์น บี.วัตสัน (John B. Watson) ศึกษาพฤติกรรมมนุษย์ในด้านที่อาจสังเกต และมองเห็นได้ เป็นวิธีการศึกษาในลักษณะที่เป็นวิทยาศาสตร์ โดยเชื่อว่าพฤติกรรมมนุษย์เกิดจากการเรียนรู้ ศักยภาพแห่งการเรียนรู้ของมนุษย์เป็นศักยภาพที่ติดตัวมาแต่กำเนิด การเรียนรู้เป็นพฤติกรรมที่เห็นได้ชัดเจน ความหมายของการเรียนรู้ได้แก่ การที่บุคคลสามารถทำอะไรๆ โดยเพิ่มปริมาณขึ้น การเรียนรู้อย่างหนึ่งจะเป็นตัวเชื่อมโยงไปสู่การเรียนรู้อย่างอื่นๆ ต่อไปไม่จบสิ้น นอกจากนี้แนวคิดพฤติกรรมนิยมยังเน้นว่าพฤติกรรมทุกอย่างต้องมีสาเหตุ และสาเหตุนั้นเกิดจากสิ่งเร้า (Stimulus) ในรูปใดก็ได้มากระทบกับอินทรีย์ (Organism) ทำให้อินทรีย์นั้นมีพฤติกรรมตอบสนอง (Response) ดังตัวอย่างที่แสดง

ภาพที่ 2.4 แสดงองค์ประกอบที่ทำให้เกิดพฤติกรรม

สรุปว่า การวางเงื่อนไข (Conditioning) เป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้เกิดพฤติกรรมและสามารถเปลี่ยนพฤติกรรมได้ พฤติกรรมส่วนใหญ่ของมนุษย์เกิดขึ้นได้จากการเรียนรู้มากกว่าเกิดขึ้นเองโดยธรรมชาติ

4.2.3 ทฤษฎีบุคลิกภาพ (Personality Theory)

คาร์ล จี จุง (Carl G. Jung 1875-1961) (อ้างใน สุชา จันทน์เอม:2535:96-98) นักจิตวิทยาชาวสวิส เป็นเจ้าของจิตวิทยาสกุล “Analytical Psychology” ได้แบ่งทฤษฎีบุคลิกภาพเป็นแบบประเภทของบุคคล ซึ่งขึ้นอยู่กับการสังเกตต่างๆ ไป โดยมุ่งพิจารณาเกี่ยวกับด้านตัวบุคคลมาก นอกจากนี้ยังขึ้นอยู่กับ การยอมรับเกี่ยวกับลักษณะหรือบุคลิกภาพภายนอกของบุคคล โดย Jung ได้แบ่งประเภทบุคลิกภาพของบุคคลออกเป็น 2 ประเภท คือ

ก. บุคคลประเภทชอบสังคม (Introvert) มีลักษณะเด่น คือ เป็นคนเปิดเผย ว่าง เรียง ชอบออกสังคม ไม่ชอบเก็บตัว เป็นบุคคลที่สร้างความเชื่อมั่นอยู่บนรากฐานของความเป็นจริง มีอุปนิสัยที่เปลี่ยนแปลงได้ตามความเหมาะสมของสิ่งแวดล้อม และพร้อมที่จะเปลี่ยนตามสถานการณ์ใหม่ๆ ที่เหมาะสม เมื่อเกิดความคับข้องใจมักมีพฤติกรรมในรูปของการต่อสู้ (Defense)

ข. บุคคลประเภทเก็บตัว (Extravert) มีลักษณะเด่น คือ เป็นคนลึกลับ ชอบเก็บตัวและผูกพันกับตนเองมากกว่าที่จะผูกพันกับสังคม เป็นบุคคลที่มีกฎเกณฑ์แน่นอนในการควบคุมอุปนิสัยของตนเอง เป็นคนที่เชื่อถือตนเอง และมักตัดสินใจโดยใช้ตัวเองเป็นหลัก เมื่อเกิดความคับข้องใจมักมีพฤติกรรมแบบหลบหนี แยกตัวเองออกไปเสียจากสังคม (Isolation)

อัลเฟรด แอดเลอร์ (Alfred Adler ค.ศ. 1870-1937) เป็นเรื่องเกี่ยวกับปมด้อย (Inferiority Complex) Adler กล่าวว่าคนเรามีปมด้อยมาตั้งแต่เกิด คือ ช่วยตัวเองไม่ได้ เกิดความรู้สึกบกพร่อง และเพราะปมด้อยอันนี้คนเราจึงพยายามดิ้นรน แสดงพฤติกรรมต่างๆ เพื่อลบล้างปมด้อย เช่น คนตัวเล็กจะชดเชยด้วยการวางอำนาจ พุดสียงดัง หรือคนติดอ่างจะชดเชยด้วยการเป็นนักปาฐกถาที่มีชื่อเสียง ปมด้อยเกิดขึ้นเมื่อบุคคลไม่สามารถที่จะแก้ปัญหาได้ และแสดงออกมาด้วยความแน่ใจว่าตนจะแก้ปัญหานั้นไม่ได้จริงๆ เครื่องแสดงให้เห็นถึงปมด้อย ได้แก่ ความโกรธ การร้องไห้ การแก้ตัว หรือการขอโทษบุคคลเมื่อเกิดปมด้อยย่อมมีอาการตึงเครียดเสมอ จึงเกิดอาการดิ้นรนที่จะหาทางคลายความตึงเครียดหรือหาทางแก้ตัว และทางแก้ตัวก็คือ โดยหาความรู้สึกเด่นขึ้นหรือปมเด่นขึ้นแทนที่จะหาทางแก้ปัญหาคือ

แอดเลอร์กล่าวว่า โครงสร้างบุคลิกภาพของบุคคลเกิดขึ้นจากเป้าหมาย

2 ชนิด คือ

- 1) พยายามปรับตัวให้เข้ากับสังคม (Social Adaptation)
- 2) พยายามทรงไว้ซึ่งอำนาจ (Attainment of Power)

บุคลิกภาพของบุคคลจะพัฒนาเนื่องมาจากการเกิดความขัดแย้งในเป้าหมาย 2 ชนิด ข้างต้น

เคเรนฮอร์นีย์ (Karen Horney ค.ศ.1855-1952) มีความเห็นตรงกับ Freud และ Adler ตรงที่เห็นว่า **วัยเด็ก** เป็นวัยที่สำคัญ **ครอบครัว** มีอิทธิพลต่อบุคลิกภาพของเด็ก และเขาเชื่อว่า **โรงเรียน** ก็มีอิทธิพลไม่แพ้บ้านเช่นกัน ทางด้านครอบครัว Horney กล่าวว่า การขาดความรัก ความอบอุ่นที่แท้จริงนั้น เนื่องจากพ่อแม่เป็นโรคจิตหรือโรคประสาทอยู่ก่อนแล้ว พ่อแม่ที่ขี้บ่น จู้จี้ ไม่เอาใจใส่ ปากร้าย ฯลฯ เหล่านี้จะปลูกฝังทัศนคติแบบเดียวกันให้กับเด็ก เด็กจะเติบโตขึ้นมาโดยปราศจากความรักความอบอุ่น เมื่อเขาโตขึ้นมาก็มักจะขาดความรัก ไม่รู้จักรักใคร และไม่ไว้วางใจใคร

สรุปก็คือ Horney เชื่อว่า การเลี้ยงดูเด็กไม่ดี จะทำให้เด็กเกิดความกังวล ภาวะว้าวใจ (anxiety) ซึ่งจะเป็แรงหนุนให้เกิดการเก็บกดขึ้นภายในจิตใจ

คาร์ล อาร์ โรเจอร์ (Carl R. Roger ค.ศ.1902) ให้ข้อคิดเห็นว่า บุคลิกภาพของบุคคลขึ้นอยู่กับ การรับรู้ตนเอง (Self-concept) ถ้าบุคคลมี Self-Concept แบบไหน บุคลิกภาพของเขาก็จะพัฒนาไปในแบบนั้น Concept นี้มีการเปลี่ยนแปลงได้ Roger ได้เอาหลักการอันนี้ไปใช้ในการรักษาคนไข้ที่มีอาการประสาท คือพยายามให้คนไข้ได้เปลี่ยน Self-Concept เสียใหม่ ให้รู้ว่าตัวเองเป็นใคร ควรจะสวมบทบาทอย่างไรเมื่อคนไข้เข้าใจตัวเองดีขึ้น อาการทางประสาทก็ค่อยๆ หายไป

กล่าวโดยสรุป บุคลิกภาพสามารถใช้วิเคราะห์และทำนายพฤติกรรมของบุคคลได้ว่าเขาจะเลือกที่จะทำหรือไม่ทำอะไร เช่น คนที่มีบุคลิกภาพดี ย่อมมีความมั่นใจในตนเอง และพร้อมที่จะมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นในสังคม ไม่ว่าตนเองจะอยู่ในวัยใด ตรงกันข้ามกับผู้ที่ มีบุคลิกภาพไม่ดี ย่อมไม่มีความมั่นใจในตัวเอง เพราะบุคลิกภาพที่ไม่ดีมักจะไม่เป็นที่ยอมรับของคนในสังคม

4.3 ความเป็นมาของจิตอาสา

จิตอาสา (นันทรัตน์ ปรีวัทธิธรรม:2553: 20-21) เป็นคำใหม่ที่เกิดขึ้นในช่วงของเหตุการณ์ธรณีพิบัติ (สึนามิ)เมื่อวันที่ 26 ธันวาคม 2547 ที่มุนุษย์เห็นโศกนาฏกรรมในครั้งนั้นทำให้มีอาสาสมัครจำนวนมากหลั่งไหลจากทั่วประเทศและทั่วโลก เกิดความร่วมมือกันระหว่างองค์กร ภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาสังคมต่างๆ เพื่อบรรเทาความช่วยเหลือผู้ประสบภัยในบริเวณชายทะเล 4 จังหวัดภาคใต้ ซึ่งนี่เองเป็นจุดเริ่มต้นของกระแสการเป็นอาสาสมัคร และทำให้คนไทยได้หันกลับมาให้ความสำคัญกับความสามัคคี การมีส่วนร่วม และคุณธรรมว่าด้วยการให้อีกครั้งหนึ่ง รวมถึงการสร้างสรรค์ประโยชน์สุขในสังคมโดยหน่วยงานต่างๆ

แผนพัฒนาแห่งชาติเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 8 (พ.ศ.2540-2544) ได้ให้ความสำคัญในการกระจายอำนาจทางการเมืองการปกครองสู่ท้องถิ่นและการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ โดยกล่าวว่ากลไกที่จะทำให้พัฒนาคนได้ คือ ระบบการศึกษา จึงมีการกล่าวถึงจิตสาธารณะ หรือ จิตสำนึกสาธารณะ มากขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งช่วงปี 2544 องค์การสหประชาชาติได้ร่วมกับประเทศต่างๆ จัดให้เป็นปีอาสาสมัครสากล (International Year of Volunteer) หรือที่รู้จักกันในชื่อย่อว่า IYV 2001 จึงก่อให้เกิดการตื่นตัวไปทั่วโลก รวมถึงประเทศไทยด้วย ส่งผลให้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 9 (พ.ศ.2545-2549) ได้กล่าวถึงการมีจิตสำนึกสาธารณะไว้อย่างชัดเจนว่าเป็นคุณลักษณะของคนไทยที่พึงประสงค์ซึ่งจะช่วยในการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง

4.4 ความหมายของจิตอาสา

พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน ฉบับ พ.ศ.2542 บอกว่าจิต เป็น น. (คำนาม) หมายถึงใจ, สิ่งที่มีหน้าที่รู้ คิดและนึก อาสา หมายถึง ก.(กริยา) แปลว่า เสนอตัวเข้ารับทำ

ชลลดา ทองทวี (2549) (อ้างใน วลัยรัตน์ ยิ่งคำนุ่น: 2554) กล่าวถึงความหมายของจิตอาสาว่าคือกิจกรรมอาสาสมัครเป็นกระบวนการของการฝึกการ “ให้” ที่ดีเพื่อขัดเกลาละวางตัวตนและบ่มเพาะการรักผู้อื่น โดยไม่มีเงื่อนไขเป็นการยอมสละตนเพื่อรับใช้และช่วยเหลือผู้ที่ประสบกับความทุกข์ยากลำบากในวิถีของพรหมวิหาร๔คือเมตตากรุณามุทิตาและอุเบกขา

ศูนย์คุณธรรม (2550) ได้ให้ความหมายจิตอาสาหมายถึงจิตที่พร้อมจะสละเวลา แรงกายสติปัญญาเพื่อสาธารณประโยชน์เป็นจิตที่มีความสุขเมื่อได้ทำความดีอันเกิดจากพื้นฐานความคิด 4 ประการหลักได้แก่

1. เป็นการบำเพ็ญประโยชน์ต่อส่วนรวมมิใช่เพื่อส่วนตัว
2. เป็นการกระทำที่เป็นไปโดยความสมัครใจ
3. เป็นการกระทำที่ไม่มุ่งหวังผลตอบแทนในรูปสินจ้างรางวัล
4. เป็นการอุทิศกำลังกายกำลังใจและเวลาให้ส่วนรวมไม่ใช่อุทิศกำลังทรัพย์แต่เพียงอย่างเดียว

เพียงอย่างเดียว

คุณฉวี ไชยชนะ (2550) จิตอาสา หมายถึง ความสำนึกของบุคคลที่มีต่อสังคมส่วนรวมโดยการเอาใจใส่และการช่วยเหลือ ผู้ที่มีจิตอาสาจะแสดงออกซึ่งพฤติกรรมจิตอาสาทำประโยชน์เพื่อส่วนรวม เช่น การเสียสละเงิน สิ่งของ เวลาร่างกาย และสติปัญญา เพื่อช่วยเหลือผู้อื่นและสังคม โดยไม่หวังผลตอบแทน

มิชิตา จำปาเทศ รอดสุทธิ(2550) จิตอาสา คือการเปิดโอกาสให้คนได้ขีดเคลาจิตใจของตนเอง โดยการลงแรงลงความคิดช่วยให้ผู้อื่นได้ประโยชน์มากขึ้น ถือเป็น การลดการนำเอาเข้าตัวหรือเอาแต่ได้ของแต่ละคน เปลี่ยนเป็นการ “ให้” กับผู้อื่นบ้าง ผลที่ได้อย่างน้อยที่สุดคือ ผู้ให้ก็ชื่นใจที่ตนเองได้ทำดี ถ้าพัฒนาไปเรื่อยๆ ก็อาจสามารถลดความเป็นตัวตนลงได้

ณัฐนิชากร ศรีบริบูรณ์ (2550) ได้ให้ความหมายของจิตอาสา คือความสำนึกของบุคคลที่มีต่อสังคมส่วนรวม โดยการเอาใจใส่และการช่วยเหลือ ผู้ที่มีจิตอาสาจะแสดงออกซึ่งพฤติกรรมที่อาสาทำประโยชน์เพื่อส่วนรวม เช่น การเสียสละเงิน สิ่งของ เวลา แรงกาย และสติปัญญาเพื่อช่วยเหลือผู้อื่นและสังคม โดยไม่หวังผลตอบแทน

ประวิตร พิสุทธิโสภณ(2552) กล่าวว่าจิตอาสาหมายถึงผู้ที่มีจิตใจที่เป็นผู้ให้เช่นให้สิ่งของให้เงินให้ความช่วยเหลือด้วยกำลังร่างกายแรงสมองซึ่งเป็นการเสียสละสิ่งที่มีตนเองมีแม้กระทั่งเวลาเพื่อเผื่อแผ่ให้กับส่วนรวมอีกทั้งยังช่วยลด "อึดตา" หรือความเป็นตัวเป็นตนของตนเองลงได้บ้าง

จริยา เรื่องเศษสกุล (2555) จิตอาสา เป็นเรื่องของความรับผิดชอบต่อสังคม ซึ่งแต่ละบุคคลจะมีไม่เท่าเทียมกัน จิตอาสาไม่ใช่เรื่องที่ติดตัวมาแต่กำเนิด ต้องพิจารณาถึงสิ่งแวดล้อมของบุคคลด้วยว่าเอื้อต่อการให้หรือไม่ การที่เราจะมีจิตอาสาได้นั้นต้องประกอบด้วย

1. ต้องรู้จักหน้าที่ที่จะสร้างประโยชน์ให้กับสังคม
2. ต้องให้เห็นว่าการให้เป็นเรื่องปกติธรรมดาทุกคนสามารถกระทำได้
3. การให้นั้นต้องเป็นการให้ที่ทำให้เกิดประโยชน์กับคนส่วนใหญ่
4. ต้องมีความเสียสละ ซึ่งตรงข้ามกับการเห็นแก่ตัว

อรมน ไกรเทพ (2555) (www.tci-thaijo.org)จิตอาสา คือ การเลือกกระทำความดีต่างๆ ซึ่งเห็นว่าเป็นสิ่งที่ควรทำและเป็นความรับผิดชอบต่อสังคมโดยไม่หวังผลตอบแทนเป็นเงินทอง และการกระทำนี้ไม่ใช่ภาระงานที่ต้องทำตามหน้าที่

1. เลือกที่จะทำ
2. รู้สึกว่าเป็นความรับผิดชอบต่อสังคม
3. ไม่หวังเงินทองตอบแทน
4. ไม่ใช่หน้าที่ในงานประจำที่ต้องทำ

“ประโยชน์ของการมีจิตอาสาคือการได้ช่วยเหลือผู้อื่นและตัวของท่านเอง”

พระไพศาลวิสาโล (www.visalo.org) จิตอาสา คือ จิตที่พร้อมจะสละเวลาแรงกายและสติปัญญาเพื่อสาธารณะประโยชน์เป็นจิตที่ไม่นิ่งดูเฉย เมื่อพบเห็นปัญหา หรือความทุกข์ยากที่

เกิดขึ้นกับผู้อื่นเป็นจิตที่มีความสุข เมื่อได้ทำความดีและเห็นหน้าตาเปลี่ยนเป็นรอยยิ้มเป็นจิตที่เปี่ยมด้วย “บุญ” คือความสงบเย็น และพลังแห่งความดี

ศุภรัตน์ รัตนมูขัย (www.gvc.tu.ac.th) การเสริมสร้างคุณลักษณะจิตอาสา

(Supparat's Model)

- S = Spirit (มีใจ)
- U = Understanding (เข้าใจ)
- P = Purpose (มีเป้าประสงค์)
- P = Participation (มีส่วนร่วม)
- A = Active (ตื่นตัว)
- R = Realistic (เกิดขึ้นได้จริง)
- A = Activities (ก่อเกิดกิจกรรม)
- T = Trust/Team (ความเชื่อมั่นไว้วางใจ/ทีมงาน)

สรุปได้ว่าจิตอาสา (Volunteer Spirit) หมายถึง จิตแห่งการให้ความดีงามทั้งปวงแก่เพื่อนมนุษย์ โดยเต็มใจ สมครใจ อิ่มใจ ซาบซึ้งใจ ปีติสุข ที่พร้อมจะเสียสละเวลา แรงกาย และสติปัญญา เพื่อสาธารณประโยชน์ ในการทำกิจกรรม หรือสิ่งที่เป็นประโยชน์แก่ผู้อื่นโดยไม่หวังผลตอบแทน และมีความสุขที่ได้ช่วยเหลือผู้อื่น เป็นจิตที่ไม่นิ่งดูตาย เมื่อพบเห็นปัญหา หรือความทุกข์ยากที่เกิดขึ้นกับผู้อื่น เป็นจิตที่มีความสุขเมื่อได้ทำความดี และเห็นหน้าตาเปลี่ยนเป็นรอยยิ้ม เป็นจิตที่เปี่ยมด้วย “บุญ” คือความสงบเย็น และพลังแห่งความดี อีกทั้งยังช่วยลด “อัตรากา” หรือความเป็นตัวเป็นตนของตนเองลงได้บ้าง

4.5 แนวคิดเกี่ยวกับจิตอาสา

ในสังคมแห่งการแบ่งปันนั้นสิ่งหนึ่งที่จะขาดไม่ได้คือ “การมีจิตอาสา” และในปัจจุบันนี้ งานจิตอาสาเป็นอีกหนึ่งช่องทางในการพัฒนา และยกระดับจิตใจเยาวชนคนรุ่นใหม่ให้มีความเข้าใจ เอื้อเฟื้อ หันมาทำกิจกรรมและทำประโยชน์เพื่อสังคมมากขึ้น เพราะงานจิตอาสาเป็นสิ่งที่ให้เยาวชนได้หันมาทำความเข้าใจในตนเองและสังคมให้เพิ่มมากขึ้น อันจะเห็นได้จากในปัจจุบันปัญหาสังคมเริ่มทวีความรุนแรงมาก ทั้งทางครอบครัว ชุมชน และสังคม ดังนั้นหากไม่รีบแก้ไขให้ทันท่วงที สังคมก็จะตกอยู่ภายใต้ความสับสนวุ่นวายซึ่งไม่ใช่เรื่องดีนัก การที่จะทำให้เยาวชนคนหนุ่มสาวมีจิตอาสาเพิ่มขึ้นยิ่งได้มากเท่าไร สังคมแห่งการแบ่งปันเอื้ออาทรก็ยิ่งมีมากเท่านั้น ซึ่งนอกจากจะช่วยให้เยาวชนเหล่านี้ได้ปลดปล่อยพลังที่มีในตัวเองแล้ว ยังเป็นการสร้างคุณลักษณะให้มีผลดีต่อสังคมอีกด้วย

คำว่าจิตอาสาเป็นคำที่มีความหมายเดียวกันกับคำว่าจิตสาธารณะ (Public Mind) หรือจิตสำนึกสาธารณะ (Public Consciousness) จึงเป็นคำใหม่ที่มีใช้เมื่อไม่นานมานี้และเป็นเรื่องใหม่สำหรับคนไทยซึ่งมีผู้ให้ความหมายของจิตสำนึกสาธารณะหรือจิตสาธารณะไว้หลากหลายและมีการเรียกจิตสำนึกสาธารณะไว้แตกต่างกันได้แก่การเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมจิตสำนึกต่อสังคมจิตสำนึกต่อส่วนรวมจิตสำนึกสาธารณะสมบัติ เป็นต้น

ทางพุทธศาสนา ถือว่าจิตอาสาเป็นเหตุผลหลักในการทำงานเพื่อสังคมดังที่สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้ทรงตรัสแก่ภิกษุคราวส่งพระสาวกชุดแรกออกไปประกาศพระศาสนาว่า “จรรณิกขเวจาริกัมพหุชนหิตายพหุชนสุขायโลกานุกมฺปายอดุทยหิตายสุขाय เทวมนุสฺसानิ” แปลว่า ภิกษุทั้งหลายพวกเธอจงจาริกไปเพื่อประโยชน์สุขแก่ชนจำนวนมาก เพื่ออนุเคราะห์ชาวโลกเพื่อประโยชน์เกื้อกูลและความสุขแก่ทวยเทพและมนุษย์อย่าไปโดยทางเดียวกันสองรูป (อ้างใน วลัยรัตน์ ยิงคำนำหน้า:2554)

ณัฐนิชากร ศรีบริบูรณ์ (2550) การเกิดจิตอาสาเป็นผลมาจากปัจจัยด้านสังคม/ชุมชน นั่นคือ หากบุคคลสำคัญในสังคม/ชุมชน มีจิตอาสาที่จะส่งผลให้นักเรียนมีจิตอาสา ปัจจัยด้านครอบครัว ความเป็นแบบอย่างจากพ่อแม่มีความสำคัญมากที่สุด นอกจากนี้หากพ่อแม่ใช้เหตุผลในการอบรมเลี้ยงดูและมีการสนับสนุน ส่งเสริมให้นักเรียนทำพฤติกรรมจิตอาสาที่จะส่งผลให้นักเรียนมีจิตอาสาเพิ่มขึ้น สัมพันธภาพระหว่างนักเรียนและเพื่อน เป็นลักษณะสำคัญของปัจจัยด้านเพื่อน แสดงว่าถ้านักเรียนมีสัมพันธภาพที่ดีกับเพื่อนในระดับสูงก็จะทำให้นักเรียนเกิดจิตอาสา มาก และถ้าเพื่อนสนิทหรือเพื่อนในกลุ่มของนักเรียนมีจิตอาสาจะทำให้นักเรียนมีจิตอาสาด้วยเช่นกัน ปัจจัยด้านสื่อมวลชนมีอิทธิพลต่อการเกิดพฤติกรรมจิตอาสา นั่นคือ หากนักเรียนได้รับข่าวสารการให้ความช่วยเหลือ การเสียสละต่อสังคม และความมุ่งมั่นพัฒนาจากสื่อโทรทัศน์ก็จะส่งผลให้นักเรียนมีจิตอาสา การสั่งสอนการปลูกฝังจากครู เป็นสิ่งสำคัญที่สุดในปัจจัยด้านโรงเรียน/ครูที่จะทำให้นักเรียนมีจิตอาสา นอกจากนี้แบบอย่างจิตอาสาจากครู และมีสัมพันธภาพที่ดีกับครูก็มีอิทธิพลต่อการเกิดจิตอาสาของนักเรียนเช่นกัน ในปัจจัยด้านนักเรียน เจตคติต่อจิตอาสา การเรียนรู้เกี่ยวกับจิตอาสา และการรับรู้ความสามารถของตนเองที่จะทำพฤติกรรมจิตอาสาที่มีอิทธิพลต่อจิตอาสาของนักเรียน

นันทรัตน์ ปรีวีดิธรรม (2553:27-28) ได้รวบรวมลักษณะที่แสดงออกด้านพฤติกรรมจิตอาสาไว้ ดังนี้

1. การช่วยเหลือผู้อื่น หมายถึง การที่บุคคลแสดงพฤติกรรมเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ เมื่อพบสถานการณ์ที่ก่อให้เกิดความรู้สึกต้องการช่วยเหลือและทำประโยชน์ให้ผู้อื่นได้รับความสุข

พฤติกรรมที่แสดงออก ได้แก่ การอำนวยความสะดวก การแบ่งปันสิ่งของ และการให้คำแนะนำสิ่ง
ที่ถูกที่ควรแก่ผู้อื่น ร่วมมือกับผู้อื่นในการพัฒนาสังคม

2. การเสียสละต่อสังคม หมายถึง พฤติกรรมที่แสดงถึงการใช้เวลาว่างให้เกิด
ประโยชน์ต่อสังคม การเสียสละเวลา กำลังกาย กำลังทรัพย์ เพื่อช่วยเหลือผู้อื่นและสังคม รวมทั้ง
การเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าประโยชน์ส่วนตัว และรู้จักการเป็นผู้ให้มากกว่าการเป็น
ผู้รับ พฤติกรรมที่แสดงออก ได้แก่ สละกำลังกาย กำลังทรัพย์ และเวลาช่วยเหลือผู้อื่นและสังคม
สละประโยชน์ที่ตนพึงได้รับ เพื่อแลกกับประโยชน์ของคนหมู่มากหรือคนที่อ่อนแอกว่า

3. ความมุ่งมั่นพัฒนา หมายถึง ความรู้ลึกต้องการพัฒนาสังคมและพฤติกรรมที่
แสดงถึงความมุ่งมั่นและมีความคิดริเริ่ม มาใช้ในการแก้ไขปัญหาหรือเพื่อพัฒนาตนเอง พฤติกรรม
ที่แสดงออก ได้แก่ สนใจในปัญหาและการเปลี่ยนแปลง พร้อมทั้งเสนอความคิดที่จะพัฒนาสังคม
ตั้งใจที่จะทำงานอย่างหนึ่งอย่างใดให้สำเร็จตามเป้าหมายที่กำหนด และเป็นประโยชน์ต่อสังคม

4.6 ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการทำกิจกรรมจิตอาสาของผู้สูงอายุ

4.6.1 ทฤษฎีพัฒนาการทางจิตสังคม (วิกกา สบายยิ่ง:2553)

อีริกสัน(Erikson, 1963) จะเน้นการที่บุคคลจะปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นและ
สิ่งแวดล้อม ซึ่งอีริกสันแบ่งวัยผู้ใหญ่ออกเป็น 3 ระยะ คือ ผู้ใหญ่ตอนต้น (อายุ 24-34) ผู้ใหญ่
ตอนกลาง (อายุ 34-60) และผู้ใหญ่ตอนปลายหรือผู้สูงอายุ (อายุ 60 ปีขึ้นไป) ซึ่งในที่นี้จะกล่าวถึง
พัฒนาการทางจิตสังคมเฉพาะวัยสูงอายุเท่านั้น

พัฒนาการทางจิตสังคมของวัยผู้ใหญ่ตอนปลายหรือวัยสูงอายุ วัยนี้เป็นวัยที่
บุคคลควรได้รับความสำเร็จในชีวิตขั้นสูงสุด ถ้าเขาเป็นผู้ที่มีพัฒนาการทางบุคลิกภาพดีเรื่อยๆ มา
เขาก็จะประสบความสำเร็จ ยอมรับความจริงในวัยที่เปลี่ยนแปลงไป มีความสุขในชีวิตที่เหลืออยู่
มีความสุขุม ยอมรับการแก่ การเจ็บ การตายที่จะเกิดขึ้น

ในทัศนะของอีริกสัน (Erikson, 1963) ลักษณะพัฒนาการที่สำคัญซึ่งควร
พัฒนาให้ได้ คือการพัฒนาความสมดุล ความมั่นคงสมบูรณ์ในตน (ego integrity) มีความฉลาดรอบรู้
มีการสละตัดใจได้ ยอมรับวงจรชีวิตและแบบแผนของชีวิต เชื่อในคุณค่าของการทำประโยชน์
ให้กับมวลมนุษย์ มองเห็นความหมายในการดำรงชีวิตของมนุษย์ แต่ถ้าในการพัฒนาการระดับต้น
ไม่ประสบความสำเร็จก็จะหมดหวัง ไม่พอใจในชีวิตที่ผ่านมา ไม่ยอมรับสภาพความเปลี่ยนแปลงที่
เกิดขึ้น เกิดความคับข้องใจและท้อแท้สิ้นหวัง ทอดอาลัยในชีวิต ขาดความเป็นอันหนึ่งอันเดียวของ
ตัวเองในชีวิต ยังไม่ได้ทำประโยชน์เท่าที่ควรจึงคิดว่าชีวิตนี้สิ้นเกิน ไป อยากเริ่มทำหลายสิ่งหลาย
อย่างตอนวัยนี้ แต่ในขณะที่เดียวกันก็ไม่สามารถเริ่มต้นใหม่ได้

โดยสรุปแล้ว ทฤษฎีพัฒนาการจิตสังคม เน้นพัฒนาการในแต่ละขั้น ซึ่งเป็น การที่ผู้ใหญ่มีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นและสิ่งแวดล้อม โดยหากพัฒนาการประสบความสำเร็จในขั้น ดังกล่าว ก็จะไม่เกิดพฤติกรรมด้านลบ ในแต่ละขั้นของพัฒนาการของวัยผู้ใหญ่ทั้งตอนต้น ตอนกลาง และตอนปลาย จะมีความแตกต่างกัน

การประยุกต์ใช้ทฤษฎีพัฒนาการทางจิตสังคมของอีริกสันสามารถใช้กับ ผู้ใหญ่ได้ดังนี้

1) ให้ความสำคัญกับการพัฒนาความใกล้ชิดผูกพัน เปิดใจพร้อมที่จะใกล้ชิด สนับสนุนกับเพื่อนเพศเดียวกันหรือเพื่อนต่างเพศ ซึ่งความใกล้ชิดสนิทสนมไม่จำเป็นต้องเป็นเพื่อน ต่างเพศหรือนำไปสู่การแต่งงานเท่านั้น ความใกล้ชิดผูกพันยังหมายถึง มิตรภาพที่มีความเข้าใจผู้อื่น สามารถรักษาความสัมพันธ์กับผู้อื่น วัตถุประสงค์การรับรู้ความรู้สึกของผู้อื่น และอดทนต่อการรักษา สัมพันธภาพที่ทุกคนก็เป็นบุคคลที่แตกต่างกัน

2) สร้างผลผลิตหรือผลงานให้กับอนุชนรุ่นหลัง โดยผลผลิตนั้นเป็น ความรู้สึกที่ผู้ใหญ่อยากแบ่งปัน โดยเมื่อมีการให้แล้วจะรู้สึกภาคภูมิใจในตนเองที่ได้มีส่วนทำให้ ผู้อื่นได้ก้าวหน้า เติบโตขึ้น รับผิดชอบต่อหน้าที่ของตนเองและผู้อื่น เช่น สอนเทคนิควิธีทำงานที่ เชี่ยวชาญมีประสบการณ์อย่างมากให้รุ่นน้อง หรือการเป็นผู้นำในการให้คนรุ่นหลังเห็นความสำคัญ ของภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นต้น

3) สร้างความรู้สึกที่มั่นคงในชีวิต เป็นชีวิตที่สมบูรณ์ มีความพึงพอใจที่ได้ ใช้ชีวิตที่ผ่านมาอย่างมีคุณค่า ได้ทำประโยชน์ต่อตนเอง ครอบครัวและสังคม การมีสัมพันธภาพที่ดี กับผู้อื่น การดำเนินชีวิตอย่างมีเป้าหมาย ตลอดจนยอมรับการเปลี่ยนแปลงมองการดำรงชีวิตอย่างมี ความหมาย

โดยสรุปแล้ว การประยุกต์ใช้ทฤษฎีพัฒนาการทางจิตสังคมกับผู้ใหญ่ ให้ความสำคัญกับการพัฒนาความใกล้ชิดผูกพัน เปิดใจพร้อมที่จะใกล้ชิดสนิทสนมกับเพื่อน สร้างผลผลิตหรือผลงานให้กับอนุชนรุ่นหลัง สร้างความรู้สึกที่มั่นคงในชีวิต เป็นชีวิตที่สมบูรณ์ มีความพึงพอใจที่ได้ใช้ชีวิตที่ผ่านมา

4.6.2 ทฤษฎีภารกิจตามพัฒนาการ

ฮาวิกเฮิร์สต์ (Havighurst, 1972 อ้างใน วัลภา สบายยิ่ง:2553) ได้อธิบายว่า ผู้ใหญ่ในแต่ละช่วงอายุจำเป็นต้องมีการปรับตัวตามพัฒนาการในแต่ละช่วงวัย ซึ่งแบ่งช่วงอายุเป็น วัยผู้ใหญ่ตอนต้น (25-30 ปี) วัยกลางคน (30-59ปี) และวัยสูงอายุ (60ปีขึ้นไป) และเพื่อให้สอดคล้อง กับงานวิจัย ผู้วิจัยจะขอกล่าวถึงเฉพาะวัยสูงอายุ ดังนี้

ในระยะแรกบทบาททางสังคมยังคงเป็นเช่นเดียวกันกับวัยกลางคน ซึ่งได้แก่ การเป็นผู้นำ ผู้ให้ความช่วยเหลือ ผู้สร้างสรรค์ ผู้ทำงานสำเร็จ ผู้เชี่ยวชาญ หรือความสามารถพิเศษ เป็นต้น ในระยะต่อๆ มาบทบาททางสังคมที่สำคัญได้แก่ การปลดเกษียณ การไม่ประกอบอาชีพ การไม่มีอำนาจในการสั่งการหรือควบคุมดูแล สำหรับงานตามขั้นพัฒนาของวัยสูงอายุในทรศนะของฮาวิกเฮอร์สท์ ได้แก่

1) ปรับตัวให้เข้ากับความสะดวกของกำลังกายและสุขภาพ การยอมรับและประกอบกิจกรรมที่เหมาะสมกับสภาพทางร่างกาย ช่วยให้บุคคลใช้ชีวิตด้วยความพึงพอใจ

2) ปรับตัวให้เข้ากับการเกษียณและการมีรายได้น้อยลง สังคมให้ความสำคัญกับการประสบความสำเร็จในชีวิตการทำงาน ทำให้บุคคลรู้สึกว่าชีวิตมีคุณค่า มีเกียรติ มีความหมาย ฉะนั้น การปลดเกษียณอาจทำให้บางคนรู้สึกว่าคุณค่าและหมดความหมาย โดยทั่วไปหน่วยงานต่างๆ กำหนดอายุการปลดเกษียณบุคคลในช่วง 60 ปี ถึง 70 ปี

ผู้ที่จะพบความสุข ความพึงพอใจในชีวิตมักเป็นผู้ที่ใช้เวลาที่ว่างนี้ทำกิจกรรมที่เป็นประโยชน์และน่าสนใจ ไม่ว่าจะเป็นงานอดิเรก หรือเป็นงานพิเศษครั้งเวลา ไม่ปล่อยเวลาให้หมดไปอย่างน่าเบื่อหน่าย

3) ปรับตัวให้เข้ากับการจากไปของกลุ่มสมรส การใช้ชีวิตร่วมกันมาเป็นเวลานานอาจร่วม 40 ปี เมื่อฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดถึงแก่กรรมย่อมทำให้รู้สึกอ้างว้างโดดเดี่ยว แทบจะทนความสูญเสียเช่นนั้นไม่ได้ เป็นการขาดเพื่อนร่วมทุกข์ร่วมสุข ขาดส่วนสำคัญของชีวิตไป ทางออกของแต่ละคนอาจจะไม่เหมือนกัน บางคนอยู่ในครอบครัวใหญ่มีบุตรหลายรอบข้าง ความผูกพันที่อบอุ่นทำให้ปรับตัวได้ง่ายขึ้น บางคนอาจจะย้ายไปอยู่กับบุตรหลานหรือญาติพี่น้อง บางคนอาจแต่งงานใหม่ และบางคนอาจย้ายเข้าไปอยู่ในบ้านคนชรา เป็นต้น ทางออกต่างๆ เหล่านี้ ต้องอาศัยการยอมรับและการปรับตัวเข้ากับสภาพการณ์ใหม่ด้วยกันทั้งสิ้น

4) สร้างสัมพันธ์ภาพและมิตรภาพกับกลุ่มผู้สูงอายุที่รุ่นราวคราวเดียวกัน ยอมรับการเป็นสมาชิกรุ่นอาวุโสของสังคม และเป็นสมาชิกที่มีงานสร้างสรรค์สังคมร่วมกัน มีกิจกรรมที่เป็นงานอดิเรกและกิจกรรมของชุมชนในกลุ่มผู้สูงอายุด้วยกัน การหาเพื่อนใหม่ และติดต่อพบปะกับเพื่อนเก่า มีงานอดิเรกหรือการใช้เวลาว่างที่เป็นประโยชน์มีคุณค่าทั้งต่อตัวเองและสังคม และเรียนรู้ทักษะที่จะคงไว้ซึ่งความสมดุลและสอดคล้องในตน

5) การมีภาระหน้าที่ทางสังคมและการเป็นพลเมืองที่ดี พบว่าในปัจจุบันผู้ที่มีอายุประมาณ 50 ปีขึ้นไป จะมีบทบาทสำคัญในกิจการบ้านเมืองทั้งด้านการปกครองและการเมือง ทั้งในฐานะประชาชนและในตำแหน่งหน้าที่การงานที่สำคัญมากยิ่งขึ้น ฉะนั้น การศึกษาหาความรู้ให้ทันเหตุการณ์อยู่เสมอจะช่วยให้บุคคลดำเนินการต่างๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

6) การสร้างสภาพความเป็นอยู่ใหม่ที่น่าพอใจ จัดที่อยู่อาศัยให้สะดวกสบายที่สุด คำนึงถึงความสงบเงียบ ความเป็นส่วนตัว สามารถเดินทางไปไหนมาไหนได้สะดวก อยู่ไม่ไกลจากญาติพี่น้องและเพื่อน ไม่กว้างขวางจนเกินไป สามารถควบคุมดูแลรักษาได้เอง

การประยุกต์ใช้ทฤษฎีภารกิจตามพัฒนาการของฮาวเวิร์สท์ สามารถประยุกต์ใช้สำหรับผู้ใหญ่ ได้ดังนี้

1) ปรับตัวให้สามารถบรรลุภารกิจตามพัฒนาการในวัยผู้ใหญ่ตอนต้น ได้แก่ คบหาและการเลือกคู่ครอง การเรียนรู้ที่จะปรับตัวการใช้ชีวิตร่วมกับคู่สมรสอย่างราบรื่น การเริ่มใช้ชีวิตครอบครัว ความพร้อมในการมีบุตรและการเป็นบิดามารดา การเลี้ยงบุตรและสนองความต้องการของแต่ละคน การบริหารจัดการบ้านและความรับผิดชอบอื่นๆ การเริ่มอาชีพหรือการเรียนต่อ การแสดงความรับผิดชอบต่อชุมชนและส่วนรวม การเข้าสังคมที่มีความสนใจตรงกันเป็นต้น สำหรับภารกิจตามพัฒนาการของวัยกลางคน ได้แก่ ช่วยเหลือบุตรที่อยู่ในวัยรุ่นให้สามารถเป็นผู้ใหญ่ที่มีความรับผิดชอบและมีความสุข พัฒนาความรับผิดชอบต่อสังคมและชุมชนอย่างผู้ใหญ่ สร้างและคงไว้ซึ่งฐานะทางเศรษฐกิจมีมาตรฐานทางเศรษฐกิจในการดำรงชีวิต พัฒนากิจกรรการพักผ่อนหย่อนใจแบบผู้ใหญ่ มีสัมพันธภาพต่อสามีหรือภรรยาอย่างให้เกิดยินยอมรับและปรับตัวให้เข้ากับการเปลี่ยนแปลงทางร่างกายของวัยกลางคน ปรับตัวให้เข้ากับบิดามารดาซึ่งสูงอายุ การปรับตัวในวัยสูงอายุได้แก่ ปรับตัวให้เข้ากับความสะดวกของกำลังกายและสุขภาพ ปรับตัวให้เข้ากับการเกษียณและการมีรายได้ที่น้อยลง ปรับตัวให้เข้ากับการจากไปของคู่สมรส สร้างสัมพันธภาพและมิตรภาพกับกลุ่มผู้สูงอายุที่รุ่นราวคราวเดียวกัน การมีการทำหน้าที่ทางสังคมและการเป็นพลเมืองดี สร้างสภาพความเป็นอยู่ใหม่ที่น่าพอใจ เป็นต้น

2) พัฒนาความสามารถทางด้านการศึกษาและความสามารถพิเศษ มีความต้องการและสนใจหาความรู้เพิ่มเติมก็อาจจะไปเข้าชั้นเรียนตอนเย็น หรือศึกษาเรื่องที่ตนเองสนใจเพิ่มเติม เพื่อหาวิธีการทำงานใหม่และสังคมใหม่ๆ ที่มีความน่าสนใจสอดคล้องกัน มีความต้องการได้รับความรู้ใหม่ๆ ทางด้านการบริหารงานและการเข้าสังคมที่สูงขึ้น นำไปสู่การพัฒนาศักยภาพที่สามารถจะพัฒนาตนเองได้อย่างเต็มที่

3) มีกิจกรรมการเสียดสเพื่อส่วนรวม ผู้ใหญ่วัยนี้ในอีกหลายๆคนก็ยังคงสามารถใช้ประสบการณ์ให้เป็นประโยชน์แก่สังคมได้อีกต่อไป คนในวัยนี้จะมีส่วนให้ความช่วยเหลือแก่สังคมได้เป็นอย่างดี ซึ่งส่วนมากก็จะสามารถแสวงหาความมั่นคงและก้าวหน้าในอาชีพได้แล้ว ตลอดจนได้รับความมีชื่อเสียงและเกียรติยศมากขึ้นทั้งนี้จะขึ้นอยู่กับสภาพทางด้านสังคมและเศรษฐกิจ ตลอดจนภูมิหลังทางด้านวัฒนธรรมของท้องถิ่นและชุมชน

4) มีกิจกรรมที่เป็นงานอดิเรกทำยามว่างเพื่อการเข้าสังคมและการพักผ่อน ในวัยนี้มีพัฒนาการที่เด่นชัดคือ ความมั่นคงทางเศรษฐกิจคือ การมีรายได้ของตนเองและมีบทบาททางสังคมมากขึ้น

โดยสรุปแล้ว การประยุกต์ใช้ทฤษฎีภารกิจตามพัฒนาการสามารถทำได้โดยมีปรับตัวให้สามารถบรรลุภารกิจตามพัฒนาการในวัยผู้ใหญ่ตอนต้น พัฒนาความสามารถทางด้านการศึกษา และความสามารถพิเศษ มีกิจกรรมเพื่อการเสียดสละเพื่อส่วนรวมและมีกิจกรรมที่เป็นงานอดิเรกทำยามว่างเพื่อการเข้าสังคมและการพักผ่อน

5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

คุณฉวี สุนทรปริยาศรี (2519) (อ้างใน บรรลุ ศิริพานิช,2539) ศึกษาเรื่อง ปัญหาและขุมพลังของผู้สูงอายุ พบว่า ผู้สูงอายุต้องการที่จะช่วยเหลือและทำตนให้เป็นประโยชน์ต่อสังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้สูงอายุที่มีระดับการศึกษาและฐานะทางเศรษฐกิจค่อนข้างมั่นคง ซึ่งจะเป็นขุมพลังที่ดีในการทำประโยชน์ให้กับสังคมได้ และถ้ามีการรวมกลุ่มผู้สูงอายุเป็นศูนย์อาสาสมัครผู้สูงอายุ ก็จะทำให้ผู้สูงอายุเป็นขุมพลังในการช่วยเหลือกิจกรรมต่างๆ ของสังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

มารศรี นุชแสงพลี(2532)(อ้างใน อัจฉรา บัณฑิตานวงศ์ ,2554) ได้ศึกษาเรื่อง ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความพึงพอใจในชีวิตของผู้สูงอายุ : ศึกษากรณีผู้สูงอายุในชุมชนบ่อนไก่ กรุงเทพมหานคร ผลการศึกษาพบว่า ผู้สูงอายุที่มีงานอดิเรกในเวลาว่าง และมีความดีในการปฏิสัมพันธ์กับบุตรหลานสูงจะเป็นผู้มีความพึงพอใจในชีวิตสูง

โรเบิร์ต ซีแอทเลย์ (Robert C.Atchley 1976) (อ้างใน สุมลย์ โทมัส,2534) ศึกษาเกี่ยวกับการเกษียณอายุพบว่า ผู้ที่ต้องออกจากงานเพราะเกษียณอายุ ต้องปรับตัวต่อสิ่งเกี่ยวข้องกับ การเกษียณอายุ 2 ประการ คือ 1. การสูญเสียการงาน และ 2. การสูญเสียรายได้ นอกจากนี้ในบางครั้งคนชราที่เกษียณอายุอาจต้องปรับตัวต่อสุขภาพที่ทรุดโทรมลง หรือการสูญเสียคู่ชีวิต

ขวัญรัก สุขสมหทัย(2540) ศึกษาความต้องการและการปรับตัวทางสังคมของผู้สูงอายุ พบว่า ผู้สูงอายุที่อาศัยในกรุงเทพมหานคร มีการทำกิจกรรมมาก มีฐานะดี และมีสุขภาพดีมีความต้องการการตอบสนองด้านฐานะ ความเป็นอยู่ การยอมรับ และการแสวงหาตนเองสูงกว่าผู้สูงอายุในปริมณฑล ซึ่งไม่ต้องการทำกิจกรรมมาก ฐานะและสุขภาพไม่ดี และพบว่าผู้สูงอายุที่ทำกิจกรรมมาก ยังคงมีสถานภาพบทบาททางสังคม สามารถปรับตัวได้ดีกว่าผู้สูงอายุที่ถดถอยจากสังคม

กำไร ยิ้มย่อง (2547) ศึกษาเรื่อง การบรรลุลูกตามขั้นพัฒนาการ การเห็นคุณค่าในตนเองและแบบแผนการดำเนินชีวิตของผู้สูงอายุ จังหวัดสระบุรี พบว่า 1) ผู้สูงอายุบรรลุลูกตามขั้นพัฒนาการในระดับมาก 2) ผู้สูงอายุมีการเห็นคุณค่าในตนเองในระดับมาก 3) ผู้สูงอายุมีแบบแผนการดำเนินชีวิตในระดับปานกลาง 4) ผู้สูงอายุที่บรรลุลูกตามขั้นพัฒนาการต่างกัน มีการเห็นคุณค่าในตนเองต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 5) ผู้สูงอายุที่บรรลุลูกตามขั้นพัฒนาการต่างกัน มีแบบแผนการดำเนินชีวิตแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 6) การเห็นคุณค่าในตนเองของผู้สูงอายุมีความสัมพันธ์ทางบวกกับแบบแผนการดำเนินชีวิตอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001

สุภัทราภรณ์รัตนาวลี (2547) ศึกษาเรื่องปัจจัยและกระบวนการที่เอื้อต่อการพัฒนาจิตสำนึกต่อสังคมของนิสิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาระดับจิตสำนึกต่อสังคมและวิเคราะห์ปัจจัยและกระบวนการที่เอื้อต่อการพัฒนาจิตสำนึกต่อสังคมของนิสิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยผลการวิจัยพบว่านิสิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยมีจิตสำนึกต่อสังคมในระดับสูงตัวแปรที่มีความสัมพันธ์ทางบวกกับจิตสำนึกต่อสังคมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติคือกระบวนการที่เอื้อต่อการพัฒนาจากครอบครัวครูอาจารย์เพื่อนสื่อมวลชนความสนใจในการทำกิจกรรมความสม่ำเสมอในการเข้าร่วมกิจกรรมแบบอย่างจากบุคคลสำคัญเวลาที่ใช้ในการติดตามข่าวสารภูมิตาเนาภาคตะวันออกเฉียงเหนือสื่อวิทยุและปัจจัยและกระบวนการที่เอื้อต่อการพัฒนาจิตสำนึกต่อสังคมของนิสิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยที่สำคัญมีจำนวน 9 ตัวแปรโดยเรียงลำดับความสำคัญจากมากไปหาน้อยได้แก่กระบวนการที่เอื้อต่อการพัฒนาจิตสำนึกต่อสังคมจากเพื่อน ความสม่ำเสมอในการทำกิจกรรมกระบวนการที่เอื้อต่อการพัฒนาจิตสำนึกต่อสังคมจากครอบครัวกระบวนการที่เอื้อต่อการพัฒนาจิตสำนึกต่อสังคมจากสื่อมวลชนความสนใจในการทำกิจกรรมบุคคลที่มีอิทธิพลในการคิดหาประโยชน์ต่อสังคม (บุคคลในสังคม) บุคคลที่มีอิทธิพลในการคิดหาประโยชน์ต่อสังคม (บิดา) สถานภาพของครอบครัว (พ่อแม่อยู่ด้วยกัน) และภูมิลำเนา (ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ) โดยตัวแปรทั้ง 9 สามารถทำนายระดับจิตสำนึกต่อสังคมของนิสิตได้ร้อยละ 51.5

ณัฐนิชากรศรีบริบูรณ์(2550) ศึกษาเรื่องการพัฒนาโมเดลเชิงสาเหตุของจิตอาสาของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายในโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานสรุปผลการวิจัยได้ดังนี้จิตอาสาของนักเรียนมีองค์ประกอบ 3 ด้านคือการช่วยเหลือผู้อื่นการเสียสละต่อสังคมและความมุ่งมั่นผลการพัฒนาโมเดลเชิงสาเหตุของจิตอาสาของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายในโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานพบว่าตัวแปรในโมเดลสามารถอธิบายความแปรปรวนของตัวแปรจิตอาสาของนักเรียนได้ร้อยละ 38.60 ซึ่งปัจจัยด้านสังคม/ ชุมชนมีอิทธิพลทางตรงและอิทธิพลรวมต่อการเกิดจิตอาสาของนักเรียนมากที่สุดแสดงว่า

พฤติกรรมที่เกี่ยวข้องกับการช่วยเหลือผู้อื่นการเสียสละต่อสังคมและความมุ่งมั่นในการพัฒนาของบุคคลในสังคมมีอิทธิพลทำให้นักเรียนเกิดจิตอาสาองลงมาคือปัจจัยด้านครอบครัวมีอิทธิพลโดยตรงและทางอ้อมต่อจิตอาสาของนักเรียนในทิศทางบวกรวมถึงพฤติกรรมของบุคคลในครอบครัวก็มีอิทธิพลต่อเด็กเพราะเด็กจะเลียนแบบและแสดงพฤติกรรมตามบุคคลในครอบครัวโดยตัวแปรทั้งสองด้านนี้ส่งผลต่อจิตอาสาอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

วราพรวัน ไชยชนวงศ์และคณะ (2551) ศึกษาความหมายของของจิตอาสาและศึกษาการพัฒนากระบวนการสร้างจิตอาสาของนักศึกษาพยาบาลวิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนีสืบเชียงใหม่ ประชากรเป็นนักศึกษาพยาบาลศาสตร์ชั้นปีที่ 1 ปีที่ 2 และปีที่ 3 จำนวน 60 คนที่อาสาสมัครเข้าร่วมโครงการจิตอาสาให้บริการวิชาการในชุมชนอำเภอฝางอำเภออมก๋อยและอำเภอแม่แจ่มจังหวัดเชียงใหม่ในเดือนตุลาคมธันวาคม 2550 และเดือนมกราคม 2551 การเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์การสังเกตการสนทนากลุ่มและการบันทึกประสบการณ์การเรียนรู้จากการเข้าร่วมกิจกรรมวิเคราะห์โดยการวิเคราะห์เชิงเนื้อหาผลการวิจัยพบว่านักศึกษาให้ความหมายว่าจิตอาสาเป็นความสมัครใจเต็มใจตั้งใจทาและเสียสละทั้งร่างกายและแรงใจหรือทรัพย์สินในการทำกิจกรรมหรือสิ่งที่เป็นประโยชน์แก่ผู้อื่นโดยไม่หวังผลตอบแทนและมีความสุขที่ได้ช่วยเหลือผู้อื่น กระบวนการสร้างจิตอาสา มี 4 ประเด็นคือ 1) ปลุกฝังให้ตระหนักถึงความสำคัญของจิตอาสา 2) การเตรียมความพร้อมทั้งด้านร่างกายจิตใจด้านความรู้และการติดต่อสื่อสาร 3) การสร้างความเชื่อมั่นในตนเองและ 4) การเข้าร่วมกิจกรรมอย่างต่อเนื่องประสบการณ์ต่อการพัฒนาด้านจิตอาสาคือ ทำให้ได้รับการพัฒนาให้เป็นคนเก่งคนดีและใช้ชีวิตอย่างมีความสุขและเกิดความภาคภูมิใจในตนเอง

วรากร ทรัพย์วิระปกรณ์ , ทรงวุฒิ อยู่เอี่ยม (2551) ได้ศึกษาเรื่อง แรงจูงใจในงานที่มีผลต่อความผูกพันในงานของอาสาสมัครสาธารณสุข ผลการวิจัยพบว่า แรงจูงใจในงานด้านความต้องการ ความพึงพอใจในสัมพันธภาพทางสังคม เป็นปัจจัยพยากรณ์ที่ดีที่สุดในการทำนายความผูกพันในงานของอาสาสมัครสาธารณสุข อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .001 โดยมีอำนาจในการทำนายได้ถึงร้อยละ 52 ส่วนปัจจัยอื่นๆ ไม่สามารถทำนายความผันแปรของความผูกพันในงานได้

ปริญญญา แก้วทนต์ (2552) ได้ศึกษาการเห็นคุณค่าในตนเองของผู้สูงอายุ:กรณีศึกษาชมรมผู้สูงอายุ โรงพยาบาลเจ้าพระยาอภัยภูเบศร์ จังหวัดปราจีนบุรี ผลของการประเมินระดับการเห็นคุณค่าในตนเองสูง จากตัวชี้วัด 11 ตัว พบว่ากลุ่มตัวอย่างประเมินว่าตนมีความภาคภูมิใจในตนเอง มีค่าเฉลี่ย 4.41 อยู่ในระดับมากที่สุด รองลงมาคือ ด้านการเคารพนับถือตนเอง โดยมีค่าเฉลี่ย 4.37 และการประเมินว่าโลกนี้ยังมีอะไรน่าทำอีกมากมาย มีค่าเฉลี่ย 4.30 ส่วนการเห็นคุณค่า

ในตนเองต่ำ พบว่าผู้สูงอายุส่วนใหญ่ชอบที่จะอยู่บ้านมากกว่าที่จะออกไปข้างนอก อยู่ในระดับมาก และในส่วนทัศนคติต่อการเสริมสร้างคุณค่าในตนเองพบว่า โดยภาพรวมผู้สูงอายุมีทัศนคติต่อการเสริมสร้างคุณค่าในตนเองในระดับมากที่สุด และผู้สูงอายุสามารถดำรงชีวิตอย่างมีคุณค่า โดยไม่คาดหวังที่จะได้รับใบประกาศเกียรติคุณ สำหรับการศึกษาคความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร คุณลักษณะเบื้องต้นพบว่า อายุ การศึกษา อาชีพ ระยะเวลาในการเข้าเป็นสมาชิกมีผลต่อการมองเห็นคุณค่าในตนเองต่ำอย่างมีนัยสำคัญ

อมรมิตร มงคลเกหา (2552) ศึกษาเรื่อง ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน ในเขตพื้นที่เทศบาลตำบลบ้านนิเวศน์ อำเภอชวบุรี จังหวัดร้อยเอ็ด พบว่า อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน มีระดับแรงจูงใจอยู่ในระดับมาก ผลการทดสอบตามสมมติฐานพบว่า ด้านการยอมรับนับถือ ด้านความสัมพันธ์ระหว่างเพื่อนร่วมงาน ด้านการดำเนินงานด้านสาธารณสุข มีความสัมพันธ์กับแรงจูงใจในเชิงบวก และด้านสภาพแวดล้อมในการปฏิบัติงาน มีความสัมพันธ์กับแรงจูงใจในเชิงลบที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05

พรพิชญ์ วิริยากุลภัทร์ (2553) ศึกษาเรื่องผลของการใช้ชุดกิจกรรมแนะแนวเพื่อพัฒนาจิตสำนึกสาธารณะของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนธิดาแม่พระ จังหวัดสุราษฎร์ธานี ผลของการวิจัยพบว่า จิตสำนึกสาธารณะของนักเรียนกลุ่มทดลอง ภายหลังจากทดลองสูงขึ้นไปกว่าก่อนการทดลองใช้ชุดกิจกรรมแนะแนวพัฒนาจิตสำนึกสาธารณะอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ แสดงให้เห็นว่าผลของการใช้ชุดกิจกรรมแนะแนวพัฒนาจิตสำนึกสาธารณะสามารถเสริมสร้าง กระตุ้นให้เกิดพฤติกรรมที่แสดงออกถึงการมีจิตสำนึกสาธารณะ และสามารถสร้างให้อยู่คงทนถาวรได้ ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิเคราะห์เพิ่มเติมชุดกิจกรรมแนะแนวเป็นกิจกรรมที่มุ่งเน้นนักเรียนเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้โดยการนำเอาเทคนิคต่างๆ มาสอดแทรกในกระบวนการเรียนรู้ของนักเรียนในแต่ละวิชา จะช่วยให้นักเรียนเกิดจิตสำนึกสาธารณะในทางที่ดี ช่วยเหลือ แบ่งปัน มีน้ำใจกับผู้อื่นโดยไม่หวังสิ่งตอบแทน เกิดความสุขในการเรียนรู้ และเมื่อนักเรียนไม่รู้สึกละอายใจในการเรียนรู้ ไม่ท้อแท้ในการเรียนมีความมุ่งมั่นนักเรียนก็มีความสุขสามารถเรียนรู้ได้ดียิ่งขึ้น

นันทรัตน์ ปรีวีดิธรรม (2553) ได้ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมจิตอาสาของเด็กและเยาวชนที่รับทุนการศึกษาสำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ ผลของการวิจัยพบว่า ประชากรส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง การศึกษาอยู่ในระดับมัธยมศึกษาตอนต้นมากที่สุด สถานภาพของบิดามารดาอาศัยอยู่ด้วยกันมากที่สุด และมีภูมิลำเนาอยู่ในกรุงเทพมหานคร เคยเข้าร่วมกิจกรรมกับสำนักงานทรัพย์สินฯ หรือเข้าร่วมกิจกรรมที่ทำประโยชน์ต่อสังคม ส่วนใหญ่เข้าร่วมกิจกรรมเป็นครั้งคราว ด้านปัจจัยภายใน คือทัศนคติเชิงจริยธรรมอยู่ในระดับมาก ปัจจัยภายนอก

คือ การสนับสนุนทางสังคมจากคนในครอบครัว สถานศึกษา ชุมชน และเพื่อน ได้รับการสนับสนุนทางสังคมอยู่ในระดับมาก การศึกษาพฤติกรรมจิตอาสา ประกอบด้วย การช่วยเหลือผู้อื่น การเสียสละต่อสังคม การมุ่งมั่นพัฒนาสังคม และจิตสำนึกสาธารณะอยู่ในระดับปฏิบัติบ่อยครั้ง ผลการทดสอบสมมติฐานพบว่า ประสพการณ์การเข้าร่วมกิจกรรมแตกต่างกัน มีระดับพฤติกรรมจิตอาสาไม่แตกต่างกัน และความสม่ำเสมอในการเข้าร่วมกิจกรรมแตกต่างกัน มีระดับพฤติกรรมจิตอาสาแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอกมีความสัมพันธ์ทางบวกกับระดับพฤติกรรมจิตอาสาอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 และการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณ ปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอกสามารถร่วมกันอธิบายพฤติกรรมจิตอาสาได้ในเชิงบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 โดยปัจจัยภายนอก การสนับสนุนทางสังคมจากเพื่อน สามารถอธิบายพฤติกรรมจิตอาสาได้ดีที่สุด

กรณีกามาโน (2554) ได้ศึกษาความหมายจิตอาสาและความหมายในชีวิตของผู้ที่ทำกิจกรรมจิตอาสาซึ่งเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพตามแนวคิดปรากฏการณ์วิทยาเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูล โดยการสัมภาษณ์เชิงลึกนักศึกษามหาวิทยาลัยเชียงใหม่จำนวน 6 คน ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ได้สะท้อนให้เห็นถึงประเด็นที่ว่าจิตอาสาคือการให้โดยไม่หวังผลตอบแทนและการเรียนรู้จากประสบการณ์การทำกิจกรรมจิตอาสาก่อให้เกิดความสุขเมื่อได้เป็นผู้ให้โดยไม่หวังผลซึ่งการทำกิจกรรมจิตอาสานั้นก่อให้เกิดความรู้สึกเป็นสุขจากการให้ความอ้อมใจจากรอยยิ้มที่ได้รับซึ่งรอยยิ้มหรือความสุขใจที่ได้รับนั้นสะท้อนให้เห็นว่าสิ่งที่ทำลงไปมีคุณค่าและส่งผลให้รู้สึกว่าตนเองมีคุณค่าเกิดการเข้าใจผู้อื่นจากการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างกันทั้งผู้ที่ทำงานร่วมกันในกิจกรรมต่างๆ และผู้ที่อาศัยอยู่ร่วมในสังคมเดียวกันตามความเป็นจริงและสามารถนำสิ่งที่ได้เรียนรู้ไปปรับใช้ในชีวิตและเข้าใจถึงการอยู่ร่วมกันมองเห็นคุณค่าซึ่งกันและกันของคนที่อยู่ร่วมกัน

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัย เพื่อหาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมจิตอาสาของผู้สูงอายุในชมรมผู้สูงอายุโรงพยาบาลพระนั่งเกล้า จังหวัดนนทบุรี โดยมีขั้นตอนและวิธีการดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1.1 ประชากร

ที่ใช้ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ คือ ผู้สูงอายุในชมรมผู้สูงอายุ โรงพยาบาลพระนั่งเกล้า จังหวัดนนทบุรี จำนวน 995 คน

1.2 กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นผู้สูงอายุทั้งเพศชายและเพศหญิง จากประชากรที่เป็นผู้สูงอายุ ในชมรมผู้สูงอายุ โรงพยาบาลพระนั่งเกล้า จังหวัดนนทบุรี จำนวน 285 คน โดยกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างด้วยวิธีของ ทาโร ยามานะ (Taro Yamane ,1970:580) ที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 95 โดยมีค่าความคลาดเคลื่อนร้อยละ 5

$$n = N / (1 + NE^2)$$

n หมายถึง กลุ่มตัวอย่าง

N หมายถึง ประชากร

E หมายถึง ค่าความคลาดเคลื่อน

$(n = 995 / (1 + 995 (0.05)^2 = 285)$ จะได้ตัวแทนกลุ่มตัวอย่างที่เป็นผู้สูงอายุ ในชมรมผู้สูงอายุ โรงพยาบาลพระนั่งเกล้า จังหวัดนนทบุรี จำนวน 285 คน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

2.1 ลักษณะของเครื่องมือ

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยใช้แบบสอบถามความคิดเห็น (Questionnaire Research) ที่สร้างขึ้นเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูล โดยสร้างขึ้นจากการศึกษาทบทวนแนวคิด และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องอย่างครอบคลุมเนื้อหา ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ซึ่งแบบสอบถามจะแบ่งเป็น 4 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 แบบสอบถามข้อมูลส่วนบุคคลจำนวน 9 ข้อประกอบด้วย เพศ อายุ สถานภาพ ระดับการศึกษา อาชีพก่อนเกษียณอายุ อาชีพหลังเกษียณอายุ สถานะภาพทางการเงิน ลักษณะที่พักอาศัยและลักษณะการอยู่อาศัย โดยลักษณะคำถามเป็นแบบตรวจรายการ (Check List)

ตอนที่ 2 แบบวัดแรงจูงใจในการทำงานจิตอาสา จำนวน 12 ข้อ ซึ่งผู้วิจัยได้ทำการปรับปรุงโดยอ้างอิงเกณฑ์จากแบบประเมินของกรมสุขภาพจิต ร่วมกับการทบทวนวรรณกรรม และเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ลักษณะของแบบสอบถามส่วนนี้ จะให้เลือกตอบในลักษณะประเมินค่า 5 ระดับ ตามแนว Likert Scale โดยมีเกณฑ์การเลือกตอบและให้คะแนนคือ

เห็นด้วยอย่างยิ่ง	หมายถึง	เห็นด้วยกับข้อความทั้งหมด
เห็นด้วย	หมายถึง	เห็นด้วยกับข้อความส่วนใหญ่
ไม่แน่ใจ	หมายถึง	ไม่สามารถตัดสินใจได้หรือไม่แน่ใจ
		ข้อความ
ไม่เห็นด้วย	หมายถึง	ไม่เห็นด้วยกับข้อความส่วนใหญ่
ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง	หมายถึง	ไม่เห็นด้วยกับข้อความทั้งหมด

การแปลผลคะแนน มีเกณฑ์คิดคะแนนแรงจูงใจในการทำงานจิตอาสาของผู้สูงอายุ โดยนำคะแนนของผู้ตอบแต่ละคนรวมกันแล้วหาค่าเฉลี่ย ใช้หลักการแปลผลค่าเฉลี่ยในการให้ความหมายคะแนนเฉลี่ย จะแบ่งออกเป็น 5 ระดับ ดังนี้ (วิเชียร เกตุสิงห์, 2538)

$$\begin{aligned}
 \text{คะแนนช่วงชั้น} &= \frac{\text{คะแนนสูงสุด} - \text{คะแนนต่ำสุด}}{\text{จำนวนชั้น}} \\
 &= \frac{5 - 1}{5} \\
 &= 0.8
 \end{aligned}$$

1.00 – 1.80	หมายถึง	มีคะแนนอยู่ในระดับต่ำที่สุด
1.81 – 2.60	หมายถึง	มีคะแนนอยู่ในระดับต่ำ
2.61 – 3.40	หมายถึง	มีคะแนนอยู่ในระดับปานกลาง
3.41 – 4.20	หมายถึง	มีคะแนนอยู่ในระดับสูง
4.21 – 5.00	หมายถึง	มีคะแนนอยู่ในระดับสูงที่สุด

ตอนที่ 3 แบบวัดการเห็นคุณค่าในตนเองจำนวน 24 ข้อ ผู้วิจัยได้สร้างขึ้นตามกรอบแนวคิดของ คูเปอร์สมิธ (อ้างใน บุษบากร ดันตวรณ,2545) ร่วมกับการทบทวนวรรณกรรมและเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง มาปรับใช้เพื่อให้สอดคล้องกับกลุ่มตัวอย่างที่เป็นผู้สูงอายุ ลักษณะของแบบสอบถามส่วนนี้ ให้เลือกตอบในลักษณะประเมินค่า 5 ระดับ ตามแนว Likert Scale คือ

เห็นด้วยอย่างยิ่ง	หมายถึง	เห็นด้วยกับข้อความทั้งหมด
เห็นด้วย	หมายถึง	เห็นด้วยกับข้อความส่วนใหญ่
ไม่แน่ใจ	หมายถึง	ไม่สามารถตัดสินใจได้หรือไม่แน่ใจ ข้อความ
ไม่เห็นด้วย	หมายถึง	ไม่เห็นด้วยกับข้อความส่วนใหญ่
ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง	หมายถึง	ไม่เห็นด้วยกับข้อความทั้งหมด

การแปลผลคะแนน มีเกณฑ์คิดคะแนนแรงจูงใจในการทำงานจิตอาสาของผู้สูงอายุ โดยนำคะแนนของผู้ตอบแต่ละคนรวมกันแล้วหาค่าเฉลี่ย ใช้หลักการแปลผลค่าเฉลี่ยในการให้ความหมายคะแนนเฉลี่ย ดังนี้(วิเชียร เกตุสิงห์,2538)

1.00 – 1.80	หมายถึง	มีคะแนนอยู่ในระดับ ต่ำที่สุด
1.81 – 2.61	หมายถึง	มีคะแนนอยู่ในระดับ ต่ำ
2.62 – 3.42	หมายถึง	มีคะแนนอยู่ในระดับปานกลาง
3.43 – 4.23	หมายถึง	มีคะแนนอยู่ในระดับ สูง
4.24 – 5.04	หมายถึง	มีคะแนนอยู่ในระดับ สูงที่สุด

ตอนที่ 4 แบบวัดพฤติกรรมจิตอาสา 15ข้อ โดยผู้วิจัยได้สร้างขึ้นจากการศึกษาเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้สอดคล้องกับกลุ่มตัวอย่างที่เป็นผู้สูงอายุ ลักษณะของแบบสอบถามส่วนนี้ ให้เลือกตอบในลักษณะประเมินค่า 5ระดับ คือ

ทุกครั้ง	หมายถึง	เห็นด้วยกับข้อความทั้งหมด
บ่อยครั้ง	หมายถึง	เห็นด้วยกับข้อความส่วนใหญ่
บางครั้ง	หมายถึง	ไม่สามารถตัดสินใจได้หรือไม่แน่ใจ ข้อความ
นานๆ ครั้ง	หมายถึง	ไม่เห็นด้วยกับข้อความส่วนใหญ่
ไม่เคย	หมายถึง	ไม่เห็นด้วยกับข้อความทั้งหมด

การแปลผลคะแนน มีเกณฑ์คิดคะแนนแบบวัดพฤติกรรมจิตอาสาของผู้สูงอายุ โดยนำคะแนนของผู้ตอบแต่ละคนรวมกันแล้วหาค่าเฉลี่ย ใช้หลักการแปลผลค่าเฉลี่ยในการให้ความหมายคะแนนเฉลี่ย ดังนี้ (วิเชียร เกตุสิงห์, 2538)

1.00 – 1.80	หมายถึง	มีคะแนนอยู่ในระดับ ต่ำที่สุด
1.81 – 2.61	หมายถึง	มีคะแนนอยู่ในระดับ ต่ำ
2.62 – 3.42	หมายถึง	มีคะแนนอยู่ในระดับปานกลาง
3.43 – 4.23	หมายถึง	มีคะแนนอยู่ในระดับ สูง
4.24 – 5.04	หมายถึง	มีคะแนนอยู่ในระดับ สูงที่สุด

2.2 เกณฑ์การให้คะแนน

แบบสอบถามความคิดเห็นในตอนที่ 2 และ 3 จะประกอบด้วยข้อความที่บรรยายเกี่ยวกับตนเองทั้งด้านบวกและด้านลบ เกณฑ์การให้คะแนนจึงแตกต่างกัน ดังนี้

ข้อความ	การให้คะแนนระดับความคิดเห็น				
	เห็นด้วย อย่างยิ่ง	เห็นด้วย	ไม่แน่ใจ	ไม่เห็นด้วย	ไม่เห็นด้วย อย่างยิ่ง
ข้อความด้านบวก	5	4	3	2	1
ข้อความด้านลบ	1	2	3	4	5

แบบสอบถามความคิดเห็นในตอนที่ 4 คือแบบวัดพฤติกรรมจิตอาสา จะมีทั้งด้านบวกและด้านลบ เกณฑ์การให้คะแนนจึงแตกต่างกัน ดังนี้

ข้อความ	การให้คะแนนระดับความคิดเห็น				
	ทุกครั้ง	บ่อยครั้ง	บางครั้ง	นานๆ ครั้ง	ไม่เคย
ข้อความด้านบวก	5	4	3	2	1
ข้อความด้านลบ	1	2	3	4	5

2.3 การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

2.3.1 ตรวจสอบความถูกต้องตามเนื้อหา (Content validity) ผู้วิจัยได้นำแบบสอบถามที่สร้างขึ้นไปให้ทรงคุณวุฒิและผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 ท่าน ตรวจสอบความถูกต้อง ความครอบคลุมด้านเนื้อหา รายละเอียดของข้อคำถาม ความเหมาะสมของภาษาที่ใช้ แล้วนำมาปรับปรุงแก้ไขให้เหมาะสมตามคำแนะนำ

2.3.2 ตรวจสอบความเที่ยง (Reliability) แบบสอบถามที่ผ่านการตรวจสอบความถูกต้องของเนื้อหาแล้ว ผู้วิจัยได้นำไปทดสอบกับกลุ่มตัวอย่าง (Try out) ที่มีลักษณะคล้ายกับประชากรที่ศึกษา โดยทดสอบกับผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่ในบ้านพักข้าราชการ กรมพลธิการทหารบก ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างจำนวน 30 คน แล้วนำมาหาค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามด้วยวิธีการหาค่าสัมประสิทธิ์อัลฟาของครอนบาค (Cronbach's Coefficient Alpha) โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางคอมพิวเตอร์จากการทดสอบแบบสอบถามพบว่า มีค่า Alpha Cronbach's เฉลี่ยที่ .824 ซึ่งถือว่าแบบสอบถามมีความน่าเชื่อถือในเกณฑ์ใช้ได้ จึงได้จัดทำแบบสอบถามจำนวน 285 ชุด แจกจ่ายให้ผู้สูงอายุในชมรมผู้สูงอายุโรงพยาบาลพระนั่งเกล้า จังหวัดนนทบุรีเพื่อดำเนินการต่อไป

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

3.1 ผู้วิจัยนำหนังสือขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลการวิจัย จาก แขนงวิชาแนะแนว และการให้การปรึกษาทางจิตวิทยา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาราช ถึงชมรมผู้สูงอายุโรงพยาบาลพระนั่งเกล้า จังหวัดนนทบุรี

3.2 ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยชี้แจง อธิบาย และขอความร่วมมือในการตอบแบบสอบถามจากชมรมผู้สูงอายุโรงพยาบาลพระนั่งเกล้า จังหวัดนนทบุรี

3.3 เก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง แล้วนำข้อมูลที่ได้มาทำการตรวจสอบความเรียบร้อยของแบบสอบถาม ลงรหัสข้อมูล และนำข้อมูลเพื่อไปทำการวิเคราะห์ทางสถิติ

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยนำข้อมูลไปทำการวิเคราะห์หลังจากได้รับแบบสอบถามคืนแล้ว โดยโปรแกรมสำเร็จรูปทางคอมพิวเตอร์ โดยกำหนดระดับนัยสำคัญที่ระดับ .05 ดังนี้

4.1 วิเคราะห์ข้อมูลส่วนบุคคลของกลุ่มตัวอย่าง ใช้สถิติพรรณนา (Descriptive statistics) ได้แก่ ค่าความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) เพื่ออธิบายลักษณะการกระจายของข้อมูล (percentage)

4.2 วิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับแรงจูงใจในการทำงานจิตอาสา การเห็นคุณค่าในตนเอง และพฤติกรรมจิตอาสา โดยการหาค่าเฉลี่ย (mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (standard deviation)

4.3 วิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างแรงจูงใจในการทำงานจิตอาสา การเห็นคุณค่าในตนเอง กับพฤติกรรมจิตอาสา โดยการคำนวณค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน (Paerson' product moment correlation coefficient, r) จะใช้เกณฑ์การแปลผลของ Cohen (Runyon and Other. 1996 : 238 อ้างอิงมาจาก Cohen. 1988 อ้างใน ฉัตรศิริ ปิยะพิมลสิทธิ์, 2544) ดังนี้

4.3.1 สหสัมพันธ์ที่มีขนาดเล็ก หรือมีความสัมพันธ์กันน้อย ค่าสหสัมพันธ์จะอยู่ระหว่าง 0.10 ถึง 0.29

4.3.2 สหสัมพันธ์ที่มีขนาดปานกลาง หรือมีความสัมพันธ์กันปานกลาง ค่าสหสัมพันธ์จะอยู่ระหว่าง 0.30 ถึง 0.49

4.3.3 สหสัมพันธ์ที่มีขนาดใหญ่ หรือมีความสัมพันธ์กันสูง ค่าสหสัมพันธ์จะอยู่ระหว่าง 0.50 ถึง 1.00

4.4 วิเคราะห์อำนาจการทำนายของตัวแปรพฤติกรรมจิตอาสาของผู้สูงอายุ ในชมรมผู้สูงอายุโรงพยาบาลพระนั่งเกล้าจังหวัดนนทบุรี จากแรงจูงใจ การเห็นคุณค่าในตนเอง โดยการคำนวณค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression Analysis)

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลของการศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมผู้สูงอายุในชมรมผู้สูงอายุ โรงพยาบาลพระนั่งเกล้า จังหวัดนนทบุรี ผู้วิจัยขอนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลการวิจัยเรียงตามลำดับ ดังนี้

ตอนที่ 1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลส่วนบุคคลของผู้สูงอายุ

ตอนที่ 2 ผลการวิเคราะห์ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของแรงงใจ

ในการทำงานด้านจิตอาสา ซึ่งแบ่งเป็นแรงงใจภายใน และแรงงใจภายนอก

ตอนที่ 3 ผลการวิเคราะห์ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานการเห็นคุณค่าในตนเอง ได้แยกออกเป็นแต่ละด้าน ดังนี้ ด้านตนเองทั่วไป ด้านครอบครัวด้านสถานภาพทางสังคมด้านสัมพันธภาพกับผู้อื่น

ตอนที่ 4 ผลการวิเคราะห์ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานพฤติกรรมจิตอาสาแบ่งออกเป็น 3 ด้านด้วยกันคือด้านการช่วยเหลือผู้อื่น ด้านการเสียสละต่อสังคม ด้านการมุ่งมั่นพัฒนา

ตอนที่ 5 ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างแรงงใจ การเห็นคุณค่าในตนเอง กับพฤติกรรมจิตอาสา

ตอนที่ 6 การวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณเพื่อทำนายพฤติกรรมจิตอาสา ของผู้สูงอายุในชมรมผู้สูงอายุโรงพยาบาลพระนั่งเกล้าจังหวัดนนทบุรี จากแรงงใจ และการเห็นคุณค่าในตนเอง

ตอนที่ 7 ผลการวิเคราะห์เพื่อเปรียบเทียบพฤติกรรมจิตอาสา จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

ตอนที่ 1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลส่วนบุคคล

ตารางที่ 4.1 จำนวนและร้อยละ ผู้สูงอายุในชมรมผู้สูงอายุโรงพยาบาลพระนั่งเกล้าจังหวัดนนทบุรี
จำแนกตามลักษณะส่วนบุคคล

ลำดับ	ข้อมูลส่วนบุคคล	จำนวน (n=285)	ร้อยละ
1	เพศ		
	ชาย	108	37.9
	หญิง	177	62.1
2	อายุ		
	ระหว่าง 60-70 ปี	211	74.0
	อายุ 71 ปี ขึ้นไป	74	26.0
3	สถานภาพ		
	โสด	40	14.0
	สมรส	184	64.6
	หย่าร้าง / หม้าย	61	21.4
4	ระดับการศึกษา		
	ต่ำกว่าปริญญาตรี	122	42.8
	ปริญญาตรี/สูงกว่าปริญญาตรี	163	57.2
5	อาชีพ (ก่อนอายุ 60 ปี)		
	รับราชการ	170	59.6
	ธุรกิจส่วนตัว	84	29.5
	รับจ้าง	24	8.4
	ไม่ได้ประกอบอาชีพ	7	2.5
6	อาชีพหลังเกษียณ(อายุ 60ปีขึ้นไป)		
	ข้าราชการบำนาญ	165	58.0
	ธุรกิจส่วนตัว	70	24.5
	รับจ้าง	12	4.2
	ไม่ได้ประกอบอาชีพ	38	13.3

ตารางที่ 4.1 (ต่อ)

ลำดับ	ข้อมูลส่วนบุคคล	จำนวน (n=285)	ร้อยละ
7	สถานะภาพทางการเงินในปัจจุบัน		
	รับเงินบำนาญ	150	52.6
	มีภาระหนี้สิน	75	26.3
	ไม่มีภาระหนี้สิน	60	21.1
8	ลักษณะที่พักอาศัย		
	มีบ้านเป็นของตนเอง	229	80.4
	บ้านเช่า/อื่นๆ (บ้านพักสวัสดิการ)	56	19.7
9	ลักษณะการอยู่อาศัย		
	อยู่คนเดียว / อยู่กับพี่น้อง	22	7.7
	อยู่กับคู่สมรส 2 คน	18	6.3
	อยู่เป็นครอบครัวใหญ่ (คู่สมรส/บุตร/หลาน)	245	86.0

จากตารางที่ 4.1 พบว่า กลุ่มตัวอย่างคือ ผู้สูงอายุในชมรมผู้สูงอายุ โรงพยาบาลพระนั่งเกล้า จังหวัดนนทบุรี จำนวน 285 คน ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง จำนวน 177 คนคิดเป็นร้อยละ 62.1 และเพศชาย จำนวน 108 คน คิดเป็นร้อยละ 37.9 มีอายุระหว่าง 60-70 ปี มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 74.0 และอายุ 71 ปีขึ้นไป คิดเป็นร้อยละ 26.0 ส่วนสถานภาพสมรส มีจำนวนมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 64.6 สถานภาพโสดมีจำนวนน้อยที่สุด คิดเป็นร้อยละ 14.0 ระดับการศึกษาสูงสุดของกลุ่มตัวอย่างคือ ระดับปริญญาตรี/สูงกว่าปริญญาตรีคิดเป็นร้อยละ 57.2 น้อยที่สุดคือ ต่ำกว่าปริญญาตรี คิดเป็นร้อยละ 42.8 อาชีพก่อนเกษียณอายุของกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่รับราชการ คิดเป็นร้อยละ 59.6 รองลงมาคือ ธุรกิจส่วนตัว คิดเป็นร้อยละ 29.5 และไม่ได้ประกอบอาชีพ มีจำนวนน้อยที่สุด คิดเป็นร้อยละ 2.5 ส่วนอาชีพหลังจากเกษียณอายุแล้วของกลุ่มตัวอย่าง ส่วนใหญ่เป็นข้าราชการบำนาญ คิดเป็นร้อยละ 58.0 รองลงมาคือ ประกอบอาชีพธุรกิจส่วนตัว โดยคิดเป็นร้อยละ 24.5 ส่วนอาชีพรับจ้าง น้อยที่สุดโดยคิดเป็นร้อยละ 4.2 สถานะภาพทางการเงินกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่รับเงินบำนาญ คิดเป็นร้อยละ 52.6 และมีภาระหนี้สิน เป็นอันดับรองลงมาโดยคิดเป็นร้อยละ 26.3 น้อยที่สุดคือ ไม่มีภาระหนี้สิน คิดเป็นร้อยละ 21.1 ลักษณะที่พักอาศัยกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีบ้านเป็นของตนเอง

คิดเป็นร้อยละ 80.4 รองลงมาคือ อยู่บ้านเช่า/อื่นๆ (บ้านพักสวัสดิการ) คิดเป็นร้อยละ 19.7 สำหรับ ลักษณะการอยู่อาศัยพบว่ากลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่อาศัยอยู่กับคู่สมรส บุตร และหลาน คิดเป็นร้อยละ 86.0 รองลงมาคืออยู่คนเดียวหรืออยู่กับพี่น้อง คิดเป็นร้อยละ 7.7 และอยู่กับคู่สมรส มีจำนวนน้อยที่สุด คิดเป็นร้อยละ 6.3

ตอนที่ 2 ผลการวิเคราะห์ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของแรงงูใจ ในการทำงานจิตอาสา

ตารางที่ 4.2 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับแรงงูใจในการทำงานจิตอาสา
ของผู้สูงอายุในชมรมผู้สูงอายุโรงพยาบาลพระนั่งเกล้า จังหวัดนนทบุรี
จำแนกเป็นรายด้าน

ลำดับ	แรงงูใจในการทำงานจิตอาสา	\bar{x}	S.D.	ระดับ
1	แรงงูใจภายนอก	4.07	0.70	สูง
2	แรงงูใจภายใน	3.54	0.98	สูง
	เฉลี่ยรวม	3.80	1.33	สูง

จากตารางที่ 4.2 พบว่า แรงงูใจในการทำงานจิตอาสาของผู้สูงอายุในชมรมผู้สูงอายุ
โรงพยาบาลพระนั่งเกล้า จังหวัดนนทบุรีมีค่าเฉลี่ยโดยรวมอยู่ในระดับสูง ($\bar{x}= 3.80$) แต่เมื่อพิจารณา
รายด้านพบว่าคะแนนเฉลี่ยด้านแรงงูใจภายนอก ($\bar{x}= 4.07$) จะมีค่าเฉลี่ยสูงกว่าแรงงูใจภายใน
($\bar{x}= 3.54$)

ตารางที่ 4.3 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับแรงงใจในการทำงานจิตอาสา
ของผู้สูงอายุในชมรมผู้สูงอายุโรงพยาบาลพระนั่งเกล้า จังหวัดนนทบุรี
จำแนกเป็นรายข้อ

(n=285)

ลำดับ	แรงงใจภายนอก	\bar{x}	S.D.	ระดับ
1	ข้าพเจ้ามีความสุขกับครอบครัวและคนรอบข้าง	4.23	0.80	สูงที่สุด
2	ข้าพเจ้ามีปัญหาทางด้านเศรษฐกิจ และความเป็นอยู่	3.21	1.12	ปานกลาง
3	ข้าพเจ้าคิดว่าได้มีโอกาสแนะนำผู้อื่นทำในสิ่งที่ ถูกต้องเป็นสิ่งที่ควรปฏิบัติ	4.35	0.55	สูงที่สุด
4	ข้าพเจ้ายังมีความหวัง ใยสังคมและพร้อมช่วย เหลืออยู่เสมอ	4.35	0.55	สูงที่สุด
5	การทำงานบางอย่างแม้ไม่ได้รับค่าตอบแทนแต่ ข้าพเจ้าก็เต็มใจทำ	4.22	0.80	สูงที่สุด
เฉลี่ยรวม		4.07	0.70	สูง

จากตารางที่ 4.3 พบว่าด้านแรงงใจภายนอกมีค่าเฉลี่ยโดยรวมอยู่ในระดับที่สูง ($\bar{x} = 4.07$) เมื่อวิเคราะห์ในรายละเอียด ข้อที่มีค่าเฉลี่ยในระดับสูงที่สุด ($\bar{x} = 4.35$) คือ ข้าพเจ้าคิดว่า ได้มีโอกาสแนะนำผู้อื่น ทำในสิ่งที่ถูกต้องเป็นสิ่งที่ควรปฏิบัติ(ข้อ3)และ ข้าพเจ้ายังมีความหวัง ใยสังคมและพร้อมช่วยเหลืออยู่เสมอ (ข้อ 4) โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับส่วนข้อรองลงมา คือ ข้าพเจ้ามีความสุขกับครอบครัวและคนรอบข้าง (ข้อ 1) ในระดับค่าเฉลี่ยเท่ากับ ($\bar{x} = 4.23$) และที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ข้าพเจ้ามีปัญหาทางด้านเศรษฐกิจ และความเป็นอยู่ (ข้อ 2) ในระดับค่าเฉลี่ยเท่ากับ ($\bar{x} = 3.21$)

ตารางที่ 4.4 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับแรงงูใจในการทำงานจิตอาสา
ของผู้สูงอายุในชมรมผู้สูงอายุโรงพยาบาลพระนั่งเกล้า จังหวัดนนทบุรี
จำแนกเป็นรายข้อ

(n=285)				
ลำดับ	แรงงูใจภายใน	\bar{x}	S.D.	ระดับ
6	ข้าพเจ้าท้อแท้กับชีวิตที่เข้าสู่วัยสูงอายุ	3.14	1.19	ปานกลาง
7	บางครั้งข้าพเจ้าเบื่อกับชีวิตประจำวันรู้สึกหงาและต้องการมีเพื่อน	3.04	1.10	ปานกลาง
8	สังคมให้โอกาสข้าพเจ้าได้ทำงานและมีสิ่งตอบแทนคือความสุขใจ	4.21	0.67	สูงที่สุด
9	ข้าพเจ้าคิดว่าความสุขใจจากการได้ทำงานจิตอาสา มีคุณค่ามากกว่าค่าตอบแทนใดๆ	4.19	0.81	สูง
10	ในการทำงานข้าพเจ้าต้องการผลตอบแทน	3.67	1.09	สูง
11	ความสำเร็จในการทำงานเป็นแรงงูใจให้ข้าพเจ้าอยากทำงาน	4.17	0.97	สูง
12	ผู้สูงอายุควรได้รับค่าตอบแทนในการทำงานตามกำลังความสามารถ	2.40	1.07	ต่ำ
เฉลี่ยรวม		3.54	0.98	สูง

จากตารางที่ 4.4 พบว่าด้านแรงงูใจภายในมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับที่สูง ($\bar{x} = 3.54$) เมื่อวิเคราะห์ในรายละเอียดข้อที่มีค่าเฉลี่ยในระดับสูงที่สุด ($\bar{x} = 4.21$) คือ สังคมให้โอกาสข้าพเจ้าได้ทำงานและมีสิ่งตอบแทนคือความสุขใจ(ข้อ8)ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยรองลงมา ($\bar{x} = 4.19$) คือ ข้าพเจ้าคิดว่าความสุขใจจากการได้ทำงานจิตอาสา มีคุณค่ามากกว่าค่าตอบแทนใดๆ (ข้อ 9) และข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด ($\bar{x} = 2.40$) คือ ผู้สูงอายุควรได้รับค่าตอบแทนในการทำงานตามกำลังความสามารถ (ข้อ 12)

ตอนที่ 3 ผลการวิเคราะห์ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ของการเห็นคุณค่า ในตนเอง

ตารางที่ 4.5 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการเห็นคุณค่าในตนเอง ของผู้สูงอายุ
ในชมรมผู้สูงอายุโรงพยาบาลพระนั่งเกล้า จังหวัดนนทบุรี จำแนกเป็นรายด้าน

ลำดับ	การเห็นคุณค่าในตนเอง	\bar{x}	S.D.	ระดับ
1	ด้านตนเองทั่วไป	4.06	0.69	สูง
2	ด้านครอบครัว	3.79	1.00	สูง
3	ด้านสถานภาพทางสังคม	3.90	0.86	สูง
4	ด้านความสัมพันธ์ภาพกับผู้อื่น	3.61	1.01	สูง
เฉลี่ยรวม		3.84	0.89	สูง

จากตารางที่ 4.5 พบว่า การเห็นคุณค่าในตนเองของผู้สูงอายุในชมรมผู้สูงอายุ
โรงพยาบาลพระนั่งเกล้า จังหวัดนนทบุรีมีค่าเฉลี่ยโดยรวมอยู่ในระดับสูง ($\bar{x}= 3.84$) แต่เมื่อพิจารณา
รายด้านพบว่าคะแนนเฉลี่ยด้านตนเองทั่วไป มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด ($\bar{x}= 4.06$) รองลงมา คือด้าน
สถานภาพทางสังคม ซึ่งมีค่าเฉลี่ย ($\bar{x}= 3.90$) ส่วนค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด คือ ด้านสัมพันธ์ภาพกับผู้อื่น ซึ่งมี
ค่าเฉลี่ย ($\bar{x}= 3.61$)

ตารางที่ 4.6 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการเห็นคุณค่าในตนเอง ของผู้สูงอายุ
ในชมรมผู้สูงอายุโรงพยาบาลพระนั่งเกล้า จังหวัดนนทบุรี จำแนกเป็นรายข้อ

(n=285)

ลำดับ	การเห็นคุณค่าในตนเองด้านตนเองทั่วไป	\bar{x}	S.D.	ระดับ
1	ข้าพเจ้ามั่นใจในความรู้ความสามารถของตนเองเสมอ	4.33	0.56	สูงที่สุด
2	การเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคม ทำให้มีสุขภาพกายและสุขภาพจิตดี	4.38	0.53	สูงที่สุด
3	ข้าพเจ้ามั่นใจในบุคลิกภาพของตัวเองแม้เข้าสู่วัยสูงอายุ	4.07	0.83	สูง
4	ข้าพเจ้ารู้สึกว่าร่ากายอ่อนแอและความจำเสื่อม	3.05	1.08	ปานกลาง
5	ข้าพเจ้ารู้สึกภูมิใจในผลงานในอดีตของข้าพเจ้าเป็นแรงบันดาลใจหรือเป็นต้นแบบให้คนอื่น	4.23	0.58	สูงที่สุด
6	ข้าพเจ้ามั่นใจว่าสิ่งที่ข้าพเจ้าทำต้องดีที่สุดเท่าที่จะทำได้	4.30	0.59	สูงที่สุด
เฉลี่ยรวม		4.06	0.69	สูง

จากตารางที่ 4.6 พบว่า การเห็นคุณค่าในตนเอง ของผู้สูงอายุในชมรมผู้สูงอายุโรงพยาบาลพระนั่งเกล้า จังหวัดนนทบุรี มีค่าเฉลี่ยโดยรวมอยู่ในระดับสูง (\bar{x} = 4.06) และเมื่อวิเคราะห์ในรายละเอียดแล้วพบว่า การเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคม ทำให้มีสุขภาพกายและสุขภาพจิตดี (ข้อ 2) มีค่าเฉลี่ยสูงสุด (\bar{x} = 4.38) รองลงมา คือ ข้าพเจ้ามั่นใจในความรู้ความสามารถของตนเองเสมอ (ข้อ 1) มีค่าเฉลี่ย (\bar{x} = 4.33) และที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ข้าพเจ้ารู้สึกว่าร่ากายอ่อนแอและความจำเสื่อม (ข้อ 4) โดยมีค่าเฉลี่ย (\bar{x} = 3.05)

ตารางที่ 4.7 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการเห็นคุณค่าในตนเอง ของผู้สูงอายุ
ในชมรมผู้สูงอายุโรงพยาบาลพระนั่งเกล้า จังหวัดนนทบุรี จำแนกเป็นรายข้อ

(n=285)

ลำดับ	การเห็นคุณค่าในตนเองด้านครอบครัว	\bar{x}	S.D.	ระดับ
7	ข้าพเจ้ามีความสุขที่ได้อยู่กับครอบครัว	4.23	0.89	สูงที่สุด
8	ข้าพเจ้าไม่ค่อยมีความสุขเมื่ออยู่บ้าน	3.36	1.20	ปานกลาง
9	ข้าพเจ้ารู้สึกกว่าตนเองเป็นภาระต่อครอบครัว	3.37	1.19	ปานกลาง
10	ข้าพเจ้าต้องทำงานเพื่อให้ได้ค่าตอบแทนเพราะต้องดูแลครอบครัว	3.43	1.23	สูง
11	ข้าพเจ้าประสบความสำเร็จในหน้าที่การงาน เพราะครอบครัวสนับสนุน	4.24	0.78	สูงที่สุด
12	ข้าพเจ้ามักเล่าให้ครอบครัวฟังถึงผลงานที่ไปทำในแต่ละครั้ง	4.11	0.72	สูง
เฉลี่ยรวม		3.79	1.00	สูง

จากตารางที่ 4.7 พบว่า การเห็นคุณค่าในตนเองของผู้สูงอายุในชมรมผู้สูงอายุโรงพยาบาลพระนั่งเกล้า จังหวัดนนทบุรี ด้านครอบครัว มีค่าเฉลี่ยโดยอยู่ในระดับสูง ($\bar{x} = 3.79$) เมื่อวิเคราะห์ในรายละเอียดแล้วพบว่าข้าพเจ้าประสบความสำเร็จในหน้าที่การงาน เพราะครอบครัวสนับสนุน (ข้อ 11) มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\bar{x} = 4.24$) รองลงมา คือ ข้าพเจ้ามีความสุขที่ได้อยู่กับครอบครัว (ข้อ 7) มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ($\bar{x} = 4.23$) และที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ข้าพเจ้าไม่ค่อยมีความสุขเมื่ออยู่บ้าน (ข้อ 8) โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ($\bar{x} = 3.36$)

ตารางที่ 4.8 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการเห็นคุณค่าในตนเองของผู้สูงอายุ
ในชมรมผู้สูงอายุโรงพยาบาลพระนั่งเกล้า จังหวัดนนทบุรี จำแนกเป็นรายข้อ

(n=285)

ลำดับ	การเห็นคุณค่าในตนเองด้านสถานภาพทางสังคม	\bar{x}	S.D.	ระดับ
13	คำแนะนำของผู้สูงอายุย่อมมีประโยชน์ต่อคนรุ่นหลัง ผู้สูงอายุบางคนคิดว่าตนเป็นภาระของสังคม	4.31	0.83	สูงที่สุด
14	สังคมให้โอกาสข้าพเจ้าได้ทำงานและมีสิ่งตอบแทน	2.72	1.21	ปานกลาง
15	คือความสุขใจ สังคมคนรุ่นใหม่ยังต้องการคำแนะนำ และการ	4.10	0.85	สูง
16	ช่วยเหลือของผู้สูงอายุอยู่เสมอ ข้าพเจ้าไม่ขอรับความช่วยเหลือเพียงฝ่ายเดียว แต่	4.21	0.67	สูงที่สุด
17	ต้องการเป็นผู้ให้ด้วย ข้าพเจ้ามักจะทำงานได้ดีเยี่ยม เมื่อต้องทำงานร่วมกับ	4.18	0.68	สูง
18	ผู้อื่น	3.92	0.90	สูง
เฉลี่ยรวม		3.90	0.86	สูง

จากตารางที่ 4.8 พบว่า การเห็นคุณค่าในตนเองของผู้สูงอายุในชมรมผู้สูงอายุ
โรงพยาบาลพระนั่งเกล้า จังหวัดนนทบุรี ด้านสถานภาพทางสังคม มีค่าเฉลี่ยรวมอยู่ในระดับสูง
($\bar{x} = 3.90$) เมื่อวิเคราะห์ในรายละเอียดแล้วพบว่าคำแนะนำของผู้สูงอายุย่อมมีประโยชน์ต่อคน
รุ่นหลัง (ข้อ 13) มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\bar{x} = 4.31$) รองลงมา คือ สังคมคนรุ่นใหม่ยังต้องการคำแนะนำ
และการช่วยเหลือของผู้สูงอายุอยู่เสมอ (ข้อ 16) มีค่าเฉลี่ย ($\bar{x} = 4.21$) และที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ
ผู้สูงอายุบางคนคิดว่าตนเป็นภาระของสังคม (ข้อ 14) โดยมีค่าเฉลี่ย ($\bar{x} = 2.72$)

ตารางที่ 4.9 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการเห็นคุณค่าในตนเองของผู้สูงอายุ
ในชมรมผู้สูงอายุโรงพยาบาลพระนั่งเกล้า จังหวัดนนทบุรี จำแนกเป็นรายข้อ

(n=285)

ลำดับ	การเห็นคุณค่าในตนเองด้านสัมพันธภาพกับผู้อื่น	\bar{x}	S.D.	ระดับ
19	ข้าพเจ้าชอบที่จะให้ตัวเองเป็นที่รู้จักของทุกคน	3.89	1.04	สูง
20	ข้าพเจ้าชอบทำงานร่วมกับคนในวัยเดียวกันเพราะ เข้าใจในความรู้สึกซึ่งกันและกัน	4.08	0.86	สูง
21	ข้าพเจ้ายินดีให้ความช่วยเหลือ และคำแนะนำที่เป็น ประโยชน์แก่ผู้ร่วมงาน	4.11	0.83	สูง
22	บางครั้งข้าพเจ้าต้องการให้ผู้อื่นยอมรับการตัดสินใจ ของข้าพเจ้าคนเดียว	2.72	1.33	ปานกลาง
23	ข้าพเจ้าไม่ค่อยได้รับเชิญให้เข้าร่วมงานสังสรรค์ที่ เพื่อนหรือเพื่อนบ้านจัดขึ้น	3.28	1.01	ปานกลาง
24	ข้าพเจ้ามักจะได้รับแบ่งปันสิ่งของหรือของขวัญ จากเพื่อนอยู่เสมอ	3.61	0.99	สูง
เฉลี่ยรวม		3.61	1.01	สูง

จากตารางที่ 4.9 พบว่า การเห็นคุณค่าในตนเองของผู้สูงอายุในชมรมผู้สูงอายุ
โรงพยาบาลพระนั่งเกล้า จังหวัดนนทบุรี ด้านสัมพันธภาพกับผู้อื่น มีค่าเฉลี่ยรวมอยู่ในระดับสูง
(\bar{x} =3.61) เมื่อวิเคราะห์ในรายละเอียดแล้วพบว่าข้าพเจ้ายินดีให้ความช่วยเหลือ และคำแนะนำที่เป็น
ประโยชน์แก่ผู้ร่วมงาน (ข้อ 21) มีค่าเฉลี่ยสูงสุด (\bar{x} =4.11) รองลงมา คือ ข้าพเจ้าชอบทำงานร่วมกับ
คนในวัยเดียวกันเพราะเข้าใจในความรู้สึกซึ่งกันและกัน (ข้อ 20) มีค่าเฉลี่ย (\bar{x} =4.08) และที่มี
ค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ บางครั้งข้าพเจ้าต้องการให้ผู้อื่นยอมรับการตัดสินใจของข้าพเจ้าคนเดียว (ข้อ 22)
โดยมีค่าเฉลี่ย (\bar{x} =2.72)

ตอนที่ 4 ผลการวิเคราะห์ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของพฤติกรรมจิตอาสา

ตารางที่ 4.10 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับพฤติกรรมจิตอาสา ของผู้สูงอายุในชมรมผู้สูงอายุโรงพยาบาลพระนั่งเกล้า จังหวัดนนทบุรี จำแนกเป็นรายด้าน

ลำดับ	พฤติกรรมจิตอาสา	\bar{x}	S.D.	ระดับ
1	ด้านการช่วยเหลือผู้อื่น	4.16	0.88	สูง
2	ด้านการเสียสละต่อสังคม	3.97	1.11	สูง
3	ด้านการมุ่งมั่นพัฒนา	4.07	1.00	สูง
เฉลี่ยรวม		4.06	0.99	สูง

จากตารางที่ 4.10 พบว่า พฤติกรรมจิตอาสา ของผู้สูงอายุในชมรมผู้สูงอายุโรงพยาบาลพระนั่งเกล้า จังหวัดนนทบุรีมีค่าเฉลี่ยโดยรวมอยู่ในระดับสูง ($\bar{x}= 4.06$) แต่เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า คะแนนเฉลี่ยด้านการช่วยเหลือผู้อื่น มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด ($\bar{x}= 4.16$) รองลงมา คือ ด้านการมุ่งมั่นพัฒนา ซึ่งมีค่าเฉลี่ย ($\bar{x}= 4.07$) ส่วนค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด คือ ด้านการเสียสละต่อสังคม โดยมีค่าเฉลี่ย ($\bar{x}= 3.97$)

ตารางที่ 4.11 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับพฤติกรรมจิตอาสา ของผู้สูงอายุในชมรมผู้สูงอายุโรงพยาบาลพระนั่งเกล้า จังหวัดนนทบุรี จำแนกเป็นรายข้อ

ลำดับ	พฤติกรรมจิตอาสาด้านการช่วยเหลือผู้อื่น	\bar{x}	S.D.	ระดับ
1	ข้าพเจ้าใช้เวลาว่างในการเข้าร่วมกิจกรรมบำเพ็ญประโยชน์	4.22	0.78	สูงที่สุด
2	ข้าพเจ้ายินดีทำงาน โดยไม่มีใครขอร้อง	4.21	0.82	สูงที่สุด
3	ข้าพเจ้าจะให้คำแนะนำในสิ่งที่ถูกที่ควรกับผู้อื่น	4.20	0.80	สูง
4	ข้าพเจ้าจะให้ความช่วยเหลือกับผู้ที่เดือดร้อน	4.16	0.92	สูง
5	ข้าพเจ้ารู้สึกเบื่อหน่ายที่จะช่วยเหลือผู้อื่น	4.03	1.05	สูง
เฉลี่ยรวม		4.16	0.87	สูง

(n=285)

จากตารางที่ 4.11 พบว่า พฤติกรรมจิตอาสา ด้านการช่วยเหลือผู้อื่นของผู้สูงอายุในชมรมผู้สูงอายุโรงพยาบาลพระนั่งเกล้า จังหวัดนนทบุรีมีค่าเฉลี่ยโดยรวมอยู่ในระดับสูง ($\bar{x}= 4.16$) แต่เมื่อวิเคราะห์ในรายละเอียดแล้วพบว่าข้าพเจ้าใช้เวลาว่างในการเข้าร่วมกิจกรรมบำเพ็ญประโยชน์ (ข้อ 1) มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\bar{x}= 4.22$) รองลงมา คือ ข้าพเจ้ายินดีทำงานโดยไม่มีใครขอร้อง (ข้อ 2) มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ($\bar{x}= 4.21$) และที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ข้าพเจ้ารู้สึกเบื่อหน่ายที่จะช่วยเหลือผู้อื่น (ข้อ 5) โดยมีค่าเฉลี่ย ($\bar{x}= 4.03$)

ตารางที่ 4.12 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับพฤติกรรมจิตอาสาของผู้สูงอายุในชมรมผู้สูงอายุโรงพยาบาลพระนั่งเกล้า จังหวัดนนทบุรี จำแนกเป็นรายข้อ

(n=285)				
ลำดับ	พฤติกรรมจิตอาสาด้านการเสียสละต่อสังคม	\bar{x}	S.D.	ระดับ
6	เมื่อข้าพเจ้ามีเวลาว่าง ข้าพเจ้าจะไปช่วยงานจิตอาสา	4.12	0.89	สูง
7	ข้าพเจ้าจะบริจาคเงินหรือสิ่งของให้กับผู้อื่น	4.01	1.04	สูง
8	ในการทำงานจิตอาสา ข้าพเจ้าต้องการสิ่งตอบแทน	3.37	1.60	ปานกลาง
9	ข้าพเจ้ารู้สึกมีความสุข เมื่อได้ทำงานจิตอาสา	4.32	0.86	สูงที่สุด
10	ข้าพเจ้าคาดหวังจะได้เงินรางวัล เมื่อข้าพเจ้าได้ช่วยเหลือในกิจกรรมต่างๆ ของสังคม	4.03	1.15	สูง
เฉลี่ยรวม		3.97	1.11	สูง

จากตารางที่ 4.12 พบว่า พฤติกรรมจิตอาสา ด้านการเสียสละต่อสังคม ของผู้สูงอายุในชมรมผู้สูงอายุโรงพยาบาลพระนั่งเกล้า จังหวัดนนทบุรีมีค่าเฉลี่ยโดยรวมอยู่ในระดับสูง ($\bar{x}= 3.97$) เมื่อวิเคราะห์ในรายละเอียดแล้วพบว่าข้าพเจ้ารู้สึกมีความสุข เมื่อได้ทำงานจิตอาสา (ข้อ 9) มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\bar{x}= 4.32$) รองลงมาคือ เมื่อข้าพเจ้ามีเวลาว่างข้าพเจ้าจะไปช่วยงานจิตอาสา (ข้อ 6) มีค่าเฉลี่ย ($\bar{x}= 4.12$) และที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือในการทำงานจิตอาสาข้าพเจ้าต้องการสิ่งตอบแทน (ข้อ 8) มีค่าเฉลี่ย ($\bar{x}= 3.37$) ซึ่งอธิบายได้ว่าสิ่งตอบแทนที่ต้องการไม่จำเป็นต้องเป็นเงินเท่านั้น แต่อาจอยู่ในรูปแบบของการให้ความช่วยเหลือด้านการรักษาพยาบาล ซึ่งโรงพยาบาลจะอำนวยความสะดวกเป็นพิเศษ

ตารางที่ 4.13 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับพฤติกรรมจิตอาสาของผู้สูงอายุในชมรม
ผู้สูงอายุโรงพยาบาลพระนั่งเกล้า จังหวัดนนทบุรี จำแนกเป็นรายชื่อ

(n=285)

ลำดับ	พฤติกรรมจิตอาสาด้านการมุ่งมั่นพัฒนา	\bar{x}	S.D.	ระดับ
11	ข้าพเจ้าจะเสนอความคิดเห็นเมื่อมีโอกาส	4.07	0.87	สูง
12	ข้าพเจ้ามีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมของกลุ่ม	4.09	0.83	สูง
13	ข้าพเจ้ากล้าที่จะเสนอความคิดเห็นเพื่อสร้างสรรค์ให้กิจกรรมของกลุ่มมีประโยชน์ต่อสังคม	4.14	0.84	สูง
14	ข้าพเจ้าจะแสดงออกทั้งกาย วาจา และใจ ในการเข้าร่วมกิจกรรมจิตอาสา เพื่อความสำเร็จของงาน	4.05	1.03	สูง
15	ข้าพเจ้าลังเลที่จะเข้าร่วมกิจกรรมจิตอาสา	4.02	1.31	สูง
เฉลี่ยรวม		4.07	1.00	สูง

จากตารางที่ 4.13 พบว่า พฤติกรรมจิตอาสา ด้านการมุ่งมั่นพัฒนา ของผู้สูงอายุในชมรมผู้สูงอายุโรงพยาบาลพระนั่งเกล้า จังหวัดนนทบุรีมีค่าเฉลี่ยโดยรวมอยู่ในระดับสูง (\bar{x} = 4.07) เมื่อวิเคราะห์ในรายละเอียดแล้วพบว่าข้าพเจ้ากล้าที่จะเสนอความคิดเห็นเพื่อสร้างสรรค์ให้กิจกรรมของกลุ่มมีประโยชน์ต่อสังคม (ข้อ 13) มีค่าเฉลี่ยสูงสุด (\bar{x} = 4.14) รองลงมา คือ ข้าพเจ้ามีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมของกลุ่ม (ข้อ 12) มีค่าเฉลี่ย (\bar{x} = 4.09) และที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ข้าพเจ้าลังเลที่จะเข้าร่วมกิจกรรมจิตอาสา (ข้อ 15) โดยมีค่าเฉลี่ย (\bar{x} = 4.02)

ตอนที่ 5 การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างแรงจูงใจ การเห็นคุณค่าในตนเอง กับพฤติกรรมจิตอาสา

ตารางที่ 4.14 ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่าง แรงจูงใจ การเห็นคุณค่าในตนเอง
กับพฤติกรรมจิตอาสาของผู้สูงอายุในชมรมผู้สูงอายุโรงพยาบาลพระนั่งเกล้า
จังหวัดนนทบุรี

(n = 285)

ตัวแปร	พฤติกรรมจิตอาสา	การแปลผล
แรงจูงใจในการทำงานจิตอาสา	.36**	ปานกลาง
การเห็นคุณค่าในตนเอง	.46**	ปานกลาง

* P < .01

จากตารางที่ 4.14 พบว่า แรงจูงใจกับการเห็นคุณค่าในตนเองต่างมีความสัมพันธ์ทางบวกกับพฤติกรรมจิตอาสาของผู้สูงอายุชมรมผู้สูงอายุโรงพยาบาลพระนั่งเกล้าจังหวัดนนทบุรี อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

เมื่อพิจารณาสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างแรงจูงใจในการทำงานจิตอาสา กับพฤติกรรมจิตอาสาของผู้สูงอายุในชมรมผู้สูงอายุโรงพยาบาลพระนั่งเกล้า จังหวัดนนทบุรี พบว่า แรงจูงใจในการทำงานจิตอาสา มีความสัมพันธ์ทางบวกในระดับปานกลาง กับพฤติกรรมจิตอาสา (r = .36)

เมื่อพิจารณาสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างการเห็นคุณค่าในตนเอง กับพฤติกรรมจิตอาสาของผู้สูงอายุในชมรมผู้สูงอายุโรงพยาบาลพระนั่งเกล้า จังหวัดนนทบุรี พบว่า การเห็นคุณค่าในตนเอง มีความสัมพันธ์ทางบวกในระดับปานกลาง กับพฤติกรรมจิตอาสา (r = .46)

ตอนที่ 6 การวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณเพื่อทำนายพฤติกรรมจิตอาสาของผู้สูงอายุ
ในชมรมผู้สูงอายุโรงพยาบาลพระนั่งเกล้าจังหวัดนนทบุรี จากแรงจูงใจ
และการเห็นคุณค่าในตนเอง

ตารางที่ 4.15 ผลการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ ระหว่างแรงจูงใจกับการเห็นคุณค่าในตนเอง
เพื่อทำนายพฤติกรรมจิตอาสาของผู้สูงอายุชมรมผู้สูงอายุโรงพยาบาลพระนั่งเกล้า
จังหวัดนนทบุรี

ตัวแปร	b	SEb	β	t
แรงจูงใจ	.228	.094	.155	2.433**
การเห็นคุณค่าในตนเอง	.598	.102	.372	5.850**

$R = .477$, $R^2 = .228$, $F = 41.601^{**}$

จากตารางที่ 4.15 แสดงผลการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณของแรงจูงใจ กับการเห็นคุณค่า
ในตนเอง เพื่อทำนายพฤติกรรมจิตอาสา ของผู้สูงอายุชมรมผู้สูงอายุโรงพยาบาลพระนั่งเกล้า
จังหวัดนนทบุรีพบว่าแรงจูงใจ มีค่าสัมประสิทธิ์สัมพันธพหุคูณเท่ากับ .477 และสามารถร่วมกัน
ทำนายพฤติกรรมจิตอาสา ของผู้สูงอายุชมรมผู้สูงอายุโรงพยาบาลพระนั่งเกล้า จังหวัดนนทบุรีได้
ร้อยละ 22.8 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ตัวแปรที่มีประสิทธิภาพในการทำพฤติกรรม
จิตอาสาของผู้สูงอายุมากที่สุดคือการเห็นคุณค่าในตนเอง ($\beta = .372$) โดยสามารถสร้างเป็นสมการ
ทำนายได้ดังนี้

$$V' = .910 + .228 (\text{totalmotiv}) + .598 (\text{totalself})$$

$$Z'_v = .155 (Z_{(\text{totalmotiv})}) + .372 (Z_{(\text{totalself})})$$

ตอนที่ 7 การเปรียบเทียบพฤติกรรมจิตอาสา จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคลของผู้สูงอายุ
ในชมรมผู้สูงอายุโรงพยาบาลพระนั่งเกล้า จังหวัดนนทบุรี

ตารางที่ 4.16 เปรียบเทียบพฤติกรรมจิตอาสา ของผู้สูงอายุในชมรมผู้สูงอายุโรงพยาบาลพระนั่งเกล้า
จังหวัดนนทบุรี จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

(n = 285)

เพศ	\bar{x}	S.D	t	sig
ชาย	4.21	.50	3.61	.00
หญิง	3.98	.50		

* P < .05

จากตารางที่ 4.16 พบว่า ผู้สูงอายุในชมรมผู้สูงอายุโรงพยาบาลพระนั่งเกล้า จังหวัด
นนทบุรี ทั้งเพศชายและเพศหญิง มีพฤติกรรมจิตอาสาแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05 โดย
เพศชายมีพฤติกรรมจิตอาสาสูงกว่าเพศหญิง

ตารางที่ 4.17 เปรียบเทียบพฤติกรรมจิตอาสา ของผู้สูงอายุในชมรมผู้สูงอายุโรงพยาบาลพระนั่งเกล้า
จังหวัดนนทบุรี จำแนกตามอายุ

(n = 285)

อายุ	\bar{x}	S.D	t	sig
60 – 70 ปี	4.12	.51	2.66	.008
71 ปีขึ้นไป	3.93	.49		

จากตารางที่ 4.17 พบว่า ผู้สูงอายุในชมรมผู้สูงอายุโรงพยาบาลพระนั่งเกล้า
จังหวัดนนทบุรี ที่มีอายุต่างกัน มีพฤติกรรมจิตอาสาแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ
.05 โดยผู้สูงอายุที่มีอายุระหว่าง 60 – 70 ปี มีพฤติกรรมจิตอาสาสูงกว่าผู้สูงอายุที่มีอายุ 71 ปีขึ้นไป

ตารางที่ 4.18 วิเคราะห์ความแปรปรวนของพฤติกรรมจิตอาสาของผู้สูงอายุในชมรมผู้สูงอายุ
โรงพยาบาลพระนั่งเกล้า จังหวัดนนทบุรี จำแนกตามสถานภาพ

(n = 285)

สถานภาพ	SS	MS	F	sig
ระหว่างกลุ่ม	3.04	1.52	5.90	.003
ภายในกลุ่ม	72.71	.25		
รวม	75.75			

จากตารางที่ 4.18 พบว่า ผู้สูงอายุที่มีสถานภาพแตกต่างกัน มีพฤติกรรมจิตอาสาแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05 จึงทำการทดสอบเป็นรายคู่โดยวิธี Scheffe รายละเอียดดังแสดงในตารางที่ 4.19

ตารางที่ 4.19 เปรียบเทียบพฤติกรรมจิตอาสาของผู้สูงอายุในชมรมผู้สูงอายุโรงพยาบาลพระนั่งเกล้า
จังหวัดนนทบุรี จำแนกตามสถานภาพเป็นรายคู่

(n = 285)

สถานภาพ	\bar{x}	(1)	(2)	(3)
		4.01	4.14	3.8
1) โสด	4.01	-	.13	.11
2) สมรส	4.14	-	-	.24
3) หย่าร้าง/ม่าย	3.8	-	-	-

*P < .05

จากตารางที่ 4.19 เปรียบเทียบพฤติกรรมจิตอาสาของผู้สูงอายุในชมรมผู้สูงอายุโรงพยาบาลพระนั่งเกล้า จังหวัดนนทบุรี จำแนกตามสถานภาพเป็นรายคู่พบว่า ผู้สูงอายุที่มีสถานภาพแตกต่างกัน มีพฤติกรรมจิตอาสาแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยผู้สูงอายุที่มีสถานภาพสมรส มีพฤติกรรมจิตอาสาสูงกว่าผู้สูงอายุที่มีสถานภาพหย่าร้าง/ม่าย

ตารางที่ 4.20 เปรียบเทียบพฤติกรรมจิตอาสาของผู้สูงอายุในชมรมผู้สูงอายุโรงพยาบาลพระนั่งเกล้า จังหวัดนนทบุรี จำแนกตามการศึกษา

(n = 285)

การศึกษา	\bar{x}	S.D	t	Sig
ต่ำกว่าปริญญาตรี	3.86	.48	6.24	.000
ปริญญาตรี/สูงกว่าปริญญาตรี	4.22	.48		

จากตารางที่ 4.20 พบว่า ผู้สูงอายุในชมรมผู้สูงอายุโรงพยาบาลพระนั่งเกล้า จังหวัดนนทบุรี มีพฤติกรรมจิตอาสาแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05 โดยผู้สูงอายุที่มีการศึกษาระดับปริญญาตรี / สูงกว่าปริญญาตรี มีพฤติกรรมจิตอาสาสูงกว่าผู้สูงอายุที่มีการศึกษาต่ำกว่าปริญญา

ตารางที่ 4.21 วิเคราะห์ความแปรปรวนของพฤติกรรมจิตอาสาของผู้สูงอายุในชมรมผู้สูงอายุ โรงพยาบาลพระนั่งเกล้า จังหวัดนนทบุรี จำแนกตามอาชีพก่อนเกษียณอายุ

(n = 285)

อาชีพก่อนเกษียณ	SS	MS	F	sig
ระหว่างกลุ่ม	5.12	2.56	10.22	.000
ภายในกลุ่ม	70.62	.25		
รวม	75.74			

จากตารางที่ 4.21 พบว่า ผู้สูงอายุที่มีอาชีพก่อนเกษียณอายุแตกต่างกัน มีพฤติกรรมจิตอาสาแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05 จึงทำการทดสอบเป็นรายคู่โดยวิธี Scheffe รายละเอียดดังแสดงในตารางที่ 4.22

ตารางที่ 4.22 เปรียบเทียบพฤติกรรมจิตอาสาของผู้สูงอายุในชมรมผู้สูงอายุโรงพยาบาลพระนั่งเกล้า จังหวัดนนทบุรี จำแนกตามอาชีพก่อนเกษียณอายุ เป็นรายคู่

(n = 285)

อาชีพก่อนเกษียณ	\bar{x}	(1)	(2)	(3)
		4.14	4.13	3.81
1) รับราชการ	4.14	-	.01	.33*
2) ธุรกิจส่วนตัว	4.13	-	-	.31*
3) รับจ้าง	3.81	-	-	-

*P < .05

จากตารางที่ 4.22 เปรียบเทียบพฤติกรรมจิตอาสาของผู้สูงอายุในชมรมผู้สูงอายุโรงพยาบาลพระนั่งเกล้า จังหวัดนนทบุรี จำแนกตามอาชีพก่อนเกษียณอายุ พบว่า ผู้สูงอายุที่มีอาชีพก่อนเกษียณอายุแตกต่างกัน มีพฤติกรรมจิตอาสาแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05 โดยผู้สูงอายุที่มีอาชีพรับราชการ มีพฤติกรรมจิตอาสาสูงกว่าผู้สูงอายุที่มีอาชีพรับจ้างและผู้สูงอายุที่ประกอบธุรกิจส่วนตัว

ตารางที่ 4.23 วิเคราะห์ความแปรปรวนของพฤติกรรมจิตอาสาของผู้สูงอายุในชมรมผู้สูงอายุโรงพยาบาลพระนั่งเกล้า จังหวัดนนทบุรี จำแนกตามอาชีพหลังเกษียณอายุ

(n = 285)

อาชีพหลังเกษียณ	SS	MS	F	sig
ระหว่างกลุ่ม	6.75	3.37	13.8	.000
ภายในกลุ่ม	69.00	.24		
รวม	75.75			

จากตารางที่ 4.23 พบว่า ผู้สูงอายุที่มีอาชีพหลังเกษียณอายุแตกต่างกัน มีพฤติกรรมจิตอาสาแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ 05 จึงทำการทดสอบเป็นรายคู่โดยวิธี Scheffe รายละเอียดดังแสดงในตารางที่ 4.24

ตารางที่ 4.24 เปรียบเทียบพฤติกรรมจิตอาสาของผู้สูงอายุในชมรมผู้สูงอายุโรงพยาบาลพระนั่งเกล้า จังหวัดนนทบุรี จำแนกตามอาชีพหลังเกษียณอายุ เป็นรายคู่

(n = 285)				
อาชีพหลังเกษียณ	\bar{x}	(1)	(2)	(3)
		4.18	4.16	3.84
1) ข้าราชการบำนาญ	4.18	-	.01	.33*
2) ธุรกิจส่วนตัว	4.17	-	-	.32*
3) รับจ้าง	3.84	-	-	-

*P < .05

จากตารางที่ 4.24 เปรียบเทียบพฤติกรรมจิตอาสาของผู้สูงอายุในชมรมผู้สูงอายุโรงพยาบาลพระนั่งเกล้า จังหวัดนนทบุรี จำแนกตามอาชีพหลังเกษียณอายุ พบว่า ผู้สูงอายุที่มีอาชีพหลังเกษียณอายุต่างกัน จะมีพฤติกรรมจิตอาสาแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05 โดยผู้สูงอายุที่เป็นข้าราชการบำนาญ จะมีพฤติกรรมจิตอาสาสูงกว่าผู้สูงอายุที่มีอาชีพรับจ้าง และผู้สูงอายุที่ประกอบอาชีพธุรกิจส่วนตัว

ตารางที่ 4.25 วิเคราะห์ความแปรปรวนของพฤติกรรมจิตอาสาของผู้สูงอายุในชมรมผู้สูงอายุ
โรงพยาบาลพระนั่งเกล้า จังหวัดนนทบุรี จำแนกตามสถานภาพการเงิน

(n = 285)

สถานภาพการเงิน	SS	MS	F	sig
ระหว่างกลุ่ม	3.33	1.66	6.48	.002
ภายในกลุ่ม	72.42	.25		
รวม	75.75			

จากตารางที่ 4.25 พบว่า ผู้สูงอายุที่มีสถานภาพการเงินแตกต่างกัน มีพฤติกรรมจิตอาสาแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05 จึงทำการทดสอบเป็นรายคู่โดยวิธี Scheffe รายละเอียดดังแสดงในตารางที่ 4.26

ตารางที่ 4.26 เปรียบเทียบพฤติกรรมจิตอาสาของผู้สูงอายุในชมรมผู้สูงอายุโรงพยาบาลพระนั่งเกล้า
จังหวัดนนทบุรี จำแนกตามสถานภาพการเงิน เป็นรายคู่

(n = 285)

สถานภาพการเงิน	\bar{x}	(1)	(2)	(3)
		4.07	4.18	3.77
1) รับเงินบำนาญ	4.07	-	.10	.30*
2) มีภาระหนี้สิน	4.18	-	-	.40*
3) ไม่มีหนี้สิน	3.77	-	-	-

*P < .05

จากตารางที่ 4.26 เปรียบเทียบพฤติกรรมจิตอาสา ของผู้สูงอายุในชมรมผู้สูงอายุโรงพยาบาลพระนั่งเกล้า จังหวัดนนทบุรี จำแนกตามสถานภาพการเงิน พบว่า ผู้สูงอายุที่มีสถานภาพการเงินแตกต่างกัน จะมีพฤติกรรมจิตอาสาแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05 โดยผู้สูงอายุที่รับเงินบำนาญ มีพฤติกรรมจิตอาสาสูงกว่าผู้สูงอายุที่ไม่มีภาระหนี้สิน และผู้สูงอายุที่มีภาระหนี้สินมีพฤติกรรมจิตอาสาสูงกว่าผู้สูงอายุที่ไม่มีหนี้สิน ทั้งนี้เนื่องจากผู้สูงอายุที่ไม่มีภาระ

หนี้สินส่วนใหญ่จะมีฐานะความเป็นอยู่ที่ดีอยู่แล้ว และจะใช้เวลาหลังจากเกษียณอายุไปกับการท่องเที่ยวทั้งในและต่างประเทศ เพราะสุขภาพร่างกายยังแข็งแรงอยู่ แต่เมื่อไหร่ที่มีเวลาก็จะมาช่วยงานจิตอาสา

ตารางที่ 4.27 เปรียบเทียบพฤติกรรมจิตอาสาของผู้สูงอายุในชมรมผู้สูงอายุโรงพยาบาลพระนั่งเกล้า จังหวัดนนทบุรี จำแนกตามลักษณะที่พักอาศัย

(n = 285)				
ที่พักอาศัย	\bar{x}	S.D	t	Sig
มีบ้านของตนเอง	4.02	.50		
บ้านเช่า/อื่นๆ (บ้านพักสวัสดิการ)	4.26	.50	-3.16	.000

จากตารางที่ 4.27 พบว่า ผู้สูงอายุในชมรมผู้สูงอายุโรงพยาบาลพระนั่งเกล้า จังหวัดนนทบุรี จำแนกตามลักษณะที่พักอาศัย พบว่า ผู้สูงอายุที่มีที่พักอาศัยแตกต่างกันจะมีพฤติกรรมจิตอาสาแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05 โดยผู้สูงอายุที่มีบ้านเป็นของตนเองจะมีพฤติกรรมจิตอาสาสูงกว่าผู้สูงอายุที่อยู่บ้านเช่า

ตารางที่ 4.28 วิเคราะห์ความแปรปรวนของพฤติกรรมจิตอาสาของผู้สูงอายุในชมรมผู้สูงอายุ โรงพยาบาลพระนั่งเกล้า จังหวัดนนทบุรี จำแนกตามลักษณะการอยู่อาศัย

(n = 285)				
ลักษณะการอยู่อาศัย	SS	MS	F	Sig
ระหว่างกลุ่ม	4.33	2.16	8.56	.000
ภายในกลุ่ม	71.41	.25		
รวม	75.75			

จากตารางที่ 4.28 พบว่า ผู้สูงอายุที่มีลักษณะการอยู่อาศัยแตกต่างกัน มีพฤติกรรมจิตอาสาแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05 จึงทำการทดสอบเป็นรายคู่โดยวิธี Scheffe รายละเอียดดังแสดงในตารางที่ 4.29

ตารางที่ 4.29 เปรียบเทียบพฤติกรรมจิตอาสาของผู้สูงอายุในชมรมผู้สูงอายุโรงพยาบาลพระนั่งเกล้า จังหวัดนนทบุรี จำแนกตามลักษณะการอยู่อาศัย เป็นรายคู่

(n = 285)				
ลักษณะการอยู่อาศัย	\bar{x}	(1)	(2)	(3)
		3.67	3.92	4.12
1) อยู่คนเดียว/อยู่กับพี่น้อง	3.67	-	.25	.44*
2) อยู่กับคู่สมรส 2 คน	3.92	-	-	.19
3) อยู่เป็นครอบครัวใหญ่ (คู่สมรส/บุตร/หลาน)	4.12	-	-	-

*P < .05

จากตารางที่ 4.29 เปรียบเทียบพฤติกรรมจิตอาสาของผู้สูงอายุในชมรมผู้สูงอายุโรงพยาบาลพระนั่งเกล้า จังหวัดนนทบุรี จำแนกตามลักษณะการอยู่อาศัย พบว่าผู้สูงอายุที่มีลักษณะการอยู่อาศัยที่แตกต่างกัน มีพฤติกรรมจิตอาสาต่างกัน โดยผู้สูงอายุที่อยู่กับคู่สมรส/บุตร/หลาน มีพฤติกรรมจิตอาสาสูงกว่าผู้สูงอายุที่อยู่คนเดียว

บทที่ 5

สรุปการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การศึกษาวิจัยเรื่อง ปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมจิตอาสาของผู้สูงอายุในชมรมผู้สูงอายุ โรงพยาบาลพระนั่งเกล้า จังหวัดนนทบุรี จำนวน 285 คน เป็นการศึกษาวิจัยในเชิงสำรวจ (Survey Research) โดยผู้วิจัยได้สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และให้ข้อเสนอแนะดังต่อไปนี้

1. สรุปการวิจัย

1.1 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1.1.1 ศึกษาระดับแรงจูงใจ การเห็นคุณค่าในตนเอง และพฤติกรรมจิตอาสาของผู้สูงอายุในชมรมผู้สูงอายุโรงพยาบาลพระนั่งเกล้า จังหวัดนนทบุรี

1.1.2 เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างแรงจูงใจ การเห็นคุณค่าในตนเองกับพฤติกรรมจิตอาสาของผู้สูงอายุในชมรมผู้สูงอายุโรงพยาบาลพระนั่งเกล้า จังหวัดนนทบุรี

1.1.3 เพื่อศึกษาอำนาจการทำนายของแรงจูงใจ การเห็นคุณค่าในตนเองกับพฤติกรรมจิตอาสาของผู้สูงอายุในชมรมผู้สูงอายุโรงพยาบาลพระนั่งเกล้า จังหวัดนนทบุรี

1.1.4 เปรียบเทียบพฤติกรรมจิตอาสา ของผู้สูงอายุในชมรมผู้สูงอายุโรงพยาบาลพระนั่งเกล้า จังหวัดนนทบุรี ตามปัจจัยส่วนบุคคล

1.2 วิธีการดำเนินการวิจัย

1.2.1 ประชากร ที่ใช้ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ คือ ผู้สูงอายุในชมรมผู้สูงอายุโรงพยาบาลพระนั่งเกล้าจังหวัดนนทบุรี จำนวน 995 คน

1.2.2 กลุ่มตัวอย่าง ผู้สูงอายุทั้งเพศชายและเพศหญิง จากประชากรที่เป็นผู้สูงอายุในชมรมผู้สูงอายุโรงพยาบาลพระนั่งเกล้า จังหวัดนนทบุรี จำนวน 285 คนโดยกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างด้วยวิธีของ ทาโร ยามาเน่ (Taro Yamane, 1970: 580) ที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 95 โดยมีค่าความคลาดเคลื่อนร้อยละ 5

1.2.3 ตัวแปรที่ศึกษา

1) ตัวแปรอิสระ ได้แก่ ปัจจัยส่วนบุคคล แรงจูงใจในการทำงานจิตอาสา การเห็นคุณค่าในตนเอง

2) ตัวแปรตาม ได้แก่ พฤติกรรมจิตอาสา

1.2.4 เครื่องมือการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยใช้แบบสอบถามความคิดเห็น (Questionnaire Research) ที่สร้างขึ้นเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูล โดยสร้างขึ้นจากการศึกษาทบทวนแนวคิด และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องอย่างครอบคลุมเนื้อหา ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ซึ่งแบบสอบถามจะแบ่งเป็น 4 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 แบบสอบถามข้อมูลส่วนบุคคลจำนวน 9ข้อประกอบด้วย เพศ อายุ สถานภาพ ระดับการศึกษา อาชีพก่อนเกษียณอายุ อาชีพหลังเกษียณอายุ สถานะภาพทางการเงิน ลักษณะที่พักอาศัย และลักษณะการอยู่อาศัย โดยลักษณะคำถามเป็นแบบตรวจรายการ (Check List)

ตอนที่ 2 แบบวัดแรงจูงใจในการทำงานจิตอาสา จำนวน 12 ข้อ ซึ่งผู้วิจัยได้ทำการปรับปรุงโดยอ้างอิงเกณฑ์จากแบบประเมินของกรมสุขภาพจิต ร่วมกับการทบทวนวรรณกรรม และเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ตอนที่ 3 แบบวัดการเห็นคุณค่าในตนเองจำนวน 24 ข้อ ผู้วิจัยได้สร้างขึ้นตามกรอบแนวคิดของ คูเปอร์สมิธ (อ้างใน บุญบาทกร ดันฑารธรรม,2545) ร่วมกับการทบทวนวรรณกรรม และเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง มาปรับใช้เพื่อให้สอดคล้องกับกลุ่มตัวอย่างที่เป็นผู้สูงอายุ

ตอนที่ 4 แบบวัดพฤติกรรมจิตอาสา 15 ข้อ โดยผู้วิจัยได้สร้างขึ้นจากการศึกษาเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้สอดคล้องกับกลุ่มตัวอย่างที่เป็นผู้สูงอายุ

1.2.5 การเก็บรวบรวมข้อมูล ได้ดำเนินการ ดังนี้

1) ผู้วิจัยนำหนังสือขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลการวิจัยจาก แขนงวิชาเนาะแนว และการให้การปรึกษาทางจิตวิทยาคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ถึงชมรมผู้สูงอายุโรงพยาบาลพระนั่งเกล้า จังหวัดนนทบุรี

2) ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยชี้แจง อธิบาย และขอความร่วมมือในการตอบแบบสอบถามจากชมรมผู้สูงอายุโรงพยาบาลพระนั่งเกล้า จังหวัดนนทบุรี

3) เก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง แล้วนำข้อมูลที่ได้มาทำการตรวจสอบความเรียบร้อยของแบบสอบถาม ลงรหัสข้อมูล และนำข้อมูลเพื่อไปทำการวิเคราะห์ทางสถิติ

1.2.6 การวิเคราะห์ข้อมูล มีขั้นตอนต่างๆ ดังต่อไปนี้

1) วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติพรรณนา (Descriptive statistics) ประกอบด้วย ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (\bar{x}) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) เพื่อนำเสนอข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง ข้อมูลเกี่ยวกับแรงจูงใจในการทำงานจิตอาสา การเห็นคุณค่าในตนเองของผู้สูงอายุ ในรูปของตาราง

2) วิเคราะห์ข้อมูลโดยการคำนวณค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน (Paerson' product moment correlation coefficient, r) เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างแรงงูใจในการทำงานจิตอาสา การเห็นคุณค่าในตนเอง กับพฤติกรรมจิตอาสา

3) วิเคราะห์ข้อมูลโดยการคำนวณค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression Analysis) เพื่อศึกษาอำนาจการทำนายของตัวแปรพฤติกรรมจิตอาสาของผู้สูงอายุ ในชมรมผู้สูงอายุโรงพยาบาลพระนั่งเกล้าจังหวัดนนทบุรี จากแรงงูใจ การเห็นคุณค่าในตนเอง

4) วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้การทดสอบค่าที (t-test) และการวิเคราะห์ความแปรปรวน (ANOVA) ในการเปรียบเทียบปัจจัยส่วนบุคคล

1.3 ผลการวิจัย

ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้

1) แรงงูใจในการทำงานจิตอาสา การเห็นคุณค่าในตนเอง และพฤติกรรมจิตอาสาของผู้สูงอายุในชมรมผู้สูงอายุโรงพยาบาลพระนั่งเกล้า จังหวัดนนทบุรีมีค่าเฉลี่ยโดยรวมอยู่ในระดับสูง โดยมีรายละเอียดค่าเฉลี่ยในแต่ละด้านดังนี้

แรงงูใจในการทำงานจิตอาสา มีค่าเฉลี่ยโดยรวมอยู่ในระดับ (\bar{x} = 3.80) โดยพบว่าคะแนนเฉลี่ยด้านแรงงูใจภายนอก (\bar{x} = 4.07) จะมีค่าเฉลี่ยสูงกว่าแรงงูใจภายใน (\bar{x} = 3.54)

การเห็นคุณค่าในตนเองมีค่าเฉลี่ยโดยรวมอยู่ในระดับสูง (\bar{x} = 3.84) โดยพบว่าคะแนนเฉลี่ยด้านตนเองทั่วไป มีค่าเฉลี่ยสูงสุด (\bar{x} = 4.06) รองลงมา คือด้านสถานภาพทางสังคม ซึ่งมีค่าเฉลี่ย (\bar{x} = 3.90) ส่วนค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด คือ ด้านสัมพันธ์ภาพกับผู้อื่น ซึ่งมีค่าเฉลี่ย (\bar{x} = 3.61)

พฤติกรรมจิตอาสา มีค่าเฉลี่ยโดยรวมอยู่ในระดับสูง (\bar{x} = 4.06) โดยพบว่าคะแนนเฉลี่ยด้านการช่วยเหลือผู้อื่น มีค่าเฉลี่ยสูงสุด (\bar{x} = 4.16) รองลงมา คือด้านการมุ่งมั่นพัฒนา ซึ่งมีค่าเฉลี่ย (\bar{x} = 4.07) ส่วนค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด คือ ด้านการเสียสละต่อสังคม โดยมีค่าเฉลี่ย (\bar{x} = 3.97)

2) แรงงูใจและการเห็นคุณค่าในตนเอง ต่างมีความสัมพันธ์ในทางบวกกับพฤติกรรมจิตอาสาของผู้สูงอายุในชมรมผู้สูงอายุโรงพยาบาลพระนั่งเกล้า จังหวัดนนทบุรีหรืออย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05เมื่อพิจารณาสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างแรงงูใจในการทำงานจิตอาสา กับพฤติกรรมจิตอาสาของผู้สูงอายุในชมรมผู้สูงอายุโรงพยาบาลพระนั่งเกล้า จังหวัดนนทบุรี พบว่าแรงงูใจในการทำงานจิตอาสา มีความสัมพันธ์ทางบวกในระดับปานกลาง กับพฤติกรรมจิตอาสา (r = .36) เมื่อพิจารณาสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างการเห็นคุณค่าในตนเอง กับพฤติกรรมจิตอาสาของผู้สูงอายุในชมรมผู้สูงอายุโรงพยาบาลพระนั่งเกล้า จังหวัดนนทบุรี พบว่า การเห็นคุณค่าในตนเอง มีความสัมพันธ์ทางบวกในระดับปานกลาง กับพฤติกรรมจิตอาสา (r = .46)

3) การทำนายพฤติกรรมจิตอาสาของผู้สูงอายุในชมรมผู้สูงอายุโรงพยาบาลพระนั่งเกล้า จังหวัดนนทบุรีพบว่า แรงจูงใจ มีค่าสัมประสิทธิ์สัมพันธพหุคูณเท่ากับ .477 และสามารถร่วมกันทำนายพฤติกรรมจิตอาสา ของผู้สูงอายุชมรมผู้สูงอายุโรงพยาบาลพระนั่งเกล้า จังหวัดนนทบุรีได้ร้อยละ 22.8 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ตัวแปรที่มีประสิทธิภาพในการทำนายพฤติกรรมจิตอาสาของผู้สูงอายุมากที่สุดคือการเห็นคุณค่าในตนเอง ($\beta = .372$)

4) พฤติกรรมจิตอาสาตามปัจจัยส่วนบุคคลของผู้สูงอายุในชมรมผู้สูงอายุโรงพยาบาลพระนั่งเกล้า จังหวัดนนทบุรี พบว่า เพศ อายุ สถานภาพสมรส การศึกษา อาชีพก่อนเกษียณ อาชีพหลังเกษียณ สถานภาพการเงิน ลักษณะที่พักอาศัย และลักษณะที่อยู่อาศัย แตกต่างกัน จะมีพฤติกรรมจิตอาสาแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

2. อภิปรายผล

การศึกษาเรื่อง “ปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมจิตอาสาของผู้สูงอายุในชมรมผู้สูงอายุโรงพยาบาลพระนั่งเกล้า จังหวัดนนทบุรี” มีประเด็นที่จะนำมาอภิปราย ดังนี้

2.1 ระดับแรงจูงใจในการทำงานจิตอาสา การเห็นคุณค่าในตนเอง และพฤติกรรมจิตอาสา ของผู้สูงอายุในชมรมผู้สูงอายุโรงพยาบาลพระนั่งเกล้า จังหวัดนนทบุรี มีค่าเฉลี่ยแรงจูงใจภายนอกอยู่ในระดับสูง โดยผู้สูงอายุดังกล่าวมีความเห็นว่าการได้มีโอกาสแนะนำผู้อื่นทำในสิ่งที่ถูกต้องเป็นสิ่งที่ดีควรปฏิบัติ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ คุณฉวี สุนทรปริยาศิริ (2519) ศึกษาเรื่อง ปัญหาและขุมพลังของผู้สูงอายุ พบว่า ผู้สูงอายุต้องการที่จะช่วยเหลือและทำตนให้เป็นประโยชน์ต่อสังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้สูงอายุที่มีระดับการศึกษาและฐานะทางเศรษฐกิจค่อนข้างมั่นคง ซึ่งจะเป็นขุมพลังที่ดีในการทำประโยชน์ให้กับสังคมได้ และถ้ามีการรวมกลุ่มผู้สูงอายุเป็นศูนย์อาสาสมัครผู้สูงอายุ ก็จะยิ่งทำให้ผู้สูงอายุเป็นขุมพลังในการช่วยเหลือกิจกรรมต่างๆ ของสังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้นส่วนการเห็นคุณค่าในตนเอง มีค่าเฉลี่ยด้านตนเองทั่วไปสูงที่สุด โดยผู้สูงอายุมีความเห็นว่าการได้มีโอกาสเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคม จะทำให้มีสุขภาพกายและสุขภาพจิตดี และยังมีความมั่นใจในความรู้ความสามารถของตนเองอยู่เสมอ ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีของมาสโลว์ (Maslow, 1970 อ้างใน ปฏิญญา แก้วทงศ์, 2552) ที่กล่าวไว้ว่า ความต้องการการยอมรับนับถือ หรือต้องการให้ผู้อื่นเห็นคุณค่า เป็นความต้องการที่เกี่ยวข้องกับการได้ตัดสินใจมีคุณค่าจากผู้อื่น เช่น ในด้านสถานภาพทางสังคม ต้องการเป็นที่ยอมรับ ได้รับความสนใจ มีผู้ให้ความสำคัญและเป็นที่ยอมรับ สำหรับในด้านพฤติกรรมจิตอาสา มีระดับคะแนนเฉลี่ยด้านการช่วยเหลือผู้อื่นสูงที่สุด โดยมีความพร้อมที่จะใช้เวลาว่างเพื่อช่วยเหลือผู้อื่น โดยไม่ต้องมีใคร

ขอร้องซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ กรรณิกามาโน (2554) ได้ศึกษาความหมายจิตอาสาและความหมายในชีวิตของผู้ที่ทำกิจกรรมจิตอาสาซึ่งเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพตามแนวคิดปรากฏการณ์วิทยาเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์เชิงลึกนักศึกษามหาวิทยาลัยเชียงใหม่จำนวน 6 คน ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ได้สะท้อนให้เห็นถึงประเด็นที่ว่าจิตอาสาคือการให้โดยไม่หวังผลตอบแทนและการเรียนรู้จากประสบการณ์การทำกิจกรรมจิตอาสาก่อให้เกิดความสุขเมื่อได้เป็นผู้ให้โดยไม่หวังผลซึ่งการทำกิจกรรมจิตอาสานั้นก่อให้เกิดความรู้สึกเป็นสุขจากการให้ความอ้อมใจจากรอยยิ้มที่ได้รับซึ่งรอยยิ้มหรือความสุขใจที่ได้รับนั้นสะท้อนให้เห็นว่าสิ่งที่ทาลงไปมีคุณค่าและส่งผลให้รู้สึกว่าคุณค่าเกิดการเข้าใจผู้อื่นจากการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างกันทั้งผู้ที่ทำงานร่วมกันในกิจกรรมต่างๆและผู้ที่อาศัยอยู่ร่วมในสังคมเดียวกันตามความเป็นจริงและสามารถนำสิ่งที่ได้เรียนรู้ไปปรับใช้ในชีวิตและเข้าใจถึงการอยู่ร่วมกันมองเห็นคุณค่าซึ่งกันและกันของคนที่อยู่ร่วมกัน

จากการวิจัยแสดงให้เห็นว่าระดับแรงจูงใจในการทำงานจิตอาสา การเห็นคุณค่าในตนเอง และพฤติกรรมจิตอาสา ของผู้สูงอายุในชมรมผู้สูงอายุโรงพยาบาลพระนั่งเกล้า จังหวัดนนทบุรี มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับสูง โดยผู้สูงอายุมีความพร้อมที่จะทำงานด้านจิตอาสาด้วยความเต็มใจและไม่หวังสิ่งตอบแทนใดๆ

2.2 ความสัมพันธ์ระหว่างแรงจูงใจ การเห็นคุณค่าในตนเอง กับพฤติกรรมจิตอาสาของผู้สูงอายุในชมรมผู้สูงอายุโรงพยาบาลพระนั่งเกล้า จังหวัดนนทบุรี พบว่าแรงจูงใจและการเห็นคุณค่าในตนเองต่างมีความสัมพันธ์ในเชิงบวกกับพฤติกรรมจิตอาสาซึ่งสอดคล้องกับพฤติกรรมกรเห็นคุณค่าในตนเองที่ คูเปอร์สมิธ (อ้างใน บุษบากร ดันทวรรณ:2545) กล่าวไว้ว่า การเห็นคุณค่าในตนเองเป็นการประเมินคุณค่าของตนเอง แสดงถึงทัศนคติทั้งทางบวกหรือลบ เป็นการตัดสินใจคุณค่าแห่งตน ทำให้บุคคลนั้นรู้สึกว่าตนมีความสามารถ ความสำคัญ ประสบความสำเร็จ และมีคุณค่า ซึ่งสังเกตได้จากคำพูดและพฤติกรรมที่แสดงออก

จากการวิจัยแสดงให้เห็นว่าบุคคลจะเกิดพฤติกรรมจิตอาสาได้นั้น ต้องมีแรงจูงใจทั้งภายในและภายนอก รวมถึงการเห็นคุณค่าในตนเองในระดับสูง จึงจะสามารถทำงานด้านจิตอาสาได้

2.3 อำนาจการทำนายของแรงจูงใจ การเห็นคุณค่าในตนเอง กับพฤติกรรมจิตอาสาของผู้สูงอายุในชมรมผู้สูงอายุโรงพยาบาลพระนั่งเกล้า จังหวัดนนทบุรี พบว่าแรงจูงใจ มีค่าสัมประสิทธิ์สัมพันธ์ทุกคู่เท่ากับ .477 และสามารถร่วมกันทำนายพฤติกรรมจิตอาสาของผู้สูงอายุในชมรมผู้สูงอายุโรงพยาบาลพระนั่งเกล้า จังหวัดนนทบุรีได้ร้อยละ 22.8 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ตัวแปรที่มีประสิทธิภาพในการทำนายพฤติกรรมจิตอาสาของผู้สูงอายุมากที่สุดคือการเห็น

คุณค่าในตนเอง (= .372) ซึ่งสอดคล้องกับองค์ประกอบที่มีอิทธิพลต่อการเห็นคุณค่าตนเองตามที่ มาสโลว์ ได้กล่าวไว้ (Maslow:1970 อ้างใน ปฏิญญา แก้วทงนงค์:2552) โดยมาสโลว์ ได้แบ่งความต้องการเห็นคุณค่าในตนเองออกเป็น 2 ส่วน คือ 1) ความต้องการมีคุณค่าในตนเอง เป็นความต้องการที่เกี่ยวข้องกับความรู้สึก รับรู้ในคุณค่าของตนเอง การยอมรับนับถือและการประเมินคุณค่า และ 2) ความต้องการการยอมรับนับถือ หรือต้องการให้ผู้อื่นเห็นคุณค่า เป็นความต้องการที่เกี่ยวข้องกับการได้ตัดสินใจว่ามีคุณค่าจากผู้อื่น เช่น ในด้านสถานภาพทางสังคม ต้องการเป็นที่ยอมรับ ได้รับความสนใจ มีผู้ให้ความสำคัญและเป็นที่ยอมรับ

จากการวิจัยแสดงให้เห็นว่าผู้สูงอายุ ในชมรมผู้สูงอายุโรงพยาบาลพระนั่งเกล้า จังหวัดนนทบุรี มีการเห็นคุณค่าในตนเองอยู่ในระดับที่สูง โดยมีความเชื่อมั่นในความสามารถของตนเองและรู้สึกมีความสุขเมื่อได้รับการยอมรับจากสังคม

2.4 เปรียบเทียบพฤติกรรมจิตอาสา ตามปัจจัยส่วนบุคคล ของผู้สูงอายุในชมรมผู้สูงอายุ โรงพยาบาลพระนั่งเกล้า จังหวัดนนทบุรี พบว่า เพศที่แตกต่างกันมีพฤติกรรมจิตอาสาแตกต่างกัน โดยเพศชายมีพฤติกรรมจิตอาสาสูงกว่าเพศหญิงซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ คุษณิ สุนทรปริยาสรี (2519) (อ้างใน บรรลุ ศิริพานิช,2539) ศึกษาเรื่อง ปัญหาและอุปสรรคของผู้สูงอายุ พบว่า ผู้สูงอายุต้องการที่จะช่วยเหลือและทำตนให้เป็นประโยชน์ต่อสังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้สูงอายุที่มีระดับการศึกษาและฐานะทางเศรษฐกิจค่อนข้างมั่นคง ซึ่งจะเป็นอุปสรรคที่ดีในการทำประโยชน์ให้กับสังคมได้ และถ้ามีการรวมกลุ่มผู้สูงอายุเป็นศูนย์อาสาสมัครผู้สูงอายุ ก็จะทำให้ผู้สูงอายุเป็นอุปสรรคในการช่วยเหลือกิจกรรมต่างๆ ของสังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ส่วนปัจจัยด้านอื่นๆ ที่แตกต่างกันก็จะมีพฤติกรรมจิตอาสาแตกต่างกัน ตามรายละเอียดดังนี้

- ด้านอายุ ผู้สูงอายุที่มีอายุระหว่าง 60 -70 ปี จะมีพฤติกรรมจิตอาสาสูงกว่าผู้ที่มีอายุ 70 ปีขึ้นไป
- ด้านสถานภาพ ผู้สูงอายุที่มีสถานภาพสมรส มีพฤติกรรมจิตอาสาสูงกว่าผู้สูงอายุที่มีสถานภาพหย่าร้าง/ม่าย
- ด้านการศึกษา ผู้สูงอายุที่มีการศึกษาระดับปริญญาตรีและสูงกว่าปริญญาตรี จะมีพฤติกรรมจิตอาสาสูงกว่าผู้สูงอายุที่มีการศึกษต่ำกว่าปริญญาตรี
- ด้านอาชีพก่อนเกษียณ ผู้สูงอายุที่มีอาชีพรับราชการ จะมีพฤติกรรมจิตอาสาสูงกว่าผู้สูงอายุที่มีอาชีพรับจ้าง ส่วนผู้สูงอายุที่ประกอบอาชีพธุรกิจส่วนตัว จะมีพฤติกรรมจิตอาสาสูงกว่าผู้สูงอายุที่มีอาชีพรับจ้าง

- ด้านอาชีพหลังเกษียณ ผู้สูงอายุที่เป็นข้าราชการบำนาญ จะมีพฤติกรรมจิตอาสาสูงกว่าผู้สูงอายุที่มีอาชีพรับจ้าง ส่วนผู้สูงอายุที่ประกอบอาชีพธุรกิจส่วนตัว จะมีพฤติกรรมจิตอาสาสูงกว่าผู้สูงอายุที่มีอาชีพรับจ้าง และไม่ได้ประกอบอาชีพ
- ด้านสถานภาพทางการเงิน ผู้สูงอายุที่รับเงินบำนาญ จะมีพฤติกรรมจิตอาสาสูงกว่าผู้สูงอายุที่ไม่มีภาระหนี้สิน และผู้สูงอายุที่มีภาระหนี้สินมีพฤติกรรมจิตอาสาสูงกว่าผู้สูงอายุที่ไม่มีหนี้สิน
- ด้านลักษณะที่พักอาศัย ผู้สูงอายุที่มีบ้านเป็นของตนเองจะมีพฤติกรรมจิตอาสาสูงกว่าผู้สูงอายุที่อยู่บ้านเช่า
- ด้านลักษณะการอยู่อาศัย ผู้สูงอายุที่อยู่กับคู่สมรส/บุตร/หลาน มีพฤติกรรมจิตอาสาสูงกว่าผู้สูงอายุที่อยู่คนเดียว

3. ข้อเสนอแนะ

3.1 ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1. จากผลวิเคราะห์แรงจูงใจในการทำงานจิตอาสาของผู้สูงอายุในชมรมผู้สูงอายุโรงพยาบาลพระนั่งเกล้า จังหวัด นนทบุรี พบว่า การได้มีโอกาสแนะนำผู้อื่นเป็นสิ่งที่ควรปฏิบัติ เนื่องจากยังมีความห่วงใยสังคมและพร้อมให้การช่วยเหลือสังคม การที่สังคมให้โอกาสให้ทำงาน และมีสิ่งตอบแทนคือ ความสุขใจโดยไม่หวังสิ่งตอบแทนใด ๆ

2. จากผลการวิเคราะห์การเห็นคุณค่าในตัวเองพบว่าการได้มีโอกาสเข้าร่วมกิจกรรมในสังคมทำให้มีสุขภาพกายและสุขภาพจิตดี และยังมีความมั่นใจในความรู้ความสามารถ นอกจากนี้ยังมีความเห็นว่าคำแนะนำของผู้สูงอายุย่อมมีประโยชน์ต่อคนรุ่นหลังเสมอ

3. ผลการวิเคราะห์ในด้านพฤติกรรมจิตอาสา พบว่าผู้สูงอายุในชมรมผู้สูงอายุโรงพยาบาลพระนั่งเกล้า จังหวัด นนทบุรี มักจะใช้เวลาว่างในการเข้าร่วมกิจกรรมบำเพ็ญประโยชน์ ینดีทำงาน โดยไม่ต้องมีผู้ใดขอร้อง มีความสุขเมื่อได้ทำงานด้านจิตอาสา นอกจากนี้ยังมีความประสงค์ที่จะเสนอความคิดสร้างสรรค์ และมีประโยชน์ต่อสังคม

กล่าวโดยสรุป หากมีหน่วยงานใดได้ให้โอกาสแก่ผู้สูงอายุได้ทำงานด้านจิตอาสา ในหน่วยงานนอกจากจะเกิดประโยชน์แก่หน่วยงาน เนื่องจากผู้สูงอายุหลายท่านมีการศึกษาระดับปริญญาตรี หรือสูงกว่าและบางท่านมีความรู้เฉพาะทาง เช่น ในด้านการศึกษา ด้านกฎหมาย ด้านการแพทย์ เป็นต้น ยังเกิดประโยชน์แก่ผู้สูงอายุในเรื่องการใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ สุขกายสุขใจที่ได้ทำงานด้านจิตอาสา ตอบแทนสังคมในวัยหลังเกษียณด้วย เนื่องจากผู้สูงอายุ

ที่มีความประสงค์ทำงานด้านจิตอาสาที่มีความพร้อมที่จะเสียสละเวลาและความรู้ความสามารถเพื่อทำงาน โดยไม่หวัง สิ่งตอบแทนใด ๆ

3.2 ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรใช้วิธีการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่าง หรือคำถามลักษณะปลายเปิด เพื่อให้กลุ่มตัวอย่างได้แสดงความคิดเห็นและข้อเสนอแนะได้อย่างแพร่หลาย เพื่อการได้ข้อมูลในเชิงลึกมากขึ้น
2. ควรทำการศึกษาหรือวิจัยกลุ่มตัวอย่าง โดยแบ่งเป็นกลุ่มตัวอย่างที่ไม่ได้อยู่ในชมรมผู้สูงอายุ กับผู้สูงอายุในชมรมผู้สูงอายุ เพื่อเปรียบเทียบพฤติกรรมของผู้สูงอายุทั้งสองกลุ่มนี้
3. ควรทำการศึกษาในชมรมผู้สูงอายุอื่นๆ เช่น ผู้สูงอายุที่อยู่ในเมือง กับผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่จังหวัดอื่นๆ เพื่อเปรียบเทียบพฤติกรรม
4. ทำการศึกษากลุ่มตัวอย่างที่ทำงานด้านจิตอาสาในหน่วยงานที่ต่างกันว่าจะมีแรงจูงใจ การเห็นคุณค่าในตนเอง และพฤติกรรมจิตอาสาต่างกันหรือไม่

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

- กำไร ยิ้มย่อง (2547) การบรรลุลงานตามขั้นพัฒนาการ การเห็นคุณค่าในตนเองและแบบแผน
การดำเนินชีวิตของผู้สูงอายุ จังหวัดสระบุรี มหาวิทยาลัยรามคำแหง
- กชกร สังขชาติ (2536) ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับผู้สูงอายุ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา
- จิม บาร์เรตต์ (2551) คู่มือทดสอบความถนัด บุคลิกภาพ และแรงจูงใจ
- จิตติมา อัครธิติพงศ์ (2553) การพัฒนาจิตอาสาของนักศึกษาภาคปกติ สาขาวิชาการบริหาร
ทรัพยากรมนุษย์ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา
- จริยา เรืองเดชสกุล (2555) บทความ จิตอาสากับการพัฒนาสังคมไทย
- ฉัตรศิริ ปิยะพิมลสิทธิ์ (2544) การแปลความหมายสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์และสัมประสิทธิ์
การอธิบาย www.watpon.com/Elearning/stat23.htm
- ณัฐนิชากร ศรีบริบูรณ์ (2550) การพัฒนาโมเดลเชิงสาเหตุของจิตอาสาของนักเรียนมัธยมศึกษา
ตอนปลายในโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน
วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- นฤชล จรุงเรือง (2545) การดูแลให้มีชีวิตอยู่อย่างยั่งยืนนาน กรุงเทพมหานคร
- นิธิพัฒน์ เมฆขจร (2554) จิตวิทยาเพื่อการแนะแนวและการปรึกษาเชิงจิตวิทยา
สาขาวิชาศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาวิทาลัยสุโขทัยธรรมาราช
- บรรลุ ศิริพานิช (2553) คู่มือผู้สูงอายุฉบับสมบูรณ์ กรุงเทพมหานคร : หมอชาวบ้าน
- บรรลุ ศิริพานิช และคณะ (2539) ชมรมผู้สูงอายุ: การศึกษารูปแบบและการดำเนินงานที่เหมาะสม
กระทรวงสาธารณสุข
- พรพิชญ์ วิริยากุลภัทร์ (2554) ผลของการใช้ชุดกิจกรรมแนะแนวเพื่อพัฒนาจิตสำนึกสาธารณะ
ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนธิดาแม่พระ
จังหวัดสุราษฎร์ธานี มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาราช
- เฟื่องฟ้า บุญยง (2548) ปัจจัยที่ส่งผลต่อการประกอบอาชีพของผู้สูงอายุ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
- มิชิตา จำปาเทศ รอดสุทธิ (2550) บทความ จิตอาสาพัฒนาผู้นำ
- วิเชียร เกตุสิงห์ (2538) ค่าเฉลี่ยกับการแปลความหมาย: เรื่องง่ายๆที่บางครั้งก็พลาดได้
วารสารข่าวสารวิจัยการศึกษา
- วิทยา บุรณศิริ (2555) วารสาร นโยบายดูแลผู้สูงอายุปี 2555 กระทรวงสาธารณสุข

- วิยะดา (ม.ป.ป.) น้ำรอบปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิภาพ และแรงจูงใจในการปฏิบัติหน้าที่
ของพนักงาน กรณีศึกษา บริษัท เคอะมอลต์ กรุ๊ป จำกัดบริหารธุรกิจมหาดิน
(การจัดการทั่วไป) มหาวิทยาลัยรามคำแหง
- วรรณลักษณ์ เมียนเกิด (2549) รายงานการวิจัยฉบับสมบูรณ์ “โครงการค่านิยมความคาดหวัง
ของผู้สูงอายุและพหุวัย” มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
- วราภรณ์ ทรัพย์วิระปกรณ์ , ทรงวุฒิ อยู่เอี่ยม (2551) แรงจูงใจในงานที่มีผลต่อความผูกพัน
ในงานอาสาสมัครสาธารณสุข วารสารศึกษาศาสตร์คณะศึกษาศาสตร์
มหาวิทยาลัยบูรพา
- วัลภา สบายยิ่ง (2553) จิตวิทยาพัฒนาการผู้ใหญ่ คณะศึกษาศาสตร์
มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช
- วัลย์รัตน์ ยิ่งดำเนิน (2554) “สี่สูกวาดจวนอุปถัมภ์”การศึกษาผลสัมฤทธิ์ของ โครงการจิตอาสา :
กรณีศึกษานักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนบางมดวิทยา
_____ .(2554) วิทยานิพนธ์หลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาพระพุทธศาสนา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ศศิพัฒน์ ยอดเพชร และคณะ (2544) คุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในประเทศไทย
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
- สมาคมสภาผู้สูงอายุแห่งประเทศไทย ในพระราชูปถัมภ์สมเด็จพระศรีนครินทร์บรมราชชนนี
(2555) คู่มือชมรมผู้สูงอายุ กรุงเทพฯ
- สมโภชน์ เอี่ยมสุภามิต (2528) จิตวิทยาทั่วไป คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช
_____ .(2549) จิตวิทยากับการพัฒนามนุษย์ : ความงดงามของผู้สูงวัย
- สิทธิโชค วรรณสันติกุล (2546) จิตวิทยาสังคม : ทฤษฎีและการประยุกต์ กรุงเทพมหานคร
สุรกุล เจนอบรม (2534) วิทยาการผู้สูงอายุ คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
_____ .(2535) จิตวิทยาทั่วไป คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
- สุมาลย์ โทมัส (2534) พัฒนาการของการศึกษาเรื่องผู้สูงอายุในประเทศไทย
สถาบันไทยคดีศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
- สุรกุล เจนอบรม (2541) วิสัยทัศน์ผู้สูงอายุและการศึกษานอกระบบสำหรับผู้สูงอายุไทย
คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- อดุลย์ วิริยเวชกุล (2538) การวิจัยเรื่องผู้สูงอายุในประเทศไทย มหาวิทยาลัยมหิดล

อมรมิตร มงคลเคหา (2552) ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของอาสาสมัคร
สาธารณสุขประจำหมู่บ้าน ในเขตพื้นที่เทศบาลตำบลบ้านนิเวศน์ อำเภอวังษบุรี
จังหวัดร้อยเอ็ด มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
อัจฉรา บุญทรานวงศ์, กิติมา สุรสุนธิ (2554) การสื่อสารและการปรับตัวของผู้สูงอายุ
ในเมือง มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

www.kmutt.ac.th

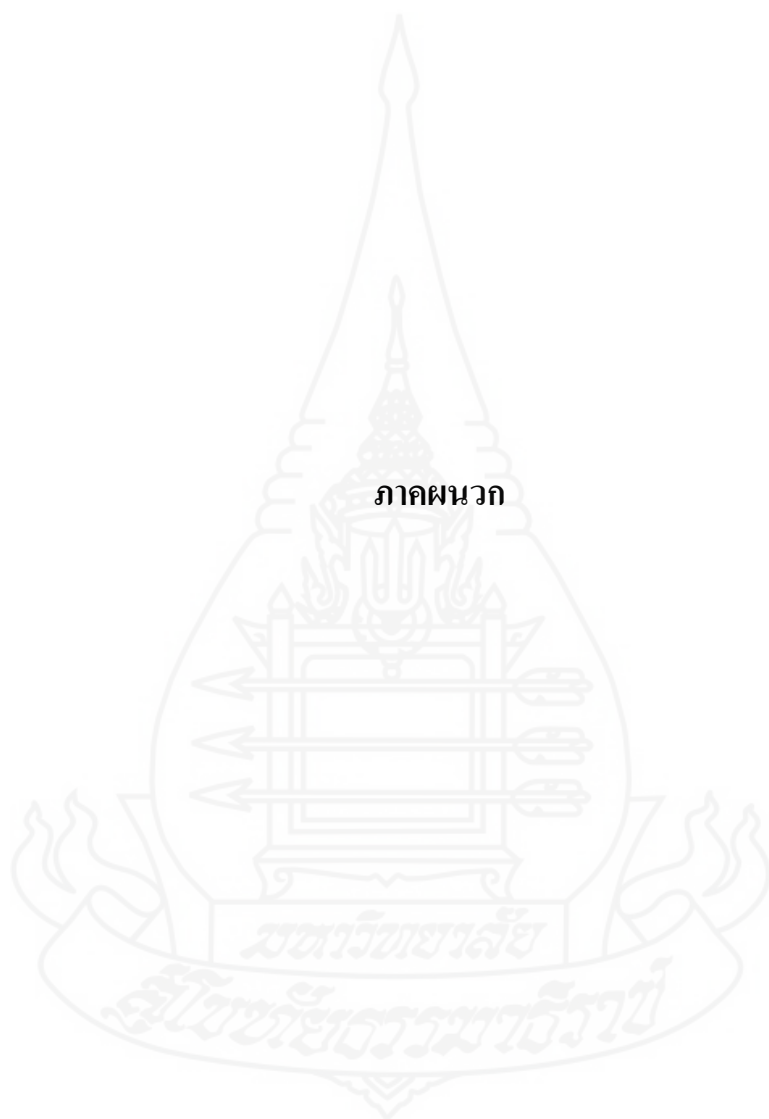
www.l3nr.org

www.ผู้สูงอายุ.net 9 ส.ค.2556

www.novabizz.com/NovaAce/Motives.htm

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก

รายนามผู้ทรงคุณวุฒิที่ตรวจสอบเครื่องมือ

รายนามผู้เชี่ยวชาญเพื่อการตรวจสอบเครื่องมือการวิจัย

1. รองศาสตราจารย์ กิติมา ศชนะาวิน
การศึกษา ปริญญาโท (กศ.ม.) สาขาวิชา การแนะแนว มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
กรุงเทพฯ ตำแหน่ง อาจารย์ประจำคณะศึกษาศาสตร์
สถานที่ทำงาน มหาวิทยาลัยพะเยา
2. รองศาสตราจารย์ ดร.ทิพวรรณ กิตติพร
การศึกษา ปริญญาเอก Phchology ,Counseling and Guidance.
University of Northern Colorado U.S.A.
ตำแหน่ง อาจารย์ประจำภาควิชาจิตวิทยา คณะสังคมศาสตร์
สถานที่ทำงาน มหาวิทยาลัยนเรศวร
3. นางสาวศุภนิตย์ โชครัตนชัย
การศึกษา ปริญญาโท M.A. (In Education) Northern Arizona University U.S.A
ตำแหน่ง ที่ปรึกษาสมาคมศิษย์เก่ามหาวิทยาลัยบูรพา
สถานที่ทำงาน มหาวิทยาลัยบูรพา
4. นางศิริกร สุขพันธ์
การศึกษา ปริญญาโท จิตวิทยาและการแนะแนว จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ตำแหน่ง หัวหน้าจิตอาสาศูนย์ส่งเสริมมิตรภาพบำบัดเพื่อนช่วยเพื่อน
สถานที่ทำงาน โรงพยาบาลชลประทาน จ.นนทบุรี
5. นางสมศรี รัตนโรจนฤทธิ์
การศึกษา ปริญญาโท
ตำแหน่ง หัวหน้างานวัดและประเมินผล
สถานที่ทำงาน โรงเรียนพิชญศึกษา

ภาคผนวก ข

รายนามผู้ทรงคุณวุฒิที่ตรวจสอบเครื่องมือ

ชุดที่ 1 ข้อมูลส่วนบุคคล

คำชี้แจง กรุณาทำเครื่องหมาย / ลงในช่องว่าง () หน้าข้อความที่ตรงกับความจริงของท่าน

1. เพศ
 ชาย หญิง
2. อายุ
 ระหว่าง 60 – 70ปี อายุ 71 ปีขึ้นไป
3. สถานภาพ
 โสด สมรส หย่าร้าง/หม้าย
4. ระดับการศึกษาสูงสุด
 ต่ำกว่าปริญญาตรี ปริญญาตรี/สูงกว่าปริญญาตรี
5. อาชีพก่อนเกษียณ (ก่อนอายุ 60 ปี)
 รับราชการ รับจ้าง ธุรกิจส่วนตัว
6. อาชีพหลังจากเกษียณ (อายุ 60 ปีขึ้นไป)
 ข้าราชการบำนาญ รับจ้าง ธุรกิจส่วนตัว
7. สถานะภาพทางการเงินในปัจจุบัน (ตอบได้เกิน 1 ข้อ)
 รับเงินบำนาญ
 มีภาระหนี้สิน
 ไม่มีหนี้สิน
8. ลักษณะที่พักอาศัย
 มีบ้านของตนเอง บ้านเช่า/อื่นๆ.....
9. ลักษณะการอยู่อาศัย
 อยู่คนเดียว/อยู่กับพี่น้อง
 อยู่กับคู่สมรส 2 คน
 อยู่เป็นครอบครัวใหญ่ (คู่สมรสบุตรและหลาน)

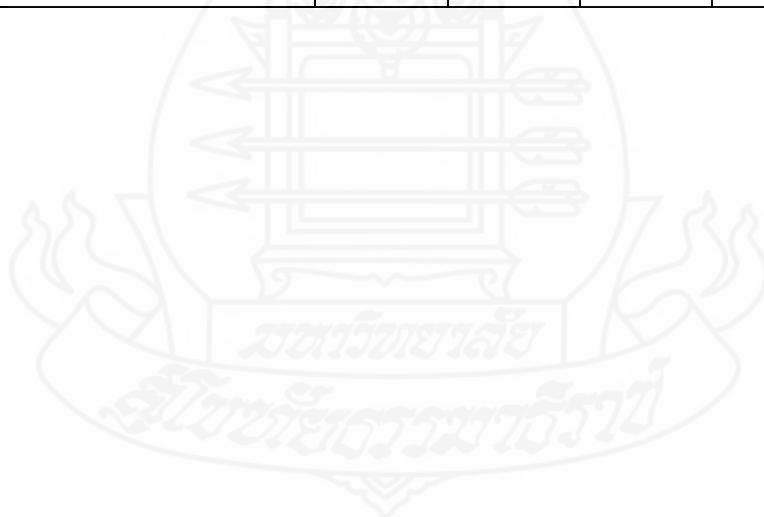
ชุดที่ 2 แบบวัดแรงจูงใจในการทำงานด้านจิตอาสา

แรงจูงใจ หมายถึง สิ่งที่บุคคลคาดหวัง โดยสิ่งนั้นอาจจะเป็นสิ่งที่บุคคลพอใจหรือไม่พึงพอใจก็ได้ โดยความคาดหวังนี้เป็นตัวกระตุ้นให้บุคคลแสดงพฤติกรรมต่างๆ แรงจูงใจโดยทั่วไปได้แก่ ความต้องการ (Needs) ความปรารถนา (Desire) หรือความมุ่งหวัง (Expectancy) นั้นเอง

คำชี้แจง กรุณาทำเครื่องหมาย /ลงในช่องคำตอบที่ตรงกับความคิดเห็นของท่านมากที่สุด

ข้อความ	ระดับความคิดเห็น				
	เห็นด้วย อย่างยิ่ง	เห็นด้วย	ไม่แน่ใจ	ไม่เห็น ด้วย	ไม่เห็นด้วย อย่างยิ่ง
ด้านแรงจูงใจภายนอก					
1. ข้าพเจ้ามีความสุขกับครอบครัว และคนรอบข้าง					
2. ข้าพเจ้ามีปัญหาทางด้าน เศรษฐกิจ และความเป็นอยู่					
3. ข้าพเจ้าคิดว่า การได้มีโอกาส แนะนำผู้อื่นทำในสิ่ง ที่ถูกต้อง เป็นสิ่งที่ควรปฏิบัติ					
4. ข้าพเจ้ายังมีความห่วงใยสังคม และพร้อมช่วยเหลืออยู่เสมอ					
5. การทำงานบางอย่างแม้ไม่ได้รับ ค่าตอบแทน แต่ข้าพเจ้าก็เต็มใจทำ					
ด้านแรงจูงใจภายใน					
6. ข้าพเจ้าท้อแท้กับชีวิตที่เข้าสู่วัย สูงอายุ					
7. บางครั้งข้าพเจ้าเบื่อกับ ชีวิตประจำวัน รู้สึกเหงา และต้องการมีเพื่อน					

ข้อความ	ระดับความคิดเห็น				
	เห็นด้วย อย่างยิ่ง	เห็นด้วย	ไม่แน่ใจ	ไม่เห็น ด้วย	ไม่เห็นด้วย อย่างยิ่ง
8. สั่งคมให้ออกาสข้าพเจ้าได้ ทำงานและมีสิ่งตอบแทน คือความสุขใจ					
9. ข้าพเจ้าคิดว่าความสุขใจ จากการได้ทำงานจิตอาสามีคุณค่า มากกว่าค่าตอบแทนใดๆ					
10. ในการทำงานข้าพเจ้าต้องการ ผลตอบแทน					
11. ความสำเร็จในการทำงานเป็น แรงจูงใจให้ข้าพเจ้าอยากทำงาน					
12. ผู้สูงอายุควรได้รับค่าตอบแทน ในการทำงานตามกำลังความสามารถ					

ชุดที่ 3 แบบวัดการเห็นคุณค่าในตนเอง

การเห็นคุณค่าในตนเอง หมายถึง การประเมินตนเองตามความรู้สึกรู้สึกของตน ว่าตนเองเป็นคนที่มีความสามารถ มีความสำคัญ ประสบผลสำเร็จในการทำงาน รวมทั้งการยอมรับ การเห็นคุณค่าจากคนในสังคมที่มีต่อตน ตลอดจนการมีเจตคติที่ดีต่อตนเอง มีความเชื่อมั่นในตนเอง ซึ่งบุคคลที่เห็นคุณค่าในตนเอง มองตนเองในแง่ดี ก็จะทำให้เกิดความรู้สึกกับบุคคลอื่นในแง่ดีด้วย

คำชี้แจง กรุณาทำเครื่องหมาย /ลงในช่องคำตอบที่ตรงกับความคิดเห็นของท่านมากที่สุด

ข้อความ	ระดับความคิดเห็น				
	เห็นด้วยอย่างยิ่ง	เห็นด้วย	ไม่แน่ใจ	ไม่เห็นด้วย	ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง
ด้านตนเองทั่วไป					
1. ข้าพเจ้ามั่นใจในความรู้ความสามารถของตนเองเสมอ					
2. การเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมทำให้มีสุขภาพกายและจิตใจดี					
3. ข้าพเจ้ามั่นใจในบุคลิกภาพของตัวเองแม้เข้าสู่วัยสูงอายุ					
4. ข้าพเจ้ารู้สึกว่าร่างกายอ่อนแอและความจำเสื่อม					
5. ข้าพเจ้ารู้สึกภูมิใจที่ผลงานในอดีตของข้าพเจ้าเป็นแรงบันดาลใจหรือเป็นต้นแบบให้คนอื่น					
6. ข้าพเจ้ามั่นใจว่าสิ่งที่ข้าพเจ้าทำต้องดีที่สุดในสิ่งที่ทำได้					

ข้อความ	ระดับความคิดเห็น				
	เห็นด้วย อย่างยิ่ง	เห็นด้วย	ไม่แน่ใจ	ไม่เห็น ด้วย	ไม่เห็นด้วย อย่างยิ่ง
ด้านครอบครัว					
7. ข้าพเจ้ามีความสุขที่ได้อยู่กับครอบครัว					
8. ข้าพเจ้าไม่ค่อยมีความสุขเมื่ออยู่บ้าน					
9. ข้าพเจ้ารู้สึกว่าเป็นภาระต่อครอบครัว					
10. ข้าพเจ้าต้องทำงานเพื่อให้ได้ค่าตอบแทน เพราะต้องดูแลครอบครัว					
11. ข้าพเจ้าประสบความสำเร็จในหน้าที่การงาน เพราะครอบครัวสนับสนุน					
12. ข้าพเจ้ามักเล่าให้ครอบครัวฟังถึงผลงานที่ไปทำในแต่ละครั้ง					
ด้านสถานภาพทางสังคม					
13. คำแนะนำของผู้สูงอายุย่อมมีประโยชน์ต่อคนรุ่นหลัง					
14. ผู้สูงอายุบางคนคิดว่าตนเป็นภาระของสังคม					
15. สังคมให้โอกาสข้าพเจ้าได้ทำงานและมีสิ่งตอบแทนคือความสุขใจ					
16. สังคมคนรุ่นใหม่ยังต้องการคำแนะนำและการช่วยเหลือของผู้สูงอายุเสมอ					

ข้อความ	ระดับความคิดเห็น				
	เห็นด้วย อย่างยิ่ง	เห็นด้วย	ไม่แน่ใจ	ไม่เห็น ด้วย	ไม่เห็นด้วย อย่างยิ่ง
17. ข้าพเจ้าไม่ชอบรับความช่วยเหลือเพียงฝ่ายเดียว แต่ต้องการเป็นผู้ให้ด้วย					
18. ข้าพเจ้ามักจะทำงานได้ดีเยี่ยมเมื่อต้องทำงานร่วมกับผู้อื่น					
<u>ด้านสัมพันธภาพกับผู้อื่น</u>					
19. ข้าพเจ้าชอบที่จะให้ตัวเองเป็นที่รู้จักของทุกคน					
20. ข้าพเจ้าชอบทำงานร่วมกับคนในวัยเดียวกันเพราะเข้าใจในความรู้สึกซึ่งกันและกัน					
21. ข้าพเจ้ายินดีให้ความช่วยเหลือและคำแนะนำที่เป็นประโยชน์แก่ผู้ร่วมงาน					
22. บางครั้งข้าพเจ้าต้องการให้ผู้อื่นยอมรับการตัดสินใจของข้าพเจ้าคนเดียว					
23. ข้าพเจ้าไม่ค่อยได้รับเชิญให้เข้าร่วมงานสังสรรค์ที่เพื่อนหรือเพื่อนบ้านจัดขึ้น					
24. ข้าพเจ้ามักจะได้รับการแบ่งปันสิ่งของหรือของขวัญจากเพื่อนอยู่เสมอ					

ชุดที่ 4 แบบวัดพฤติกรรมจิตอาสา

จิตอาสา หมายถึง ผู้ที่มีจิตใจที่เป็นผู้ให้ เช่น ให้สิ่งของ ให้เงิน ให้ความช่วยเหลือด้วยกำลังร่างกาย แรงสมอง ซึ่งเป็นการเสียสละ สิ่งของตนเองมี แม้กระทั่งเวลา เพื่อเผื่อแผ่ให้กับส่วนรวม อีกทั้งยังช่วยลด “อัตรากา” หรือความเป็นตัวเป็นตน ของตนเองลงได้บ้าง โดยแบบวัดจะแบ่งเป็น 3 ด้าน ดังนี้

1. ด้านการช่วยเหลือผู้อื่น ได้แก่ การแนะนำสิ่งที่ถูกที่ควร การให้บริการและอำนวยความสะดวก การมีน้ำใจแบ่งปันสิ่งของให้ผู้อื่น
2. ด้านการเสียสละต่อสังคม ได้แก่ การใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ต่อสังคม การเสียสละเงิน เวลา และร่างกาย เพื่อผู้อื่นด้วยความเต็มใจ
3. ด้านการมุ่งมั่นพัฒนา ได้แก่ การที่แสดงความตั้งใจอย่างแน่วแน่ ในการเปลี่ยนแปลงให้สังคมดีขึ้น เช่น การเสนอแนวคิดและร่วมพัฒนากิจกรรมต่างๆ ของชุมชน อย่างสร้างสรรค์ และหลากหลายได้เหมาะสมตามวัย

คำชี้แจง กรุณาทำเครื่องหมาย /ลง ในช่องคำตอบที่ตรงกับความคิดเห็นของท่านมากที่สุด

พฤติกรรม	ระดับการปฏิบัติ				
	ทุกครั้ง	บ่อยครั้ง	บางครั้ง	นานๆ ครั้ง	ไม่เคย
ด้านการช่วยเหลือผู้อื่น					
1. ข้าพเจ้าใช้เวลาว่างในการเข้าร่วมกิจกรรมบำเพ็ญประโยชน์					
2. ข้าพเจ้ายินดีทำงานโดยไม่ต้องมีใครขอร้อง					
3. ข้าพเจ้าจะให้คำแนะนำในสิ่งที่ถูกที่ควรกับผู้อื่น					
4. ข้าพเจ้าจะให้ความช่วยเหลือกับผู้ที่เดือดร้อน					
5. ข้าพเจ้ารู้สึกเมื่อนายที่จะช่วยเหลือผู้อื่น					

พฤติกรรม	ระดับการปฏิบัติ				
	ทุกครั้ง	บ่อยครั้ง	บางครั้ง	นานๆ ครั้ง	ไม่เคย
ด้านการเสียสละต่อสังคม					
6. เมื่อข้าพเจ้ามีเวลาว่าง ข้าพเจ้าจะไป ช่วยงานจิตอาสา					
7. ข้าพเจ้าจะบริจาคเงิน หรือสิ่ง ของให้กับผู้อื่น					
8. ในการทำงานจิตอาสา ข้าพเจ้า ต้องการสิ่งตอบแทน					
9. ข้าพเจ้ารู้สึกมีความสุขเมื่อได้ทำงาน ด้านจิตอาสา					
10. ข้าพเจ้าคาดหวังว่าจะได้รางวัล เมื่อข้าพเจ้าได้ช่วยเหลือในกิจกรรมต่างๆ ของสังคม					
ด้านการมุ่งมั่นพัฒนา					
11. ข้าพเจ้าจะเสนอความคิดเห็นเมื่อมี โอกาส					
12. ข้าพเจ้ามีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรม ของกลุ่ม					
13. ข้าพเจ้ากล้าที่จะเสนอความคิดเห็น เพื่อสร้างสรรค์ให้กิจกรรมของกลุ่มมี ประโยชน์ต่อสังคม					
14. ข้าพเจ้าจะแสดงออกทั้งกาย วาจา และใจ ในการเข้าร่วม กิจกรรมจิตอาสา เพื่อความสำเร็จของงาน					
15. ข้าพเจ้าตั้งใจที่จะเข้าร่วมกิจกรรมจิต อาสา					

ภาคผนวก ค

ผลการวิเคราะห์ความสอดคล้องของเครื่องมือ

ผลการวิเคราะห์ความสอดคล้องของเครื่องมือสำหรับผู้เชี่ยวชาญ

เรื่อง ปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมจิตอาสาของผู้สูงอายุในชมรมผู้สูงอายุ จังหวัดนนทบุรี

คำชี้แจง ขอความอนุเคราะห์ท่านพิจารณาข้อความแต่ละข้อ ว่าท่านมีความคิดเห็นอยู่ในระดับใด

โดยมีเกณฑ์ในการพิจารณา ดังนี้

- 1 หมายถึง ผู้เชี่ยวชาญเห็นด้วยกับเนื้อหาของข้อความซึ่งตรงกับนิยามเชิงปฏิบัติการ
- 0 หมายถึง ผู้เชี่ยวชาญไม่แน่ใจว่าเนื้อหาของข้อความตรงกับนิยามเชิงปฏิบัติการ
- 1 หมายถึง ผู้เชี่ยวชาญเห็นว่าเนื้อหาของข้อความ ไม่ตรงกับนิยามเชิงปฏิบัติการ

ในกรณีให้คะแนน -1 (ไม่เห็นด้วย) ขอความอนุเคราะห์ท่านให้ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

ตอนที่ 1 แบบสอบถามข้อมูลส่วนบุคคล

ข้อ	รายการ	ผู้เชี่ยวชาญคนที่					รวม	ค่า IOC	แปลผล
		1	2	3	4	5			
1	- เพศ								
	() ชาย	1	1	1	1	1	5	1.00	ใช้ได้
	() หญิง	1	1	1	1	1	5	1.00	ใช้ได้
2	- อายุ								
	() ระหว่าง 60 – 70 ปี	1	1	1	1	1	5	1.00	ใช้ได้
	() อายุ 71 ปีขึ้นไป	1	1	1	1	1	5	1.00	ใช้ได้
3	สถานภาพ								
	() โสด	1	1	1	1	1	5	1.00	ใช้ได้
	() สมรส	1	1	1	1	1	5	1.00	ใช้ได้
	() หย่าร้าง/หม้าย	1	1	1	1	1	5	1.00	ใช้ได้

ข้อ	รายการ	ผู้เชี่ยวชาญคนที่					รวม	ค่า IOC	แปลผล
		1	2	3	4	5			
4	ระดับการศึกษาสูงสุด () ต่ำกว่าปริญญาตรี	1	1	1	1	1	5	1.00	ใช้ได้
	() ปริญญาตรี/สูงกว่าปริญญาตรี	1	1	1	1	1	5	1.00	ใช้ได้
5	อาชีพก่อนเกษียณ (ก่อนอายุ 60 ปี) () รับราชการ	1	1	1	1	1	5	1.00	ใช้ได้
	() ธุรกิจส่วนตัว	1	1	1	1	1	5	1.00	ใช้ได้
	() รับจ้าง	1	1	1	1	1	5	1.00	ใช้ได้
6	อาชีพหลังจากเกษียณ (อายุ 60 ปีขึ้นไป) () ข้าราชการบำนาญ	1	1	1	1	1	5	1.00	ใช้ได้
	() ธุรกิจส่วนตัว	1	1	1	1	1	5	1.00	ใช้ได้
	() รับจ้าง	1	1	1	1	1	5	1.00	ใช้ได้
7	สถานะภาพทางการเงินในปัจจุบัน () รับเงินบำนาญ	1	1	1	1	0	4	0.8	ใช้ได้
	() มีภาระหนี้สิน	1	1	1	1	1	5	1.00	ใช้ได้
	() ไม่มีหนี้สิน	1	1	1	1	1	5	1.00	ใช้ได้
8	ลักษณะที่พักอาศัย () มีบ้านของตนเอง	1	1	1	1	1	5	1.00	ใช้ได้
	() บ้านเช่า/ อื่นๆ.....	1	1	1	1	1	5	1.00	ใช้ได้
9	ลักษณะการอยู่อาศัย () อยู่คนเดียว/อยู่กับพี่น้อง	1	1	1	1	1	5	1.00	ใช้ได้
	() อยู่กับคู่สมรส 2 คน	1	1	1	1	1	5	1.00	ใช้ได้
	() อยู่เป็นครอบครัวใหญ่ (คู่สมรส บุตร และหลาน)	1	1	1	1	1	5	1.00	ใช้ได้

ตอนที่ 2 แบบวัดแรงจูงใจในการทำงานด้านจิตอาสา

ข้อ	รายการ	ผู้เชี่ยวชาญคนที่					รวม	ค่า IOC	แปลผล
		1	2	3	4	5			
1	<u>ด้านแรงจูงใจภายนอก</u> ข้าพเจ้ามีความสุขกับ ครอบครัวและคนรอบข้าง	1	0	1	1	1	4	0.8	ใช้ได้
2	ข้าพเจ้ามีปัญหาทางด้าน เศรษฐกิจและความเป็นอยู่	0	0	1	1	1	3	0.6	ใช้ได้
3	ข้าพเจ้าคิดว่า การได้มี โอกาสแนะนำผู้อื่นทำใน สิ่งที่ถูกต้องเป็นสิ่งที่ดี ปฏิบัติ	1	1	1	1	1	5	1.00	ใช้ได้
4	ข้าพเจ้ายังมีความห่วงใย สังคมและพร้อมช่วย เหลืออยู่เสมอ	-1	1	1	1	1	4	0.8	ใช้ได้
5	การทำงานบางอย่างแม้ ไม่ได้รับค่าตอบแทน แต่ข้าพเจ้าก็เต็มใจทำ	1	1	1	1	1	5	1.00	ใช้ได้
6	<u>ด้านแรงจูงใจภายใน</u> ข้าพเจ้าท้อแท้กับชีวิตที่เข้า สู่วัยสูงอายุ	-1	1	1	1	1	4	0.8	ใช้ได้
7	บางครั้งข้าพเจ้าเบื่อกับ ชีวิตประจำวันรู้สึกเหงา และต้องการมีเพื่อน	-1	0	1	1	1	3	0.6	ใช้ได้
8	สังคมให้โอกาสข้าพเจ้าได้ ทำงาน และมีสิ่งตอบแทน คือความสุขใจ	1	1	0	1	1	4	0.8	ใช้ได้

ข้อ	รายการ	ผู้เชี่ยวชาญคนที่					รวม	ค่า IOC	แปล ผล
		1	2	3	4	5			
9	ข้าพเจ้าคิดว่าความสุขใจ จากการได้ทำงานจิตอาสามี คุณค่ามากกว่าค่าตอบแทน ใดๆ	1	1	0	1	1	4	0.8	ใช้ได้
10	ในการทำงานข้าพเจ้า ต้องการผลตอบแทน	-1	1	1	1	1	4	0.8	ใช้ได้
11	ความสำเร็จในการทำงาน เป็นแรงจูงใจให้ข้าพเจ้า อยากทำงาน	1	1	0	1	1	4	0.8	ใช้ได้
12	ผู้สูงอายุควรได้รับ ค่าตอบแทนในการทำงาน ตามกำลังความสามารถ	1	1	0	1	1	4	0.8	ใช้ได้

ตอนที่ 3 แบบวัดการเห็นคุณค่าในตนเอง

ข้อ	รายการ	ผู้เชี่ยวชาญคนที่					รวม	ค่า IOC	แปลผล
		1	2	3	4	5			
1	ด้านตนเองทั่วไป ข้าพเจ้ามั่นใจในความรู้ ความสามารถของตนเอง เสมอ	1	1	1	1	1	5	1.00	ใช้ได้
2	การเข้าร่วมกิจกรรมทาง สังคม ทำให้มีความสุขกาย และจิตใจดี	1	1	1	1	1	5	1.00	ใช้ได้
3	ข้าพเจ้ามั่นใจในบุคลิกภาพ ของตัวเองแม้เข้าสู่วัย สูงอายุ	1	1	1	1	1	5	1.00	ใช้ได้
4	ข้าพเจ้ารู้สึกว่าร่ากาย อ่อนแอ และความจำเสื่อม	-1	1	1	1	1	4	0.8	ใช้ได้
5	ข้าพเจ้ารู้สึกภูมิใจที่ผลงาน ในอดีตของข้าพเจ้า เป็นแรงบันดาลใจ หรือ เป็นต้นแบบให้ผู้อื่น	-1	1	1	1	1	4	0.8	ใช้ได้
6	ข้าพเจ้ามั่นใจว่าสิ่งที่ ข้าพเจ้าทำต้องดีที่สุดเท่าที่ จะทำได้	-1	1	1	1	1	4	0.8	ใช้ได้
7	<u>ด้านครอบครัว</u> ข้าพเจ้ามีความสุขที่ได้อยู่ กับครอบครัว	1	1	1	1	1	5	1.00	ใช้ได้
8	ข้าพเจ้าไม่ค่อยมีความสุข เมื่ออยู่บ้าน	1	0	1	1	1	4	0.8	ใช้ได้
9	ข้าพเจ้ารู้สึกว่าตนเองเป็น ภาระต่อครอบครัว	1	1	1	1	1	5		ใช้ได้

ข้อ	รายการ	ผู้เชี่ยวชาญคนที่					รวม	ค่า IOC	แปลผล
		1	2	3	4	5			
10	ข้าพเจ้าต้องทำงานเพื่อให้ได้ค่าตอบแทน เพราะต้องดูแลครอบครัว	1	1	1	1	1	5	1.00	ใช้ได้
11	ข้าพเจ้าประสบความสำเร็จในหน้าที่การงาน เพราะครอบครัวสนับสนุน	1	1	1	1	1	5	1.00	ใช้ได้
12	ข้าพเจ้ามักเล่าให้ครอบครัวฟังถึงผลงานที่ไปทำแต่ครั้ง	1	1	1	1	1	5	1.00	ใช้ได้
13	<u>ด้านสถานภาพทางสังคม</u> คำแนะนำของผู้สูงอายุ่อมมีประโยชน์ต่อคนรุ่นหลัง	1	1	1	1	1	5	1.00	ใช้ได้
14	ผู้สูงอายุบางคนคิดว่าเป็นภาระของสังคม	1	1	1	1	1	5	1.00	ใช้ได้
15	สังคมให้โอกาสข้าพเจ้าได้ทำงานและมีสิ่งตอบแทนคือความสุขใจ	0	1	0	1	1	3	0.6	ใช้ได้
16	สังคมคนรุ่นใหม่ยังต้องการคำแนะนำและการช่วยเหลือของผู้สูงอายุเสมอ	-1	1	1	1	1	4	0.8	ใช้ได้
17	ข้าพเจ้าไม่ชอบรับความช่วยเหลือเพียงฝ่ายเดียว แต่ต้องการเป็นผู้ให้ด้วย	-1	1	1	1	1	4	0.8	ใช้ได้
18	ข้าพเจ้ามักจะทำงานได้ดีเมื่อต้องทำงานร่วมกับผู้อื่น	-1	1	1	1	1	4	0.8	ใช้ได้

ข้อ	รายการ	ผู้เชี่ยวชาญคนที่					รวม	ค่า IOC	แปลผล
		1	2	3	4	5			
19	<u>ด้านสัมพันธภาพกับผู้อื่น</u> ข้าพเจ้าชอบที่จะให้ตัวเองเป็นที่รู้จักของทุกคน	-1	1	1	1	1	4	0.8	ใช้ได้
20	ข้าพเจ้าชอบทำงานร่วมกับคนในวัยเดียวกัน เพราะเข้าใจในความรู้สึกซึ่งกันและกัน	0	1	1	1	1	4	0.8	ใช้ได้
21	ข้าพเจ้ายินดีให้ความช่วยเหลือและคำแนะนำที่เป็นประโยชน์แก่ผู้ร่วมงาน	1	1	1	1	1	5	1/00	ใช้ได้
22	บางครั้งข้าพเจ้าต้องการให้ผู้อื่นยอมรับการตัดสินใจของข้าพเจ้าคนเดียว	-1	1	1	1	1	4	0.8	ใช้ได้
23	ข้าพเจ้าไม่ค่อยได้รับเชิญให้เข้าร่วมงานสังสรรค์ที่เพื่อนหรือเพื่อนบ้านจัดขึ้น	-1	1	1	1	1	4	0.8	ใช้ได้
24	ข้าพเจ้ามักจะได้รับการแบ่งปันสิ่งของ หรือของขวัญจากเพื่อนอยู่เสมอ	1	1	1	1	1	5	1/00	ใช้ได้

ชุดที่ 4 แบบวัดพฤติกรรมจิตอาสา

ข้อ	รายการ	ผู้เชี่ยวชาญคนที่					รวม	ค่า IOC	แปลผล
		1	2	3	4	5			
1	<u>ด้านการช่วยเหลือผู้อื่น</u> ข้าพเจ้าใช้เวลาว่าง ในการเข้าร่วมกิจกรรม บำเพ็ญประโยชน์	1	1	1	1	1	5	1.00	ใช้ได้
2	ข้าพเจ้ายินดีทำงานโดย ไม่ต้องมีใครขอร้อง	1	1	1	1	1	5	1.00	ใช้ได้
3	ข้าพเจ้าจะให้คำแนะนำ ในสิ่งที่ถูกที่ควรกับผู้อื่น	1	1	1	1	1	5	1.00	ใช้ได้
4	ข้าพเจ้าจะให้ความ ช่วยเหลือกับผู้ที่เดือดร้อน	1	1	1	1	1	5	1.00	ใช้ได้
5	ข้าพเจ้ารู้สึกเบื่อกับหน้าที่จะ ช่วยเหลือผู้อื่น	1	1	1	1	1	5	1.00	ใช้ได้
6	<u>ด้านการเสียสละต่อสังคม</u> เมื่อข้าพเจ้ามีเวลาว่างข้าพเจ้า จะไปช่วยงานจิตอาสา	1	1	1	1	1	5	1.00	ใช้ได้
7	ข้าพเจ้าจะบริจาคเงินหรือ สิ่งของให้กับผู้อื่น	1	1	1	1	1	5	1.00	ใช้ได้
8	ในการทำงานจิตอาสา ข้าพเจ้าต้องการสิ่งตอบแทน	1	1	1	1	1	5	1.00	ใช้ได้
9	ข้าพเจ้ารู้สึกมีความสุขเมื่อ ได้ทำงานด้านจิตอาสา	1	1	1	1	1	5	1.00	ใช้ได้
10	ข้าพเจ้าคาดหวังว่าจะได้ รางวัลเมื่อข้าพเจ้าได้ ช่วยเหลือในกิจกรรมต่างๆ ของสังคม	1	1	1	1	1	5	1.00	ใช้ได้

ข้อ	รายการ	ผู้เชี่ยวชาญคนที่					รวม	ค่า IOC	แปล ผล
		1	2	3	4	5			
11	ด้านการมุ่งมั่นพัฒนา ข้าพเจ้าจะเสนอความคิดเห็นเมื่อมีโอกาส	1	1	0	1	1	4	0.8	ใช้ได้
12	ข้าพเจ้ามีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมของกลุ่ม	1	1	0	1	1	4	0.8	ใช้ได้
13	ข้าพเจ้ากล้าที่จะเสนอความคิดเห็นเพื่อสร้างสรรค์ให้กิจกรรมของกลุ่มมีประโยชน์ต่อสังคม	1	1	1	1	1	5	1.00	ใช้ได้
14	ข้าพเจ้าจะแสดงออกทั้งกาย วาจา และใจ ในการเข้าร่วมกิจกรรมจิตอาสา เพื่อความสำเร็จของงาน	1	1	1	1	1	5	1.00	ใช้ได้
15	ข้าพเจ้ากล้าที่จะเข้าร่วมกิจกรรมจิตอาสา	1	1	1	1	1	5	1.00	ใช้ได้

(ลงชื่อ).....ผู้ประเมิน

(.....)

...../...../.....

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ	นางสุภาพร ทศพะรินทร์
วัน เดือน ปีเกิด	24 มิถุนายน 2510
สถานที่เกิด	จังหวัดนครศรีธรรมราช
ประวัติการศึกษา	บริหารธุรกิจบัณฑิต มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต พ.ศ. 2537
สถานที่ทำงาน	-
ตำแหน่ง	-

